

Einar Arnórsson - Ný lögfræðisleg formálabók (1911)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

NÝ LÖGFRÆÐISLEG
FORMÁLABÓK

EFTIR

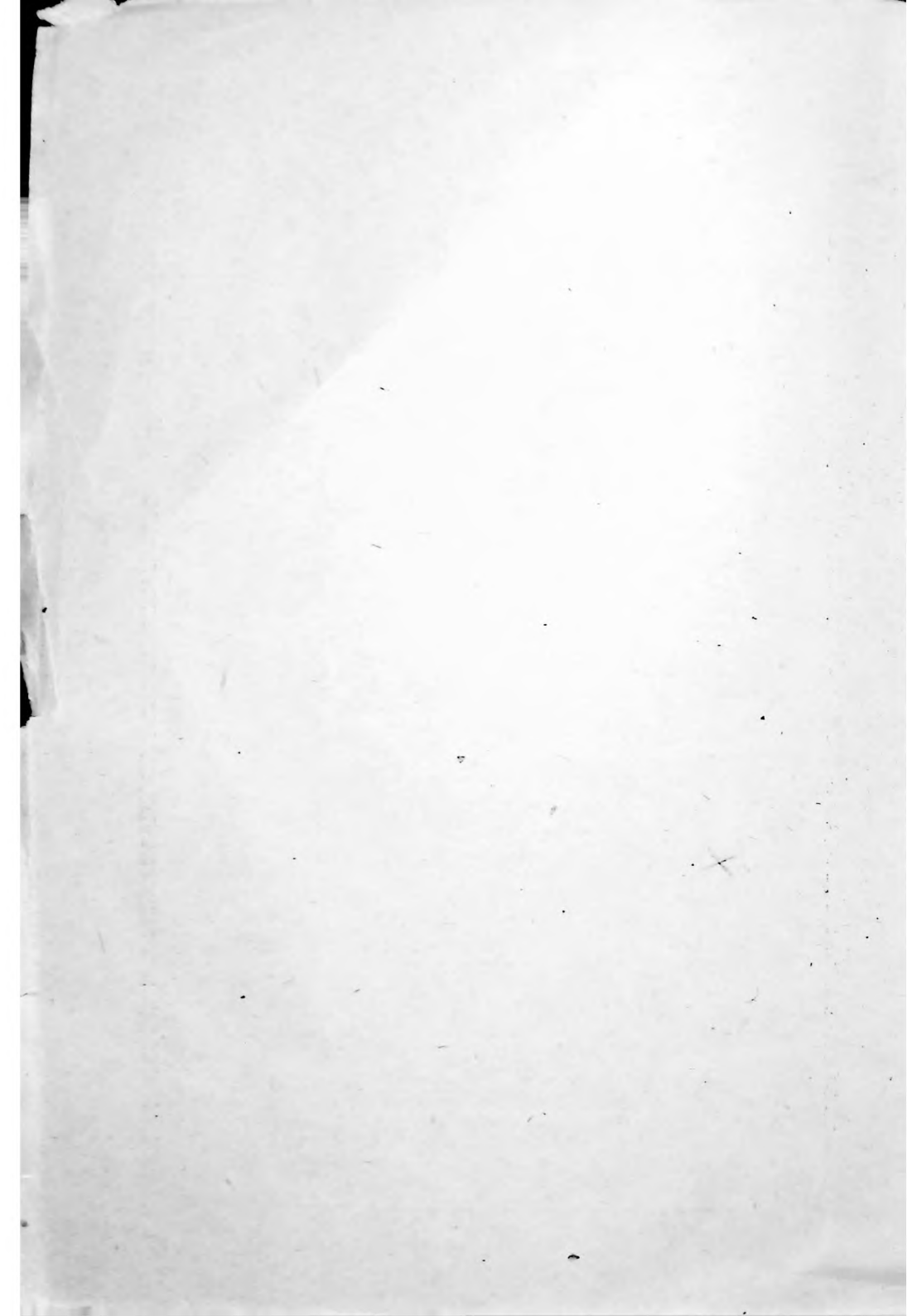
EINAR ARNÓRSSON

REYKJAVÍK
KOSTNAÐARMAÐUR JÓH. JÓHANNESSON

PRENTSMÍÐJAN GUTENBERG

1911

NÝ LÖGFRÆÐISLEG
FORMÁLABÓK

EFTIR

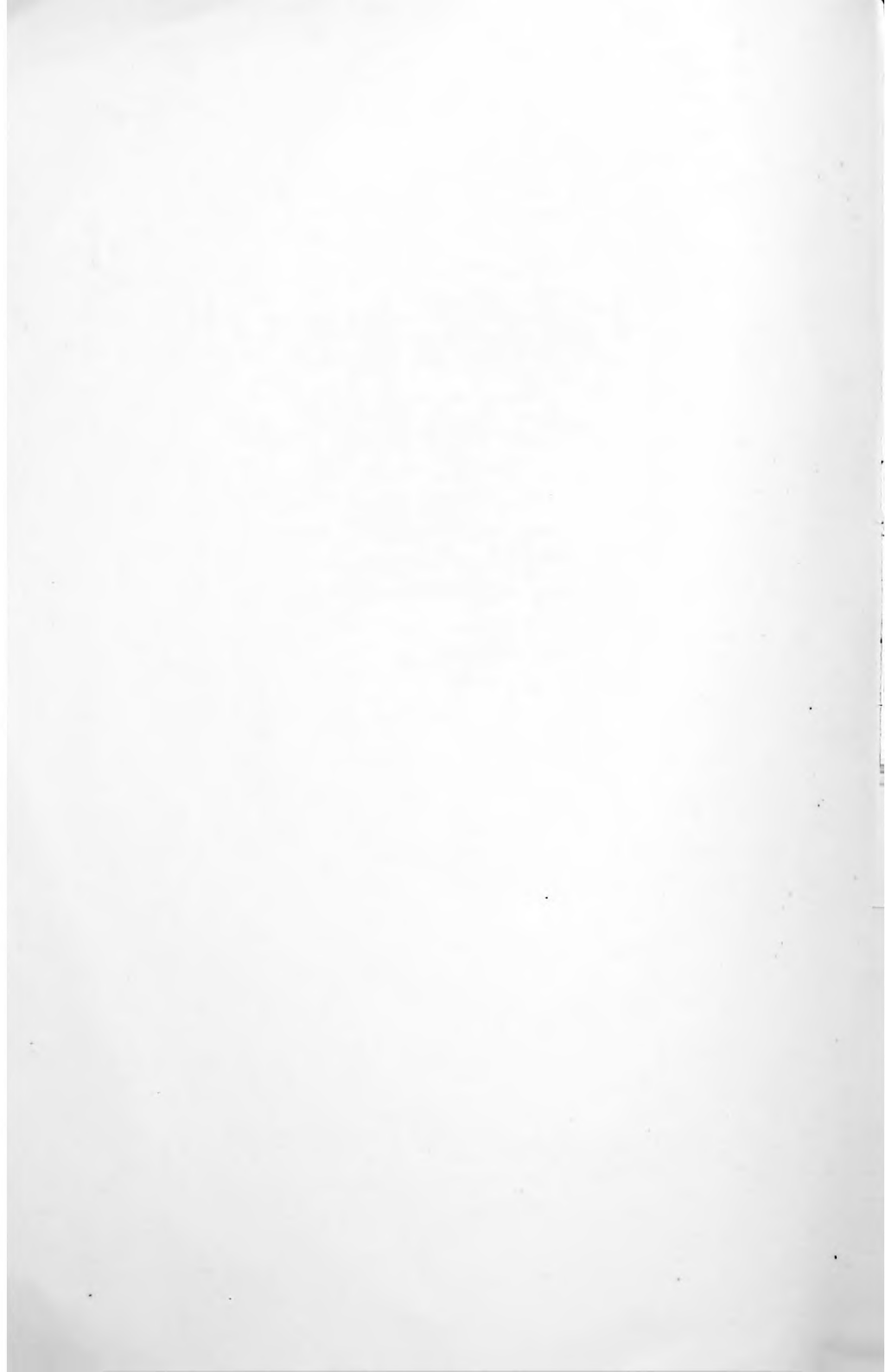
EINAR ARNÓRSSON

REYKJAVÍK
KOSTNAÐARMAÐUR JÓH. JÓHANNESSON

PRENTSMÍÐJAN GUTENBERG

1911

Formáli.

Lögfræðisleg formálabók sú, er þeir Magnús landshöfðingi Stephensen og L. E. háyfirdómari Sveinbjörnsson sömdu, kom út 1886. Eru því nú 25 ár síðan téð bók kom út. Á því tímabili hefir margt breytt í löggjöf Íslendinga og mörgu verið við aukið. Fyrir því er ekki að kynja, þótt sumt sé nú orðið úrelt, sem í bók þessari stendur, og að ýmislegt vanti í hana, er vera skyldi nú í slíkri bók. Enn er það, að Formálabók þeirra M. St. og L. E. Sv. er nú orðin mjög torgæt, með því að hún er uppseld í bókhlóðum, og því eigi fáanleg, nema manna á meðal, helzt stöku sinnum á uppboðum, og þá oftast alldýru verði keypt.

Af því, sem nú hefir sagt verið, er það nokkurn veginn ljóst, að eigi muni nú vera vanþörf á nýrri Lögfræðislegri formálabók handa alþýðu manna. Í löndum þeim, þar sem alt af er nógur kostur lærðra lögfræðinga við höndina, eru slíkar bækur alla jafna skráðar. Hér á landi, í strjálbygðinni og fámenninu, hagar enn svo til, svo sem kunnugt er, að mjög oft er svo að segja ókleift að afla sér, sízt nægilega fljótt, aðstoðar lögfróðra manna til samningagjörða o. þ. h. Alstaðar, þar sem svo stendur á, ætti bók þessi að geta komið að nokkru liði. Hitt er annað mál, að í einni bók, hver sem hún er, verða aldrei talin þau tilbrigði öll, er að höndum bera og leysa þarf úr. Þess vegna þarf enginn að ætla sér þá dul, að semja bók, er aldrei verði leitað í til ónýtis um mörg þau efni, sem í henni kunna að vera rædd að einhverju leyti. Svo verður auð-

vitad og um þá bók, sem hér kemur fyrir almennings sjónir.

Um *efni* bókar þessarar er það að segja, að niðurskipun þess er allfrábrugðin efnisskipun hinnar eldri Formálabókar, og er hér meir leitast við að hafa það hvað með öðru, sem saman á. Og ætti slíkt heldur að gera notkun bókarinnar auðveldari. Með því að mörg lög hafa út komið síðan 1886, svo sem áður var að vikið, þá hefir ekki orðið hjá því komist, að bók þessi yrði nokkru lengri en hin eldri Formálabók, og nemur það 6—7 örkum. Sem dæmi þess, er ekki er neitt um, eða að minsta kosti mjög lítið, í hinn eldri, en nokkuð í þessari, má nefna: Um ellistyrk, fjármál hjóna, borgaralegt hjónaband, ýmislegt um landbúnað (t. d. forkaupsréttur leiguliða), iðnaðarnám, lýrning skulda, allmargt um veð og veðsetningar, tékkar, félagssamningar, firmu og verzlanskrár, rithöfundaréttur, einkaréttur að ljósmyndum og uppgötvunum, vörumerki, námuréttindi, réttur til verzlunar o. s. frv Hins vegar hefir margt öldungis breyt, síðan 1886, og því hér greint frá elni nýrra laga um mörg þau atriði, er hin eldri Formálabók hefir nokkuð að geyma um, en á annan veg. Sem dæmi má nefna það, að með stjórnarbreytingunni 1904 varð allmikil breyting á reglum þeim, er þar til höfðu gilt um afhendingu leyfisbréfa (tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904), um lögaldursleyfi kvenna, um uppreist æru, um sölu skipa, veðsetningar þeirra o. s. frv., um skyldu húsbónda til framfærslu sjúkra hjúa, um nýbýli, húsmenn og þurraðarmenn, um sátta-nefndir, varnarping í ýmsum skuldamálum o. fl. o. fl., er oflangt yrði að telja upp.

Loks þótti eigi mega vanta *orðaskrá* með bók þessari. Er það alkunnugt, að slíkar skrár eru til mikils hagræðis og flýtis, er leita þarf einhvers ákveðins atriðis í bókum. En slíkar skrár hafa hingað til fylgt helzt til fáum bókum, sem út hafa komið á landi hér, og má því heita, að þær sé flestar registurlausar.

Það er oft og einatt hið mesta vafamál, hvað taka eigi í slíka bók sem þessa, og hverju eigi að sleppa. Hver hefir sína skoðun um það mál. Það er því ekki nema líklegt, að ýmsir telji hér sumt vera, sem átt hefði að sleppa, og sumt vanta, sem átt hefði að vera í bókinni, eða að ólmikið sé um sumt sagt, en ofllítið um annað o. s. frv. En um slíkt tjáir varla að deila fremur en um fegurðar- eða smekkatrði.

Þrátt fyrir galla þá, sem þykja munu á bók þessari, getur hún væntanlega orðið mönnum að líku líði sem samskonar bækur annarsstaðar, og samskomar bók hér hefir áður orðið. Sérstaklega má vænta þess, að hún gæti að mörgu orðið til léttis við lestur eða notkun annara lögfræðisrita, er skráð kynni að verða hér á landi um lík efni, ef menn vildi lesa þau.

Fyrrum kyntist alþýða manna beinlínis miklu meir lögum og rétti en nú er orðið. Er nú skólanámi svo hátt að hér, að boðið er fremur að læra utan að málfræðisgraut útlendra mála, bardagasögur og borgatal en hið allra nauðsynlegasta úr löggjöf og stjórn landsins og öðru því, er allra næst liggur hverjum manni í landinu. Er hér enn ein ástæða, er eykur þörf slíkra bóka sem þessarar.

Loks skal þess getið, að hin eldri Formálabók hefir að ýmsu leyti mátt að gagni koma við samningu bókar þessarar. Auk þess hefir hin danska Formálabók Hindenburgs komið að notum á ýmsan hátt, einkum um efnisskipun þá, er höfð er í þessari bók.

Reykjavík 31. ág. 1911.

Einar Arnórsson.

Efnisyfirlit.

(Tölurnar tákna blaðsíðu).

Orðaskrá	X—XXIV
§ 1. Leyfisbréf og umsóknarbréf	1— 4

Mannréttindi.

§ 2. Lögaldur	5— 8
§ 3. Lögaldursleyfi	8— 9
§ 4. Fjárhaldsmenn og meðráðamenn	10— 18
§ 5. Svifting fjárforræðis	18— 21
§ 6. Ellistyrkur og fátækrastryrkur	22— 24
§ 7. Uppreist æru	24— 29

Ættarréttur.

§ 8. Hjónaband	30— 42
§ 9. Lýsingar til hjónabands	42— 43
§ 10. Svaramenn	44— 46
§ 11. Borgaralegt hjónaband	46— 47
§ 12. Hjónaskilnaður að borði og sæng	47— 50
§ 13. Lagaskilnaður hjóna	50— 56
§ 14. Börn og foreldrar	56— 61
§ 15. Ættleiðing	61— 64
§ 16. Fjármál hjóna	64— 74

Erfðaréttur.

§ 17. Erfðaheimild	75— 88
§ 18. Skifti dánarbúa o. fl.	88—109

Fjárréttindi.

§ 19. Alment um samninga	110—118
§ 20. Kaup og sala: A. Fasteigna	118—134
§ 21. Makaskifti	134—139

§ 22.	B. Sala skipa og annars lausafjár	139—147
§ 23.	Gjafir	147—150
§ 24.	Ítök, kvaðir og afgjaldsskyldur	151—153
§ 25.	Leiga	153—157
§ 26.	Fasteignaleiga	158—163
§ 27.	Grunnleiga	163—165
§ 28.	Landsleiga	165—180
§ 29.	Umboð	180—188
§ 30.	Hjúasamningar	188—200
§ 31.	Námssamningar	201—212
§ 32.	Ýmsir aðrir vinnusamningar	212—218
§ 33.	Verksamningar	218—224
§ 34.	Lán (til notkunar).	224—226
§ 35.	Geymsla	226—228
§ 36.	Skuldir. — Skuldahréf. — Veðbréf	228—252
§ 37.	Reikningar. — Afreikningar	253—254
§ 38.	Vixlar	255—266
§ 39.	Ávisanir og tékkar	266—269
§ 40.	Framsal kröfuréttinda	269—271
§ 41.	Kviltanir	271—273
§ 42.	Uppsagnir	273—275
§ 43.	Ábyrgð	275—279
§ 44.	Próventusamningar	279—282
§ 45.	Hleðsluskirteini	282—284
§ 46.	Félagssamningar	284—292
§ 47.	Firmu og verzlanskrár	292—309
§ 48.	Vátrygging	310—315
§ 49.	Rithöfundaréttur o. fl.	316—321
§ 50.	Einkaréttur að ljósmyndum	321—322
§ 51.	Einkaréttur að uppgötvunum	322—324
§ 52.	Vörumerki	324—327
§ 53.	Námuréttindi	327—331
§ 54.	Nýbýli	332—335
§ 55.	Réttur til verzlunar	335—342
§ 56.	Skipstjórar. — Stýrimenn. — Vélgæzlumenn	342—349
§ 57.	Lausamenn	349—351
§ 58.	Húsmenn og þurrabúðarmenn	351—355

Dómsmál.

§ 59.	Sáttir	356—365
§ 60.	Stefnur	365—377

§ 61.	Gestaréttarmál	377—379
§ 62.	Einkalögreglumál	379—381
§ 63.	Gjafsókn (gjafvörn)	381—384
§ 64.	Fógetagjörðir	384—390
§ 65.	Nauðungarupphöð	390—391
§ 66.	Opinber skifti	391—397
§ 67.	Áfrýjun einkamála	397—406
§ 68.	Nokkur orð um málflutning í héraði	406—414
	Viðbætur og leiðréttingar	414—415

Orðaskrá.

(Tölurnar merkja blaðsíðutal).

Aðför, sjá *ffárnám*.

Aðfararrestur, i gestaréttarmálum 379, héraðsdóma alment
413—414.

Afgjaldsskyldur, sjá *itök*.

Aflýsingar 114—115, gjöld 415, sjá *pinglýsingar*.

Afréttir, sjá *náma* og *nýbjli*.

Afreikningar 253—254.

Afsal, sjá *fasteignir*.

Afsögn, sjá *víxla* og *tékka*.

Arfleidsluerflingjar biðja um *einkaskifti* 99.

Arfleidsluskrár, form 77—78, hver megi gera a. og rifta 78—
79, gagnkvæmar a. 80, sameiginlegar 80, hversu mikið megi
gefa 80, ákvæði a. um rithöfundarétt 315, 316, 318,
ákvæði um exec. testamenti 391. Sýnishorn af a. 81
—87.

Arfsal, sjá *prófenta*.

Arfur, sjá *erfðir*.

Athugasemdir (á pingl. skjöl), gjald 415, sjá *pinglýsing*.

Aukatekjur (landssjóðs), 414.

Ábyrgð almennar reglur 275—278, ófullveðja manna 7, konu
fyrir bónda sinn 7, fyrning á. 230, ef aðalskuld er eigi
lýst í bú 395. Skuldabréf með á. 247—248. Sýnishorn
278—279.

Ábúð, sjá *landsleiga*.

Áfengi, verzlun með á. 338—340, veitingar 340—341.

Áfrýjun, upphæð 399, frestur 401, ný gögn 403—405, á. sátta-
nefndarúrskurðar 360. Beiðni um leyfi til á., þótt málið
nemi eigi lögboðinni upphæð 400—401, þótt frestur sé
liðinn 403, að leggja fram ný gögn 405—406.

Áfrýjunarstefna (til yfirdóms) 398—399.

Áreið, sjá *náma*, *nýbýli*.

Ávisanir 266—267. Sýnishorn 269 (aftan við bls. 416).

Bankar, fyrning innlaga í b. 230, 232, tilkynningarskylda til
verzlanaskrár 297.

Barnsfadernismál 57, eru einkalögreglumál 380. Beiðni um
höfðan b. 58. Beiðni um úrskurð meðlags 58.

Bókhaldarar, samningur 217—218.

Byggingarbréf, sjá *landsleiga* og *purraþúðarmenn*.

Börn, hver eru skilgetin 56, óskilgetin 57, hvernig óskilg.
fái skilg. rétt 59—61, fyrning meðgjafar með b. 229.
Samþykki foreldra til ráðahags b. 32—33. Beiðni um
skilgetningarleyfi 60—61. Sjá *þinglýsing* og *erfðir*.

Dánarbú 88 o. s. frv., skuldafrágöngud. 89, skuldaviðgöngud.
89, innköllun til skuldheimtumanna 91, 92, 93. Til-
kynning um andlát 88—89. Sjá *erfðir*, *skifti*, *innköllun*.

Dánargjafir 79—80.

Dómar, aðfararfrestur 379, 413—414, birting 413—414, fyrn-
ing 231.

Dómsmálagjöld 414.

Efni (máls), sjá *málflutning* í *héraði*.

Eignardómar 373—376. Beiðni um leyfi til e. 373—374, stefna.
375—376.

Einkalögreglumál, hver sé 379—380, meðferð 357, 380. Kæra
380.

Einkaréttur, að ljósmyndum 321—322, að uppgötvunum 322
—323. Umsókn um e. 324.

Ellistyrkur 22—23. Beiðni um e. 23.

Ekkjur, sjálfstorræði 6, fjárforræði 7, ábyrgð 7, seta í óskiftu búi 95—96, skipun lögráðanda 20—21, innköllun skuldheimtumanna mannsins 395, réttur til firma 295, ábúð 166, 167, 353, atvinna eftir manninn 336, 338 339. *

Ekkjumenn, sjá *seta í óskiftu búi*.

Endurfyrirtaka (máls) 413.

Erfðafesta, sjá *grunnleiga*.

Erfðafjárgjald 415.

Erfingjar, geta innkallað skuldheimtumenn arfleifanda 395.

Sýnishorn af innköllun 396, sjá *erfðir*, *skifti*.

Erfðir, heimild, frændsemi 75—76, hjúskapur 77, arfleiðsla 77—78, arfsfrádráttur 87—88. Yfirlýsing um arfsfrádrátt 88. Firma erfist 295, sbr. 308, rithöfundaréttur 317—318, sbr. *skifti*.

Eyðimerkur, sjá *náma*, *nýbýli*.

Executores testamenti 391. Beiðni um löggildingu e. t. 392.

Farandsalar, 341—342, ekki rétt til að selja eða útvega áfengi 342, leysa borgarabréf, ef hér eru búsettir 335, sbr. *verzlun*.

Farmenn 212.

Fasteignir, *kaup og sala* 118 o. s. frv. Kaupsamningar og afsalsbréf 123 o. s. frv. *Makaskifti* og makaskiftasamningar 134—139, f. giftrar konu 64, varnarping f. 378, forkaupsréttur leiguliða 170—171, kaupréttur 171. Beiðni um kaup þjóðjarða 180. *Leiga* f. 158 o. s. frv. Leigusamningar 160—162. Fyrning leigu 229. Uppsögn húsnæðis 274. *Veð* 237. Fjárnám 238—239. Uppboð 239, Veðskuldabréf í fasteign 249. Sjá *landsleiga*, *veð*, *fjárnám*, *gjafir*, *uppböð*.

Fátækrastryrkur 23—24, fyrning 231.

Fátækt, skilyrði gjafsóknar 381.

Félög, með ótakmarkari ábyrgð 284, samlagsfélög 284—285, hlutafélög o. s. frv. 285, réttur f. til áfengisverzlunar 338.

Félagssamningar 287 o. s. frv. Þinglýsing félagssamn.
286. Umsókn um konungsstaðfestingu á félagssamn.
292, sjá *firma*.

Firma, hvað sé 293—294, hvað vera má i f. 294—295, afsal
f. 295—296, varnarþing 378, firma einstaks manns 296,
300, félags með ótakmarkaðri ábyrgð 296—297, hlutafé-
lags 297, annara félaga með takmarkaðri ábyrgð 297,
306—307, tilkynning til verðlanaskrár 292—293, 295, 296
—299. Tilkynningar 300 o. s. frv.

Fiskiveiðar sjá *hlutafélög*.

Fjárforræði, svifting f. 18—21. Beiðni um svifting f. 19—20,
sbr. 112.

Fjárhaldsmenn, hverir megi vera 10, starfsemi f. 10—12,
fyrning kröfu á f. 231, samþykki til prófentu 281.
Beiðni um fjárhaldsmann 12, sbr. 112. Sbr. *tilsjónar-
menn*.

Fjárnám, heimild 239, 358, 387—388, beiðni munnl. skrifl.
388, tyrning 388, þinglýsing 388, fjárnám gagnvart gjald-
proti 389. Áskorun um greiðslu dómkröfu 389. Fjár-
námsbeiðni 390. Ný gögn við áfrýjun fjárnáms 404.

Fjárskilnaður hjóna, skilyrði 73, þýðing 73—74. Beiðni um
f. 74.

Flakk, varðar sektum 350.

Foreldrar, sjá *börn*.

Forkaupsréttur, leiguliða 170, hreppsfélags 171. Tilboð um
f. 179.

Forlagssamningur 320—321, sbr. *rithöfundarétt*.

Formenn (opinna báta) 212—213, sbr. *hásetar*.

Formhlið (máls), sjá *málfl. í héraði*.

Forráðamenn, sjá *tilsjónarmenn*.

Fossar, kaup, sala, eignarréttur að f. 119—121. Beiðni um
leyfi til að eignast f. 121.

Fógetagjörðir, gjöld fyrir f. 414. Sjá *fjárnám*, *lögghald*, *lög-
bann*, *lögtak*, *útburðar-* og *innsetningargjörðir*.

Framsal kröfuréttinda 269—270. Sýnishorn 270—271.

Fregnskeyti, sjá *rithöfundarétt.*

Frestir (í málum) 412.

Frændsemi, sjá *erfðir, hjónaband.*

Fyrning, aðfararréttar 388, skulda á 4 árum 229, á 20 árum 230, á 10 árum 231. Sjá *skuldir.*

Gagnsakir, 411, gagnstefna 371—372.

Gestaréttarmál, sattaumleitun 357, hver sé 377—378, meðferð 378—379, gestaréttarstefna 379.

Geymsla 226—228. Geymsluskirteini 228.

Giftar konur, sjálfsforræði 6, fjárforræði 6, 7, 8, ábyrgð fyrir manninn 7, fjárhald 12, 13. Sjá *hjónaband.*

Gjafir 147 o. s. frv., rifting sakir gjaldþrota 148, gjafakrafa í protabú 147. Gjafasamningur 149. Afsal 150.

Gjafsókn, hverjum veita meg (setudómari) 381, í hverju sé fólgin 381—382, 402, sbr. 400, 404, hver veiti 381. Beiðni um g. 382—384.

Gjaldþrot, skuldunautur lýsir sig gjaldþrota 393, skuldheimtumaður 393—394, innköllun í protabúum 395, g. ástæða fjárskilnaðar hjóna 73, riftingar gjafa 148—149, rifting veðs 237, 240, 241, 243—244, leigukröfur í gjaldþrotabúum 160, jarðarafgjald 173, hjúakaup 193, afstaða fjárnámshafa í protabúi 389, löghaldshafa 385. Svarakrafa 394. Beiðni um gjaldprotaskifti 394—395.

Greiddsla 115 o. s. frv., staður 116, viðtökudráttur 116, framboð 117. Sbr. *kvittanir.*

Grunnleiga 163. Samningur 164—165.

Gæzluvarðhald, mál til skaðabóta fyrir g. 356.

Hafnir 337, sbr. *verzlun.*

Haldsréttur, á geymslufé 227.

Handiðnaður, sjá *firma.*

Handveð 235—237, fyrning h. 237. Viðtökuskirteini 237.

Hásetar, á opnum bátum 212—213, mál milli h. og skipstjóra (farml. 38. og 39. gr.) 380. Hásetaráðning 213—214.

Hjónaband, *vígsluskilyrði* 30 o. s. frv., er varða hjón sjálf,

aldursleyfi 30, samþykki foreldra o. fl. 32—33. Beiðni um aldursleyfi til h. 31—32, frændsemi með hjónaefnum 33 o. s. frv., hjúskaparheit 39, kvonfang af nýju 39—41, bólusetning, sveitastyrkur, ellistyrkur 42. Beiðni um að mega eiga fōðursystur sína 35, ekkju bróður síns 36, eftir skilnað fyrir hórdóm 37, undanþága frá D. L. 3—16—8 38, eftir skilnað samkv. leyfisbréfi 41. *Lýsingar* til h. 42. Undanþága frá l. 43. *Svaramenn* 44. Undanþága frá s. 45. *Borgaralegt* h. 46—47. Beiðni um b. 47. *Fjármál hjóna* 64 o. s. frv., fyrning kröfu er hjón hafa á hvort annað 231, firma 295, ritverk 318. Skiftagjörningur með hjónum 107. Sbr. *skifti*, *ekkjur*, *giftar konur*. Sjá *kaupmála*. *Fjárskilnaður hjóna* 73 o. s. frv. Sbr. *erfðir*.

Hjónaskilnaður, að *borði og sæng* 47 o. s. frv. Beiðni um 49—50. *lagaskilnaður*, eftir skiln. að *borði og sæng* 51 o. s. frv., framfærslnskylda 54, án skiln. að b. og s. 54 o. s. frv. Beiðnir um leyfi til h. 52—54. Stefna í hjónaskilnaðarmáli vegna stroks 376.

Hjú, hugtak 188—189, skyldur hjúa 189 o. s. frv., skyldur húsbónda 192 o. s. frv., kaupgjald 192—193, fyrning kaupkröfu 229, ef hjú er ekki sótt í vist 193, rétt að synja hjúi viðtöku 194, ef vísað er úr vist 194—196, ef gengur úr vist 191, sjúkdómur 196—198, hjúamál eru einkalögreglumál 199, 380, sektir fyrir brot á hjúalöggjöfinni 198—199. Samningar um vist 199—200.

Hleðsluskírteini (sendiskrár) 282—283, ógilding á 235. Sýnishorn 282—283.

Hlutabréf, útgáfa 285, veðsetning h. 242, ógildingardómur á h. 235.

Hlutafélög, firma h. 297, tilkynning til verzlanskrár 298, 304, fiskiveiðah. 285, réttur h. til áfengisverzlunar 338.

hór, sjá *hjónaband*.

Hús, húsaleiga, sjá *fasteignir*.

Húsmenn, leiguliði má ekki taka h. 173. Sjá *purrabúðarmenn*.

Innköllum, hvenær megi gefa út til skuldheimtumanna 395, ef eigi er lýst kröfum 395, áhrif á fyrning skuldar 231. I. erfingja 396. Kröfulýsingar 396—397. Sjá *dánarbú, erfðir, skifti*.

Innsetningargjörðir, sjá *útburðargjörðir*

Iðnaðarnám, aldur nemanda 201—202, hvenær skylt að gera skrifl. samning 201, hvar l. 1893 og l. 1909 gildi 201, 205, samningsslit 203—205, sjúkdómur nemanda 208—209, gjörðardómur 202, mál út af i. einkalögreglumál 380. Samningar 209.

Ítök (*iskyldir*) 151. Samningar um 151—153.

Jarðir, sjá *fasteignir, landsleiga, veð*.

Kaup og sala, sjá *fasteignir, lausafé, réttindi*.

Kaupafólk 214.

Kauffélög, firma 306—307, 338.

Kaupmálar, form 66, hvenær gildir 66—68, hvað i k. megi standa 69—70. Sýnishorn af k. 70—72. Konungsstaðfesting á k. 72. Sbr. *þinglýsing*.

Kaupmenn, verzlunarbækur 409—410, vextir i viðskiftum kaupm. 414, gjaldprot 393. Sjá *verzlun, firma*.

Kaupréttur leiguliða 171, 180.

Kaupstaðir, kauptún, sjá *verzlun*.

Kirkjur, gjafsókn má veita k. 381, jarðir k. (kaupréttur 171, málmeit 328).

Kjörbörn, kjörforeldri, sjá *ættleiðing*.

Konur *skildar við menn sína*, sjálfsforræði 6, fjárforræði 7, ábyrgð 7, rithöfundaréttur 318, *ógiftar*, sjálfsforræði 5, fjárforræði 6, ábyrgð 7.

Kosningarréttur, mál út af k. til alþingis, gestaréttarmál 378.

Kröfur, sjá *réttindi*.

Kröfugjörð til yfirdóms 232.

Kvaðir, ekki má leggja kvöð á lóð i verzlunarstað 151, vinnukvöð á þurraþúðarmenn 352, sjá *ítök*.

Kvittanir 115, 271. Sýnishorn 271—272, sbr. *greiðsla, skuldabréf*.

Landsdrottinn, landseti, sjá landsleiga.

Landsleiga, jarðir 165, bygging 165—168, *réttindi leiguliða*, voryrkja 168, afnot 168—169, jarðabætur 169—170, forkaupsréttur 170—171, kaupréttur þjóðjarða og kirkjujarða 171—172, *skyldur leiguliða*, að koma til jarðar 172, viðhald 172—173, má ekki byggja eða ljá öðrum af leigujörð 173, reki 173, eftirgjald 173—174, veðsetning til tryggingar e. 243, er hann flýzt af jörð 174, *samnings-slið*, uppsögn 174—175, útbyggingarsakir 175—176, brottrekstur án útbyggingar 175, *úttekt og álag* 176—177. Byggingarbréf 177, útbygging 179, tilboð um kaup á leigujörð 179—180, beiðni um kaup þjóðjarðar 180. Sbr. *purrabúðarmenn*.

Lausafé, sala 139. Samningar um sölu l. 143—147, vextir af andvirði selds l. 414, fyrning andvirðis 229, *handveð* 235—237, *leiga* 154. Samningur um leigu l. 155—157, *ffjárnám* í l. 389, *sjálfsvörzluveð* í l. 241—244, rifting vegna gjaldþrota veðsala 243—244, fyrning 243, þinglýsing o. fl., tryggingarráðstafanir 241—242, hvað veðsetja má 242—243, meðferð veðsala á veðsettu l. 243, fullnusta 244, ef skuld er eigi lýst í bú 395. Skuldabréf með sjálfsvörzluveði í l. 246—247. Sbr. *skip*.

Lausakaupmenn, réttur til verzlunar §339, áfengisverzlunar 339—340, sbr. *verzlun*.

Lausamenn 349—350, húsráðandi greiði 'gjöld l. 350, flakk 350. Umsókn um leyfisbréf 350—351.

Lán (til notkunar) 224. Viðurkenning l. 255—256.

Leiga 153—154, fyrning leigu 229. Sjá *fasteignir, landsleiga, lausafé réttindi*.

Leiðbeingarskylda (dómara) 406.

Leikrit, sjá rithöfundaréttur.

Leyfisbréf, almennar reglur um 1—4, 1. er konungur veitir
1—2, ráðherra eða aðrir 2. Sbr. *umsóknir*.

Ljósmyndir, sjá *einkaréttur*.

Lýsingar, sjá *hjóraband*.

Lögaldur, sjálfsforræði 5—6, fjárforræði 6—8, sjálfsaflafé 6,
7, til skipstjórnar 345, vélstjórnar á gufuskipum 347—348.
Lögaldursleyfi 8—9. Sbr. *ekkjur, giftar konur, konur,*
fjárhaldsmenn.

Lögbann 385—386. Beiðni um l. 386.

Löghald 384—385. Beiðni um l. 385—386. Sbr. *gjaldprot,*
fjárnám.

Lögtak, áfrýjunarfrestur 401, ný gögn við áfrýjun lögt.
404. Áfrýjunarleyfi 402.

Makaskifti, sjá *fasteignir*.

Manntalsþing, sjá *þinglýsingar*.

Málflutningur í héraði, leiðbeiningarskylda dómara 406—407,
forræði aðilja yfir einkamálum 407, þingfesting 407—
408, varnir 408—412, frestir 412, gagnsakir 409, 411, um-
boð 412, útivist aðilja 412. Sbr. *gestaréttarmál, einka-*
lögreglumál, stefnur, sáltir, umboð.

Málmar, sjá *námur*.

Meðráðamenn, sjá *tilsjónarmenn*.

Nám, sjá *iðnaðarnám, verzlunarnám*.

Námar, hvar leita má málma 327—328, finnandaréttur 328—
329, málmgröftur 329—330. Beiðni um útmæling námu-
teigs 331, tilkynning um málmfund 330—331, til jarðar-
ábúanda 331.

Nauðungaruppböð, heimild til 236, 239, 390. Beiðni um n.
391. Sjá *uppböð*.

Nýbýli 332—333. Tilkynning um upptöku n. 333, beiðni
um áreið 334, nýbýli í afrétt 334.

Okur, sjá *vextir*.

Ógildingardómar, á skuldabréf og önnur skjöl 234—235,
veðskuldabréf 244—246, víxla 262, hleðsluskírteina 235,
tryggingarbréfa 235. Beiðni um leyfi til ó. 251—252.
Stefna til ógildingardóms 372—373.

Ólæss, skuldabréf ó. manns 250.

Peningaseðlar, fyrning kröfu eftir p. 231.

Prókúra 184. P.-umboð 188. Tilkypping til verðlanaskrár
309.

Prófenta 279—281. Samningur 281—282.

Pöntunarfélög, sjá *kaupfélög*.

Reikningar 253—254.

Reki 168—169, 173.

Réttarstefnur, sjá *stefnur*.

Réttindi, leiga 157, sala 143, framsal kröfuréttinda 269—270.
Sýnishorn 1—2, 270—271.

Rithöfundaréttur, í hverju fölginn 315—316, hver rit heimilt
að birta 315, 316, hvernig r. kemst löglega í annara
hendur 317—318, brot gegn r. 318—319.

Sala, sjá *fast eignir*, *lausafé*, *skip*, *réttindi*.

„Samabyrgðin“ 311—312, sbr. *vátrygging*.

Samlagsfélög, sjá *félög*, *firma*.

Samningar, almennar reglur 110 o. s. frv. Þinglýsing og
aflýsing 113—115, efndir 115—116, sbr. *greiðsla*, *kvittanir*.

Sáttanefndir, úrskurðarvald í skuldamálum 358—359, ef
kærandi mætir eigi 358, málameðferð 359—360, úr-
skurður aðfararhæfur 360, áfrýjun úrskurðar 360.
Sýnishorn af bókun og úrskurðum 361—365.

Sáttir, hvaða mál leggja til s. 356, mál, er dómari leitar
setta um 356—357, aðferð kæranda 357, skylda að mæta
á sáttafundi 357—358, aðfararhæfi sáttar 358. Sátt-
kæfur 360 o. s. frv.

Sendiskrár, sjá *hleðsluskírteini*.

Seta í óskiftu búi 95—96. Beiðni um 100. Tilkyning um 100—101. Sbr. *skifti, dánarbúi, ekkjur, ekkjumenn*.

Setudómarar, gjafsókn að því, er snertir greiðslu til, 381. Beiðni um skipun s. 383.

Siglingar, skylda að hafa stýrimenn á skipum 343, skipstjóra 344—345. Vêlgæzlumenn 346—347. Skilyrði skirteina, sem stýrimaður 342—344, sem skipstjóri 345—346, sem vêlgæzlumaður 347—349.

Sjálfsvörzluveð, sjá *fasteignir, lausafé*.

Sjómenn, sjá *vátrygging, hásetar*.

Sjúkrahús, gjafsókn handa s. 381.

Skifti, *opinber* í dánarbúum 89, *erfingjaskifti*, skilyrði 90, aðferð 91 o. s. frv., milli erfingja og annars hjóna 92—93, seta í óskiftu búi 95, innköllun skuldheimtumanna 395—396, skiftagjöld 414, varnarþing í málum út af s. 378, sáttaumleitun í skiftamálum 356, áfrýjun skifta 401, áfrýjunarleyfi 402, tilsjónarmenn ófullveðja manna við skifti 14. Tilkyningar um einkaskifti 96—98. Beiðni um einkask. 98—100. Skiftagjörningar 101 o. s. frv.

Skiftaforstjórar, sjá *executores testamenti*.

Skilnaður að borði og sæng, sjá *hjónaskilnaður*.

Skilnaður hjóna, sjá *hjónaskilnaður*.

Skip, sala 139—140, *veðsetning* 240—241, veiting áfengis á skipum 341. Kaupsamningur um s. 140—141, sbr. *þinglýsingar*.

Skipstjórar, sjá *siglingar*.

Skrásetning, sjá *firma, kaupmála, vörumerki*.

Skuldabréf, hvað sé 233, mótmæli gegn s. 234, ógildingardómur á s. 234, stefna til ógildingardóms 372, veðsetning s. 242, s. ófullveðja manna 10, sbr. 13, gífrar konu 64, skuldabréf séreign 67, s. próventumanns 281, s. ólæss manns 250, fjárnám í s. 388, fyrning skuldabréfskröfu 231, 232, uppsögn á skuldabréfskröfu 274, gagnkröfur gegn skuldabréfskröfum 411—412. Sýnishorn af skuldabréfum 236—251. Sbr. *fasteignir, lausafé*.

Skuldamál, hver rekin verði fyrir gestarétti 377, 378, úrskurðarvald sáttanefnda í s. 358—360. Stefna í s. 368. Sbr. *sáttanefndir, skuldabréf*.

Skuldir, fyrning 228—232. Kröfugjörð til yfirdóms 232. Sbr. *skuldabréf*.

Sparisjóðir, fyrning innlaga í s. 230, 232, tilkynningarskylda til firmaskrár 298, undanþága frá vaxtalögum 117.

Spekúlantar, sjá *lausakaupmenn*.

Stefnur, almennar reglur 365, s. skilyrði til dómsálagningar 365—366, réttar- og utanréttarstefnur 366, birting 366—367, fyrirvari 367. Réttarstefna í skuldamáli með birtingarvottorði 368—369, utanréttarstefna 369, vitnastefna 370, stefna í eiðsmáli 370, gagnstefna 371—372, gestaréttarstefna 379, stefna til ógildingardóms 372, til eignardóms 373—375, í hjónaskilnaðarmáli 376, áfrýjunarstefna 398—399.

Svaramenn 44, vottorð 44. Beiðni um undanþágu 45—46.

Sveitaverzlun 338.

Sönnun, skuldunautur sannar greiðslu 410—411, s. með verzlunarbókum 409—410, sbr. *málflutning í héraði*.

Sönnunargögn ný, sjá *áfrýjun*.

Tékkar 267—269. Sýnishorn 269 (aftan við bls. 416). Sbr. *ávisanir og víxla*.

Tékkamál 409, sjá *víxilmál*.

Tilsjónarmenn, skipun 13, t. fjarverandi manns 16, sakráðamenn 15, 16—17, ef fjárhaldsmaður er fatlaður o. s. frv. 15., til lántöku 15., til samþykkis hjúskaps 32—33. Beiðnir um t. 13—14, 15, 16, 17—18, 33. Sbr. *fjárhaldsmenn*.

Tryggingarbréf 237, ógilding á tr. 235. Sýnishorn af tr. 248.

Umboð 180 o. s. frv., til málflutnings 412. Sýnishorn af umboðum 184—188.

Umsóknarbréf, efni 2—3, form 3—4. Sbr. *leyfisbréf*.

Uppboð, nauðungaruppbod án fjárnáms 239, á handveði 236, réttur veðhafa á nauðungaruppbóði 240, 390—391, gjöld 414. Sbr. *nauðungaruppbod*.

Upprentun, sjá *riðhöfundaréttur*.

Uppreist æru, með konungsúrskurði 24—26, án konungsúrsk. 28—29. Beiðni um u. æ. 26—28.

Uppsagnir 273. Sýnishorn 273—275. Sbr. *útbygging*.

Útanréttarstefna, sjá *stefnur*.

Útanþjóðkirkjumenn, ferming 5, hjónaband 46, hjónaskilnaður 48.

Úrskurðarvald, sjá *sáallanefndir*.

Útburðargjörðir 386—387, gjöld fyrir 414. *Beiðni um útburðargjörð* 387. Sbr. *fasteignir, landsleiga*.

Útbygging 175—176. Sýnishorn 179.

Útibú, firma ú. 299. Tilkynning um ú. 303. Sbr. *firma*.

Útivist aðilja 412. Sjá *málfl. í héraði*.

Útlendingar, fossar 119—121, verzlunarréttur 335, sbr. 339, 341, vörumerki 327. Sjá *varnarþing*.

Útmæling lóða í löggiltum kauptúnum 336—338.

Úttekt, sjá *landsleiga, þurrabúðarmenn*.

Varnarþing, heimilisv. 366, samkvæmt samningi, í víxilmálum, verzlunarskuldamálum, fasteigna — firma, reiknings-skila—riftingar—skifta—afbrotavarnarþing 377—378, í lögvaldsmáli gegn útlendingi 385. Sbr. *gestaréttarmál og gagnsakir*.

Varnir, varnaraðili, sjá *málfl. í héraði*.

Varðveizla, sjá *geymsla*.

Vátrygging, innbyrðis 310, iðgjalda 313—314, sveitarfélaga 310—311, »Samábyrgðin« á íslenskum skipum 311—312, sjómanna 314—315. Almennar reglur um v. 312—313.

Vátryggingarfélag, tilkynningarskylda til firmaskrár 298. Sbr. *vátrygging*.

Veitingar, alment frjálsar 340, áfengis 340—341.

Veidiréttur, mál út af v. einkalögreglumál 379.

Verksamningar, hugtak 218—219, hvort verksmiður þurfi að vera fullveðja 219—220, efni samningsins 220—221. Sýnishorn af v. 221—224.

Verksmiðjuliðnaður, tilkynning til firmaskrár 297, 298. Sbr. *firma*.

Verzlanaskrár, sjá *firma*.

Verzlun, með vörur alment 335, í löggiltum kauptúnum og verzlunarstöðum 335—336, útmæling lóða 336—338, notkun hafna 337, verzlun með áfengi 338—339, v. lausakaupmanna 339—340, farandsalar 335, 341—342, sveitaverzlun 338, umboðssalar 335, 341.

Verzlunarbækur 409—410.

Verzlunarnám, hvar l. 1909 gildi 205, aldur nemanda 205, kaup 206, reynslutími 206, samningsslit 207, sjúkdómur 207, gjörðardómur 207—208. Samningur 211—212.

Verzlunarumboðsmenn, leysa borgarabréf 335, ekki útvega áfengi 339, tilkynningarskylda til firmaskrár 297.

Verzlunarskuldir, sækja fyrir gestarétti 377, fyrning 229.

Verzlunarstjórar 214. Samningur 215—217.

Veð, sjá *fasteignir*, *lausafé*.

Veðbókarvottorð 415. Sjá *þinglýsing*.

Veðskuldabréf 237 o. s. frv. Sýnishorn 246—247, 249. Sjá *fasteignir*, *lausafé*.

Vextir 117—118, í viðskiftum kaupmanna 414, af andvirði selds lausafjár 414, fyrning 229, 231, 232.

Vélgæzlumenn, sjá *siglingar*.

Vitundarvottar 111.

Vixilmál, þarf ekki að leggja til sátta 356, hver sé gestaréttarmál 377, varnir útilokaðar í vixilmálum 409, löghald í vixilm. 384.

Víxlar, á hendur öðrum manni, form og efni 255—256, vixilskuldarar (framsal) 256—257, eignarréttur yfir v. 257—258, sýning 258—260, samþykki 258, afsögn 259—261. Sýnishorn af afsagnargjörðum 264—266. Fyrning vixilréttar 261, ógilding vixla 262—263, vixilsamrit og —

- eftirrit 263, fyrning vixilkröfu 231. *Eigin vixlar* 263.
 Sýnishorn af vixlum 266 (aftan við bls. 416).
 Vörumerki, hvað sé 324, framsal v. 324—325, skrásetning
 325—327. Tilkynning 327.

Þingfesting (máls) 407—408.

Þinglýsing, almennar reglur 113—115, sviftingar fjárforræðis
 19, kaupmála 67, óskilgetins barns 59, fjárskilnaðar
 hjóna 74, dánargjafa 79, fasteigna-kaupsamninga 119,
 fasteigna-afsala 122, makaskifta 132, skipa-afsala 139—140,
 gjafa 149, ítaka, kvaða 151, leigusamninga 160, grunn-
 leigu 164, fasteignaveðs 237, skipaveðs 240, lausafjár-
 veðs alment 241, ógildingardóma 245, prófentu 281, fél-
 lagssamninga 286, eignardóma 375.

Þurrabúðarmenn, hverir sé 352, bygging þurrabúða 352—
 353, framfærsluskylda landsdrottins 353. Tilkynning
 um aðsetur sem þurrabúðarmaður 353. Byggingarbréf
 354—355.

Þýðing rita, sjá *rithöfundarétt*.

Æra, sjá *uppreist æru*.

Ættleiðing 61—62. Beiðni um leyfi til ættleiðingar 62—64.

§ 1

Leyfisbréf og umsóknarbréf.

I. 1. Samkvæmt 13. gr. stjórnarskárinnar veitir konungur, sumpart beinlinis og sumpart felur hann það hlutaðeigandi yfirvöldum á hendur, *leyfi* þau og *undanþágur* frá lögum, sem tíðkast hafa samkvæmt reglum þeim, er hingað til (ö: til 1874) hefir verið fylgt. Konungleg leyfisbréf eru því tvennskonar: 1. *þau, er sérstakan konungsúrskurð þarf til hvert skifti, er leyfi er veitt*, t. d. leyfi til áfrýjunar máli til æðra réttar eftir 3 ár liðin frá dómsuppsögu eða birtingu dóms, og 2. *þau er yfirvöld afhenda eftir (almennu) umboði og í nafni konungs (ad mandatum)*, t. d. leyfi til þess að geta fengið ógildingardóm á skuldabréfi. Eyðublöð til slíkra leyfisbréfa eru fyrirbyggjandi hjá yfirvöldum þeim, er selja þau af hendi (stjórnarráðinu og sýslumönnum), og ákveða þau hvert skifti, samkvæmt þar um gildandi venjum eða fyrirmælum, hvort leyfið megi veita eða eigi. Leyfi, er konungur veitir eða veitt eru eftir umboði hans (ad mandatum) á venjulega að borga, og er gjaldið ákveðið misjafnlega, stundum kr. 33,66, 66,33 o. s. frv. Leyfisbréfið á venjulega að borga við móttöku, en ef það er eigi gert, þá má taka gjaldið lögtaki, samkv. l. nr. 29, 16. des. 1885, 1. gr. 4. lið, og ef gjaldið er eigi

greitt innan 6 mánaða, enda sé bréfið eigi athent, þá er það ónýtt, op. br. 23. nóv. 1827. Sá, er selur leyfið af hendi, tekur við gjaldinu, en þegar um konungsleyfi er að ræða, sem sérstaks konungskurðar þarf við, eða leyfisbréf, er stjórnarráðið selur af hendi, þá eru þau send sýslumönnum, nema umsækjandi eða umbodsmaður hans veiti þeim móttöku í stjórnarráðinu. Þá tekur stjórnarráðið við gjaldinu, en sýslumaður, ef honum er leyfisbréfið sent.

Auk umsókna um undanþágu frá gildandi lögum, t. d. uppgjöf refsingar eða leyfi, t. d. leyfi til þess að fá ógildingardóm á skuldabryggi, má enn nefna ýms bónarbréf eða umsóknarbréf og kæruskjöl, er konungskurð þarf til, að þeim verði áheyrn veitt, án þess sérstakrar undanþágu frá gildandi löggjöf þurfi við, t. d. umsókn um embætti, er konungur veitir, bónarbréf um sölu þjóðjarðar eða kirkjujarðar frá öðrum en ábúanda, beiðni frá erlendum manni um vernd vörumerkis hér á landi, samkv. l. nr. 43, 13. nóv. 1903, 15. gr., o. s. frv.

2. Ennfremur veitir *ráðherra í sjálfs sín nafni* mörg leyfi og undanþágur, t. d. uppgjöf refsingar, þegar hún nemur eigi meira en 100 kr. sektum, kgsúrsk. 23. des. 1864, I. 1. gr., erbr. landsh. 22. febr. 1875, 17. gr. og l. nr. 17, 3. okt. 1903, undanþágu frá l. nr. 50, 10. nóv. 1905 um skilyrði til skipstjórnar, gjafsókn o. s. frv. Svo veitir ráðherra mörg embætti, t. d. presta- og aðstoðarlæknaembætti og sýslanir, og verður því að stíla umsóknir um slík embætti og sýslanir til stjórnarráðsins.

3. Sum leyfi veita sýslumenn og bæjarfógetar í nafni sjálfra sín, t. d. tombóluleyfi, leyfi til verzlunar og veitinga áfengra drykkja o. s. frv.

II. 1. Öll umsóknarbréf eiga að vera greinilega

skrifuð og eigi margorðari en nauðsyn krefur. Ef ósæmilegt er orðalag þeirra, þá getur það varðað refsingu eftir 229. gr. hegningarlaganna, og sá, er ber bersýnilega rangar kærur fyrir konung, stjórnarráð eða yfirvöld, verður líka látinn sæta refsingu fyrir það, samkv. 228. gr. sömu laga. Sá, er sent hefir bænarskrá til embættismanna eða bæjar- eða sveitarfélaga, eða ákæruskjal um þá, og málefnið varðar sjálfan hann, þá á hann rétt á að fá einu sinni eftirrit af skjalinu eða færi á að eftirrita það, ef bæn hans fær eigi áheyrn eða kæra hans er ekki tekin til greina. Þetta gildir þó ekki um bænarskrár um embætti eða opinberar sýslanir, bænarskrá um undanþágu undan ákæru, uppgjöf eða linun refsingar eftir dómi eða úrskurði, né um kæruskjöl embættis — eða sýslunarmanna um yfirboðara sina, op. br. 12. marz 1870.

2. Öll umsóknarbréf um þau leyfi eða mál efni, sem veitt er úrlausn með konunglegum leyfisbréfum eða konungsúrskurði, hvort sem þau eru afhent eftir sérstökum úrskurði konungs eða eftir umboði hans af stjórnarráði eða sýslumönnum, á að stila til konungs. Allar umsóknir, sem til konungs á að stila, skal skrifa tvidálkað á heila pappirsörk, samkv. tilsk. 3. apr. 1771, í þessu formi:

Til konungs.

Heimili umsækjanda.

Dagsetning og ártal.

Efni erindisins.

Fult nafn umsækjanda,
staða hans, og stutt
ágrip af efni erindisins.

Allraþegnsamlegast.

Undirskriftin.

Nafn og heimili þess, er
samið hefir erindið.

Aðrar umsóknir á að hafa í venjulegu bréfsformi, og venjulega ritað neðan undir: Til sýslumannsins, (bæjarfógetans o. s. frv.) í N. sýslu-
(kaupstað), t. d.:

Reykjavík 7. apr. 1911.

(Efni erindisins)

Virðingarfylst.

(Nafnið).

Til

bæjarfógetans í Reykjavík.

Ef umsókn eða annað erindi er sent til annars yfirvalds en þess, sem á að afgreiða það, þá er venja að senda það þaðan til þess, er ber að afgreiða það.

Ýmsar umsóknir verða eigi afgreiddar fyrri en fengið er álit embættismanna þeirra, sem hlut eiga að máli, um þær, og er þá hentugast að fá þetta álit, áður en erindið er sent til þess embættismanns, sem afgreiðir það, því að með því sparast tími, af því að ella verður erindið sent embættismanninum til umsagnar, og verður þá afgreiðslan að biða, þar til umsögnin er fengin.

Mannréttindi.

§ 2.

Lögaldur.

Svo er kallað, að menn sé komnir til *lögaldurs*, er þeir lögum samkvæmt hafa náð þeim aldri, að þeir megi ráða [sjálfum sér og fjármálum sínum án ihlutunar fjarhalds- eða tilsjónarmanna.

Greina verður milli lögaldurs í tvennum skilningi:

I. *Lögaldurs um forræði manna yfir sjálfum sér og*

II. *Lögaldurs um forræði manna yfir eignum sínum.*

I. 1. *Forræði yfir sjálfum sér* hafa menn nú alment, karlar sem konur, þegar þeir eru orðnir fullra 16 ára að aldri. Leiðir þetta af tilsk. um vinnuhjú 26. jan. 1866, 1. gr. og l. nr. 44, 10. nóv. 1905, 32. gr. Samkvæmt vinnuhjúatilsk. má 16 ára gamall maður ráða sig í vist, nema hann sé ófermdur. Þá þarf samþykki sóknarprests til. Þetta hlýtur þó nú að gilda aðeins um þjóðkirkjumenn. 14 ára aldur jafngildir fermingu, að því er til utanþjóðkirkjumanna kemur, lög nr. 4, 19. febr. 1886, 11. gr., en þeir þurfa eflaust jafnframt að hafa numið svo mikið, sem mælt er fyrir í fræðslul. nr. 59, 22. nóv. 1907, 2. gr. 16 ára menn verða því skaða-

bótaskyldir, ef þeir rifta ófyrirsynju samningum um vinnu sína, t. d. Dómas. VII, 140.

Stundum er þó krafist 18 ára aldurs til ráðstöfunar sjálfum sér. Svo er um leysing sóknarbands, l. nr. 15, 12. maí 1882, 1. gr., um iðnaðarnámssamninga alment, l. nr. 15, 16. sept. 1893, 1. gr. sbr. 5. gr. Þar á móti virðist 16 ára aldur vera lögaldur, að því er til verzlunarnámssamninga tekur, l. nr. 45, 30. júlí 1909, 5. gr. Ennfremur er brott nám konu hegningarvert, þótt hún sé 16 ára, ef hún hefir ekki náð 18 ára aldri, jafnvel þótt það sé með vilja hennar gert, nema lögráðandi samþykki, hegnl. 26. júní 1869, 176. gr.

2. Giftar konur, ekkjur, konur skildar að borði og sæng eða fullum lögskilnaði við menn sína, eiga fult forræði yfir sjálfum sér, jafnvel þótt eigi hafi þær náð 16 ára aldri. Bein lagaákvæði eru ekki til þessa, nema um ekkjur.

II. Um *fjárforræði* manna verður að greina milli:

A. *Karla og kvenna alment og*

B. *Ekkna og kvenna, sem skildar eru við menn sína að borði og sæng eða fullum lögskilnaði.*

A. 1. a. Til 18 ára aldurs eru allir karlar *alment* óhæfir til að ráðstafa fjármálum sínum, D. L. 3—17—34, sbr. tilsk. 18. febr. 1847, 1. gr. og tilsk. 21. des. 1831, I, 1. gr. Um konur, sem eigi hafa gift, og giftar konur, sem hvorki hafa skilið við menn sína að borði og sæng né fullum lagaskilnaði, gilda sömu reglur, tilsk. 4. jan. 1861 og l. um fjármál hjóna, nr. 3, 12. jan. 1900, 10. gr.

b. Þó telja menn svo, að ófullveðja menn í fjármálum megi ráðstafa sjálfsaflafé sínu og gjötum, er þeir hafa fengið til frjálsra umráða, sbr.

ldsyrd. í Dómas. VIII, 78. Þetta virðist og eðlilegt um menn, er náð hafa 16 ára aldri, enda er slíkum mönnum skylt að framfæra sjálfa sig, og rétt að ráðast í vist, og þá um leið að semja um kaupið. Ennfremur hafa konur, er búa við menn sína, þótt eigi sé 18 ára, forræði sjálfsaflafjár síns, l. nr. 3, 12. jan. 1900, 26. gr.

2. Á aldrinum 18—25 ára eiga þeir, sem samkvæmt II, A, 1 eru ófullveðja til 18 ára, forræði fjár síns með *meðráðamanni*, og mætti kalla þá *hálfveðja*. Forræði sjálfsaflafjár og gjafa hafa þeir, er hér eru taldir, sbr. Dómas. VIII, 78. Þó mun svo talið, að eigi megi þeir ganga í ábyrgð fyrir annara skuldbindingum, enda þótt samþykki meðráðamanns komi til, D. L. 1—23—12, né heldur ganga í ábyrgð á nærveru sakamanna, D. L. 1—23—9. Vafasamt er þó gildi þessara greina D. L. hér á landi.

B. *Ekkjur, konur, skildar að borði og sæng, og konur, skildar fullum lögskilnaði við menn sína*, eru fullveðja í fjármálum, án þess til greina komi aldur þeirra.

Loks mun svo talið, að *engar* konur megi ganga í ábyrgð fyrir sakamenn eða þá, er undir sakamálsrannsókn eru, um nærveru þeirra á staðnum, D. L. 1—23—9. Um giftar konur gildir ennfremur sú regla, að þær geta eigi, svo að bindandi sé, tekist á hendur ábyrgð á skuldum manns síns, hvort sem þær ábyrgjast slíkar skuldir einar eða ásamt manninum, svo sem með víxilábeking, framsali að skaðlausu o. s. frv., nema með samþykki sýslumanns eða bæjarfógeta. Hið sama er um ráðstafanir, er gift kona afsalar sér með þeim trygging, er hún á í eignum manns síns eða félagsbúsins, l. nr. 3, 12. jan. 1900, 15. gr. sbr. tilsk. nr. 12,

23. ág. 1904, I, 1, d. Einnig má ákveða í kaupmála, að giftar konur meggi ekki ráðstafa með samningum séreign sinni, nema með samþykki mannsins eða skipaðs tilsjónarmanns, l. 1900, 20. gr. 2. málsl.

§ 3

Lögaldursleyfi.

Með því að lögaldur er allhár hér á landi og stundum óþægilegt mönnum, að geta engar fjárskuldbindingar tekist á hendur upp á eindæmi sitt fyrri en þeir eru 25 ára, þá hefir sú venja myndast, að veita mönnum *leyfi til þess, að þeir meggi ráðstafa fjäreignum sínum án meðráðamanns (lögaldursleyfi)*. Leyfi handa mönnum undir 18 ára aldri til þess að vera hálfveðja í fjármálum veitist nú varla, þótt áður kunni að hafa tíðkast, sbr. op. br. 20. febr. 1717, I, B, 8. Þar á móti veitist hálfveðja mönnum leyfi til ráðstöfunar fjármálum sínum án ihlutunar meðráðamanns. Til skamms tíma fengu konur þó ekki slíkt leyfi, en nú má veita þeim það eftir sömu reglum og með sömu skilyrðum sem körlum, l. nr. 17, 20. okt. 1905.

Ef umsækjandi er 22 ára, veita nú sýslumenn og bæjarfógetar lögaldursleyfi í nafni og umboði konungs, tilsk. 21. des. 1831, I, 1. gr. b) og tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904, I, 1. j. 3., en ella stjórnarráðið, einnig í nafni og umboði konungs. Sjaldan kvað slíkt leyfi vera veitt, ef umsækjandi er ekki fulls 21 árs.

Umsóknarbréfið er stílað til konungs. Verður umsækjandi að láta fylgja því skírnarvottorð sitt, og vottorð skilríkra manna, einkum fæddra eða settra tilsjónarmanna sinna og sóknarprests — svo

og vottorð hlutaðeigandi yfirvalds, ef stjórnarráðið veitir leyfið samkvæmt framanskráðu — um, að hann hafi náð nauðsynlegum þroska og fastlyndi, svo að ekki sé hættla á, að leyfið verði vanbrúkað. Svo verður umsækjandi að sýna líkur til þess, að honum sé nauðsynlegt, sakir stöðu sinnar, að fá leyfið.

Leyfið kostar kr. 33,66. Þó má veita það ókeypis, ef umsækjandi sannar, að eigur hans nemi ekki meira en 200 kr.

Beiðni um lögaldursleyfi.

Grund 5. apríl 1909.

Bjarni Jónsson, lausamaður, sækir um lögaldursleyfi.

Til konungs.

Eg undirritaður, sem er 22 ára að aldri, sæki hér með um leyfi til þess að mega ráðstafa fjármálum mínum, svo sem eg hefði náð 25 ára aldri.

Ástæða þessarar beiðni minnar er sú, að eg hefi í hyggju að taka við búi foreldra minna, Jóns bónda Jónssonar á Grund og konu hans, Oddnýjar Gísladóttur, sem bæði eru önduð, og er eg einkaerfingi þeirra.

Beiðni þessari fylgir skirnarvottorð mitt, vottorð sóknarprests míns og vottorð tveggja náunnugra bænda hér í hreppnum um hagi mína.

Allraþegsamlegast.

Samið af umsækjanda.

Bjarni Jónsson.

§ 4.

Fjárhaldsmenn og meðráðamenn.

I. A. Peim, er fjárréttindi eiga og eigi hafa náð 18 ára aldri eða lögaldri samkvæmt öðrum reglum (§ 2, II, B.) skal skipa *fjárhaldsmann*. Skiftaréttur í lögsagnarumdæmi, þar sem hinn ungi maður á lögheimili, skipar fjárhaldsmanninn.

Til fjárhalds ófullveðja manns ganga *frændur* hans fyrir, og í þeirri röð, er nú skal greint:

1. faðir, 2. bróðir, 3. föðurfaðir, 4. móðurfaðir, 5. föðurbróðir, 6. móðurbróðir og því næst sá, sem nánastur er að frændsemi. Ganga albræður fyrir hálfbræðrum, og eflaust eldri bróðir fyrir yngra og föðurfrændur fyrir móðurfrændum.

Ef enginn ættborinn fjárhaldsmaður er til, er fær sé að lögum til fjárhalds, þá skal skipa einhvern valinkunnan *karlmann* (nú er konum þó líklega trúandi fyrir fjárhaldi, með því að þær eiga að fá rétt til *embætta* fjárhaldsmann. Fjárhaldsmenn eiga að vera *fullveðja* (25 ára), *sjálfum sér ráðandi*, *eigi sviptir fjárforræði* og með *fullu viti*.

Stjúpfeður mega ekki vera *fjárhaldsmenn* *stjúpbarna sinna*, *óskilgetinn maður eigi skilgetinna bræðra sinna* né *maður heitmeyjar sinnar*, D. L. 3—17, sbr. tilsk. 18. febr. 1847, 1. gr.

Fjárhald ófullveðja manna er almenn borgaraskylda, er menn mega ekki undan skorast.

B. Ákvæðin um *starfsemi* fjárhaldsmanna í þarfir skjólstæðinga sinna eru í tilsk. 18. febr. 1847. Fjárhaldsmenn hafa umráð yfir fjármunum hinna ungu manna, og gera samninga fyrir þeirra hönd, t. d. byggja jarðir þeirra, krefja atgjalds þeirra,

geyma skuldabréf þeirra, kvitta skuldir greiddar til þeirra o. s. frv. Ef fé hins ófullveðja manns nemur 20 hundruðum á landsvísu, þá á að öllum jafnaði að auka það, en ef það er minna, þá mega vextirnir fara til uppeldis hinum unga, eða jafnvel meira, ef þörf krefur. Skal yfirfjárráðamaður (sýslumaður, bæjarfógeti) þá gera skriflegan samning við fjárhaldsmann um þetta, áður en fjárhaldið sé honum falið. Fasteignir ófullveðja manns má aldrei láta af hendi, nema sýnilegur hagur sé að sölunni, enda skal leita álits stjórnarráðsins um söluna, samkv. tilsk. nr. 23, 12. ág. 1904, I, 11, og er tilgangurinn með þessu, að samþykki stjórnarráðsins þurfi til sölunnar, sbr. Dómas. V, 3, lhbr. 21. maí 1878. Fjárhaldsmaður fær venjulega ekkert kaup fyrir fjárhaldið, nema eigur hins unga manns nemi 20 hndr., enda sé fjárhaldsmaður eigi afi, foreldri eða bróðir hans. Kaup fjárhaldsmanns má þó eigi fara fram úr $\frac{1}{6}$ af því, sem eftir verður af árstekjum skjólstæðings hans, þegar greidd hafa verið gjöld til árlegra þarfa hans, og aldrei má árskaup fjárhaldsmanns nema yfir 100 kr. Nemi eignir hinna ungu manna 20 hndr. eða meira, skal fjárhaldsmaður gera yfirfjárráðamanni árleg reikningsskil, en ella þarf hann eigi að gera reikningsskil, nema yfirfjárráðamanni þyki þess sérstök þörf, fyrr en hann skilar af sér fjárhaldinu.

Þegar ófullveðja maður hefir náð 18 ára aldri, þá skal fjárhaldsmaður þegar í stað gera skilagrein fyrir fjárhaldi sínu og senda yfirfjárráðamanni, ásamt ársreikningum öllum yfir féð, meðan hann stýrði því, og skal yfirfjárráðamaður úrskurða reikningana. Síðan skal fjárhaldsmaður selja af hendi fjárhaldið, og tekur þá hinn ungi maður við því ásamt tilsjónarmanni, og kvitta þeir báðir fyrir.

Ef kona giftist, sú er fjárhaldsmann hefir haft, innan 18 ára, og eignir hennar verða félagseign hjónanna, þá kemur maðurinn í stað fjárhaldsmanns, og kvittar hann þá einn fjárhaldsmann af fjárhaldinu.

Beiðni um skipun fjárhaldsmanna þarf sjaldan við, því að ef arfur tæmist ungum mönnum, þá skipar yfirfjárráðamaður í embættisnafni fjárhaldsmann eða tilsjónarmann. Þó geta ungum mönnum áskotnast eignir, svo að yfirfjárráðamenn viti eigi, t. d. gjafir í lifanda lífi gefanda. Þá ber foreldrum eða forráðamönnum að biðja um, að skipaður verði fjárhaldsmaður.

Beiðni um skipun fjárhaldsmanns.

Reykjavík, Laugaveg 40, 18. jan. 1910.

Með því að sonur minn, Guðmundur, fæddur 5. des. 1899, hefir hlotið að gjöf jarðeignir nokkrar, ásamt nokkurri upphæð í peningum, leyfi eg mér að fara þess á leit við yður, herra bæjarfógeti, að honum verði skipaður fjárhaldsmaður.

Þess skal getið, að sonur minn fyrnefndur er afkvæmi mitt og manns míns, Árna Eiríkssonar trésmíðs, er lézt hér í bænum 7. júlí 1907.

Til fjárhaldsmanns leyfi eg mér að stinga upp á Eiríki Þórðarsyni skipstjóra, Bröttugötu 1, hér í bænum, föðurföður sonar míns.

Dánarvottorð manns míns og skírnarvottorð sonar míns fylgir hér með.

Virðingarfylst.

Guðrún Bjarnadóttir.

Til
bæjarfógeta Reykjavíkur.

Eg er fús til að taka að mér fjárhaldið.

Reykjavík 18. jan. 1910.

Eiríkur Þórðarson.

II. Þeim, sem *hálfveðja* eru í fjármálum (§ 2, II, A, 2) skal sýslumaður eða bæjarfógeti skipa *tilsjónarmann* (curator), ef með þarf. Enginn er öðrum fremur ættborinn til þessa starfa. Fjárhaldsmaðurinn er oft settur tilsjónarmaður, en þá þarf að skipa *sérstaklega* tilsjónarmann til þess að kvitta með hinum hálfveðja manni fjárhaldsmann af fjárhaldinu. Hálfveðja maður hefir eignir sínar í vörzlum sínum, en rétt er tilsjónarmanni að rita á skuldabréf hans og önnur viðskiftabréf athugasemd um, að eigandi sé hálfveðja, svo og að tryggja það, að hálfveðja maður fái ekki afhent peninga sína né slíka muni, er eigi verða auðveldlega aftur heimtir. Hálfveðja maður getur alment ekki skuldbundið sig til fjárgreiðslna með samningi upp á eindæmi sitt, heldur verður tilsjónarmaður að veita samþykki sitt til slíkra skuldbindinga. Hins vegar hafa yfirfjárráðamenn engin afskifti af fjármálum hálfveðja manna. Ef hálfveðja kona giftist, fær maðurinn umráð yfir eignum hennar þeim, er renna í félagsbúið.

Beiðni um skipun tilsjónarmanns.

Seli í Grímsnesshreppi, 7. júní 1902.

Með því að mér undirrituðum, sem er 22 ára að aldri, hefir tæmst arfur eftir bróður minn, Jón Gíslason, er lézt að Seli hér í hreppi 20. maí þ. á., og eg óska að taka þátt í erfingjaskiftum eftir hann, þá leyfi eg mér hér með að beiðast þess, að þér, herra sýslumaður, skipið mér tilsjónarmann,

og vil eg þar til nefna föðurbróður minn, Pétur Gíslason, bónda á Hálsi hér í hreppi.

Skirnarvottorð mitt fylgir hér með.

Virðingarfylst.

Þorsteinn Gíslason.

Til

sýslumannsins í Arnessýslu.

Tilsjón með Þorsteini Gíslasyni er eg fús að taka að mér.

Hálsi 8. júní 1902.

Pétur Gíslason.

III. Auk fjárhaldsmanna og tilsjónarmanna, sem skipaðir eru til þess að gæta fjármála ungra manna *alment*, verður stundum að skipa *forráðamenn* eða *meðráðamenn*, er annast skulu fjármál-efni manna, þegar *sérstaklega* stendur á. Þar til heyrir:

1. Þegar dánarbú er til skifta tekið og einhver erfingja er fjarstaddur og ókunnngt um verustað hans eða hann er í þeirri fjarlægð (enda þótt verustaður hans sé kunnur), að eigi þyki mega fresta skiftum, þangað til ráðstöfun hans sé fengin, enda hafi hann engum nærstöddum fengið umboð sitt, þá skal skiftaráðandi skipa honum fjárhaldsmann, er gæti hagsmuna hans við skiftin, skiftal. nr. 3, 12. apríl 1878, 14. gr.

2. Þegar svo ber við, að maður, sem hér á landi á eignir og eigi spyrst til hans, þá getur orðið óhjákvæmilegt að skipa honum mann til þess að stýra eignum hans. Sé erfingjar hans eða vandamenn nærstaddir, þá er það þeirra að biðja um það, að honum verði forráðamaður skipaður. En þótt enginn verði til slíks, þá verður sýslu-

maður eða bæjarfógeti eflaust að gera það af sjálfsdáðum, sbr. lhbr. 8. maí 1884 (Stj.tíð B., bls. 119).

3. Það ber oft við, að ófullveðja menn eða hálfveðja, er eigi hefir verið ástæða til að skipa fjárhaldsmann eða tilsjónarmann, eða þeir eru fatlaðir, þurfa að takast fjárskuldbindingar á hendur, t. d. taka lán, kaupa eign o. s. frv., og verða þeir þá að fá sér skipaðan forráðamann til þessa, svo að lögmætt verði. Sama er, ef fjárhaldsmaður eða tilsjónarmaður er sjálfur svo viðriðinn gjörninginn, að honum er óviðurkvæmilegt að svara fyrir skjólstæðing sinn, t. d. ef fjárhaldsmaður gerir sjálfur kaup við skjólstæðing sinn. Verður fjárhaldsmaður þá að sækja um, að hinum ófullveðja manni verði skipaður annar maður til slíkrar samningsgjörðar, sbr. t. d. l. nr. 3. 12. jan. 1900, 10. gr. 2. málsl. og 15. gr.

Beiðni um skipun tilsjónarmanns til lántöku.

Reykjavík 1. febr. 1909.

Með því að eg undirritaður, sem er 20 ára að aldri og hefi engan tilsjónarmann, hefi í hyggju að taka lán í Landsbankanum, þá leyfi eg mér hér með að beiðast þess, að mér verði skipaður tilsjónarmaður í þessu skyni, og vil eg til þess benda á Jón Jónsson, járnsmið hér í bænum.

Skirnervottorð mitt fylgir.

Virðingarfylst.

Einar Einarsson.

Til
bæjarfógetans í Reykjavík.

Aths. Tilsjónarmaður mun annars oftast skipaður í þessum tilfellum án skriflegrar beiðni.

4. Ef höfða þarf mál gegn ófullveðja eða hálfveðja manni, er eigi hefir fjárhalds- eða tilsjónarmann, og hann hefir eigi forræði þess, er um er deilt, eða gegn fjárverandi manni t. d. kona gegn manni, er hefir farið burt og eigi komið aftur, eða gegn útlendingi til staðfestingar kyrrsetningar muna hans hér, þá verður sækjandi að fá honum skipaðan fyrirsvarsmann í málinu, og skipar hlutaðeigandi skiftaráðandi hann.

Beiðni um skipun sakráðamanns.

I.

Reykjavík, Vesturgötu 5, 15. jan. 1911.

Með því að pilturinn, Jónas Jónasson, sem er 16 vetra gamall og heimilisfastur við Klapparstíg 1, hér í bænum, hefir skemt fyrir mér muni, er nema nál. 50 krónum, og eg hygst að sækja hann til skaðabóta fyrir það, en hann hefir engan forráðamann, þá leyfi eg mér hér með að beiðast þess, að þér, herra bæjarfógeti, skipið nefndum Jónasi forráðamann til þess að gæta hagsmuna hans í greindu máli.

Virðingarfylst.

Árni Grímsson
steinsmiður.

Til

bæjarfógetans í Reykjavík.

II.

Reykjavík, Hafnarstræti 1, 20. maí 1909.

Vorið 1905 fór eiginmaður minn, Þórólfur Gunnarsson, snikkari hér í bænum, til Vesturheims án vilja míns og vitundar, og hefir eigi aftur kom-

ið né heldur hefi eg getað komist að því, hvar hann er nú niður kominn. Eg hefi því í hyggju að höfða mál gegn honum til þess að tá hjónabandi okkar slitið með dómi. Leyfi eg mér þess vegna að beiðast þess, að þér, herra bæjarfógeti, skipið nefndum Þórólfi talsmann í máli þessu.

Virðingarfylst.

Elin Þorvaldsdóttir.

Til

bæjartógeta Reykjavíkur.

III.

Hafnarfirði 1. nóv. 1908.

Frá 14. maí til 1. okt. þ. á. leigði Norðmaður einn, að nafni Jens Andresen, frá Stavanger, 2 herbergi í húsi mínu við Strandgötu 11 hér í bænum, og skyldi gjalda 15 kr. á mánuði. Maður þessi fór brott 20. sept. þ. á. án þess að greiða nokkuð af áskilinni húsaleigu, en eftir lét þó ýmsa muni í herbergjunum. Ætla eg að láta leggja löghald á muni þessa til tryggingar húsaleigunni, og leyfi eg mér því að beiðast þess, herra bæjarfógeti, að téðum Andresen verði skipaður talsmaður, er gæti réttar hans við löghaldsgjörðina og í máli til staðfestingar henni.

Virðingarfylst.

Anna Eiriksdóttir.

Til

bæjarfógeta Hafnarfjarðar.

5. Í fjarveru mannsins eða langæum sjúkdómi getur konan beðist þess, að fjárhaldsmaður verði honum settur til stjórnar félagsbúinu. Slíkri beiðni eiga að fylgja skýrslur um atvik þau, er

geri skipun forráðamannsins nauðsynlega, svo og hjúskaparvottorð og skirnarvottorð mannsins og læknisvottorð, ef beiðnin er byggð á sjúkdómi mannsins.

Beiðni um skipun forráðamanns vegna sjúkdóms.

Bessastöðum 1. okt. 1901.

Með því að eiginmaður minn, Ólafur Ólafsson, hefir nú fyrir rúmu ári mist heilsuna, og dvalist á geðveikrahælinu á Kleppi síðan 10. maí þ. á., og engin von um bata að sinni, þá leyfi eg mér hér með að beiðast þess, að þér, herra sýslumaður, skipið honum forráðamann, með því að eg treystist eigi til þess að stjórna félagsbúi okkar upp á eindæmi mitt.

Leyfi eg mér að benda á Odd Jónsson á Eyvindarstöðum hér í hreppi til þessa starfa.

Hjúskaparvottorð mitt, vottorð læknisins á Kleppi og skirnarvottorð Ólafs fylgir hér með.

Virðingarfylst.

Guðný Pétursdóttir.

Eg tekst á hendur framangreind forráð.

Eyvindarstöðum 1. okt. 1901.

Oddur Jónsson.

Til
sýslumannsins í Gullbringusýslu.

§ 5.

Svifting fjárforræðis.

I. Samkvæmt D. L. 3—17—1 má svifta þá menn fjárforræði, er ekki eru færir að fara með fjármál

sin sakir elli, geðveiki eða eyðslusemi eða annara orsaka, er yfirvöld telja svo vaxnar, að mönnum sé ekki trúandi til að verja skynsamlega fé sínu, t. d. drykkjuskapur. Tíðast er, að kona eða erfingjar þess, er hlut á að máli, beiðist fjárforræðissviftingar. Einnig getur hreppsnefnd krafist þess, að þurfalingar hrepps sé sviftir fjárforræði, ef þeir fara illa með efni sin, l. nr. 44, 10. nóv. 1905, 57. gr. Svo getur og maður sjálfur beiðst þess, að honum sé skipaður fjárhaldsmaður. Stjórnarráðið úrskurðar, hvort beiðnin skuli tekin til greina, og metur atvik öll. Getur það leitað álits kunnugra manna og einkum þeirra, sem að manningnum standa, svo sem erfingja hans. Beiðninni skulu fylgja skýrslur um hagi mannsins, svo sem læknisvottorð, ef sjúkdómur hamlar, skirnarvottorð, álit sóknarprests eða hreppsnefndar eða vottorð kunnugra manna. Auðvitað getur stjórnarráðið heimitað ýtrari skýrslur um hagi mannsins en þær, er fylgt hafa beiðninni eða neitað ella að taka hana til greina. Beiðnin sé stíluð til stjórnarráðsins, tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904, I, 11 (áður til amtmanns), en sendist til sýslumanns til umsagnar, sbr. l. nr. 44, 10. nóv. 1905, 57. gr.

Úrskurði stjórnarráðsins um svifting fjárforræðis skal síðan þinglýsa á varnarþingi þess, er sviftur er fjárforræði, og jafnframt á varnarþingi fasteigna, er hann kynni að eiga, samkvæmt gildandi reglum um þinglýsingar.

Beiðni um svifting fjárforræðis.

Reykjavík, Vesturg. 2, 1. febr. 1910.

Vorið 1899 giftist eg manni mínum, Þorkeli járnsmið Jónssyni. Síðustu 8 árin hefir hann lítt

eða ekkert rekið atvinnu sína, en hneigst svo til áfengisnautnar, að eg hefði ein orðið að vinna fyrir heimili okkar. Félagshúi okkar hefir hann eytt á þenna hátt, svo að nú er ekki eftir nema 2000 kr. í sparisjóði, og áttum við þó nál. 7000 kr. virði, er við gengum að eigast. Með því að eg vil fyrirbyggja, að þær eignir okkar, sem enn eru eftir, eyðist á sama hátt, þá leyfi eg mér hér með að fara þess á leit, að stjórnarráðinu mætti þóknast að svifta téðan eiginmann minn fjárforræði.

Eg skal geta þess, að við eigum 3 börn saman, á 9. 6. og ári. Skirnarvottorð manns míns og hjúskaparvottorð okkar fylgja.

Virðingarfylst.

Guðrún Árnadóttir.

Vér undirritaðir, eg Árni Jónsson, bróðir Þorkels járnsmíðs Jónssonar, eg Ólafur Pálsson, tómthúsmaður, Vesturgötu 1, eg Ásgeir Bjarnason, verzlunarmaður, Hafnarstræti 3, og eg Einar Jónsson beykir, Laugaveg 2, meðkennumst hér með, að vér höfum síðastl. 5 ár haft náin kynni af þeim hjónum Þorkeli járnsmíð Jónssyni og Guðrúnu Árnadóttur, og að ofanrituð skýrsla hennar um áfengisfýsn manns hennar er í alla staði rétt, og að það er fullkomin sannfæring vor, að full nauðsyn sé á því, að téður Þorkell Jónsson verði sem skjótast sviftur fjárforræði.

Reykjavík 2. febr. 1910.

Árni Jónsson. Ólafur Pálsson.

Ásgeir Bjarnason. Einar Jónsson.

Til stjórnarráðsins.

II. Auk þess, er undir I. segir, má skipa ekkj-

um fastan lögráðamann, samkv. D. L. 3—17—42. Ekkja, er slíkan lögráðamann hefir, er eins sett um fjárforræði og hálfveðja maður með tilsjónarmanni. Beiðni um lögráðanda getur komið frá ekkjunni sjálfri eða vandamönnum hennar, og fer um það elni á líkan hátt og um sviftling fjárforræðis alment, þar á meðal þinglýsing og úrskurður stjórnarráðsins hér um.

Beiðni um skipun lögráðamanns ekkju.

Bæ í Hrútafirði 17. jan. 1908.

Árið 1905 misti eg eiginmann minn, Þorleif hreppstjóra Jónsson að Bæ. Síðan hefi eg búið búi minu ógift. Við hjón áttum engin lífsafkvæmi, en lögerfingi okkar er fóstursonur okkar, en bróðursonur minn, Ólafur Ólafsson, hér í Bæ, sem nú er 26 ára að aldri. Með því að eg gerist nú hnig-in að aldri, 71 árs, og treysti mér ekki til þess að fara með fjármál mín upp á eindæmi mitt, einkum alt það, er lýtur að byggingu jarða þeirra, er eg á, og samningum, er lúta að öflun til bús míns og afurðum þess, þá leyfi eg mér hér með að beiðast þess, að stjórnarráðinu mætti þóknast að skipa mér fastan lögráðanda. Leyfi eg mér að benda á til þess Geir bónda Jónsson á Kleifum hér í hreppi, sem var vinur mannsins míns og vel kunnugur högum mínum.

Hjúskaparvottorð okkar hjóna, dánarvottorð manns míns og skirnarvottorð mitt læt eg fylgja.

Virðingarfylst.

Anna Tómasdóttir.

Eg mun taka að mér umsjón með Önnu Tómasdóttur.

Kleifum 19. jan. 1908.

Til stjórnarráðsins.

Geir Jónsson.

§ 6.

Ellistyrkur og fátækrastryrkur.

I. *Ellistyrkur.* Samkvæmt lögum nr. 17, 9. júlí 1909 skal stofna styrktarsjóð handa ellihrumu fólki í hverjum hreppi og hverjum kaupstað hér á landi. Skulu hreppsnefndir eða bæjarstjórnir árlega úthluta styrk úr sjóðnum. Skilyrði þess, að fá styrk, eru þessi:

- 1) að umsækjandi sé 60 ára eða þar yfir. Þó má veita hann yngri heilsubiluðum fátæklingum, þegar sérstakar, knýjandi ástæður eru fyrir hendi,
- 2) að hann sé ellihrumur og fátækur,
- 3) að hann eigi heima í hreppnum eða kaupstaðnum,
- 4) að hann eigi framfærslurétt hér á landi, og
- 5) að hann hafi ekki þegið sveitarstyrk 5 síðustu árin. Þó er heimilt að veita konu, sem hefir skilið fullum skilnaði við mann sinn, eða að borði og sæng eða orðið ekkja, ellistyrk, þótt maður hennar hafi þegið sveitarstyrk, meðan þau voru saman og eigi sé liðin 5 ár frá því, að hann þá af sveit.

Þeir, er fá vilja ellistyrk, eiga að senda skriflega beiðni fyrir lok septembermánaðar ár hvert til hreppsnefndar eða bæjarstjórnar þeirrar, sem hlut á að máli. Í beiðninni skal tekið fram um hvert hinna áðurgreindu skilyrða, að umsækjandi fullnægi þeim. Beiðnin sé stíluð til hreppsnefndar eða bæjarstjórnar og send formanni (hreppsnefndaroddivita, bæjarfógeta eða borgarstjóra, í Reykjavík).

Beiðninni skal fylgja vottorð einhvers málsmetandi manns um það, að upplýsingar þær, er í beiðninni standa, sé sannar.

Beiðni um ellistyrk.

Reykjavík, Þingholtsstræti 5, 12. sept. 1911.

Eg undirritaður, sem er 61 árs að aldri, er heimilistastur hér í bænum, hefi aldrei fengið sveitarstyrk og á framfærslurétt hér á landi, leyfi mér hér með að beiðast þess, að eg komi til greina við útlutun styrks úr ellistyrktarsjóði Reykjavíkurkaupstaðar, er fram á að fara á þessu ári. Eg á engan að, er skylt sé að framfæra mig, er sjálfur orðinn ófær til allrar stritvinnu og efnalaus. Hefi eg um 20 síðastl. ár verið tómthúsmaður hér í bæ, og misti konu mína fyrir 3 árum.

Vottorð Jóns kaupmanns Þórðarsonar hér í bænum fylgir hér með.

Virðingarfylst.

Árni Arnason.

Eg undirritaður, sem er nákunnugur högum herra Árna Árnasonar, votta hér með, að upplýsingar þær, er í framanskráðri beiðni standa, eru sannar og réttar að öllu leyti eftir því, sem mér er framast kunnugt.

Reykjavík 12. sept. 1911.

Jón Þórðarson.

Til

bæjarstjórnar Reykjavíkur.

II. *Fátækrastyrkur.* Samkvæmt 52. gr. stjórnarskr. á sérhver, sem ekki getur séð fyrir sér og sínum, og eigi er skylduómagi annars manns, rétt til að fá styrk úr almennum sjóði, en þó skal hann háður vera skyldum þeim, er lögin áskilja. Fyrirmæli þau, er nú gilda um fátækraframfærslu, eru í lögum nr. 44, 10. nóv. 1905. Samkv. l. 1905, 63.

gr., getur sá, er styrks þarfnast, jafnan snúið sér til *dvalarsveitar* sinnar (hreppsnefndaroddvita þar), enda þótt eigi sé hún framfærslusveit hans eða þótt þurfamaður eigi lögskyldan framfærslumann inn-sveitis eða utansveitis. Dvalarsveitin þarf alls ekki að vera þar sem þurfalingurinn á heimilisfang. Hann getur t. d. verið staddur í öðrum hreppi og orðið veikur þar.

§ 7.

Uppreist æru.

Sá, sem að lagadómi, þar á meðal skilorðs-bundnum refsidómi, samkv. l. nr. 39, 16. nóv. 1907, er sekur orðinn um eitthvert það verk, er svivirðilegt er að almenningsáliti, t. d. þjófnað, svik, skjalafals, missir ýms þau réttindi, sem frjálsir menn og fulltiða eiga, t. d. rétt til embætta og sýslana í almennings þarfir, rétt til að kjósa til slíkra embætta eða sýslana, er almenningur kys til, t. d. til alþingis, í hreppsnefnd, sóknarnefnd, presta o. s. frv., og ýms atvinnuréttindi, t. d. rétt til að vera skipstjóri o. s. frv. Þessi réttindi fást aftur, meðan sá, er hlut á að máli, verður ekki dæmdur af nýju, með *uppreist á æru*. Fæst hún með tvennu móti:

a. með *konungsleyfi*, tilsk. 12. marz 1870, og

b. *án nokkurs leyfis*, l. nr. 21, 6. nóv. 1897 og l. nr. 39, 16. nóv. 1907, 2. gr.

a. Sá, er dæmdur er sekur um eitthvert það verk, sem svivirðilegt er að almenningsáliti, og hefir annaðhvort þolað refsingu eða hún er gefin hon-um upp, getur fengið *uppreist æru* sinnar með *konungsleyfi*, ef hann fullnægir þessum skilyrðum:

1. að liðin sé að minsta kosti 5 ár frá því að hegningin var tekin út eða gefin upp.
2. að hegðun umsækjanda hafi 5 síðustu árin verið ólastanleg, og skal það sannað með vottorði áreiðanlegra manna, sem hafa átt kost á að taka vandlega eftir breytni hans.

Þeim, sem fengið hefir uppreist æru sinnar eftir að hann er orðinn 25 ára gamall, og síðan dæmdur sekur um eitthvert það verk, sem svivirðilegt er að almenningssáliti og framið *eftir* veitingu uppreistarinnar, má ekki veita af nýju uppreist æru sinnar, tilsk, 1870, 4. gr. Refsidómur, sem kveðinn er upp eða hefir verið kveðinn upp yfir unglingum frá 15—18 ára, hafa enga réttindaskerðing í för með sér, svo framarlega sem hegningin fer eigi fram úr *hýðingu* (sbr. l. nr. 39, 16. nóv. 1907, 6. gr. 1. málsg.) eða fangelsi við venjulegt fanga-viðurværi.

Refsidómur yfir börnum 14—15 ára hefir enga réttindaskerðing í för með sér.

Beiðni um uppreist á æru skulu fylgja:

- 1) Vottorð áreiðanlegra manna um hegðun umsækjanda síðustu 5 árin (sjá 2. að framan).
- 2) Álitskjal yfirvalds þess, og bæjar- eða sveitarstjórnar, þar sem umsækjandi á heima, ef hann er heimilisfastur á Íslandi.
- 3) Eftirrit af fullnaðar-refsidómi, sem kveðinn hefir verið upp yfir beiðandanum, og ef það er hæstaréttardómur, þá einnig af landsyfirréttardóminum.
- 4) Nákvæm skýrsla um verustaði hans frá því að hann var dæmdur.
- 5) Ef hann hefir verið dæmdur til að bæta skaða þann, er hlotist kann að hafa af broti hans, þá

skal og fylgja skýrsla um það, eftir því, sem auðið er, hvort hann hafi bætt skaðann.

- 6) Skýrsla um það, hvenær hegningin hafi verið tekin út eða gefin upp.

Umsóknin stílast til konungs, en afhendist sýslumanni eða bæjarfógeta, er svo sendir hana, ásamt álitsskjali sinu og hlutaðeigandi hreppsnefndar eða bæjarstjórnar, er hann leitar álits til um umsækjanda, til ráðherra, og leitar hann álits þess dómstóls, sem kveðið hefir upp dóminn yfir umsækjanda, og ef hann, að því áliti fengnu, þykist geta mælt með beiðninni, þá leggur hann hana fyrir konung til úrskurðar. Fáir bænir eigi áheyrslu, má eigi endurnýja hana fyr en að 2 árum liðnum, og verður þá að útvega skýrslur þær, er að framman eru nefndar, fyrir þann tíma, sem liðinn er frá synjun bænarinnar (1, 2, 4, 5).

Beiðni um uppreist æru.

Til konungs.

Reykjavík 12. maí 1905.

Gisli Pétursson, tómthúsmaður, Reykjavík
Stýrimannastig 1, sækir
um uppreist æru sinnar.

Með dómi landsyfirdómsins, uppkveðnum 14. des. 1898, var eg undirritaður dæmdur í 4×5 daga fangelsi við vatn og brauð fyrir þjófnað, samkvæmt 230. gr. almennra hegningarlaga, og tók eg refsinguna út í jan. 1899 í hegningarhúsinu í Reykjavík. Ennfremur var eg dæmd-

Samið af Jóni bæjarfulltrúa Oddssyni í Reykjavík.

ur til þess að greiða iðgjöld fyrir þýfið, kr. 15,23, er eg hefi að fullu greitt. Þegar eg framdi brotið, var eg tómthúsmaður hér í bænum, og hefi verið það óslitið síðan. Eg hefi ekki brotið bág við hegningarlögin síðan, og leyfi eg mér því lotningarfylst að fara þess á leit, að mér verði veitt uppreist á æru minni, samkv. tilsk. 12. marz 1870.

Eg leyfi mér að leggja hér með

1. Eftirrit af landsyfirréttardómi 14. des. 1898.
2. Vottorð bæjarfógetans í Reykjavík um, að eg hafi greitt iðæmd iðgjöld.
3. Vottorð sama um úttöku refsingar minnar.
4. Vottorð sóknarprests míns og 3 valinkunnra manna um hegðan mína síðan eg út tók refsinguna.

Einnig vonast eg eftir því, að bæjarfógetinn í Reykjavík leggi meðmæli sin, ásamt álits-

skjali bæjarstjórnar, með
þessari beiðni minni.

Allraþegnsamlegast.

Gisli Pétursson.

Eg undirritaður sóknarprestur í Reykjavík-
prestakalli votta hér með, að Gisli Pétursson, tómthúsmaður hér í bænum, hefir að því, er mér fram-
ast er kunnugt, hegðað sér ólastanlega öll þau ár,
er liðin eru síðan hann út tók refsingu þá, sem
greinir í framanskráðu bænarskjali.

Reykjavík 13. maí 1905.

Jón Jónsson.

Vér undirritaðir, sem síðan 1899 höfum haft
náin kynni af Gisla Péturssyni, tómthúsmanni hér
í bænum, vottum það hér með, að framferði hans
hefir verið, að voru álit, í alla staði ólastanlegt.

Reykjavík 13. maí 1905.

Jón Einarsson,	Árni Björnsson,	Eyjólfur Gíslason,
verzlunarstjóri	pakkhúsmaður	trésmiður
Vonarstr. 8.	Vesturg. 3.	Laugav. 14.

b. Án konungsúrskurðar fæst uppreist æru
fyrir brot, ef það er framið í fyrsta sinni og ef
refsing sú, sem aðili hefir verið dæmdur til, er
eigi hærri en fangelsi við vatn og brauð, að tíu
árum liðnum eftir að dómurinn var uppkveðinn,
enda hafi hann allan þann tíma dvalist á Íslandi
og eigi verið ákærður aftur eða honum hegnt fyrir
samskonar brot. Sama er og, þótt hann hafi verið
dæmdur til refsingar skilorðsbundið, samkv. l. nr.
39, 16. nóv. 1907, 2. gr., enda hafi hegningunni eigi
verið fullnægt. — Sá, sem fær uppreist æru sinnar,

samkvæmt þessu, á heimtingu á að fá um það skriflegt vottorð lögreglustjóra í því lögsagnarumdæmi, er hann dvelst í. Slíkt vottorð er auðvitað sönnun þess, að hann hafi aftur fengið, eða eigi heimtingu á að fá aftur, öll borgararéttindi, t. d. kjörgengi og kosningarrétt til alþingis og opinberra sýslana.

Ættarréttur.

§ 8.

Hjónaband.

Hjúskaparskilyrði (vigsluskilyrði). Aður en hjónaefni verði saman gefin, á embættismaður sá, er vigsluathöfnina framkvæmir, að krefja þau um sönnur fyrir því, að þau fullnægi ýmsum lögmæltum skilyrðum. — Þessi skilyrði eru:

A. *Þau, er varða persónu brúðhjóna sjálfra.*

1. *Aldur.* Brúðgumi á að vera að minsta kosti 20 ára, og brúður 16, tilsk. 30. apr. 1824, 3. gr. 6. Undanþágu hér frá má þó fá með konungsleyfi. Selur stjórnarráðið slíkt leyfi af hendi í nafni konungs og umboði. Karlar undir 19 ára aldri fá leyfið traðla, sbr. rhbr. 15. ág. 1868, (Tið. um stjórn málefni Íslands II, 368), og konur naumast, nema alveg sérstaklega standi á, t. d. ef konuefni er þungað af völdum brúðguma.

Umsókn um slík leyfi skal stila til konungs. Umsókninni fylgi: Skirnarvottorð umsækjanda, vottorð sóknarprests hans — eða löggilts prests eða forstöðumanns þess utanþjóðkirkjusafnaðar, er umsækjandi kann að tilheyra — eða tveggja áreiðanlegra manna um sálarþroska hans, vottorð læknis um líkamsþroska hans og samþykki föður eða for-

ráðamanns (tilsjónarmanns) hans til ráðahagsins. Skýrsla um nafn brúðurinnar og aldur á og að fylgja beiðninni, og helzt líka samþykki föður hennar eða lögráðanda (fjárhaldsmanns eða með-ráðamanns) til ráðahagsins, ef hún er eigi 25 ára að aldri. Svo er og rétt að láta fylgja vottorð um getu umsækjanda til að framfæra fjölskyldu, og skýrslu um það, að hann varði stofnun ráðahagsins miklu.

Leyfið kostar kr. 33,66.

Beiðni um aldursleyfi til hjónabands.

Reykjavík 5. des. 1907.

Oddur Jónsson, Laugaveg 2 í Reykjavík, sækir um aldursleyfi til hjónabands.

Til konungs.

Með því að eg undirritaður hefi tekið við forstöðu verzlunar föðurs míns sáluga hér í bænum, sem einkaerfingi hans, þá leikur mér mjög hugur á að efna til bús og kvongast, enda þótt mig skorti 6 mánuði til fullnaðs 20 ára aldurs. Leyfi eg mér hér með að sækja um leyfi til þess að ganga að eiga heitmey mína, Ólöfu Pálsdóttur, sem er 19 ára að aldri. Skirnarvottorð mitt fylgir hér með, svo og vottorð frá sóknarpresti mínum og héraðslækni um þroska minn.

Samið af umsækjanda.

Allraþegnsamlegast.

Oddur Jónsson.

Oddur Jónsson er að minu áliti svo andlega þroskaður, að ekkert er að því leyti til tálma fyrirhuguðum hjúskap hans.

Reykjavík 5. des. 1907.

Þórður Jónsson,

1. sóknarprestur í Reykjavíkurprestakalli.

Það vottast hérmeð, að Oddur Jónsson hefir náð þeim líkamsþroska, að vel má hann kvongast þessvegna.

Reykjavík 5. des. 1907.

G. Ólafsson,
héraðslæknir.

2. Ef brúðgumi eða brúður eru eigi 25 ára, þarf samþykki foreldra — eða, ef barnið er óskilgetið, móðurinnar —, fjárhaldsmanns eða meðráðamanns til ráðahagsins. Þó gildir þetta eigi um þá, sem fullveðja eru áður en þeir hafa náð þeim aldri, t. d. ekkjur, tilsk. 1824, 3. gr. 6. Þó mega foreldrar o. s. frv. því að eins neita samþykki sínu til ráðahagsins, að næg ástæða sé til, og er hjónaefnum heimilt að skjóta málinu til prófasts, prests og sýslumanns, er eiga að kynna sér málið og leyfa ráðahaginn, ef þeim þykir synjun samþykkis eigi hafa við næg rök að styðjast, tilsk. um hjónabandsmál 3. júní 1746, 1. gr. sbr. tilsk. 1824, 3. gr. 6., er virðist gera ráð fyrir, að úrskurður sýslumanns eins sé í þessu efni nægur. Sönnun fyrir samþykki foreldra eða forráðamanna er bezt að færa með vottorði þeirra. Hafi hjónaefni engan slíkan, þá verða þau að fá sýslumann eða bæjarfógeta til að skipa forráðamann ad hoc.

*Beiðni um skipaðan forráðamann til samþykkis
hjúskapar umsækjanda.*

Hóli í Áshreppi, 1. júní 1909.

Með því að eg undirritaður, sem er 21 árs að aldri, hefi ákvarðað að kvongast, leyfi eg mér að biðja yður, herra sýslumaður, að skipa mér meðráðamann til að leggja samþykki sitt á kvonfang mitt, með því að eg á ekki föður á lífi né heldur hefir mér verið skipaður neinn meðráðamaður.

Virðingarfylst.

Jón Gíslason.

Til

sýslumannsins í Rangárvallasýslu.

Samþykki föður til ráðahags.

Eg undirritaður, Jón Jónsson, hreppstjóri á Hálsi, gef hérmeð samþykki mitt til ráðahags með þeim, dóttur minni Helgu, sem er 21 árs, og Arna bónda Árnasyni í Hvammi.

Hvammi 10. nóv. 1910.

Jón Jónsson.

3. Vít. Ef vafi þykir leika á andlegum þroska eða heilbrigði hjónaefna, þá verða þau að sanna, að þær tálmanir sé ekki til fyrirstöðu, og er það bezt með læknisvottorði, sjá tilsk. 30. apr. 1824, 3. gr. 9. Sérstaklega er *holdsveiku fólki* bannað að staðfesta ráð sitt, kgsbr. 28. marz 1776, sbr. kgsbr. 7. des. 1827.

B. *Skilyrði um samband hjónaefna sin á milli.*

I. 1. Hjúskapur er undantekningarlaust lög-
bannaður:

a. Með þeim, sem eru hvort öðru skyld i beinan ættlegg (foreldrar — börn, afi, amma — barnabörn o. s. frv.).

b. Með þeim, sem mægð eru eða tengd i beinan legg, og það jafnt, hvort sem venslin stafa af hjúskap eða samförum utan hjónabands. Maður má því ekki eiga stjúpdóttur sína eða stjúpmodur eða stjúpmómmu, kona eigi tengdaföður eða tengdason sinn, eða föður tengdaföður síns o. s. frv. Þar á móti má t. d. maður eiga dóttur tengdabarns síns eða kona son tengdabarns síns, ef tengdabarnið hefir átt soninn eða dótturina með öðrum eða annari en barni þessa tengdaforeldris, t. d. i öðru hjónabandi, því að þá eru hvorki mægðir né frændsemi með hjónaefnum,

c. með systkinum.

2. Til ráðahags þarf leyfi i eftirgreindum tilfellum:

a. Með manni og ekkju bróður hans (þar á móti ekki til að eiga systur konu sinnar) eða ekkju föðurbróður, móðurbróður, afabróður eða ömmubróður o. s. frv. eða konu, er þessir menn hafa átt holdleg mök við.

b. Með manni og föðursystur hans, móðursystur, afasystur eða ömmusystur o. s. frv. Konu er þar á móti frjálst að eiga jafnnána karlmenn i framætt, t. d. föður- eða móðurbróður sinn.

c. Með manni og föður eða móðursystur, afaeða ömmusystur o. s. frv. þeirrar konu, er hann hefir áður átt. Konu er þar á móti frjálst að ganga að eiga sér jafnmægða karlmenn i framætt, t. d. föður eða móðurbróður manns síns.

Ráðahagur er því eigi frjáls með hjónum þeim, er bæði rekja frændsemi eða mægðir til sama manns, og færri ættliðir eru á milli konuefnis og þessa

manns en milli mannsefnis og hans, sjá tilsk. 23. maí 1800, I, 1. gr.

Leyfi til ráðahags með þeim, er hér eru nefndir (i 2, a—c), selur ráðherra af hendi, nema þessi leyfi, er sýslumenn og bæjarfógetar láta af hendi: Leyfi brúðguma til að eiga ekkju bróður, föður- eða móðurbróður síns og föður- eða móðursystur konu sinnar látinnar. Þó þarf einnig leyfi ráðherra í þessum tilfellum, ef annaðhvort hjónaefna er gyðingatrúar, kgsúrsk. 12. sept. 1864, d), sbr. tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904, I, 1, j, 4.

Leyfið kostar kr. 68,66, en færa má gjaldið niður í kr. 33,66, þegar hjónaefni eru bændastéttar, sjómenn eða vinnufólk, og ennfremur, ef hjónaefni sanna fátækt sína, kgsúrsk. 19. ág. 1829. Fyrrum átti og að gjalda til spitalanna fyrir leyfi þessi eftir ákvörðun biskups (tilsk. 27. maí 1746, 24. gr.), en það gjald (2—4 kr.) rennur nú í landssjóð. Sjaldan mun neitað um leyfi þessi, nema ef til vill, þegar konuefni er miklu eldra en maðurinn. Skirnarvottorð hjónaefna verða að fylgja umsókninni og ábyggileg skýrsla um frændsemi þeirra eða mæðgir.

1. Beiðni um leyfi til hjúskapar með föðursystur.

Eyri 11. apríl 1909.

Jón Ólafsson, bóndi á Eyri í Kjósarhreppi í Kjósarsýslu, sækir um leyfi til þess að mega ganga að eiga Jóninu Egilsdóttir, föðursystur sína.

Til konungs.

Eg undirritaður leyfi mér hér með að sækja um leyfi til þess að mega ganga að eiga Jóninu Egilsdóttir, föðursystur mína, sem er 10 árum eldri en eg. Með tylg-ir skirnarvottorð mitt, greindrar Jóninu Egils-

Samið af umsækjanda sjálfum.

dóttur og föður mins, Ólafs Egilssonar, er bæði sýna aldursmun milli okkar hjónaefna og frændsemi.

Allraþegnsamlegast.

Jón Ólafsson.

2. *Beiðni um leyfi til að ganga að eiga ekkju bróður síns.*

Hjalla 15. nóv. 1910.

Hallur Árnason, vinnumaður á Hjalla í Ölfushreppi í Árnessýslu, sækir um leyfi til að eiga Þórdísi Þórðardóttur, ekkju bróður síns.

Samið af Gísla presti Gíslasyni að Arnarbæli í Ölfusi.

Til konungs.

Hér með leyfi eg undirritaður mér að sækja um leyfi til að kvongast Þórdísi Þórðardóttur, ekkju bróður mins, Einar Árnasonar að Grund, hér í hreppi. Skirnarvottorð okkar hjónaefna og Einar's sál. bróður mins fylgja hér með. Það skal tekið fram, að við erum ekki skyld.

Allraþegnsamlegast.

Hallur Árnason.

II. Ef annaðhvort hjónaefna eða bæði hafa áður verið gift eða kvænt, en því hjónabandi er slitið með dómi sakir hór's, þá má það, sem brotlegt varð, ekki ganga aftur í hjúskap, nema með konungsleyfi. Það fæst ekki fyrri en eftir 3 ár frá skilnaðardóminum, og verður umsækjandi að sanna með áreiðanlegum vottorðum, að hann hafi hegðað sér vel og siðsamlega á þeim tíma, hjóna-

bandsgr. 2. júní 1587 (D. L. 3—16—15—1). Eftirrit af skilnaðardóminum á að fylgja beiðninni um hjúskaparleyfið. Leyfisbréf í þessu skyni afhendir stjórnarráðið nú. Kostar kr. 33,66.

Beiðni um kvonfangsleyfi eftir skilnað með dómi sakir hórdóms.

Reykjavík 1. apr. 1905.

Jón Jónsson kaupmaður, Reykjavík Vesturg. 3, sem skilin er við konu sína með dómi sakir hórbrots, sækir um leyfi til að kvongast af nýju.

Samið af cand. jur. Jónasi Péturssyni í Reykjavík.

Til konungs.

Með dómi landsyfir dómsins 4. júní 1901 var hjúskap mínum og konu minnar, Ólafar Árnadóttur, slitið vegna þess, að eg varð brotlegur með annari konu. Eg leyfi mér nú hér með að beiðast þess, að mér verði leyft að kvongast aftur.

Eftirrit af téðum dómi og vottorð um hegðun mína fylgir hér með.

Allraþegnsamlegast.

Jón Jónsson.

Ennfremur þarf sérstakt leyfi, ef hórsekur maður eða hórsek kona ætlar að binda hjúskap við þá eða þann, er hlutaðeigandi varð brotlegur með, og það, hvort sem hjúskap þeim var slitið í lifanda lífi beggja hjónanna, með dómi eða konungsleyfi, eða við andlát þess hjónanna, er misgert var við.

Leyfi þetta selur stjórnarráðið af hendi í umboði konungs, augl. 22. febr. 1875, 17. gr. a sbr. l. nr. 17. 3. okt. 1903:

1. Ef þau atvik voru fyrir hendi, þegar beiðandi varð brotlegur, að hjónaskilnaður hefði getað fengist með dómi eða leyfisbréfi, eða

2. Þegar umsækjandi hefir að visu orðið brotlegur í hjónabandinu, en það hjónanna, sem misgert var við, er andað, og hórbrotið hefir hinsvegar ekki raskað hjúskaparsambúðinni, einkum ef hið framliðna hefir sýnilega fyrirgefið hinu brotlega. Þó má ekki veita leyfið fyrr en ár er liðið frá andláti hins framliðna, kgsúrsk. 25. maí 1844, 3. gr.

Ef þessi skilyrði eru ekki, þá þarf sérstakan konungsúrskurð til þess að fá leyfið.

Beiðnin er stíluð til konungs, og verða að fylgja henni skilríki til sönnunar því, er um ræðir í 1.—2. lið, ef ætlast er til að ráðherra veiti leyfið. Leyfið kostar kr. 33,66.

Beiðni um undanþágu frá D. L. 3—16—8.

Reykjavík 4. des. 1909.

Eyjólfur Eyjólfsson, húsmáður, Vesturg. 38 í Reykjavík, sækir um konungsleyfi til undanþágu frá D. L. 3—16—8.

Til konungs.

Eg undirritaður leyfi mér hér með, að sækja um leyfi til þess að mega ganga að eiga stúlkuna Þorbörgu Vigfúsdóttur, hér í bænum, en svo er mál vaxið, að eg gat barn við henni árið 1901, á meðan hjúskapur minn og konu minnar, Jórunnar Pétursdóttur, stóð, en nefnd kona mín andaðist 15. maí 1907. Við hjónin héldum áfram sambúð okkar með góðu sam-

komulagi eftir sem áður, alt til andláts hennar, eins og ekkert hefði í skorist.

Dánarvottorð konu minnar, og vottorð sókn-prests míns og 3 ná-kunnugra manna um heimilislíf mitt og hegð-an síðan legg eg hér með.

Allraþegnsamlegast.

Eyjólfur Eyjólfsson.

Samið af Ólafi Jóns-syni, innheimtumanni í Reykjavík.

C. Skilyrði, er varða afstöðu hjónaefna gagn-vart öðrum mönnum.

1. Hjónaefni mega ekki vera bundin við ann-að hjónaband, tilsk. 30. apr. 1824, 3. gr. 3. liður, því að fjölkvæni eða fjölbændi er alveg bannað í lögum, enda hjúskapur, stofnaður í bága hér við, alveg ólögmætur og hegningarverður, ef visvitandi er stofnaður eða af ógætni, sbr. hegnl. 1869, 161. gr.

2. Brúðgumi — en það getur að eins hann verið að lögum — má eigi vera bundin hjúskap-arheitum annari konu, en það getur hann orðið, ef hann heitir henni eiginorði fyrir vottum, eftir að hann varð 25 ára og þungar hana síðan, tilsk. 5. marz 1734. Hjónaband, sem stofnað er í bága hér við, er að visu ekki ónýtt, en sá, sem hjónaefni gefur saman, bakar sér ábyrgð með því, ef hann veit þessa meinbugi eða lögbann hefir verið lagt við hjónabandinu.

3. Ekill og ekkja mega jafnan staðfesta ráð sitt af nýju. Þó verða þau að biða ákveðinn tíma eftir andlát manns síns eður konu: maður 3 mán-uði, en kona 1 ár. Bændur og alþýðumenn þurfa

þó ekki að þola lengri bið en 6 vikur karlar og 3 mánuði konur, tilsk. 30. apr. 1824, 3. gr. 5. liður. Þó mega konur eigi giftast af nýju fyrr en vist er, að eigi sé þær með barni af völdum látins bónda sins. Látið er sannað með dánarvottorði, en að kona sé eigi vanfær með vottorði læknis eða yfirsetukonu. Ennfremur skal ekkja eða ekill sanna, að lögleg skifti sé að minsta kosti byrjuð milli hans og erfingja hins látna, tilsk. 1824, 9. gr. Ef skiftin eru erfingjaskifti, þá þurfa þau ennfremur að vera á enda kljáð, nema erfingjar sé fullveðja og veiti samþykki sitt til ráðahagsins, þótt eigi sé skiftum lokið. Endurrit úr skiftabók eða yfirlýsing erfingja þarf þessu til sönnunar.

4. Ef maður eða kona, er áður hefir verið í hjúskap, vill staðfesta aftur ráð sitt, en hjúskapnum verið slitið í lifanda lífi, þá þarf hann eða hún jafnan sérstaka heimild til þess að mega stofna hjúskap af nýju.

Ef hjúskap hefir verið slitið með *dómi*, þá getur *dómhafi* jafnan gert kröfu um það í skilnaðarmálinu, að honum verði dæmdur réttur til að ganga aftur í hjónaband. Þenna rétt sinn sannar hann með endurriti af skilnaðardóminum, tilsk. 1824, 3. gr. 3. l., og má þá staðfesta ráð sitt af nýju, þegar áfrýjunarfrestur dómsins er liðinn, eða ef hitt hjónanna hefir afsalað sér áfrýjunarréttinum, tilsk. 21. des. 1831, IV. *Stefndur* getur þar á móti ekki fengið sér dæmdan slíkan rétt. Þegar dómur ákveður ekkert um réttinn til hjúskapar af nýju, þá þarf jafnan leyfi til hans (sjá B. II).

Ef hjúskap hefir verið slitið með leyfi, þarf jafnan leyfi til ráðhags af nýju. Sá, er leyfi fékk til hjónabandsslita, getur þó fengið slíkt leyfi til hjónabands af nýju um leið og hjúskaparslitin

fengust, og nægir þá að leggja það leyfisbréf fyrir þann, er hjónin gefur saman.

Leyfi til að giftast aftur (sbr. að framan B, II, um *hór*), þá er hjúskap hefir verið slitið í lifanda lífi með dómi eða leyfi, og hvorki dómurinn né skilnaðarleyfið hafa ákvæði að geyma um réttinn til þess að stofna ráðahag af nýju, fæst hjá ráðherra, en umsóknin er stíluð til konungs. Leyfisbeiðninni eiga að fylgja: eftirrit af skilnaðardómnum eða skilnaðarleyfisbréfinu og vottorð um hegðun umsækjanda síðan hjúskap hans var slitið. Leyfið kostar kr. 33,66.

Beiðni um leyfi til kvonfangs af nýju eftir skilnað samkv. leyfisbréfi.

Reykjavík 4. júlí 1911.

Jónas Gíslason, ritstjóri, Laugaveg 39 í Reykjavík, sækir um leyfi til þess að mega kvongast aftur.

Samið af umsækjanda.

Til konungs.

Eg undirritaður leyfi mér hér með að sækja um leyfi til þess að mega kvongast að nýju. Eg hefi skilið við konu mína, Guðrúnu Tómasdóttur, með konunglegu leyfisbréfi, 18. okt. 1903, og læt eg fylgja hér með endurrit af því ásamt vottorði sóknarprests míns um hegðun mína, síðan hjúskap mínum var slitið.

Allraþegnsamlegast.

Jónas Gíslason.

D. Skilyrði um afstöðu hjónaefna gagnvart valdstjórninni.

1. Engum þjóðkirkjuprestri er skylt að gefa saman hjón, nema bæði sé *skirð, fermd* og þau hafi *verið til altaris*, tilsk. 1824, 3. gr. 2. 1. Þetta er sannað með: skirnarvottorði, fermingar- og altarisgönguseðli.

2. Engan má gefa saman i hjónaband, nema hann hafi verið *bólusettur*, tilsk. 1824, 10. gr. Þetta er sannað með vottorði bólusetjara, sbr. l. nr. 4, 26. febr. 1898, 6. gr.

3. Enginn maður, hvorki karl né kona, má kvongast né giftast, meðan hann stendur i skuld fyrir þeginn sveitarstýrk, nema sveitarstjórn, þar sem brúðgumi er sveitlægur, gefi samþykki sitt til þess, l. nr. 44, 10. nóv. 1905, 62. gr. Vottorð hreppsnefndaroddvita eða bæjarstjórnar, þar sem brúðhjónin eru sveitlæg þarf til að sanna, að maður standi eigi i slikri skuld.

4. Embættismenn, er skylt er að sjá ekkjum sinum fyrir lifeyri eftir sinn dag, má eigi gefa saman i hjónaband, nema þeir færi sönnur á, að þeir hafi fullnægt þeirri skyldu, tilsk. 31. maí 1855, 3. gr., l. nr. 49, 16. nóv. 1907, 4. gr. o. fl. Nægilegt er að sýna vottorð stjórnarráðsins um, að það hafi fengið beiðni brúðguma þessa efnis.

§ 9.

Lýsingar til hjónabands.

Aður en hjón eru saman gefin, skal einu sinni lýst til hjónabands af prédikunarstóli i sóknarkirkju brúðarinnar, l. nr. 19, 22. sept. 1899. Ef gefa skal brúðhjón saman i borgaralegt hjónaband,

Þá er hjónabandsáformi þeirra lýst í sveitum á kirkjufundi í prestakalli því, er brúðurin er til heimilis í, og í kaupstöðum með götuauglýsingum, l. nr. 4, 19. febr. 1886, 3. gr. Undanþágu frá þessum birtingum má fá með konunglegu leyfisbréti, hvort sem hjónaband er kirkjulegt eða borgaralegt, og kostar leyfið 15 kr., l. 22. sept. 1899 og l. nr. 42, 30. júlí 1909. Jafnframt fæst og, ef hjónabandið er kirkjulegt, leyfi til þess, að einhver *þjóðkirkjuprestur, sem er í embætti*, gefi hjónin saman í heimahúsum. Í heimahúsum má þó leyfislaust vigja í hjónaband þá, er liggja á sóttarsæng, ef eigi er ráðrúm til að fá konungsleyfi til þess, tilsk. 1824, 16. gr.

Leyfisbréf þessi selja sýslumenn og bæjarfógetar af hendi, tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904.

Til konungs.

Reykjavík 1. febr. 1910.

Árni Pétursson, verzlunarmaður í Reykjavík, sækir um hjónavígsluleyfi.

Samið af umsækjanda.

Eg undirritaður, sem hefi áformað að ganga að eiga ungfrú Sofíu Þórðardóttur, Laugaveg 5 hér í bænum, sæki hér með um undanþágu frá hjónabandslýsingum, og um leyfi til þess, að við megum verða gefin saman í heimahúsum.

Allraþegnsamlegast.

Árni Pétursson.

Þessi bréf munu og stundum úti látnin eftir munnlegri beiðni.

§ 10.

Svaramenn.

Samkvæmt tilsk. 30. apríl 1824, 4. gr., á prestur, og sýslumaður eða bæjarfógeti, er þeir vigja hjón saman, samkv. l. 19. febr. 1886, 4. gr., að fullvissa sig um, áður en hann gefur hjón saman, að engir meinbugir sé á ráðahagnum. Fyllingu margra framangreindra skilyrða má sanna með vottorðum, en eigi allra, t. d. frændsemi eða tengdir milli hjóna. Hjónaefni eiga því að útvega sér tvo valinkunna menn, annaðhvort embættismenn eða búsetta menn, er ábyrgist í sameiningu, að eigi sé meinbugir á hjónabandinu. Þessir menn heita *svaramenn*. Þeir eiga annaðhvort að rita undir vottorð í kirkjubókinni eða votta á sérstöku skjali, að eigi þekki þeir neinn lögtálma gegn hjúskapnum. Við hjónavigsluna þurfa þeir ekki að vera. Visvitandi rangt vottorð svaramanna varðar refsingu, samkv. 156. gr. hegnl.

Sýnishorn af vottorði svaramanna.

Við undirritaðir, sem höfum gerst svaramenn hjónaefnanna Ólafs bónda Þórðarsonar á Hálsi og Jóninu Árnadóttur á Brekku, hér í hreppi, vottum hér með og leggjum undir drengskap okkar, að okkur er ekki kunnugt, að nokkrir meinbugir sé á áformuðu hjónabandi téðra hjónaefna.

Laugum í Biskupstungnahr., 18. jan. 1910.

Jón Eyjólfsson.

Hallur Jónsson.

Undanþágu frá því að hafa svaramenn má fá með konunglegu leyfisbréfi, kgsúrsk. 10. júlí 1813. (Lovs. f. Isl. VII, 480). En skilyrði þess er, að

umsækjandi vinni eið að því fyrir dómi, að engir meinbugir sé á hjónabandinu. Leyfið fæst ekki, nema greindar sé í umsókninni gildar ástæður fyrir því, að umsækjanda sé ekki unt að fá svaramenn, og mun varla fást, nema umsækjandi sé útlendingur og hafi hér skamma hríð dvalist. Dvalartíma sinn verður hann að sanna með vottorði yfirvalds síns. Tilgreina verður og nafn konu-efnis eða mannsefnis. Leyfisbréfið er veitt af ráðherra í nafni og umboði konungs. Eftir að leyfisbréfið er veitt, vinnur hlutaðeigandi eiðinn á varnarpingi sínu, og leggur svo fyrir þann, er framkvæmir hjónavigsluna, endurrit úr þingbókinni til sönnunar eiðvinningu sinni. Leyfið kostar kr. 33,66.

Beiðni um undanþágu frá svaramönnum.

Reykjavík 1. nóv. 1910.

Jens Andersen, verzlunarmaður í Reykjavík, Austurstræti 5, sækir um undanþágu frá útvegum svaramanna.

Til konungs.

Eg undirritaður, sem hefi áformað að kvongast bráðlega, er norskur að ætt og fæddur 10. maí 1880 í Kristjaníu, og hefi átt hér heimili í bænum síðan 15. sept. 1910, og get því ekki, með því að eg er öllum hér ókunnugur, útvegað mér svaramenn, sæki hér með um undanþágu frá því að útvega mér þá, gegn því að eg vinni eið að því fyrir dómi, að eigi sé hjúskapartálmar á meðal okkar. Konuefni mitt er og norsk, Anna Peter-

sen að nafni, frá Kristjaníu. Vottorð bæjarfógetans í Reykjavík um dvalartíma minn hér í bænum læt eg fylgja hér með.

Samið af verzlunarstjóra Ottó Pálssyni.

Allraþegnsamlegast.

Jens Andersen.

§ 11.

Borgaralegt hjónaband.

Aðalreglan er ennþá, að hjón verða að láta gefa sig saman af presti í þjóðkirkjunni eða löggiltum presti eða forstöðumanni utanþjóðkirkjusafnaðar. *Borgaralegt hjónaband* er þó heimilað í i lögum nr. 4, 19. febr. 1886, þegar *hjónaefni teljast ekki bæði til þjóðkirkjunnar eða til sama utanþjóðkirkju trúfélags, er hefir löggiltan prest eða forstöðumann*. Ef hjónaefnin eru t. d. bæði lútersk eða bæði rómversk-katólsk, þá geta þau ekki látið gefa sig saman i borgaralegt hjónaband. En ef t. d. *annað* er þjóðkirkjutrúar, en *hið* er utanþjóðkirkju, eða hvorugt tilheyrir nokkru trúfélagi, sem hér hefir löggiltan prest eða forstöðumann, þá er hjónaefnum rétt að krefjast þess, að sýslumaður eða bæjarfógeti gefi þau saman. Slikur hjúskapur hefir að öllu leyti sömu verkanir sem kirkjulegt hjónaband. Hjónaefni, er ætla að gifta sig borgaralega, senda sýslumanni eða bæjargógeta i lögsagnarumdæmi því, þar sem þau vilja láta gefa sig saman, skriflega beiðni um það, að hann gefi þau i hjónaband. Skulu þau þá skýra honum frá því, i hvaða trúfélagi þau eru, ef þau eru i nokkru.

Um meinbugi gildir hið sama, sem áður er sagt, og svaramenn. Áður en hjónavigslan fer fram, verða hjónaefni að sanna, að birting hafi farið fram eða ef svo er eigi, þá að leyfisbréf til undanþágu þar frá hafi verið fengið. Svo ber þeim og, áður en hjónavigslan fer fram, að skýra valdsmanninum frá því, í hvaða trúfélagi eigi að uppfræða börn þau, er þau eiga saman.

Beiðni um borgarlegt hjónaband.

Reykjavík 12. jan. 1910.

Við undirrituð, eg Jón Jónsson, verzlunar-
maður, Vesturg. 5, og eg Guðbjörg Guðmundsdóttir,
verzlunarstúlka Kárastíg 1, sem höfum áformað að
ganga að eigast, leyfum okkur hér með að beiðast
þess, að þér, herra bæjarfógeti, gefið okkur saman
í borgaralegt hjónaband. Eg, Jón Jónsson, er í
þjóðkirkjunni, en eg, Guðbjörg Guðmundsdóttir, er
sjöunda dags aðventisti. Leyfisbréf til undanþágu
frá birtingu hjónabandsins leggjum við hér með.

Virðingarfylst.

Jón Jónsson, Guðbjörg Guðmundsdóttir.

Til

bæjarfógetans í Reykjavík.

§ 12.

Hjónaskilnaður að borði og sæng.

I. Eftir gildandi lögum geta hjón fengið leyfi
til skilnaðar að borði og sæng. Skilyrði þessa leyfis
eru venjulega þessi:

1. Sátttaumleitun skal hafa reynd verið af
sóknarpresti hjónanna, ef þau eru bæði í þjóðkirkju-
inni, tilsk. 18. okt. 1811 og 30. apr. 1824, 18. gr.
Ef hjónin hafa leyst sóknarband, þá á *kjörprestur*

að leita sátta, l. 12. maí 1882, 8. gr. Ef hjónaefni lýsa því yfir fyrir valdsmanni, að þau sé ekki í þjóðkirkjunni, þá fellur sáttaumleitun fyrir presti niður, l. 19. febr. 1886, 12. gr. En ef þau eru bæði í kirkjufélagi, sem hefir löggiltan *prest* eða *forstöðumann*, þá er hann löggiltur til þess að fremja öll kirkjuleg embættisverk, og ber þeim þá að fá hann til að leita sátta, eftir þeirri venju, sem myndast hefir síðan 1886, sbr. og l. 1886, 13. gr. Ef hjón, sem verða að láta leita sátta meðal sin, eru ekki í sama prestakalli eða hvort hefir sinn prest, þá er þeim, sem skilnaðar beiðist, skylt að mæta á sáttafundi fyrir sóknarpresti hins, nema lengra sé en 4 milur milli heimila hjónanna, enda leita þá prestarnir sátta við hvort hjónanna sér. Með sektum má neyða hjónin til að mæta, op. br. 10. febr. 1818.

2. Ennfremur skal *sýslumaður* eða *bæjarfógeti* að lokinni sáttatilraun, samkv. 1., leita sátta með hjónunum, tilsk. nr. 12. 23, ág. 1904, I, 1, c.

3. Sáttatilraun fyrir *sáttanefnd* er óþörf, en þó geta hjónin komið sér þar saman um skilmála fyrir skilnaðinum, t. d. fjármál sin, sbr. tilsk. 10. júlí 1795, 25. gr. og 20. jan. 1797, 16. gr., en eigi slítið hjúskap sínum.

II. Þegar sátta hefir verið leitað, bæði af presti og yfirvaldi, og hjónin eru ennfremur *ásátt* um að skilja að borði og sæng og samkomulag næst um skilmála fyrir því, þá veita sýslumenn og bæjarfógetar leyfið í nafni sjálfra sin, tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904, I, 1, j. 2. Þarf þá ekki að greina neinar ástæður fyrir skilnaðarbeiðninni, aðrar en ófarsæla sambúð. Bónarbréfinu verða að fylgja vottorð um sáttatilraunirnar og ef hjónin hafa komið sér saman um skilmálana fyrir sáttanefnd,

þá vottorð sáttanefndar um efni þeirra. Leyfisbréfið kostar ekkert, tilsk. 23. maí 1800, II.

Ef hjónin eru *ósamhuga*, með því að annað þeirra mótmælir skilnaði, þá getur bæjarfógeti eða sýslumaður ekki veitt leyfið, heldur verður þá að leita til ráðherra, er getur veitt sýslumanni heimild til að leyfa skilnaðinn, en þó varla, nema lögmætar ástæður til hjúskaparslita samkvæmt dómi séu fyrir hendi eða aðrar nægar ástæður til sambúðarslita, t. d. misþyrming af hálfu annars hjónanna o. s. frv. — Loks getur borið við, að hjón vilji slíta sambúðinni, en komi sér ekki saman um skilmálana, og verður sýslumaður þá einnig að bera málið undir ráðherra. Getur ráðherra þá annaðhvort sett skilmálana sjálfur eða falið sýslumanni að gera það, en ráðherra getur líka látið það ógert, og fæst leyfið þá eigi.

Í leyfisbréfi er jafnan berum orðum sagt, að leyfið veiti eigi heimild til nýs hjúskapar, og að samfarir með öðrum sé hör.

Beiðni um leyfi til skilnaðar að borði og sæng.

Reykjavík 1. maí 1909.

Við undirrituð hjón, sem höfum verið í hjúskap síðan 1902, leyfum okkur að biðja um leyfi til þess að mega skilja að borði og sæng, með því að sambúð okkar hefir verið mjög ófarsæl, og við getum ekki gert okkur vonir um, að hún batni. Við höfum komið okkur saman um skilnaðarskilmálana á sáttafundi fyrir bæjarfógeta.

Vottorð um sáttaumleitan sóknarprests okkar og bæjarfógeta leggjum við hér með.

Virðingarfylst.

Helgi Tómasson. Ástríður Eyjólfsdóttir.

Til bæjarfógetans í Reykjavík.

III. Skilnaður að borði og sæng hefir þá þýðingu, að hjónin þurfa ekki að búa saman, að þau erfa ekki hvort annað, ef þau deyja, á meðan þau eru þannig skilin, tilsk. 25. sept. 1850, 17. gr., og að kona verður fullveðja í fjármálum sinum. Aftur á móti er hjónum gagnvart stjórn fátækramálanna skylt að framfæra hvort annað, l. nr. 44, 10. nóv. 1905, 2. gr., og konan heldur framfærsluhreppi mannsins, s. l. 38. gr. Um fjárskifti þeirra fer eftir samkomulagi, og er venjulegast og heppi-legast, að fjárfélagi þeirra sé alveg slitið. Gjörningar hjóna um það fara ekki eftir ákvæðum laga nr. 3, 12. jan. 1900 um kaupmála.

Flytji hjónin saman aftur eða hafi holdleg mök hvort við annað, meðan skilnaður þeirra að borði og sæng stendur, þá er leyfið þegar þar með fallið brott, og allar verkanir skilnaðarins framvegis. Hjónabandið stendur, þótt skilnaður að borði og sæng hafi verið leyfður, og er slíkur skilnaður alls eigi bundin við ákveðinn tíma, heldur getur jafnvel haldist, á meðan hjónin lifa bæði. Hitt er þó tíðast, að skilnaður að borði og sæng sé undanfari fulls lögskilnaðar.

§ 13.

Lagaskilnaður hjóna.

Hann getur orðið samkvæmt dómi og með leyfi. Slíkt leyfi fæst eftir þeim reglum, er nú skal greint:

I. Eftir skilnað að borði og sæng.

a. hjá sýslumönnum og bæjarfógetum fæst konunglegt leyfisbréf til algerðs hjónaskilnaðar, eftir

að hjónin hafa lifað aðskilin, samkvæmt skilnaðarleyfi að borði og sæng, um 3 ára tíma og sáttatilraun fyrir presti og sýslumanni hefir farið fram af nýju, enda sé hjónin ásátt um að skilja, tilsk. 21. des. 1831. I, 1. gr. d., og tilsk. nr. 12. 23. ág. 1904, I, 1. j, 3. Skilmálana má ákveða í leyfisbréfinu, en ef það er eigi gert, er litið svo á, sem skilmálar þeir skuli gilda, er ákveðnir voru, áður en skilnaður að borði og sæng var leyfður. Leyfisbréfið kostar kr. 33,66, og er beiðni um leyfið stíluð til konungs. Henni verða að fylgja: Leyfisbréfið til skilnaðar að borði og sæng, vottorð um sáttatilraunirnar, skilmálar algerðs skilnaðar, ef hjónin hafa komið sér saman um þá af nýju, og vottorð prests um hegðun umsækjanda, meðan skilnaður hjónanna að borði og sæng stóð, tilsk. 30. apríl 1824, 19. gr.

b. Leyfi til algerðs hjónaskilnaðar fæst með konunglegu leyfisbréfi hjá *ráðherra*, sjá augl. 22. febr. 1875, 17. gr., sbr. l. nr. 17, 3. okt. 1903, þegar svo stendur á, er nú skal greint:

1. Ef hjón hafa lifað aðskilin 3 ár, samkvæmt leyfi til skilnaðar að borði og sæng, eða 3 ár eru liðin frá því, að þau komu sér saman um það fyrir sáttanefnd, að búa aðskilin, og eftir undangengna löglega sáttatilraun, bæði fyrir presti og valdsmanni, *en annað hjónanna mótmælir skilnaðinum*. Þess ber þó að gæta, að jafnvel þótt þessi skilyrði sé fyrir hendi, á eigi að veita leyfið, þegar svo stendur á, að það má þykja isjárvert vegna uppfræðslu barnanna, og ef það er maðurinn, sem gegn vilja konunnar hefir beiðst skilnaðarins, og hún getur eigi talist hafa gefið tilefni til skilnaðar að borði og sæng, þá á hann að leggja henni sama styrk til lífsframfæris, sem hún hafði, meðan skilnaður-

inn stóð að borði og sæng, þangað til hún giftist aftur, kgsúrsk. 25. maí 1844, 5. gr.

2. Þegar dvalarstaður annars hjóna er ókunnur og það hefir ekki gefið sig fram eftir að þsvar hefir verið eftir því lýst með 6 vikna fyrirvara í blöðum þeim, er stjórnarvaldabirtingar flytja (nú Lögbirtingarblaðinu og Ríkistiðindunum), enda hafi hjónin búið 3 ár aðskilin, samkvæmt skilnaðarleyfi að borði og sæng, kgsúrsk. 16. nóv. 1812.

3. Þótt eigi sé full 3 ár liðin frá því, er leyfi til skilnaðar að borði og sæng var veitt, ef 3 ár eru þó liðin, síðan þau komu sér saman um skilmála til slíks skilnaðar, kgsúrsk. 22. októ. 1813.

4. Þegar hjónin hafa að visu ekki fengið formlegt leyfi til skilnaðar að borði og sæng, en þau hafa þó búið aðskilin 3 ár samkvæmt samningi, gerðum fyrir sáttanefnd eða valdsmanni, kgsúrsk. 23. des. 1864, I, 4. gr., sbr. tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904, I, c.

Leyfisbeiðni skal stila til konungs og láta fylgja: Leyfisbréf til skilnaðar að borði og sæng (nema í 4), vottorð um það, hvenær skilmálarnir voru gerðir um skilnað að borði og sæng (í 3), vottorð um sáttatílaunirnar, prestsvottorð um hegðun umsækjanda, og vottorð um birtinguna (í 2).

Beiðni um leyfi til hjónaskilnaðar.

1.

Til konungs.

Reykjavík 8. októ. 1907.

Eg undirritaður leyfi mér hér með að sækja um leyfi til þess að mega skilja fullum lagaskilnaði við konu mína, Gróu

Jón Ólafsson, skipstjóri
Reykjavík, Garðarsstr. 1,
sækir um kgl. leyfisbréf

til algerðs hjónaskilnaðar og leyfi til kvonfangs af nýju.

Þorkelsdóttur, með því að við höfum lifað aðskilin síðan 11. ág. 1904, samkvæmt leyfisbréfi dags. s. d., og það hefir komið i ljós á hinum lögboðnu sáttafundum, að beggja okkar vilji er að slíta hjúskap okkar að fullu, en eigi getað orðið sammála um skilnaðarskilmálana.

Jafnframt leyfi eg mér að sækja um leyfi til að kvongast aftur.

Hér með fylgja: Skilnaðarleyfi að borði og sæng, vottorð um sáttumleitun prests og valdsmanns, svo og prestsvottorð um hegðun mína síðan eg skildi að borði og sæng við konu mína.

Samið af umsækjanda.

Allraþegnsamlegast.

Jón Ólafsson.

2.

Reykjavík 5. des. 1910.

Árni Helgason skósmiður, Reykjavík, Hafnarstæti 8, sækir um leyfi

Til konungs.

Eg undirritaður leyfi mér hér með að sækja um leyfi til fulls laga-skilnaðar við konu mína, Oddrunu Þórðardóttur.

til algerðs hjónaskilnaðar, og til kvonfangs af nýju.

Við hjónin fengum leyfi til skilnaðar að borði og sæng 21. nóv. 1906. Vorið 1907 fór kona mín til Vesturheims og hefir ekki spurzt til hennar síðan, enda hefir hún eigi gefið sig fram, þótt lögboðnar blaðabirtingar hafi fram farið. Við eigum engin börn á lífi. Skilnaðarleyfi að borði og sæng fylgir og nr. 45, 46 og 47 af Lögbirtinga blaðinu og nr. 305, 306 og 307 af Ríkistiðindunum, þ. á., og vottorð sóknarprests míns um hegðun mína.

Samið af Jóni kaupmanni Benediktssyni.

Jafnframt leyfi eg mér að beiðast þess, að mér verði veitt leyfi til að kvongast aftur.

Allraþegnsamlegast.

Árni Helgason.

II. *Án undanfarins skilnaðar að borði og sæng.*

a. Slikt leyfi fæst hjá ráðherra, sem veitir það í nafni og umboði konungs, augl. 22. febr. 1875, 17. gr. a, sbr. l. nr. 17, 3. okt. 1903:

1. Þegar annaðhvort hjónanna hefir verið dæmt í 3 ára betrunarhússvinnu eða til þyngri hegningar, og hitt, sem leyfisins beiðir, hefir eigi átt neinn þátt í afbroti hins sakbitna, og að öðru leyti hegðað sér siðsamlega, og má eins veita leyfið,

þótt hið dæmda mótmæli skilnaðinum, kgsúrsk. 25. mai 1844, 4. gr. Með beiðninni verður að fylgja endurrit af refsisdóminum, vottorð um hegðan beiðanda og vottorð um, að sáttatilaun fyrir presti og valdsmanni hafi farið fram.

2. Þegar hjónin hafa verið skilin að samvistum mörg ár án þess þó að hafa fengið formlegt skilnaðarleyfi, kgsúrsk. 23. des. 1864, I, 4. gr. Vottorð kunnugra manna um sambúðarslit hjónanna verður að fylgja beiðninni, vottorð um sátttaumleitun, ef hún hefir verið framkvæmanleg, og vottorð um hegðun umsækjanda.

3. Þegar annaðhvort hjónanna hefir orðið vitskert og litil eða engin von er um bata, og má eins veita leyfið, þótt hið vitskerta mótmæli skilnaðinum, kgsúrsk. 23. des. 1864, I, 5. gr. Má og veita leyfið, þótt mannum vegna efnaskorts verði eigi gert að skyldu að greiða meðlag með vitskertri konu sinni. Hér verður að fylgja umsóknarbréfinu læknisvottorð, vottorð um hegðun umsækjanda og vottorð um sáttatilaun.

b. Skorti skilyrði þau til algerðs hjónaskilnaðar, sem talin eru í I. og II, a að framan, fæst ekki skilnaðarleyfi án sérstaks konungsúrskurðar hvert skifti. Skilnaður verður traúðla leyfður, þegar svo stendur á, nema annað hjónanna hafi svo brotið af sér við hitt, að skilnaður fengist með dómi, t. d. hór, brotthlaup, eða mjög ríkar ástæður mæli með skilnaðinum, t. d. misþyrming, stöðugur drykkjuskapur, eða hitt fullnægir ekki hjúskaparskyldunni (*desertio non localis*), ef konan hefir verið þunguð af völdum annars manns og leynt bónda sinn því o. s. frv. Lögbundin takmörk fyrir rétti konungs til þess að veita leyfi til hjónaskilnaðar eru engin önnur en venja sú, er hingað til

hefir verið fylgt. Leyfisumsóknin er stíluð til konungs, og verða að fylgja henni skilríki þau, er sanna á með ástæður þær, sem leyfið á að byggjast á, og þarf oft að sanna þær með þingsvitnum, svo og vottorð um sáttatílaun, ef hún hefir verið framkvæmanleg.

Annars visast hér um til sýnishornanna í I. að ofan.

§ 14.

Börn og foreldrar.

I. *Skilgetin* eru þau börn kölluð, er annaðhvort eru *getin* eða *fædd* í löglegu hjónabandi, eða foreldrarnir ganga að eigast eftir fæðingu barnsins, eða, þótt hjónabandið sé ólöglegt, ef annaðhvort foreldra eða bæði vissu eigi meinbugina, t. d. hjúskapur milli systkina, en þeim er frændsemin ókunnug. Ef barnið er t. d. *getið* í hjónabandi, en því er slitið, áður en barnið fæðist, þá er það skilgetið, eins og, ef það er fætt áður en hjónabandið hófst. Þá fær það réttindi skilgetins barns sakir hjónabandsins, er á eftir fer (*legitimatío per matrimonium subsequens*).

Skilgetin börn fylgja framfærslusveit föður síns og erfa hann. Foreldrum ber að framfæra börn sín til 16 ára aldurs og lengur, ef þau þurfa og foreldrar geta, l. nr. 44, 10. nóv. 1905, 3. og 16. gr., og hafa foreldrar vald yfir þeim til sama tíma, sbr. tilsk. 26. jan. 1866, 1. gr. Þó má eftir úrskurði lögreglustjóra, sem skjóta má til stjórnarráðsins, svifta foreldra valdinu yfir börnunum, ef þeir þykja óhæfir til að hafa uppeldi þeirra á hendi, l. nr. 39, 16. nóv. 1907, 5. gr. Einnig skulu foreldrar sjá börnum sínum fyrir lögskipaðri fræðslu, l. nr. 59, 22.

nóv. 1907. Svo er börnum skylt, eftir efnum, að sjá fyrir foreldrum sínum, l. 1905, 16. gr.

II. 1. *Óskilgetin* börn eru þau öll, er eigi eru skilgetin samkvæmt framansögðu. Þau fylgja framfærslusveit móður sinnar og erfa eigi föður sinn, enda hefir hann eigi foreldravald yfir þeim. Þó er faðir óskilgetins barns skyldur að greiða meðlag með því, að minsta kosti helming þess, er uppeldi þess kostar, til 16 ára aldurs, l. nr. 44 1905, 7. gr. Rétt til að krefjast slíkrar meðgjafar hafa: 1. *barnsmóðir*, 2. *þeir, er annast uppeldi barns eftir móður látna, burtfarna o. s. frv.* og 3. *framfærslusveit barnsins*, ef hún hefir orðið að takast uppeldi þess á hendur, l. 1905, 10. gr. Ef faðir gengst eigi við faðerni óskilgetins barns, þá getur móðirin krafist þess, að sýslumaður eða bæjarfógeti í lögsagnarumdæmi, þar sem móðirin er heimilisföst eða stödd, veiti henni aðstoð til þess að barnsfaðernismál verði höfðað gegn manni þeim, er hún kennir barnið, á varnarþingi hans, l. 1905, 6. gr. Þegar faðerni barnsins er ákveðið með dómi eða við því er gengist, þá má þvinga föðurinn með úrskurði sýslumanns eða bæjarfógeta, þar sem faðirinn á heima, til þess að greiða meðlag með barninu, l. 1905, 7. gr. Greiði barnsfaðirinn eigi úrskurðaðan framfærslueyri, eða framfærslueyri samkvæmt samningi, staðfestum af hlutaðeigandi yfirvaldi, þá getur móðirin, eigi hún framfærslusveit hér á landi, snúið sér til dvalarsveitar sinnar og krafist þess, að hún greiði meðlag með barninu fyrir allt að því 1 ár í senn. Beiðni þeirri skulu fylgja: Úrskurðurinn, birtur barnsföður af stefnuvottum, eða sættargerð, staðfest af yfirvaldi (sýslumanni, bæjarfógeta), löglega birt, lífsvottorð barnsins, gefið af 2 áreiðanlegum mönnum, og upplýsingar þær um

framfærslusveit barnsföður, sem móðirin kann að geta látið í té.

a. *Beiðni um höfðun barnsfaðernismáls.*

Reykjavík, Vesturgötu 8, 15. nóv. 1910.

30. okt. síðastl. ól eg undirrituð lausakona, Pálína Helgadóttir, meybarn, sem í skirninni hlaut nafnið Sigríður, og lýsi eg föður að barninu Guðmund Stefánsson, ókvæntan snikkara, til heimilis á Bræðraborgarstíg 19 hér í bænum. Nefndur Guðmundur hefir ekki viljað gangast við faðerni barns þessa, og leyfi eg mér því að beiðast þess, að þér, herra bæjarfógeti, höfðið barnsfaðernismál á hendur honum, og að hann verði, svo framarlega sem hann annaðhvort gengst við faðerninu eða synjar eigi fyrir það með eiði, dæmdur til að greiða meðlag með barninu samkvæmt yfirvaldsúrskurði. Svo beiðist eg þess og, að mér verði skipaður svara- maður í barnsfaðernismálinu. Skirnar- og lifsvott- orð barnsins fylgir.

Virðingarfylst.

Pálína Helgadóttir.

Til

bæjarfógetans í Reykjavík.

b. *Beiðni um úrskurð framfærslueyris.*

Reykjavík, Barónsstíg 5, 1. maí 1906.

Hinn 12. marz síðastl. ól eg undirrituð vinnu- kona, Sigurbjörg Jakobsdóttir, óskilgetið sveinbarn, er í skirninni hlaut nafnið Jakob, og hefi eg lýst Pál Jóhannesson bakara, Hverfisg. 18 hér í bænum, föður að því, og hann gengist við faðerni þess fyrir sóknarpresti mínum. En hann hefir eigi fengist til að greiða meðlag með því, og leyfi eg mér því

að beiðast þess, að þér, herra bæjarfógeti, skyldið léðan Pál Jóhannesson með úrskurði til þess að gefa með barninu til fullnaðs 16 ára aldurs þess, og ákveðið meðgjöfina. Skirnar- og lífsvottorð barnsins, svo og vottorð sóknarprest míns fylgir. Ef málshöfðun til barnsfaðernis kynni að verða nauðsynleg gegn barnstöður mínum, beiðist eg þess enn fremur, að mér verði skipaður talsmaður í því máli.

Virðingarfylst.

Sigurbjörg Jakobsdóttir.

Til
bæjarfógetans í Reykjavík.

2. Óskilgetin börn fá réttindi skilgetinna barna að meira eða minna leyti.

a. *ef foreldrarnir ganga að eigast, sjá I. að framan.*

b. *með þinglýsingu.* Eftir gildandi lögum getur faðir óskilgetins barns látið þinglýsa því, að hann sé faðir barnsins, og öðlast það þá erfðarétt eftir hann og föðurfrændur sína, samkv. N. L. 5—2—71. Hórbörnum sínum getur faðir þó ei veitt þessi réttindi, N. L. 5—2—72.

Þinglýsing barns.

Eg, Ásgeir Jónsson, vinnumaður að Hömrum í Grimsnesi, lýsi því með þessu mínu bréfi yfir, að mér sú, er eg hefi getið við Jóninu Þórðardóttur, vinnukonu að Ólafsvöllum á Skeiðum, og fædd er 12. des. 1909, og hlaut í skirninni nafnið Þórunn, er dóttir mín, og að eg leiði hana hér með til arfs

eftir mig og mina frændur samkvæmt Norsku lög-
um 5—2—71.

Hömrur í Grimsnesi 10. marz 1910.

Ásgeir Jónsson.

Vitundarvottar:

.
.

c. *Með konungsleyfi.* Það hefir verið venja í Danmörku, að dómsmálaráðherrann veitti leyfi í umboði og nafni konungs til þess, að óskilgetin börn — undantekin eru hörbörn — skyldi fá réttindi skilgetinna barna. En til þess verður að sanna frændsemi milli beiðanda og barnsins, og nægir venjulega til þess, að móðirin hafi eindregið lýst manninn föður, og að hann hafi við það kannast, eða að honum hafi með dómi verið gert að synja faðernis með eiði, og eigi gert það, eða móðirin hafi unnið eið að faðerninu. Venjulega er það folgið í slíku leyfi, að barnið skuli að öllu leyti skoðast sem það væri skilgetið barn beiðandans, en þó má takmarka rétt barnsins að þessu leyti, t. d. að barnið erfi ekki föður sinn. Hér hlýtur ráðherra nú að geta veitt slíkt leyfi.

Beiðni um skilgetningarleyfi.

Reykjavík 6. jan. 1910.

Til konungs.

Egill Jónsson skipstjóri, Laugaveg 2, sækir um konungsleyfi til þess, að Ásta, óskilgetin dóttir hans, fái rétt skilgetins barns.

Þann 7. apríl 1909 eignaðist eg undirritaður dóttur, er í skirninni hlaut nafnið Asa, með ógiftri stúlku, Guðrúnu Gísladóttur, nú hjúkrunkonu á Kleppi hér í lögsagnarumdæminu, og

gekst eg þegar við fað-
erni barnsins. Með því
að eg á ekkert lífsaf-
kvæmi, þá leyfi eg mér
hér með að beiðast þess,
að nefnt barn mitt fái
konungsleyfi til þess að
mega teljast skilgetin
dóttir mín, og öll sömu
réttindi gagnvart mér og
minum frændum, sem
skilgetin væri.

Samið af Bjarna Jóns-
syni, málflutn.manni í
Reykjavík.

Skírnarvottorð barns-
ins fylgir hér með.

Allraþegnsamlegast.

Egill Jónsson.

§ 15.

Ættleiðing (adoption).

Samkvæmt gildandi venju geta menn fengið
leyfi til að leiða börn, skyld eða óskyld, í ætt sína,
að taka sér »kjörbörn«. Er ættleiðandi nefndur
»kjörfaðir« eða »kjörmóðir« barnsins, (»kjörforeldr-
ar«), sbr. t. d. l. nr. 44, 10. nóv. 1905, 5. gr. Þarf til
þess konungsleyfi, er ráðherra veitir í nafni og
umboði konungs, augl. 22. febr. 1875, 17. gr., sbr.
l. nr. 17, 3. okt. 1903. Leyfið má veita, hvort sem
kjörforeldri á börn á lífi, kgsúrsk. 13. des. 1815,
eða ekki, kgsúrsk. 23. des. 1864, I, 2. gr. Ef kjör-
foreldri á eigi lífserfingja, þá má veita kjörbarni
rétt til að erfa kjörforeldri að öllu leyti, en ef kjör-
foreldri á lífserfingja, þá má ekki veita kjörbarni
erfðarétt frammar en kjörforeldri hefir heimild til

þess að gefa því eftir sinn dag með arfleiðsluskrá, nema ef til vill, sé sérstakur konungsurður til þess fenginn. Auk erfðaréttarins fær barnið rétt til að kenna sig son eða dóttur kjörföður síns (*nafnbreyting*), og kjörforeldri er skylt að framtæra kjörbarn sitt, og leysast hinir sönnu foreldrar barnsins undan þeirri skyldu, meðan kjörforeldrar geta int hana af hendi, l. nr. 44, 10. nóv. 1905, 5. gr. Nafnbreytingar ber að geta í kirkjubókinni, þar sem kjörbarn er fætt, og þinglýsa ættleiðingarleyfinu á varnarþingi þess. Réttindi kjörbarns má takmarka að því, er tekur til erfðaréttarins, t. d. að kjörforeldri sé heimilt að arfleiða aðra af eignum sínum.

Ef ættleiðandi lifir í hjúskap saman við konu sína eða mann, má hann eigi ættleiða, nema hitt hjónanna samþykki. Ef kjörbarn á foreldra á lifi, þá þarf samþykki þeirra beggja, ef barn er skilgetið, en ella móðurinnar, og ef barnið er 16 ára, þá einnig þess samþykki. Það er og enginn efi á því, að einnig þurfi samþykkis þess, er áður kynni að hafa ættleitt barnið. Ef hjón ættleiða, þá þarf að fylgja beiðninni, auk skirnarvottorðs barnsins og yfirlýsingu foreldra barnsins og stundum þess sjálfs, hjúskaparvottorð hjónanna. Einnig þarf ættleiðandi eftir atvikum að sanna með vottorðum áreiðanlegra manna, að honum sé trúandi fyrir uppeldi barnsins. Í umsókninni skal og geta þess, hvort ættleiðandi sé kvæntur eða giftur eða eigi afkvæmi. Leyfisbréfið kostar kr. 33,66.

Beiðni um ættleiðingarleyfi.

Til konungs.

Ási i Holtum, 17. jan. 1911.

Við undirrituð hjón
leyfum okkur hér með

Pétur bóndi Arnason að sækja um konungs-

í Ási í Holtum og kona hans, Jórunn Sigvaldadóttir, sækja um konungsleyfi til að ættleiða stúlkuna Önnu Þorvaldsdóttur.

leyfi til þess að ættleiða bróðurdóttur mína, Jórunnar Sigvaldadóttur, Önnu Sigurðardóttur og konu hans, Sigríðar Jónsdóttur, fædda 20. nóv. 1905. Stúlku þessa tókum við hjónin að okkur ársgamla, eftir að hún hafði mist föður sinn, og höfum síðan ókeypis fært hana fram á heimili okkar. Leyfum við okkur að beiðast þess, að hún fái að öllu sama rétt, sem væri hún skilgetin dóttur okkur, þar á meðal að hún erfi okkur — þó að óskertum arfleiðslurétti okkar, svo sem við ættum afkvæmi, og með áskildum rétti handa okkur til setu í óskiftu búi, því okkar, er lengur lifir — og að hún megi kalla sig dóttir mína, Péturs Árnasonar. Við eigum ekkert afkvæmi á lífi.

Samiðaf Eyjólfi hreppsnefndaroddvita Bjarnasyni að Hofi í Rangárv.-sýslu.

Skirnarvottorð stúlunnar fylgir, yfirlýsing um samþykki móður hennar til ættleiðingarinnar, hjúskaparvottorð okkar og vottorð hrepp-

stjóra og sóknarprests
okkar um það, að okk-
ur megi trúa fyrir upp-
eldi barnsins.

Allraþegnsamlegast.

Pétur Árnason.

Pórunn Sigvaldsdóttir.

§ 16.

Fjármál hjóna.

I. a. Gift kona er ófullveðja, hálfveðja og fullveðja í fjármálum eftir sömu reglum, sem ógiftar konur, l. nr. 3. 12. jan. 1900, 10. gr. Aðalreglan er sú, að fjárréttindi hjóna verða *sameign* þeirra beggja, jafnskjótt sem þau hafa verið saman gefin. Maðurinn er einn bær að ráðstafa eignum félagsbúsins með samningum sínum, l. nr. 3. 12. jan. 1900, 11. gr. 1. másl. Undantekningar eru þó gerðar:

1. Að maðurinn má ekki selja, veðsetja né leigja með óvenjulegum kjörum eða um óvenjulegan langan tíma fasteignir þær, er eignarskjölin bera með sér, að konan lagði þær til félagsbúsins, og eigi heldur afhenda, veðsetja né kvitta skuldabréf, hlutabréf, ábyrgðarskirteini, sparisjóðshækur o. þ. h. skjöl, er hún hefir lagt til búsins og þau bera hennar eignarnafn, nema kona hans samþykki.

2. Maðurinn má ekki seljast arfsali án samþykkis konu sinnar, l. 1900, 11. gr. 1. másl.

3. Bóndi má ekki án samþykkis konu sinnar skuldbinda félagsbúið með loforðum um gjafir eða gefa úr því svo, að það á einu ári fari fram úr 5

hundruðustu af skuldlausri eign búsins við lok næsta árs á undan, l. 1900, 11. gr. 2. málsl.

Gjörningum, er fara í bága við 1—3, getur konan rift, en hefja verður hún málsókn innan árs frá því að þeir fóru fram eða voru þinglesnir (1—2) eða frá því að hún fékk vitneskju um þau atvik, er hún byggir kröfu sína á. Einnig getur konan krafist skaðabóta af hluta mannsins úr félagsbúinu, þegar því er skift, eða af séreign hans, ef hún kys það heldur en að rífta gjörningnum.

Yfir sjálfsaflafé konu sinnar hefir maðurinn ekkert forræði, og eigi verður það fjárnámi tekið upp í skuldir mannsins eða félagsbúsins.

b. Þá getur konan stundum með samningum sínum eða öðrum athöfnum ráðstafað eignum félagsbúsins:

1. Maðurinn og félagsbúið ábyrgist skuldir þær, er konan hefir stotnað áður en hjónin gengu að eigast, nema öðru vísi sé um samið í kaupmála, er þau hafa gert fyrir hjúskap sinn og látið þinglýsa, l. 1900, 12. gr. Þó er sú ráðstöfun vist því að eins gild gagnvart lánardrotnum konu, að hún eigi fyrir skuldum eftir slíka kaupmálagjörð.

2. Ráðstafanir, er kona gerir með samþykki og vitund bónda síns, eða til sameiginlegs gagns og sakir óhjákvæmilegra nauðsynja, eru bindandi fyrir manninn og félagsbúið, l. 1900, 13. gr. Sem dæmi má nefna: hversdagsleg búðarkaup til heimilisþarfa, ráðning vinnukvenna o. s. frv.

3. Ef gift kona verður skaðabótaskyld án þess að það stafi af samningi, eða baki hún sér gjöld fyrir hegningarvert athæfi, má ganga að félagsbúinu til greiðslu nefndra gjalda, l. 1900, 13. gr.

Skuldbindingar þær allar, er á félagsbúinu hvíla, ábyrgist maðurinn persónulega, enda eru þær

konunni óviðkomandi, nema hún hafi löglega tekið á sig ábyrgð á þeim, t. d. samkv. l. 1900 15. gr. Einnig ábyrgist hún líka sjálf greiðslu skaðabóta fyrir verk þau, sem nefnd eru í I b. 3 að ofan, og heldur áfram að bera ábyrgð skulda sinna, sem fyrir hjúskapinn voru stofnaðar.

II. a. Enda þótt fjárréttindi hjóna verði alment sameign þeirra, þá eru sum réttindi svo löguð, að þau eru bundin við annað hjónanna, svo að aðrir, og þá eigi heldur maðurinn eða konan, geta eigi orðið eigendur þeirra. Svo er t. d. farið um ritverk í handriti, sem höf. hefir eigi enn gefið út eða heimilað útgáfurétt að, framfærslusamninga, ef annað hjóna hefir aflað sér framfæris hjá þriðja manni með dvöl á heimili hans, eftirlaun, lífeyrir, o. s. frv., l. 1900, 17. gr., sjá og fossal. nr. 55, 22. nóv. 1907, 7. gr.

Einnig verða þau réttindi séreign annars hjóna, er því eru fengin með því skilorði, að þau skuli vera séreign viðtakanda, og verða eigi gerðar á slíkum ráðstöfunum breytingar með kaupmála, l. 1900, 18. gr.

b. Undantekning frá almennum reglunni um sameign hjóna má og gera með kaupmála. Kaupmáli skal vera *skriflegur og undirritaður af hjónunum eða hjónaefnunum*. Ef annaðhvort eða bæði eru hálfveðja eða ófullveðja í fjármálum, verða tilsjónarmenn eða fjárhaldsmenn þeirra að veita samþykki sitt til kaupmálans. Reglur um kaupmála eru í lögum 12. jan. 1900, einkum í 1.—8. gr.

Kaupmáli er bindandi fyrir *hjónin sjálf og erfingja þeirra* jafnskjótt sem hann er *gerður*, ef það er *áður* en hjónabandið er stofnað, en ef hann er gerður eftir stofnun hjónabandsins, þá þarf konungsstaðfesting að koma til, og verður hann þá

eigi fyrri bindandi fyrir þau sjálf og erfingja þeirra en slík staðfesting er fengin. Staðfesting konungs á kaupmála afgreiðir ráðherra í nafni og umboði konungs. Beiðninni verður kaupmálinn að fylgja tvíritaður, og eiga bæði hjónin að undirrita hana.

Staðfestingin kostar:

Ef fjármunir þeir, er séreign eiga að verða samkv. kaupmála nema 200—1000 kr., kr. 33,66. — 1000—2000 kr., kr. 68,66, yfir 2000 kr., kr. 127,33. En ef þeir nema einungis alt að 200 kr, eða ef húsmenn, vinnuhjú, daglaunamenn, handiðna- og aðrir slíkir menn eiga í hlut, og þeir sanna fátækt sína, kostar staðfestingin ekkert.

Gagnvart *kaupunautum* og *skuldheimtumönn-um hjónanna*, er eigi vissu um kaupmálann, þegar skuld var stofnuð eða samningur gerður, þarf ennfremur að *þinglýsa* kaupmálanum á varnarþingi mannsins, eða ef hann á ekkert varnarþing hér, þá í landsyfirdóminum, og ef kaupmáli ræðir um fasteignir, verður einnig að þinglýsa honum á varnarþingi fasteignanna. Ennfremur verður að gæta þess að rita athugasemd á skuldabréf, vixla, hluta-bréf, sparisjóðsbækur og önnur viðskiftabréf um kaupmálann, ef þau eiga samkvæmt honum að vera séreign hjónanna annarshvors, því að ella geta þeir, sem ókunnugt er um kaupmálann, öðlast réttindi yfir slíkum bréfum, er í bága koma við kaupmálann. Bóndi getur t. d. selt eða veðsett skuldabréf, sem er séreign konu hans, þeim, sem ókunnugt er um kaupmálann, án þess hann verði skyldaður til þess að skila bréfinu. Um gildi kaupmálans gagnvart öðrum mönnum skal nánar athugað:

A. Gagnvart *lánardrotnum* hjóna (ö: þeim, er skuldakröfur eiga á hendur hjónunum) nær kaupmáli gildi, svo sem hér segir:

(1). Frá *hjónavígsludegi*, ef hann hefir verið þinglesinn áður en hjónin gengu að eigast,

(2.) Frá *þinglýsingardegi*, ef þinglestur hans hefir eigi farið fram fyrri en eftir að hjónin gengu að eigast, en

(3). Þó gildir hann gagnvart þeim lánardrotnum, er kröfur fengu á hendur hjónum fyrir hjónabandið, ef þess hefir verið beiðst, að hann yrði þinglesinn svo fljótt sem unt væri, og krafan er til orðin á tímabilinu milli greindrar beiðni og vígsludagsins. Dæmi: Beiðni um þinglestur kaupmála kemur fram 1. febr. 1911. Hjónin giftast 1. marz, en kaupmáli er þinglesinn 2. marz s. á., þá verður sá skuldheimtumaður, er öðlast hefir kröfu á hendur hjónum í febrúar 1911, að hlita kaupmálanum.

Nú er skuld stofnuð fyrir vígsludag (1), þinglestur kaupmálans (2) eða þinglýsingarbeiðni (3), og er skuldareiganda þá rétt að leita fullnægju skuldar sinnar í séreign þeirri, er annað hjóna (ö: skuldunautur) hefir samkvæmt kaupmála fengið hinu, án tillits til kaupmálans, nema það sannist, að skuldunautur hafi átt fyrir skuldum, þegar hann var búinn að afhenda séreignina til hins hjónanna. Á skuldunautur að sanna þetta. Dæmi: A. og B. ganga að eigast, A. á 1000, en skuldar 500. Með kaupmála gefur A. B. 600. Þá getur skuldeigandi gengið að B. til greiðslu þess 100, er á vantar, til að hann fái fullnaðargreiðslu hjá A. Ræði kaupmálinn um fé, sem síðar aflagast, er skuldheimumönnum þó fyrirbunað að leita fullnægju í slíku fé, ef kaupmálinn er þinglesinn áður en þess var aflagast.

B. Gagnvart *kaupunautum* hjóna (ö: þeim, sem hafa öðlast með samningi réttindi yfir ákveðn-

um hlut eða verðmæti hjónanna, t. d. með kaupsamningi um jörð eða fengið veð i hlut) gildir kaupmálinn eigi fyrr en frá þinglýsingardegi. Dæmi: A. og B. eigast. B. á jörð, sem hann lofar að selja X. með kaupsamningi, þinglesnum 1. maí 1910. Sömu jörð gefur B. A. með kaupmála, sem er þinglesinn 8. maí 1910, og getur X. þá heimtað, að B. selji honum jörðina, svo sem lofað var.

c. *Efni* kaupmálans. Með kaupmála mega hjón semja um *fjármál* sín að mestu svo sem þeim líkar. Fari kaupmálinn að efni til út fyrir þau takmörk, þá hefir hann að því leyti enga þýðingu eftir ákvæðum laganna um *kaupmála*, en getur eftir atvikum verið löglegur samkvæmt *öðrum reglum*, t. d. ef hjón setja ákvæði um erfðarétt sinn eða ættingja sinna í kaupmála, þá geta þau fyrir-mæli verið lögleg, ef fyrir-mæla laga um arfleiðsluskrár hefir verið gætt. Loks setja sjálf lögin bann við því, að svo sé ákveðið í kaupmála eða á annan hátt, að *allar* eigur annars hjóna, er það á og eignast síðar, skuli vera séreign hins, eða að séreign annars þeirra skuli að eins vera í umráðum hins. Þar á móti má ákveða, að *konan* megi eigi, þótt fullveðja sé, ráðstafa séreign sinni án samþykkis mannsins eða tilsjónarmanns, svo og að forræði séreignar sé fengið í hendur forráðamanni. Eigi má ákveða í kaupmála, að afrakstur af sjálfstæðri atvinnu annars þeirra skuli vera séreign hins eða undir umráðum þess eins. Eigi geta hjón þegið sig undan framfærsluskyldu hvors gagnvart öðru, né undan ákvæðunum í l. 1900, 11. og 22. gr. Um ábyrgð á skuldum geta þau skipað svo að gilt sé *þeirra á milli* með takmörkun þeirri, er 15. gr. laganna setur, sbr. 11. og 23. gr., en *gagnvart öðrum mönnum* geta þau það ekki alment.

Sérstaklega má nefna ákvæðið í l. 1900, 24. gr., að hjón geta eigi gefið hvort öðru *gjafir* svo að gilt sé, nema með kaupmála. Þó þarf eigi kaupmála, þegar um gjafir er að ræða til persónulegra nota, t. d. fatnaður, er eigi sé meira verður en svo, að samsvari efnahag gefanda, eða gjöfin sé lífeyrir eða slíkur framfærslueyrir af hendi bónda til konunnar.

Kaupmáli.

a. Gerður fyrir giftingardag.

Við undirrituð, sem höfum ásett okkur að ganga að eigast, eg Árni Grimsson skrifari, sem er fullveðja, og eg, Guðrún Jónsdóttir verzlunarstúlka, sem er 22 ára, ásamt tilsjónarmanni mínum, gerum hér með svefeldan

Kaupmála:

I. Allir innanstokksmunir, hverju nafni sem nefnast, svo sem stofugögn öll, eldhús- og borð-áhöld, bækur, skrifstofugögn o. s. frv., bæði þau, er til verða, er við byrjum sambúð okkar, og þau, er síðar kunnum við að eignast, skulu vera séreign mín, Guðrúnar Jónsdóttur. Skrá yfir muni þá, sem undir þessa grein heyra, skal gera og festa hana við kaupmála þenna.

II. Fasteignir þær, er nú skal greina, skulu og vera séreign mín, Guðrúnar Jónsdóttur:

1. Þau 20 hndr. í jörðinni Hólum í Eyjafirði, er eg hefi hlotið að erfðum eftir foreldra mína.

2. Jörðin Háls í Fnjóskadal, 40 hndr. að dýrleika, er móðuramma mín hefir gefið mér.

Jörðum þessum má eg, Guðrún Jónsdóttir

ekki ráðstafa án samþykkis manns míns, hvorki nú né eftir að eg er fullveðja orðin.

III. Sparisjóðsbók, nr. 8674, við Landsbankann með innstæðu 5200 kr., skal ennfremur vera séreign mín, og skal á hana rita, að hún verði sér-eign mín, Guðrúnar Jónsdóttur.

Kaupmála þessum skal þinglýsa á varnarþingi mínu, Árna Grímssonar, og á varnarþingi jarða þeirra, sem nefndar eru í II. grein.

Reykjavík 10. okt. 1910.

Árni Grímsson. Guðrún Jónsdóttir.

Samþykkur sem tilsjónarmaður Guðrúnar Jónsdóttur.

Reykjavík d. u. s.

Þorkell Asgrímsson,
skipstjóri.

Vitundarvottar:

Jónas Pálsson.

Vilhjálmur Jónsson.

b. Eftir hjónavigsluna.

Við undirrituð hjón, Hallur Gíslason skipstjóri, og Jóhanna Þormóðsdóttir, bæði fullveðja, sem gengum að eigast árið 1900 og höfum lifað saman í hjúskap síðan og haft hingað til sameignarbu að öllu, gerum hér með milli okkar svo feldan

Kaupmála:

I. Frá þeim degi, sem kaupmáli þessi öðlast gildi, skulu allir innanstokksmunir þeir, og búsgögn, sem við nú eigum eða síðar eignumst í hjúskap okkar, hverju nafni sem nefnast, vera séreign mín, Jóhönnu Þormóðsdóttur, og öllum skuldbind-

ingum félagsbús okkar þeim, er eftir þann tíma kynnu að verða til, óviðkomandi.

II. Pílskipið »Ægir« R. E. 102, 20 bruttó register tons að stærð. Á skipi þessu hvílir lán til Fiskiveiðasjóðs Íslands, upphaflega kr. 2000,00 nú kr. 1821,67, og tek eg, Jóhanna Þormóðsdóttir, að mér greiðslu þess, með væntanlegu samþykki bæjarfógetans í Reykjavík.

Leita skal konungsstaðfestingar á kaupmála þenna, og þinglýsa honum síðan, ásamt væntanlegri konungsstaðfestingu, á varnarþingi mínu, Halls Jónssonar, og á varnarþingi skipsins, samkv. l. nr. 20. 16. nóv. 1907.

Reykjavík 15. jan. 1909.

Hallur Jónsson. Jóhanna Þormóðsdóttir.

Vitundarvottar:

Einar Einarsson.

Jón Bjarnason.

Umsókn um konungsstaðfestingu á kaupmála.

Til konungs.

Reykjavík, Laufásveg 1,
16. jan. 1909.

Hallur skipstjóri Gíslason og kona hans, Jóhanna Þormóðsdóttir, sækja um konungsstaðfesting á kaupmála.

Samið af Halli Jónssyni.

Við undirrituð hjón, er gengum að eigast árið 1900 og höfum síðan búið saman og haft algert fjárfélag, leyfum okkur hér með að beiðast konungsstaðfestingar á kaupmála milli okkar, dags. í gær, er hér með fylgir bæði í frumriti og eftirriti.

Allraþegnsamlegast.

Hallur Jónsson.

Jóhanna Þormóðsdóttir.

III. Fjárskilnaður hjóna.

Hjón geta stundum heimtað fjárfélagi sínu slitið án þess þau skilji hjúskap sinn eða sambúð að nokkru leiti.

Þenna rétt hefir *hvort hjóna gagnvart hinu, ef annaðhvort þeirra hefir án lögmætra ástæðna slitið sambúðinni*. Svo getur konan krafist fjárskilnaðar, *ef félagsbúið er tekið til gjaldprotaskifta eða ef maðurinn hefir sóað eignum félagsbúsins eða hætta er á því, að hann geri það*. Beiðni um fjárskilnað skal senda til sýslumanns eða bæjarfógeta, tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904, I. 1. d., og skal taka hana til greina, ef fjárskilnaður hefir verið beiðst sakir þess að félagsbú hjónanna er undir gjaldprotameðferð eða annaðhvort þeirra hefir slitið sambúðinni ólöglega. Ella rannsakar yfirvaldið málavöxtu og kallar fyrir sig manninn. Valdsmaður kveður þá á: ef fjárskilnaður er beiðst sakir meðferðar bónda á félagsbúinu, upp úrskurð um fjárskilnaðinn, og má skjóta þeim úrskurði til stjórnarráðsins, er svo úrskurðar málið til fullnaðar. Þegar þörf er á, þá á valdsmaður, eftir kröfu þar um, að gera þær ráðstafanir, er nauðsynlegar kunna að vera til þess að varðveita eignir félagsbúsins, meðan á úrskurði um fjárskilnaðinn stendur, svo sem með því að svipta manninn forræði búsins og setja annan mann til að stýra því um stundarsakir, samkv. skiftal. 12. apr. 1878, 57. gr. 2. og 3. lið. Þá er úrskurður er fallinn því hjóna í vil, er sækir um fjárskilnað, getur það heimtað, að búi þeirra sé skift samkvæmt 6. kap. skiftalaganna. Fjárskilnaður og skifti samkvæmt framanskráðu hefir sömu verkanir sem kaupmáli. Gildi úrskurðar um fjárskilnað telst fyrir *hjónin sjálf og erfingja þeirra* frá þeim degi, er beiðni um hann kom til valds-

manns, en gagnvart *öðrum* — sem ekki vissu um hann — frá þinglýsingardegi. Skal úrskurðinn þinglesa á varnarþingi mannsins, eða ef hann er af landi farinn, þá á varnarþingi því, er hann átti hér síðast, l. 12. jan. 1900, 27.—30. gr.

Beiðni um fjárskilnað.

Hóli í Bolungarvík 22. febr. 1910.

Með því að eiginmaður minn, Ólafur Guðmundsson, hefir slitið við mig samvistir, og tekið sér bústað á Ísafirði, án þess að eg hafi, svo að eg viti til, gefið honum okkra átyllu til þessa tiltækis, en eg á hinn bóginn vil ekki láta hann eftir þetta einráðan um meðferð félagsbús okkar, þá leyfi eg mér hér með að beiðast þess, að þér, herra sýslumaður, gerið fjárskilnað með okkur samkv. l. 12. jan. 1900, og að félagsbúi okkar verði skift milli okkar, eins og lög standa til.

Virðingarfylst.

Elin Sæmundsdóttir.

Til
sýslumannsins í Ísafjarðarsýslu.

Erfðaréttur.

§ 17.

Erfðaheimild.

Ákvæði um þetta efni eru aðallega í tilsk. 25. sept. 1850.

Réttur til erfða eftir látinn mann byggist á:

A. *Frændsemi* milli hins látna og erfingjans (*frændsemiserfð*).

B. *Hjúskap* milli hins látna og erfingjans (*hjúskaparerfð*).

C. *Yfirlýstum vilja* hins látna (*arfleiðsluerfð*) og

D. Ef enginn slíkur grundvöllur undir erfðarétti er til, þá fellur arfurinn í *landssjóð* (N. L. 5—2—11).

A. *Frændsemiserfð.*

Frændur látins manns eru til arfs kallaðir þannig:

1. Börn, barnabörn o. s. frv. í beinan legg niður á við, og skiftist arfur jafnt með sonum og dætrum. Sé eitthvert barna dáið, þá koma börn þess í stað þess og erfa í félagi hluta þess foreldris síns. Óskilgetin börn erfa þó að eins móður sína og móðurfrændur — nema börn, er móðir þeirra hefir átt fram hjá manni sínum. — Þó erfa

óskilgetin börn föður og föðurfrændur, ef foreldrarnir hafa, fyrir fæðingu þess, bedið um, að lýst væri til hjónabands með þeim, bedið um, að borgaralegt hjónaband væri birt samkv. l. nr. 4 19. febr. 1886 eða keypt hjónavígslubrél, og þar með lýst áformi sínu að eigast, en ekki hefir getað orðið af hjónavígslunni sakir andláts föðursins litlu síðar, eða sakir annars tálma, sem honum verður ekki sök gefin á, og helzt alla æfi hans, t. a. m. veiki eða hertekning. Um erfðarétt kjörbarna sjá § 15.

2. Sé arfbornir niðjar eða kjörbörn arfgeng ekki til, þá erfa foreldrar hins látna, þannig að hvort þeirra fær helming, og að þess börn eða niðjar, er látið kann að vera, erfa hluta þess, er látið er. Ef hið látna foreldri arfleiðanda á enga arfborna niðja, þá erfir hitt allan arfinn.

3. Sé engir erfingjar af framangreindum frændum til, þá erfa afar og ömmur hins látna og niðjar þeirra, og skiftist þá arfur að helmingi milli föðurforeldra annarsvegar og móðurforeldra hins látna hins vegar. Sé engin föðurfrændi til í þess-flokki, þá erfa móðurfrændur alt, og er slikt hið sama um föðurfrændur, ef móðurfrændur eru ekki til.

4. Langafar og langömmur og niðjar þeirra eftir sömu meginreglum sem um foreldra, afa og ömmur er sagt.

5. Langafaforeldrar og þeirra niðjar eftir sömu meginreglum.

6. Sé enginn svo náinn frændi til, sem nú var sagt, hverfur arfurinn í landssjóð, tilsk. 25. sept. 1850, 1.—8. gr.

B. Hjúskaparerfð.

Ef hinn látni hefir lifað í hjúskap og fjárfélag hefir verið með hjónunum, þá á það, er lengur lifir, helming félagsbúsins, en tekur arfahluta af hinum helmingnum á eftirgreindan hátt:

1. Eigi hið látna hjónanna atkvæmi á lífi, þá erfir það, er lengur lifir jafnt barni þess, þó aldreí meira en $\frac{1}{4}$ af eigum þeim, er til skifta koma meðal barnanna eða niðja þeirra. Ef að eins erfa barnabörn, þá miðast arfshluti þess hjóna, er lengur lifir, við arfahluta hvers barns, eins og hann hefði verið, ef barn hins látna hefði lifað það.

2. Ef hið látna á enga arfborna niðja, en þó aðra erfingja, þá fær hið eftirlifandi $\frac{1}{3}$ af arfinum.

3. Ef hið látna á engan arfborinn frænda samkv. A. 1—5, þá fær hið eftirlifandi allan arfinn.

Ef hjón eru skilin að borði og sæng með leyfibréfi eða skilin fullum lagaskilnaði, þá erfa þau alls eigi hvort annað, tilsk. 25. sept. 1850, 15.—17. gr.

C. Arfleiðsla.

1. *Form arfleiðsluskrár.* Heimilt er mönnum, hvort sem þeir eiga erfingja á lífi eða eigi, að arfleiða aðra að eignum sínum eða lögmæltum hluta þeirra eftir sinn dag. Til slíkrar arfleiðslu þarf venjulega *skriflega yfirlýsingu* arfleifanda (*arfleiðsluskrá*). Arfleiðsluskrá skal gerð í 2 tilkvaddra, lögfullra votta viðurvist, er riti á skjalið, að arfleiðandi hafi af fúsum vilja og alls gáður skrifað nafn sitt undir arfleiðsluyfirlýsinguna. Einnig má arfleiðandi gangast við arfleiðslunni í viðurvist notarii publici, og vottar hann um það á skjalið. Er sú aðferðin hyggilegri, því að það vottorð er jafnan full sönnun fyrir arfleiðslunni. Ef þar á móti arf-

leiðslan er gerð í viðurvist votta, þá þarf erfingi samkv. arfleiðsluskránni að láta þá staðfesta vottorð sitt fyrir dómi. Með því læst fyrst fullgild sönnun, ef arfleiðslunni er mótmælt eftir andlát arfleifanda. Ef vottar þessir, annarhvor eða báðir, geta ekki staðfest vottorð sitt fyrir dómi og arfleiðslan er rengd, þá verður arfleiðsluskráin að engu höfð. — Ef arfleiðandi er ólæs á skrif, þá skal lesa arfleiðsluskrána skýrt upp fyrir honum, og skal notarius eða vottarnir sanna, að svo hafi verið gert, tilsk. 25. sept. 1850, 23. gr. Þó getur sá maður, er snögglega verður veikur, gert munnlega arfleiðsluráðstöfun, er fari fram fyrir 2 slikum vottum, sem áður segir. Þeir eiga að skrásetja efni arfleiðslunnar, jafnskjótt sem þeir fá því viðkomid, og rita nöfn sín undir. Nú batnar arfleiðanda, og skal hann þá ányja arfleiðsluna innan 4 vikna. Ella telst hún aftur kölluð, tilsk, 1850, 24. gr.

2. *Arfleiðsluskrá getur hver sá maður eða kona gert, sem er 18 vetra að aldri og með fullri skynsemi. Eftir þessu getur t. d. ekki ekkja undir 18 ára aldri gert arfleiðsluskrá, jafnvel þótt hún sé fullveðja í fjármálum. Sá, er sviftur hefir verið fjárforræði vegna eyðslusemi eða annara orsaka, þar á meðal ekkja, er henni hefir verið skipaður fastur lögráðandi, getur ekki gert arfleiðsluskrá, nema með leyfi ráðherra. Ekki mundi þessi ákvæði þó taka til giftra kvenna, er fjárráðamann fengi í fjarveru manna sinna, eða ekki mætti ráða fyrir séreign sinni samkvæmt l. 12. jan. 1900, 22. gr. Sá, er ekki fyllir nefnd skilyrði til arfleiðslu, getur þó stundum fengið staðfestingu konungs á arfleiðsluskrá sinni. Hafa þær tíðkast frá fornu fari og heimildin ekki numin úr lögum. Staðfest-*

inguna afhendir ráðherra í nafni og umboði konungs. Gjaldið fer eftir sömu reglum sem gilda um staðfestingu kaupmála milli hjóna. Auðvitað er það jafnan skilyrði þess, að staðfestingin fáið, að ráðstöfunin megi teljast skynsamleg og að arfleiðandi sé með fullu viti, kgsúrsk. 4. júlí 1800.

Sá, sem hæfur er að lögum til að gera arfleiðsluskrá, getur venjulega rift henni aftur. Þó getur enginn, sem sviftur hefir verið fjárforræði, rift arfleiðsluskrá, löglega gerðri, nema með leyfi ráðherra, tilsk. 1850, 21. gr. Riftun arfleiðslu þarf ekki að vera skrifleg. Siðari arfleiðsla, er kemur í bága við hina fyrri, er t. d. jafnframt rifting hinnar siðarnefndu. Hver maður, sem hæfur er til að gera arfleiðsluskrá, getur og gagnvart arfleiðsluerfingja sínum skuldbundið sig til þess að rifta ekki ráðstöfuninni. Ekki er fyrirskipað, að slíkar skuldbindingar sé gerðar eftir ákveðnum formum, og því ekki eftir ákvæðunum um form arfleiðsluskráa.

Dánargjafir eru þær gjafir nefndar, sem til er ætlast, að ekki verði fullnægt, fyrr en að gefanda látnum. Gjörningar um dánargjafir verða að vera í sama formi sem arfleiðsluskrár. Jafnframt eru dánargjafir *samningar*, og verður gefandi því venjulega að vera fullveðja, og almennar samningsreglur gilda því jafnframt um þær, tilsk. 1850, 25. gr. Skuldbindur arfleiðandi sig þá til þess að gefa öðrum manni *ákveðna* eign eða önnur ákveðin verðmæti eftir sinn dag. Það er t. d. dánargjöf, ef A. skuldbindur sig til þess að gefa B jörð, en jörðin skuli fyrst að A. látnum verða eign B. B. verður að þinglýsa þessum gjörningi til þess að tryggja sér rétt sinn yfir jörðinni gagnvart skuldheimtumönnum A's eða kaupunautum. Það er talin dánargjöf, þótt tilskilið sé, að gjöfin skuli vera í vörzl-

um arfleifanda meðan hann lifir og að hann skuli fá arð hennar, jafnvel þótt svo segi í gjörningnum, að erfingi skuli þegar verða eigandi, sbr. Dómas. VII, 465. Um dánargjafir gilda og reglur laga um ráðstöfunarrétt arfleifanda yfir eignum sínum eftir sinn dag. Það, sem hann getur ekki gefið með venjulegri arfleifðsluskrá, má hann ekki heldur láta að dánargjöf, t. d. ekki frammar en leyft er, ef hann á arfborna niðja eða maka.

Gagnkvæmar eru þær arfleifðsluskrár nefndar, er tveir menn eða fleiri arfleifða hvor annan eða hverir aðra. Þetta er tíðast um hjón, er eigi eiga saman arfborin afkvæmi. *Sameiginleg* er erfðaskráin, þegar fleiri arfleifða í sameiningu, t. d. 2 menn sameign sina. Sama arfleifðsluskráin getur vel verið bæði gagnkvæm og sameiginleg, t. d. A. og B. arfleifða hvor annan, en ráðstafa jafnframt eignunum í félagi eftir lát þess, er síðar deyr.

3. *Hversu mikið menn megi ánafna öðrum með arfleifðsluskrá eða dánargjafa-gjörningi*, fer eftir því, hverir erfingjar arfleifanda lifa hann. Sá, er arfborna niðja lætur eftir sig, má að eins gefa *fjórðung* fjár þess, er hann lætur eftir sig (*fjórðungsgjöf*). Nú hefir hann gefið meira á þenna hátt, þá geta niðjar hans heimtað ráðstöfuninni rift eftir hans dag að einhverju eða öllu leyti, tilsk. 25. sept 1850, 22. gr. Ef arfleifandi lætur eftir sig ekkju eða ekkil, lögkominn til arfs, þá má ekki skerða erfðarétt þess með slíkum ráðstöfunum, nema samþykki þeirra komi til. Nú á arfleifandi enga arfborna niðja né ekkju eða ekkil, þá má hann ráðstafa öllum eftirlátnum eigum sínum með arfleifðsluskrá eða dánargjafa-gjörningi.

*Arfleiðskrár.*1. *Almenn arfleiðsluskrá.*

Eg, Jakob Pétursson, bóndi á Hrauni í Grímsnesi, sem á 2 arfborin börn á lifi, geri hér með kunnugt, að eg geri eftirgreindar ráðstafanir um eignir mínar eftir minn dag:

1. Jörðina Ás í Holtum í Rangárvallásýslu, 26. hndr. að dýrleika, og með 5 kúgildum, gef eg ráðskonu minni, Oddnýju Álfisdóttur, eftir minn dag.

2. Fóstursonur minn, Árni Hermannsson, skal fá 500 krónur af eignum mínum eftir lát mitt.

3. Þórunn Ásmundsdóttir, hálf systir mín, skal fá þau 15 hndr., er eg á í jörðunni Gröf í Grímsnesi.

4. Nú lifir eitthvert 3 framantalinnu mig eigi, þá skal arfahlutur þess, samkvæmt framanskráðu, falla til sveitarsjóðs Grímsnesshrepps.

Hrauni 15. jan. 1910.

Jakob Pétursson.

Við undirritaðir, sem höfum verið tilkvaddir til þess að vera við framanritaða arfleiðslugjörð, vottum það, að Jakob bóndi Pétursson ritaði nafn sitt undir ofanritaða arfleiðsluskrá og játaði það vera vilja sinn, er í henni stendur. Gerði hann þetta heill heilsu, andlega og líkamlega, alls gáður og af fúsum vilja. Þetta erum við reiðubúnir að staðfesta með eiði, ef krafist verður.

Hrauni ár og dag, sem að ofan greinir.

Árni Halldórsson. Hjörleifur Þorleifsson.

2. *Munnlegur arfleiðslugjörningur.*

Það vottum við undirritaðir, að Jón Gíslason, lausamaður á Hvoli í Ölfusi í Árnessýslu, sem

snögglega varð hættulega veikur af lungnabólgu 15. þ. m., lét kveðja okkur á sinn fund, 16. þ. m., og lýsti hann skýrt, af frjálsum vilja og með fullu ráði munnlega fyrir okkur yfir því, að svo skyldi um eftirlátunar eigur hans fara, sem nú skal greint:

1. Einn þriðjung eftirlátinna eigna arfleiðanda skyldi óskilgetinn sonur hans, Hrólfur, eignast, annan þriðjunginn hálsystir hans, Halla Gísladóttir, og þriðja þriðjunginn stjúpaðir arfleiðanda, Oddur Jónsson, öll nú til heimilis á Hjalla hér í hreppi.

2. Ef eitthvert hinna þriggja framannefndu erfingja andast á undan arfleiðanda, þá skyldi hinir tveir (eða hin tvö) erfa hann að öllu leyti.

3. Nú andast tveir (eða tvö) framannefndra erfingja á undan arfleiðanda, og skyldi þá sá eða sú, þeirra er lifir hann, erfa hann að fullu.

4. Ef enginn framanskráðra erfingja lifir arfleiðanda, þá skyldi af eignum hans stofnaður sjóður til verðlauna fyrir jarðabætur í Árnessýslu. Skyldi sjóðurinn vera undir umsjón sýslumannsins í Árnessýslu, en sýslunefndin þar semja reglur um meðferð hans.

6. Ofanritaðan arfleiðslugjörning skrásettum við þegar samstundis, og lásam hann skýrt upp fyrir arfleiðanda, og játaði hann efni gjörningsins samkvæmt vilja sínum og yfirlýsingu í einu og öllu.

Þetta erum við reiðubúnir að staðfesta með eiði, ef krafist verður.

Staddir á Hvoli 15. jan. 1910.

Páll Eyvindarson. Jón Ingimundarson.

Endurnýjun sömu arfleiðsluskrár.

Eg, Jón Gíslason, lausamaður á Hvoli í Ölfusi, sem kominn er aftur til fullrar heilsu, lýsi því hér

með yfir, að framanskráð arfleiðsluskrá skal vera óbreytt að öllu leyti.

Hvoli 10. febr. 1910.

Jón Gíslason.

[*Vottorð vitundarvotta, sjá I. sýnishorn*].

3. *Erfðaskrá óskrifandi manns.*

Eg, Ásgeir Jónsson, bóndi á Hamri í Snæfellsnessýslu, lýsi því hér með yfir, að eg gef eftir minn dag allar eigur minar, fastar og lausar, að engu undanskildu, fósturdóttur minni, Jódísi Þórðardóttur.

Hamri 1. des. 1904.

Ásgeir Jónsson,
(handsalað).

Við undirritaðir vottar, sem Ásgeir bóndi Jónsson á Hamri hefir kvatt til þess að vera viðstadda framanskráðan arfleiðslugjörning sinn, vottum það hér með, að við lásum gerning þenna skýrt upp fyrir nefndum Ásgeiri, sem eigi er læs á skrif, og lýsti hann yfir því, að efni gjörningsins væri samkvæmt yfirlýstum vilja sínum í öllum greinum, og handsalaði hann mér, Árna Bjarnasyni, að undirrita nafn sitt undir gjörninginn, að mér, Jóni Jónasyni, ásjáanda og áheylanda. Var nefndur Ásgeir heill andlega og líkamlega, og gerði þetta alt af fúsum vilja sínum og alls gáður. Þetta viljum við staðfesta með eiði okkar.

Staddir að Hvammi 1. des. 1907.

Árni Bjarnason. Jón Jónasson.

4. *Gagnkvæm arfleiðsluskrá.*

Við undirrituð hjón, eg Hannes Hannesson, og eg Ástriður Magnússdóttir í Nesi við Seltjörn,

sem eigi eigum neina lifserfingja á lifi, gerum hér með svohljóðandi arfleðsluskrá:

1. Hvort okkar, sem lifir hitt, skal erfa það, er fyrr læzt, að öllum eftirlátnum eignum þess, föstum og lausum, hverju nafni sem nefnast.

2. Skyldi hjúskap okkar verða slitið i lifanda lifi okkar beggja, eða við skilja að borði og sæng, þá skal þó fara um erfðir eftir okkur eftir almennum fyrirmælum laga. Sama er og, ef okkur skyldi verða lifserfingja auðið saman.

3. Eftir lát þess okkar, er lengur lifir, skal búinu skift, eins og það þá er, án þess að til greina sé tekinn vöxtur þess eða þurður eftir lát þess, er fyrr andaðist, að jöfnu milli lögerfingja okkar eftir almennum fyrirmælum laganna, þannig að leggja skal til grundvallar erfðaréttindi erfingja hvors um sig, eins og þau eru við andiát þess, er siðar deyr.

4. Nú kvongast eða giftist það, er lengur lifir, eftir lát hins, þá skal búinu og skift, áður en sá ráðahagur tekst, að öllu samkvæmt 3. gr.

5. Ekki má það, er lengur lifir, ráðstafa með arfleðsluskrá eða dánargjafagjörningi eignum sinum, er það fær samkvæmt arfleðsluskrá þessari, þannig að það komi að nokkru leyti í bága við réttindi erfingja þess, er fyrr lézt.

6. Arfleðsluskrá þessari getur hvorugt okkar rift án samþykkis hins. Þó getur hvort um sig breytt henni að því er til lögerfingja þess tekur, er rifta vill.

Gert á Nesi við Seltjörn, 14. okt. 1910.

Hannes Hannesson. Ástriður Magnúsdóttir.

(Notaríalvottorð).

5. *Gagnkvæm og sameigin arfleiðsluskrá.*

Við undirritaðir bræður, Jón og Björn Jónssynir í Reykjavík, sem engin afkvæmi eigum og erum ókvæntir, gerum hér með svo látandi arfleiðsluskrá:

1. Sá okkar, er lengur lifir, skal erfa allar eftirlátnar eigur hins, fastar og lausar, hverju nafni sem nefnast.

2. Við andlát þess okkar, er lengur lifir, skal stofnaður sjóður af eignum hans öllum, bæði þeim er hann erfir og eignast á annan hátt. Sjóðinn skal ávaxta undir umsjón landsstjórnarinnar, og eigi ótryggilegar en ávaxtað er fé ófullveðja manna. Höfuðstól sjóðsins má aldrei skerða, en hálfir vextir skulu árlega veittir nemendum verzlunarskólans í Reykjavík, þeim er skólastjórnin telur þar til hæfa. Helmingur vaxtanna legst við höfuðstólinn, unz hann er orðinn 100 þús. krónur. Þar eftir má verja öllum vöxtunum til styrktar verzlunarnemum með sömu skilyrðum sem fyrr var sagt, og til hverskyns framfara í verzlun eða iðnaði.

3. Stjórnarráðið semur allar nákvæmari reglur um sjóð þennan.

Reykjavík 1. nóv. 1901.

Jón Jónsson. Björn Jónsson.

(Notarialvottorð).

6. *Dánargjöf.*

Eg, Arnbjörn Þórarinsson, bóndi á Máná í Skaftafellssýslu, lýsi því hér með yfir, að eg lofa og skuldbind mig til þess að gefa Jóni Grimssyni, fóstursyni mínum, jörðina Máná, 15. hndr. að dýrleika, með öllum gögnum og gæðum og 3 kúgildum, eftir minn dag. Er mér því óheimilt að selja

jörðina, gefa eða veðsetja hér eftir, eða ráðstafa þannig, að í bága komi við gjörning þenna. Meðan eg lifi, nýt eg jarðarinnar að öllu, annast viðhald hennar og greiði skatta og skyldur af henni. Fullkomið og endanlegt eignarafsal verður þetta bréf jafnskjótt sem eg er látinn.

Máná 11. febr. 1909.

Arnbjörn Þórarinsson.

Það vottum við undirritaðir vottar, sem Arnbjörn Þórarinsson hefir kvatt til að vera viðstadda ofanritaðan dánargjafargjörning, að sami Arnbjörn hefir í dag fyrir okkur kannast við, að efni gjörningsins væri samkvæmt vilja sinum í einu og öllu, og reit hann með eigin hendi nafn sitt undir gjörninginn að okkur ásjáendum. Var hann heill heilsu andlega og líkamlega og gerði þetta alt af fúsum og frjálsum vilja og alls gáður. Þetta viljum við staðfesta með eiði, ef krafist verður.

Staddir á Máná 11. febr. 1909.

Magnús Pálsson. Geir Ísaksson.

7. *Beiðni um konungsstaðfesting á arfleiðsluskrá.*

Til konungs.

Reykjavík 2. júlí 1909.

Þórður Jónsson sækir um konungsstaðfestingu arfleiðsluskrár.

Eg undirritaður, sem er 17^{1/2} árs gamall, leyfi mér hérmeð að sækja um konungsstaðfestingu á meðfylgjandi arfleiðsluskrá, þar sem eg gef unnustu minni og barnsmóður, Jónínu Helgadóttur, allar mínar eignir eftir minn dag. Orsök

Þessarar beiðni minnar er sú, að eg geng með hættulegan sjúkdóm, sem eg býst við, að dragi mig til dauða, þegar minst varir.

Skirnarvottorð mitt og læknisvottorð fylgja hér með, svo og vottorð sóknarprests míns um andlegan þroska minn.

Samið af Þórði Gíslasyni trésmið.

Allraþegnsamlegast.

Þórður Jónsson.

Fullveðja menn geta ennfremur *afsalað sér tilkalli* til erfða.

Erfða-afsal.

Eg, Árni Guðmundsson, lausamaður á Brekku í Biskupstungum, lýsi því hérmeð yfir, að eg afsala mér öllum erfðarétti þeim, er mér ber að lögum eftir foreldra mína, Guðmund bónda Jónsson á Brekku og konu hans, Önnu Pálsdóttur. Áskilið er, að systkini mín og afkvæmi þeirra taki þann arf, sem mér hefði hlotnast, ef eg hefði ekki afsalað mér erfðaréttinum. Verði engin þeirra eða niðjar þeirra taldir til arfs, er arfsafsal þetta því ógilt.

Brekku 5. des. 1910.

Árni Guðmundsson.

Vitundarvottar:

Einar Einarsson.

Jón Gíslason.

4. Oft ber það við, að foreldrar kosta misjafnt til barna sinna, eftir að þau eru komin upp (c:

eftir 16 ára aldur). *Ef eitt barnið bakar foreldrum sínum töluverðan slíkan kostnað fram yfir hin börnin, þá getur faðirinn áskilið skriflega, og án þess að slíkt skjal þurfi að vera gert samkvæmt reglunum um arfleiðsluskrár, að sú upphæð skuli dragast frá erfðahluta barnsins eftir sig, eða móður þess, að því leyti, sem foreldrarnir hafa átt félagsbú. Ef faðirinn hefir haldið nákvæma reikninga yfir það, hvað hvert barna hans hefir fengið, getur það eitt og verið næg sönnun þess, að hann vilji láta taka til greina mismun framlaga sinna til þeirra. Þá getur svo farið, að barnið fái engan arf, en aldrei verður því skylt að skila aftur samerfingjum sínum, þótt það hafi fengið meira en sem arfahlutanum svarar. Samskonar má og áskilja um börn þess barns, er þannig verður að hlíta frádrætti í arfahlut sínum, tilsk. 1850, 10.—13. gr. Sama rétt sem faðir, hefir móðir, sem situr í óskiftu húsi, að þessu leyti.*

Faðir áskilur arfsfrádrátt.

Með því að Jón sonur minn hefir á háskólaárum sínum notið alls 1500 króna styrks hjá mér, en hin börn mín hafa hins vegar engan fjárstyrk af mér þegið, síðan þau komust upp, þá lýsi eg hér með yfir því, að umræddar 1500 kr. skulu dragast frá arfshluta Jóns, eða barna hans, ef þau erfa mig, eftir mig eða félagsbú okkar hjóna, mín og konu minnar, Ásu Hallsdóttur.

Hjalla í Ölfusi 1. maí 1910.

Helgi Ólafsson.

§ 18.

Skifti dánarbúa o. fl.

I. Þegar maður andast, skal jafnskjótt sem því verður við komið skýra skiftaráðanda eða

hreppstjóra frá látinu. Þessi skylda hvílir fyrst og fremst á hjónum, þegar annað þeirra læzt, og það er viðstatt, er eftir lifir, eða erfingjum, ef viðstaddir eru og komnir til lögaldurs. Því næst þeim, er hinn andaði var til húsa hjá eða heimilismönnum hans, sem til lögaldurs eru komnir. Má prestur ekki jarða lík fyrr en látið hefir verið tilkynnt, nema eigi hafi verið unt að tilkynna það svo fljótt, skl. 12. apríl 1878, 1.—3. gr. Rétt er að hafa tilkynningu tvírtaða, og fá viðtökukvittun sýslumanns (bæjarfógeta) eða hreppstjóra á annað eintakið.

Tilkynning um mannslát.

Hér með tilkynni eg yður, herra hreppstjóri, að vinnumaður minn, Pétur Pálsson, andaðist á heimili mínu 25. þ. m. Fjármunir hans eru geymdir hjá mér, en um erfingja hans er mér ókunnugt.

Bala 26. febr. 1907.

Jón Árnason.

Til
hreppstjórans í Áshreppi.

II. a. Dánarbú eru annaðhvort *skuldafrágöngubú* ɔ: erfingjar hins látna taka ekki á sig ábyrgð á skuldum hans — og er það ávalt vissast, ef tvisýna leikur á gjaldfærni hins látna — eða *skuldaviðgöngubú* ɔ: erfingjarnir taka á sig ábyrgð á skuldalúkningu eftir hinn látna. Nú gangast erfingjar eigi við skuldum, og fer skiftarétturinn þá með skifti á búi hins látna. En ef erfingjar gangast við skuldum, þá verður *skiftarétturinn* samt stundum að *fara með búskiftin* (*opinber skifti*), en stundum *geta erfingjarnir skift sjálfir* (*einkaskifti, erfingjaskifti*). Skilyrði þess, að erfingjar megi sjálfir skifta, eru þessi:

1. Að þeir sé allir sammála um það. Einn þeirra getur krafist opinberra skifta, þótt hinir allir sé sammála um einkaskifti.

2. Að erfingjarnir sé allir 18 ára, eigi sviftir fjárforræði og hér á landi og kunnur dvalarstaður þeirra. Þó mega erfingjar skifta, þó að eigi sé allir erfingjar hérlandis, ef eigi hefir til þeirra spurzt 5 árin síðustu og eigi er vissa fyrir því, að þeir hafi lifað arfleifanda.

3. Að arfleifandi hafi ekki i löglegri arfleiðsluskrá ákveðið, að opinber skifti færi fram á búi sínu, en slíka ákvörðun getur hver sá gert, er hæfur er til þess að gera arfleiðsluskrá, jafnvel þótt hann láti eftir sig fullveðja erfingja. Sama getur og það hjóna ákveðið i arfleiðsluskrá, er lengur lifir og situr i óskiftu búi. Svo getur og arfleifandi ákveðið i arfleiðsluskrá, að búi hans skuli skift af skiftaforstjórum án dómsvalds (*executores testamenti*).

b. Þegar ætla má eftir því, sem fram er komið, að eigur hins látna geri ekki betur en hrökkva fyrir útfararkostnaði, má skiftaráðandi þá þegar selja búið þeim i hendur, sem útförina kostar, t. d. oft er börn eða hreppsómagar deyja. Ennfremur skal skiftarétturinn framselja búið erfingjum til skifta, þótt opinber skifti ætti annars fram að fara, ef ætla má, eftir því sem kunnugt er, að dánarféð nemi eigi 200 kr., og hrökki þó fyrir skuldum, og ef einn eða fleiri erfingjar eru 18 ára, og bæði þeir og svo fjárhaldsmenn hinna ófullveðja erfingja gangast þá þegar við skuldum. Skiftarétturinn verður oft fyrst að taka bú hins látna til meðferðar til þess að sannreyna, hvort skilyrði einkaskifta sé fyrir hendi.

c. Dánarbú, sem i fyrstu var tekið til opin-

berrar meðferðar, má þó fá erfingjum í hendur til einkaskifta, þegar skilyrðum þar til er fullnægt af erfingjanna hálfu, meðan á skiftum stendur 3: ef þeir óska þess allir og hafa náð 18 ára aldri og koma sjálfir eða veita öðrum umboð til þess að vera við skiftin fyrir sína hönd. Þó þarf til þessa samþykki skuldheimtumanna þeirra, er lýst hafa kröfum sínum, nema þeim sé goldnar skuldirnar eða trygging sett. Og ef innköllun hefir þegar verið gefin út til skuldheimtumanna, þá má ekki framselja búið i hendur erfingja fyrr en innköllunarfresturinn er liðinn, skl. 4—6, 9.—10 gr.

Ennfremur má skiftaráðandi selja bú, eftir að það hefir verið skrifað upp og virt, i hendur erfingjum, þótt sumir sé ófullveðja, ef allir fullveðja erfingjar og fjárhaldsmenn ófullveðja eða fjarstaddra erfingja fara þess á leit, og skiftaráðanda virðist ófullveðja eða fjarstöddum erfingjum engin hætta geta stafað af því, enda samþykki skuldheimtumenn, er sig hafa gefið fram, eða þeir fái trygging eða greiðslu, og ef innköllun til skuldheimtumanna hefir verið gefin út, þá verður innköllunarfresturinn að vera liðinn. Fulltiða erfingjar bera þá ábyrgð á því, að skiftin fari fram lögum samkvæmt. Þegar bú er framselt erfingjum, þótt almenn skilyrði einkaskifta skorti, gilda ennfremur eftirgreindar reglur:

1. Skiftum skal lokið, ef unt er, áður en ár er liðið frá láti arfleifanda.

2. Innköllun til skuldheimtumanna *skal* gefa út, ef líkur eru til, að hinn framliðni hafi átt óvanaleg skuldaskifti, t. d. erlendis, út af verzlun eða öðru þesskonar.

3. Eigi má án samþykkis skiftaráðanda leggja annað en peninga út i arfahlut ófullveðja eða fjar-

staddra erfingja, nema svo sé ástatt sem segir í 62. gr. skl.

4. Skrá skal rita yfir skuldir búsin og eignir, útreikning arfahfuta og hvað hverjum hafi verið lagt út í hans hluta. Ef út af þessu er brugðið og eigi leiðrétt samkvæmt skipan skiftaréttar, getur skiftarétturinn tekið búið til meðferðar, skl. 74, 76.—80. gr.

d. Ef erfingjar verða ósammála um skiftin, er þeim, einum eða fleirum, rétt að krefjast þess, að búið verði tekið til opinberrar meðferðar, skl. 8. gr. Þá er bú hefir verið fengið erfingjum til einkaskifta, þá þarf ekki að taka það til opinberra skifta, þótt siðar verði sú breyting á, að skiftaráðandi hefði átt að skifta búi, ef svo hefði verið ástatt í upphafi, t. d. ef erfingi fer af landi brott eða er sviftur fjárforræði eftir framsal búsin til erfingjanna.

III. 1. Ef erfingjar óska að skifta án ihlutunar skiftaráðanda, þá ber þeim að skýra skiptaráðanda frá því og láta honum í té nauðsynleg skilríki, svo sem um skyldleika sinn við arfleifanda — sögusögn þeirra er þó tekin þar trúanleg, nema sérstakar ástæður sé til þess að rengja hana — arfleifðsluskrá, ef erfingi byggir rétt sinn á henni, skirteini um, að ganga megi framhjá fjarverandi erfingja, samkv. skl. 5. gr. c. o. s. frv. Erfingjar eru sjálfráðir um það, hvort þeir gefa út innköllun til skuldheimtumanna búsin, nema þegar gengið er framhjá fjarstöddum erfingjum eða búið fengið í hendur erfingjum, jafnvel þótt einhverjir þeirra sé ófullveðja eða fjarstaddir. Og þegar erfingjar eru allir fulltiða (3: 18 ára) og nærstaddir, þá þarf skiftaráðandi ekki að hafa eftirlit með skiftunum. En ef erfingjarnir koma sér ekki saman, þá getur

hver erfingja krafist þess, að skiftaráðandi taki bú-
ið til meðferðar, skl. 8. gr., en auk þess geta þeir
lagt ágreining sinn undir úrskurð skiftaráðanda og
haldið einkaskiftum samt áfram. Vissast er erf-
ingjum að gefa út innköllun til skuldheimtumanna
arfleifanda. Innköllunin skal birt þrisvar sinnum
í röð í blaði því, þar er opinberar auglýsingar
skulu birtar. Fyrirvarinn er 6 mánuðir, ef ætla
má, að arfleifandi hafi ekki staðið í skuldaskiftum
erlendis, ella 12 mánuðir. Skuldheimtumenn missa
rétt sinn gagnvart erfingjum, ef þeir gefa sig ekki
fram áður en 6 eða 12 mánaða fresturinn er liðinn.
Erfingjar ábyrgjast skuldir að tiltölu við erfða-
hluta sinn, skl. 52. gr. Erfi t. d. tveir bræður föð-
ur sinn, enda gangist þeir við skuldum, þá ábyrg-
ist hvor sinn helming skulda. Þó ábyrgjast erf-
ingjar einn fyrir alla og allir fyrir einn þær skuld-
ir arfleifanda, er hann hefir skuldbundið þá með
samningi til þess, eða skuldin stafar af fjárhaldi
arfleifanda fyrir ófullveðja menn, eða hann hefir
átt að standa skil á landsfé eða öðrum opinberum
gjöldum, eða ef skuldinni hefir verið lýst og
krafinn greidd áður en skiftum var lokið, en þeir hafa
skift án þess að greiða skuldina. Sækja má mál
á hendur erfingjum, einum eða fleirum í senn, á
varnarþingi því, sem arfleifandi síðast átti, skl. 92.
gr. Sama rétt hafa þeir, er kalla til arfs eða gjaf-
ar í hendur erfingja úr dánarbúi. Til sátta má og
leggja slik mál í þeirri þinghá, þar sem höfða mátti
málið samkvæmt framanskráðu, skl. 94. gr.

Þegar erfingjar skifta sín á milli, þá hefir eng-
inn öðrum framar rétt til þess að fá ákveðna muni
úr búinu í sinn arfhluta, og venjulegu getur hver
um sig heimtað eignir búsins seldar á opinberu
uppbóði. Allir í félagi hafa þeir forræði yfir bú-

inu, nema þeir feli einhverjum þeirra það sérstaklega. Þegar búið hefir verið gert upp, þá eiga erfingjar helzt að gera skriflegan saming með sér um skiftin, svo að eigi risi síðar ágreiningur um þau meðal þeirra.

2. Nú skiftir annaðhvort hjóna félagsbúinu með erfingjum þess, sem látið er, og ber þá að greina á milli þess, (a) hvort hið eftirlifandi ábyrgist skuldir félagsbúsins eða (b) eigi. Venjulega ábyrgist ekkill slíkar skuldir, en ekkja eigi, nema hún skifti eftir setu í óskiftu búi.

a) Þegar erfingjar eru nærstaddir og fulltiða, þá mega þeir, samkvæmt framanskráðu, skifta búinu án ihlutunar skiftaráðanda. Erfingjarnir geta þó ekki, án samþykkis skuldheimtumanna, tekið að sér ábyrgð á skuldunum gagnvart skuldheimtumönnum, heldur hvílir ábyrgðin framvegis á ekkjumanninum (eða ekkju, ef hún hefir setið í óskiftu búi), skl. 80. gr. sbr. 61. gr. Það hjónanna, sem skiftir með erfingjum hins, á rétt á að hafa búið í vörslum sínum, meðan skiftin standa yfir, það á að gefa skýrslur um eignir búsins og skuldir, og verða þær skýrslur venjulega lagðar til grundvallar. En ef ágreiningur ris, þá er ekki annað ráð en að fá skiftarétti ágreiningsatriðið til úrskurðar eða búið til meðferðar. Þótt erfingjarnir taki við arfahlutum sínum, þá hafa þeir ekki heldur þar með bakað sér nokkra ábyrgð á skuldum búsins. Skuldheimtumenn geta eftir sem áður að eins sótt ekkilinn (eða ekkjuna), og með því einu móti, að gera hann (eða hana) gjaldþrota, geta þeir heimt af erfingjum aftur það, er þeir hafa tekið við, ef ekkill (eða ekkjan) átti ekki fyrir skuldum, þegar skiftum var lokið, samkvæmt gjaldþrotal. 13. apríl 1894.

b) Ef það hjóna, sem lengur lifir, ábyrgist

ekki skuldir félagsbúsins, og erfingjar hins skifta með því búinu án ihlutunar skiftaréttarins, samkvæmt II, a—c að ofan, þá ábyrgist það ekki frekar skuldirnar en að tiltölu við arfarétt sinn. Erfingjarnir allir fara með búið, og skiftin ganga að mestu eftir sömu reglum, sem lýst er III, 1. Ekkja getur eða ekkjumaður jafnan heimtað að leysa til sin hluti búsins gegn borgun út í hönd, hvort sem skuldaábyrgðin hvílir á erfingjum eða ekki.

Jafnan rétt eiga allir erfingjar á því, að skiftum búsins sé lokið jafnskjótt sem unt er, og eigi getur meiri hluti erfingja tekið ákvörðun um meðferð búsins án samþykkis hvers einstaks erfingja, nema ákvörðunin gangi aðeins í þá átt, að varðveita búið óskert og óspilt, meðan á skiftum stendur.

IV. *Seta í óskiftu búi.*

Það hjóna, er lengur lifir, getur stundum haldið félagsbúinu óskiftu undir forræði sínu, á meðan það stofnar ekki til ráðahags af nýju. Ákvæðin um setu í óskiftu búi eru þessi:

a. Ef maðurinn lifir lengur, þá hefir hann rétt á að sitja í óskiftu félagsbúi sínu og konu sinnar með börnum þeirra ófullveðja (ö: undir 18 ára), án þess að nokkurs yfirvaldaleysis þurfi til þess, nema því að eins, að samningar hafi um hið gagnstæða verið gerðir milli hjónanna, eða arfleiðsluráðstafanir, þess, sem látið er, fyrirbyggja það. Til þess að sitja í óskiftu búi með ófullveðja stjúpbörnum sínum, þarf ekkill jafnan leyfi skiftaráðanda, og veitist það því aðeins, að fyrirsvarsmaður barnanna eða aðrir áreiðanlegir menn votti það álit sitt, að stjúpfadir muni veita börnunum sæmilegt framfæri og uppeldi. Ef börn eða stjúpbörn eru 18 ára eða eldri,

þá verður þeirra samþykki að koma til setu í óskiftu búi.

b. Ekkja getur ekki setið í óskiftu búi með börnum sínum og manns síns, nema maður hennar hafi ákveðið svo í arfleðsluskrá. Þó getur hún fengið leyfi skiftaráðanda til þess, ef hún sannar með vottorðum áreiðanlegra manna, að hún sé ráðdeildarsöm kona, sem kunni vel að fara með efni sin. Um rétt ekkju til setu í óskiftu búi með stjúpbörnum sínum, og börnum eða stjúpbörnum 18 ára eða eldri, gildir sama, sem um manninn var sagt. Jafnan *getur* sá, er situr í óskiftu búi *krafist skifta*, og er alltaf *skyld* að skifta búi, ef hann eða hún gengur í hjúskap af nýju. Hann hefir fult forræði yfir búinu og tekur á sig fulla ábyrgð á skuldum þess, enda þótt hann hafi ekki haft hana áður. Hvilir þá og eigi skuldaábyrgð á erfingjum hins látna, enda þótt arfleðandi þeirra hafi borið hana.

Tilkynningar um einkaskifti.

1. Frá systkinum.

Við undirrituð systkin skýrum yður, herra skiftaráðandi, trá því, að faðir okkar, Pétur Gíslason, lézt þ. 15. þ. m. á heimili sínu, Vesturg. 18 hér í bænum. Jafnframt leyfum við okkur að tjá yður, að aðra afkomendur en okkur á hann eigi á lífi og að við erum því einkaerfingjar hans. Hann sat í óskiftu búi eftir móður okkar, Jónínu Pálsdóttir, sem lézt hér í bænum árið 1901. Við erum bæði fullveðja og til heimilis hér í bænum, og ætlum því að skifta búi föður okkar án íhlutunar

skiftaráðanda, og ábyrgjumst við annað fyrir bæði og bæði fyrir annað greiðslu erfðagjaldsins.

Reykjavík 16. febr. 1906.

Virðingarfylst.

Ásmundur Pétursson. Rósa Pétursdóttir.

Til

skiftaráðandans í Reykjavík.

2. *Frá ekkjumanni og erfingjum hins látna hjónanna.*

Hér með tilkynnum vér undirrituð yður, herra skiftaráðandi, að konan Jóhanna Ólafsdóttir, sem lézt á Hóli hér í hreppnum 20. f. m., átti ekki aðra erfingja en þá, er nú segir:

Guðmund Jónsson, eftirlifandi mann sinn,
Ólaf Guðmundsson, son hennar og Guðmundar,
Björn Guðmundsson, son hennar og Guðmundar,
Ólöfu Guðmundsdóttur, dóttur hennar og Guðmundar,

sem eru öll til heimilis hér á Hóli, og

Ásu Guðmundsdóttur, dóttur hennar af fyrra hjónabandi, gifta Árna hreppstjóra Jónssyni í Múla hér í hreppnum.

Óskum vér erfingjar að skifta sjálfir félagsbúi Guðmundar og hinnar látnu, með því að vér erum öll nærstödd og 18 ára að aldri,¹⁾ og eg Árni Jónsson hafði algert fjárfélag við konu mína. Ábyrgj-

1) Auðvitað verða þeir erfingjar, sem eigi eru fullveðja um fjármál sín, að fá sér skipaðan tilsjónarmann við skiftin.

umst við öll fyrir eitt og eitt fyrir öll greiðslu erfðafjárgjaldsins.

Hóli í Hvollhreppi, 1. marz 1911.

Virðingarfylst.

Guðmundur Jónsson. Ólafur Guðmundsson.
Björn Guðmundsson. Ólöf Guðmundsdóttir.
Árni Jónsson.

Til
skiftaráðandans í Rangárvallasýslu.

3. *Beiðni um einkaskifti, þótt eigi sé allir erfingjar fulltiða né hérlendir.*

Um leið og vér undirrituð tilkynnum yður, herra skiftaráðandi, að móðir vor, Guðbjörg Jónsdóttir, ekkja hér í bænum, andaðist 11. febr. þ. á., eftir setu í óskiftu búi eftir mann sinn og föður vorn, Jón bakara Pétursson, er lézt hér í bænum árið 1905, þá leyfum vér oss að óska þess, að fá sjálfir að skifta búi hennar. En erfingjar hennar erum vér, börn hennar, Jón kaupmaður Jónsson, Brekkustíg 1, 28 ára, Ásdis Jónsdóttir, ógift hér í bænum, 17 ára, og Jakob Jónsson, stud. mag. við háskólann í Khöfn, 28 ára. Meðundirritaður Gísli Ásgeirsson hefir verið skipaður fjárhaldsmaður Ásdisar, og telur með öllu hættulaust að gangast við skuldum búsins, þar sem hann er þess fullviss, að eignir þess sé mörgum sinnum meiri en skuldir, en meðundirritaður Halldór Ólafsson, kaupmaður hér í bænum, hefir umboð til þess, að vera fyrir Jakob Jónsson við skiftin. Og sendist umboð þetta með beiðni þessari í frumriti og eftirriti. Óska eg, Halldór, að mér verði skilað frumritinu aftur. Erfðagjaldið og ábyrgð þess, að skiftin fari fram áhættulaust

fyrir Ásdisi og Jakob, ábyrgist eg, Jón Jónsson, að öllu leyti.

Reykjavík 20. febr. 1909.

Virðingarfylst.

Jón Jónsson. Halldór Ólafsson,
eftir umboði
Jakobs Jónssonar.

Gísli Ásgeirsson,
sem fjárhaldsmaður Ásdisar Jónsdóttur.

Til
skiftaráðandans í Reykjavík.

4. *Beiðni arfleðsluerfingja um einkaskifti.*

Jafnframt því, sem eg hér með tilkynni yður, herra skiftaráðandi, að fósturfaðir minn, Einar Ólafsson, sem var ókvæntur og átti enga afkomendur, lézt hér í bænum 15. þ. m., sendi eg yður hér með arfleðsluskrá hans, þar sem hann ánafnar mér allar eigur sínar eftir sinn dag. Sakir frændsemi hefði hálfbróðir hans, Jón Ólafsson, kaupstjóri á Akureyri, staðið til erfða eftir Einar sál., ef hann hefði ekki gert arfleðsluskrá þessa. Þar sem eg er einkaerfingi, þá óska eg að taka bú Einars sál. nú þegar í vörzlur minar, og jafnframt leyfi eg mér að beiðast þess, að vottar að arfleðsluskránni verði, jafnskjótt sem unt er, látnir staðfesta vottorð sitt fyrir dómi, og að téðum frændsemis-erfingja hins látna, Jóni Ólafssyni, verði gefinn

kostur á að vera við þá athöfn eða einhver góður maður skipaður til þess fyrir hans hönd.

Erfðafjárgjaldið mun eg greiða innan skamms.

Reykjavík 19. febr. 1910.

Virðingarfylst.

Þorsteinn Pálsson,
snikkari.

Til

skiftaráðandans í Reykjavík.

5. *Beiðni um leyfi til setu í óskiftu búi.*

Eg undirrituð, sem misti mann minn, Helga bakara Árnason hér í bænum, þ. 1. júlí þ. á., leyfi mér hér með að beiðast þess, að mega sitja í óskiftu búi með börnum okkar, Árna 10 ára, Jóni 5 ára og Helgu 4 ára. Vottorð sóknarprests míns og annars áreiðanlegs manns fylgir.

Akureyri 15. júlí 1911.

Virðingarfylst.

Elin Magnúsdóttir.

Við undirritaðir vottum hér með, að ekkjan Elin Magnúsdóttir er ráðdeildarsöm kona, og að hagi barna hennar og manns hennar sál., muni vera vel borgið með því að leyfa henni setu í óskiftu búi þeirra hjóna.

Akureyri d. u. s.

Jón Pálsson, Eiríkur Halldórsson,
sóknarprestur. bæjarfulltrúi.

Til

skiftaráðandans á Akureyri.

6. *Tilkynning ekkils um setu í óskiftu búi.*

Eg undirritaður leyfi mér hér með að tilkynna yður, herra skiftaráðandi, að eg ætla að sitja

i óskiftu félagsbúi minu og konu minnar, Helgu Jónsdóttur, sem andaðist á heimili minu 1. þ. m. Erfingjar Helgu sál. eru 2 börn okkar, Jón, f. 21. maí 1899 og Ásdis, f. 2. sept. 1902.

Reykjavík 1. júní 1910.

Virðingarfylst.

Ásmundur Helgason.

Til

bæjarfógetans í Reykjavík.

7. *Tilkynning konu um setu í óskiftu búi.*

Jafnframt því að senda yður, herra skiftaráðandi, arfleiðsluskrá mannsins míns sál. með notarialvottorði, leyfi eg mér hér með að tilkynna yður, að eg ætla samkvæmt henni að sitja í óskiftu félagsbúi okkar hjóna með börnum beggja okkar, Jóni, f. 2. júlí 1910 og Þórði, f. 30. des. 1903.

Önnur börn átti maðurinn minn ekki.

Bessastöðum 1. apríl 1911.

Eiríkur Hálfðanarson.

Til

sýslumannsins í Gullbringusýslu.

8. *Skiftagjörningar.*

a. *Milli alsystkina eftir foreldra (sbr. 3 að framan).*

Ár 1910, laugardaginn 7. jan., héldu erfingjar ekkjunnar Guðbjargar Jónsdóttur, sem andaðist hér í bænum 11. febr. 1909, skiftafund með sér í búi greindrar ekkju, með því að þeir hafa samkvæmt bréfi skiftaráðandans í Reykjavík, dags. 1. marz 1909, fengið leyfi til einkaskifta, jafnvel þótt þeir sé ekki allir fullveðja eða nærstaddir.

Mættir voru á fundinum Jón kaupmaður Jónsson í Reykjavík, fyrir sjálfan sig, Gisli Ásgeirsson, verzlunarstjóri í Reykjavík, sem skipaður fjárhalds-

maður Ásdisar Jónsdóttur, og Halldór Ólafsson, kaupmaður í Reykjavík, sem umboðsmaður Jakobs Jónssonar. Gísli Ásgeirsson lagði fram skipunarbréf sitt til fjárhaldsins, dags. 18. jan. f. á., og Halldór Ólafsson umboð sitt, dags. 21. febr. f. á. Innköllun til skuldheimtumanna búsinu hefir verið gefin út, og lagði Jón Jónsson því til sönnunar fram nr. 20—22 af f. á. árgangi Lögbirtingablaðsins. Eignir búsinu hafa verið seldar á opinberu uppboði og á annan hátt með samþykki hlutaðeigenda. Lagði Jón Jónsson fram yfirlit yfir eignir búsinu og skuldir, er samþykkt var af aðiljum, sva-
látandi:

<i>Eignir:</i>	1. Andvirði húseignarinnar	
	Laugav. 3	kr. 10500,00
	2. Bankavaxtabréf	— 6000,00
	3. Seldir lausafjármunir á	
	uppboði ^{20—22} / ₉ f. á (að	
	fráðregnum kostnaði) ...	— 8000,00
	4. Innheimtar útistandandi	
	skuldir	— 2380,00
	5. Sparisjóðsbók við Lands-	
	bankann, nr. 2867	— 1720,00
	Alls	kr. 28600,00

<i>Skuldir:</i>	1. Greitt af Jóni Jónssyni,	
	samkv. framl. kvittun-	
	um	kr. 4000,00
	2. Greitt til Ís-	
	landsbanka	
	skbr. útg. 2.	
	des 1906 ...	— 1800,00
		kr. 5800,00

Skuldlausar eignir verða kr. 22800,00
er skiftast þannig milli erfingjanna:

- a. Jakob Jónsson hefir, samkv.
skýrslu arfleifanda, fengið til há-
skólanáms kr. 2500,00
- b. Jón Jónsson hefir
fengið — 1500,00 kr. 4000,00
Jón tekur því af ó-
skiftu búi — 1000,00
og Ásdis — 2500,00 — 3500,00

Til til jafnra skifta milli allra erf-
ingjanna þriggja kr. 22800,00 ÷
kr. 3500,00 = kr. 19300,00

Arfahluti hvers verður þá þannig:

1. Arfahluti Jóns Jónssonar kr. 6433,33¹/₃
2. Arfahluti Jakobs Jónssonar — 6433,33¹/₃
3. Arfahluti Ásdisar Jónsdóttur..... — 6433,33¹/₃

Greiðir hvert erfingjanna erfðafjárgjald af sínum hluta, og hefir Jón Jónsson veitt því móttöku og skuldbindur sig til að greiða skiftaráðanda það fyrir 10. þ. m. Bankavaxtabréfin voru lögð út í arfahluta Jóns Jónssonar, en að öðru leyti var arfurinn greiddur erfingjunum í peningum. Gildir undirskrift aðilja hér undir sem kvittun fyrir viðtöku arfahlutanna.

Jón Jónsson skuldbindur sig til að afhenda skiftaráðanda afrit skiftagjörðar þessarar og önnur skjöl, er skiftin varða, innan 10. þ. m.

Til staðfestu rita málsaðiljar nöfn sín hér undir.

Jón Jónsson. Halldór Ólafsson,
f. h. Jakobs Jónssonar.
Gisli Ásgeirsson,
f. h. Ásdisar Jónsdóttur.

b. Milli ekkils og erfingja konu hans.

Ár 1910, laugardaginn 15. júlí, var skiftafund-

ur haldinn í félagsbúi hjónanna Jóns Pálssonar á Grund íhreppi og konu hans látiunnar, Bjargar Þórðardóttur, en búi þessu hafa erfingjar, sem allir eru nærstaddir og fullveðja, ákveðið að skifta sjálfir.

Á fundinum mættu: Ekillinn og erfingjar Bjargar sál., sem eru þessir: Þórður Egilsson, faðir hennar, og Árni og Páll Þórðarsynir, bræður hennar, bændur að Ási hér í hreppi.

Ekillinn lagði fram skrá yfir skuldir búans og eignir, er erfingjar samþykktu í öllum greinum. En skrá þessi hljóðar svo:

<i>Eignir:</i>	1. Jörðin Grund, 30. hndr. að dýrl., virt 20. f. m. á	kr. 4000,00
	2. Skepnur, búsáhöld o. fl. samkv. virðingar- og uppskriftargjörð 21. f. m. ...	— 6000,00
	3. Útistandandi skuldir	— 500,00
	4. Sparisjóðsbók við Landsbankann, nr. 1888	— 1500,00
	Alles:	kr. 12000,00

<i>Skuldir:</i>	a. Veðskuld hvílandi á Grund til Söfnunar-sjóðs.....	kr. 1200,00
	b. Ýmsar aðrar skuldir, samkv. framlögðum reikningum	— 1000,00
		kr. 2200,00

Skuldlausar eignir verða þá..... kr. 9800,00

Ekillinn ábyrgist greiðslu skuldanna einn, og erfingjunum hinum eru þær því óviðkomandi.

Skuldlausar eignir skiftast þannig:

1. Hluti ekkillsins úr félagsbúinu kr. 4900,00
 2. Útfararkostnaður..... — 100,00 kr. 5000,00
- Til skifta með erfingjum koma þá ... kr. 4800,00
er skiftast þannig:

- a. Arfahluti ekkilsins..... kr. 1600,00
 - b. Arfahluti Þórðar Egilssonar — 1600,00
 - c. Arfahluti Arna Þórðarsonar og Páls Þórðarsonar, er koma í stað móður sinnar látinnar, kr. 800,00 hvors..... — 1600,00 — 4800,00
- Ekillinn heldur búinu gegn greiðslu arfahlutanna þannig:

- a. Árna og Þórði Pálssonum hefir hann greitt í peningum kr. 1600,00
- b. Til Þórðar Egilssonar hefir hann út gefið skuldabréf, að upphæð kr. 1600,00 trygt með 2. veðrétti í Grund.

Erfðafjárgjaldið hafa erfingjar greitt til ekkilsins, og lofar hann að afhenda skiftaráðanda það fyrir 30. þ. m. Undirskrift málsaðilja hér undir gildir sem kvittun.

Til staðfestu ritum vér nöfn vor hér undir.

Jón Pálsson. Þórður Egilsson.

Árni Þórðarson. Páll Þórðarson.

c. Milli úterfingja einna.

Ár 1911, þriðjudaginn 20. júní, héldu undirritaðir erfingjar Páls heitins Andrússonar, kaupmanns í Reykjavík, sem allir eru nærstaddir og fullveðja, skiftafund með sér. Erfingjar eru þessir:

Páll Andrússon, föðurfaðir arfleifanda,

Andréssonar) og bræðrunga arfleifianda (Árna og Þórðar Pálssona), og hinsvegar milli móðurföður arfleifanda (Einars Magnússonar) og móðurbróður arfleifanda (Jóns Einarssonar). Arfahlutar verða þá þannig:

A. Arfur föðurforeldra-línu:

1. Arfahluti Páls Andrés-
sonar..... kr. 2000,00
2. Arfahluti Árna Páls-
sonar..... — 1000,00
3. Arfahluti Þórðar Páls-
sonar — 1000,00

B. Arfur móðurforeldra-línu:

1. Arfahluti Einars Magn-
ússonar kr. 2000,00
2. Arfahluti Jóns Einars-
sonar..... — 2000,00 kr. 8000,00

Arfurinn var hverjum erfingja greiddur að fullu í peningum. Erfðafjárgjald greiddi hver erfingi af sínum hluta til Þórðar Pálssonar, er lofaði að afhenda skiftaráðanda það fyrir lok þ. m.

Til staðfestu ritum vér nöfn vor hér undir.

Páll Andrésson. Einar Magnússon.

Þórður Pálsson. Árni Pálsson.

Jón Einarsson.

d. Skifti milli hjóna.

Ár 1910, laugardaginn 4. júlí, héldu hjónin Jónas Ólafsson, verksmiðjustjóri í Reykjavík, og fyrv. kona hans, Ása Gísladóttir, sem skilin eru fullum lögskilnaði, samkv. konungl. leyfisbréfi 15. f. m., skiftafund í félagsbúi sínu. Hjónin eru bæði fullveðja. Fóru skiftin þannig fram:

Framtal Jónasar á eignum búans var tekið gilt af konunni, en hagur búans er samkvæmt því þannig:

<i>Eignir:</i>	1. Húseignin Austurstr. 2 í Reykjavík virt, samkv. virðingar- gjörð 20. f. m., kr. 10000,00
	2. Útistandandi skuldir — 500,00
	3. Í peningum — 800,00
	4. Húsgögn, bækur o. fl., samkv. uppskrift og virð- ingargj. 20. f. m., — 2000,00
	5. Jörðin Hólar í ...hreppi, 20. hndr. að dýrl., virt 26. f. m. á — 3500,00
	Alls kr. 16800,00

<i>Skuldir:</i>	1. Veðskuldir á Austurstr. 2:
	a. Til veðdeildar Lands- bankans.. kr. 3903,06
	b. Til sama banka með 2. veðrétti, sjálfsk.á- byrgðar- lán..... — 2000,00
	2. Sjálfskuldará- byrgðarlán í Íslandsbanka — 1500,00
	3. Ýmsar aðrar skuldir, sam- kv. framl. skrá — 763,52 — 8166,58

Skuldlausar eignir: kr. 8633,42
 Þar af hluti hvors hjónanna. — 4316,71

Ása tekur í sinn hluta:

- a. Í peningum greiddum samstundis kr. 1800,00
- b. Í búsgögnum og innanstokksmunum, er hún hefir tekið í vörslur sínar — 1276,53
- c. Eftirstöðvarnar — 1240,18 — 4316,71

greiðir Jónas á næstu 10 árum, samkvæmt skulda-
bréfi, samstundis útgefnu, með 2. veðrétti í jörð-
inni Hólum. Eignum þeim öllum, er Ása hefir
eigi með gljörningi þessum sérstaklega fengið í sinn
hluta, heldur Jónas sem sinni fullkominni eign.
Hann ábyrgist og skuldir þær allar, er hvíldu á
búinu fyrir skiftin, og eru þær því Asu fullkom-
lega óviðkomandi. Eru nefnd hjón því hér með
kvitt af öllum kröfum og skuldaskiftum sín á milli
til þessa dags út af félagsbúi sínu.

Til staðfestu ritum við nöfn okkar hér undir.

Jónas Ólafsson. Ása Gísladóttir.

Vitundarvottar:

.
.

Fjárréttindi.

§ 19.

Alment um samninga.

I. Ef A. lofar B. einhverju og B. þiggur lof-
orðið, þá er kominn samningur á milli þessara
manna. Samningar eru alment ekki *formbundnir*.
Munnlegir samningar eru venjulega *jafnbindingandi*
sem *skriflegir*, og ekki er heldur nauðsynlegt að
hafa *vitundarvotta* við samningagjörðir, því að án
þeirra eru samningar líka bindingandi fyrir báða
málsaðilja. Hins vegar er það jafnan varlegast, að
skrasetja samninga, því að það er bezta ráðið til
þess að tryggja sér *sönnun* bæði þess, að samn-
ingurinn hafi verið gerður og svo þess, hvert efni
samningsins hafi verið. Auðvitað á þetta einkum
við samninga, er grundvalla varanleg réttindi eða
skyldur, og þurfa því ef til vill lengi að geymast,
og samninga um mikilsháttar verðmæti. Samninga
þá, er gerðir eru hversdagslega, og litlu máli skifta,
t. d. vörukaup í búð, samningar um minniháttar
viðvik eða snúninga, mundi vera ómögulegt að skrá-
setja alt af. Það mundi tálma öllum viðskiftum svo
tilfinnanlega, að vandræði hlytist af. Menn verða
oftast um slík hversdagsmálefni að treysta munn-
legum heitum hverir annara. Þegar samningar eru
skrasettir, þá ber málsaðiljum, báðum, ef báðir taka

á sig skyldur með samningnum, t. d. kaup og sala, og öðrum, ef að eins annar tekur á sig skylduna, t. d. skuldabréf, gjafabréf, að rita nöfn sín undir samninginn. Ef annarhvor er ekki skrifandi, þá verður hann að veita einhverjum öðrum manni heimild til þess að undirskifa nafn sitt. Og ef maður er ólæs á skrif, þá skal einnig lesa skjalið upp fyrir honum. Þegar svo stendur á, er langvissast að hafa vitundarvotta eða láta aðilja lýsa yfir samþykki sínu á gjörningnum fyrir notarius publicus.

Varlegast er að velja þá eina til vitundarvotta, er *óviðriðnir* eru málið og *óvilhallir* málsaðiljum. Maður skyldi því eigi taka foreldra sína, börn, systkin eða jafn nátengda, konu eða mann né hjú sín. Eigi skyldi vitundarvottar heldur vera dæmdir sekir um svivirðileg verk eða yfirhöfuð hafa opinberlega blett á mannorði sínu. Annars getur hver maður, karl sem kona — nema ef til vill að arfleiðslugjörningi — 15 ára gamall verið gildur vitundarvottur. Hyggilegast er að hafa þá menn vitundarvotta, sem að líkindum verður auðvelt að ná til, ef leiða þarf þá sem vitni í máli um samninginn. Tilgangurinn með því að hafa vitundarvotta við samningagerðir er sá, að *tryggja sönnun að undirskrift aðilja undir gjörninginn með því efni, er hann hefir að geyma*, þegar réttur eða skylda er síðar bygð á honum. Ef því t. d. eitthvað hefir verið strykað út eða inn í samninginn bætt, áður en aðiljar skrifuðu nöfn sín undir, þá er vissast að láta vitundarvottana geta sérstaklega um það í vottorði sínu. Með því að vitundarvottar geta fatlast, látist eða farið í burt eða mist votthæfi sitt, þá er vissast, að samningsaðiljar gangist við undirskrift sinni fyrir notarius publicus, því að vottorð hans er skoðað sem full sönnun, og þarf þá engrar

vitnaleiðslu við, þótt mótmælt sé, svo framarlega sem ekki leikur neinn grunur á, að efni skjalsins hafi verið breytt eftir að vottorð notarii publici var á það skráð.

Sá, er neitar því i dómsmáli, að hann hafi undirritað skjal með því efni, sem það hefir þá að geyma, er dæmdur til að synja fyrir undirskrift sína með eiði, nema hinn *sanni* — oftast með því að leiða vitundarvottana sem vitni — að andstæðingur hans hafi undirritað skjalið með því efni, er það hefir að geyma, N. L. 5—1—6.

II. Þegar samningar eru gerðir, ber aðiljum að gæta þess, hvorum um annan, að þeir geti að lögum tekist á hendur skyldur þær, er um er samið. Það, sem einkum er athugavert í þessu etni, er þetta.

1. að aðili sé ekki sökum *æsku* eða *sviftingar fjárforræðis óhæfur* til að gera slíkan samning (sjá § 2 og 5).

2. að aðili sé *bær* að ráða yfir réttindum þeim, er hann selur viðsemjanda sínum. Ef maður semur við umboðsmann, þá er t. d. tryggilegast að gæta þess, að sá hafi umboð til þannig lagaðrar samningagerðar. Sá, er kaupir hlut, þarf að fullvissa sig um, að seljandi eigi með að selja hann. Gjaldproti maður má t. d. ekki selja muni bús síns, er undir protaskiftin eru teknir, og hver, sem kaupir við slíkan mann um þá muni, *eftir* að hann veit um gjaldprotin eða *eftir* að gjaldprotin hafa verið birt, samkv. l. 13. apr. 1894, 14. gr., í blöðum þeim, er opinberar auglýsingar eiga að flytja, fær engan rétt eða kröfur á hendur protabúinu. Sá, er kaupir skip 5 brutto-register tons að stærð, eða stærri, eða fasteignir, getur jafnan fullvissað sig um eignarheimild seljanda, með því að fá veðbókar-

vottorð skipsins eða eignarinnar hjá sýslumanni eða bæjarfógeta, þar sem fasteignin liggur eða skipið er skrásett að eiga heima. Sama er að segja um þann, er veðrétt fær, hvort sem er í lausafé (þar á meðal skipum) eða fasteignum. Veðbókarvottorðið greinir fyrst og fremst frá eignarheimild að hlutnum, ef hún er skráð, og því næst frá veðréttindum og öðrum höftum, er vera kynni á hlutnum.

III. *Þinglýsing samninga.* Hverja samninga þurfi að lesa á þingi, skal talað um í sambandi við einstaka samninga. Allir samningar um hrein fjárréttindi eru bindandi milli *aðilja* og *erfingja* þeirra, þótt óþinglesnir sé. Hér skulu að eins taldar nokkrar almennar reglur um þinglýsingar.

a. Þinglýsingar utan Reykjavíkur eiga að fara fram á manntalsþingunum, og teljast réttindi þau, er þinglýsingin veitir, stofnuð frá þinglýsingardegi, tilsk. 24. apríl 1833, 4. gr. sbr. l. nr. 19, 4. nóv. 1887, 7. gr. og l. nr. 20, 16. nóv. 1907, 1. gr. Þó má senda skjalið til sýslumanns, þótt fyrr sé, og beiðast innritunar þess í afsals- og veðmálabækurnar, og telst þá svo sem skjalið hefði verið þinglesið jafnskjótt sem slik beiðni kom í hendur sýslumanni, svo framarlega sem það verður þinglesið á næsta manntalsþingi þar á eftir, tilsk. 1833, 4. gr., op. br. 28. apr. 1841, sbr. l. 4. nóv. 1887, 7. gr. l. nr. 20, 16. nóv. 1907, 1. gr.

b. Í Reykjavík gilda fyrirmæli D. L. 5—3—28 til 30. Þar á þinglýsingin að fara fram á bæjarþinginu, sem haldið er einu sinni í viku (virka fimtudaga). Þar telst réttarverkun þinglýsingarinnar frá dagsetningardegi skjalsins, ef það er lesið á fyrsta eða öðru manntalsþingi eftir útgáfu þess, ef það er útgefið í Reykjavík, og ef það er lesið á 3. eða

4 þingi eftir útgáfu þess, ef það er útgefið utan Reykjavíkur. Ella telst réttarverkun þinglýsingar frá þinglýsingardegi. Hafi nú t. d. maður selt eða veðsett 2 mönnum sama hlut, þá fær sá réttinn, er þinglesið hefir svo fljótt, að réttarverkan þinglýsingar hans verði eldri en hins. Dæmi: A. selur B. jörðina X, sem liggur utan Reykjavíkur, 2. jan. 1906. Sömu jörð selur hann C. 10. marz 1906. C. skilar afsali sínu með beiðni um fyrirfram innritun 20. marz og afsalið er þinglesið sama vor á manntalsþinginu. A. hefir ekki beðið um fyrirfram innritun, en lætur líka lesa afsal sitt á manntalsþinginu sama vor. Hann missir sinn rétt, af því að C. hefir trygt sinn rétt þannig, að réttarverkun þinglýsingar hans afsals telst frá 20. marz, en A, s. frá þinglýsingardegi.

Þegar skjöl eru þinglesin, ber sýslumanni að gæta þess, hvort þinglesið sé nokkuð það um hlutinn, er brjóti bág við réttindi þau, er þinglýsa á. Ef svo er, þá getur hann þess á bréfinu. Dæmi: Jörðin A. hefir verið veðsett með 1. veðrétti 1. maí 1906. 1. maí 1911 er hún enn veðsett, einnig með 1. veðrétti. Þegar síðari veðsetningin er þinglesin, þá verður skráð athugasemd um fyrri veðsetninguna á veðbréfið.

Fyrir þinglýsingar greiðist gjald, er rennur í landssjóð. Einnig greiðist sérstakt gjald í lands-sjóð fyrir athugasemdir, er skráðar verða á skjöl samkvæmt áðursögðu.

Þegar þinglesin réttindi falla brott, þá verður oftast að *aflýsa* þeim réttindum á sömu þingum, þar er þinglýsa skal. Ef t. d. þinglesið itak fellur brott, eða þinglesin veðskuld er borguð, þá ber þeim, er itaksskyldu fasteignina á, eða þeim, er veðsetta hlutinn átti eða á nú, að láta þinglesa kvitt-

un eða eftirgjöf veðskuldarinnar eða yfirlýsingu um brottfall itaksins. Þinglýsing nýrrar eignarheimildar að fasteign eða skipi er og um leið af lýsing hinnar fyrri eignarheimildar.

Fyrir aflýsingar er og greitt gjald í landssjóð.

IV. *Efndir samninga.* 1. Jafnskjótt sem það er löglega int af hendi, er greiða skyldi, eða vinna samkvæmt samningi, er aðili laus við skuldbindingu sína, t. d. borgaraskuld, sem hann hefir lofað að greiða, vinnur það verk, er vinna bar, lætur þann hlut eða önnur verðmæti af hendi, sem tilskilið var, o. s. frv. Sérstaklega ber skuldunaut að gæta þess, að hann inni greiðsluna af hendi til þess, sem á að fá hana, því að ella má hann búast við, að hann verði að tvíborga. Ef t. d. erfingjar lánardrottins krefja hann skuldar, er hann átti að greiða arfleiðanda, þá þarf hann eigi að gjalda, nema þeir sanni erfðarétt sinn, t. d. með vottorði skiftaréttar. Ef lánardrottinn er eigi fjár síns ráðandi, t. d. ófullveðja, þá ber að greiða til fjárhaldsmanns, eða ef lánardrottinn er hálfveðja, þá til hans með tilsjónarmanni. Greiðslu í félagsbú hjóna verður t. d. að inna af hendi til mannsins en eigi konunnar. Ef bú lánardrottins er undir gjaldþrotaskiftum, á að greiða til skiftaréttar eða umboðsmanns hans, ef krafan er tekin undir þrotabússkiftin, o. s. frv. Ef skuldin hefir verið framseld og skuldunautur veit ekki um það, þá er honum þó rétt að greiða til upphaflegs lánardrottins, nema krafan sé skuldabréfs- eða vixilkrafa eða einhver slik skrifleg krafa, er alment er, að gangi manna á milli, t. d. sendiskrár (konnossement) o. s. frv. Greiðandi á heimting á að fá lögmæta yfirlýsingu lánardrottins um greiðsluna (*kvittun*). Þegar krafan er skuldabréfskrafa eða önnur viðskiftabréfskrafa, t. d. vixil-

krafa, þá á greiðandi að láta skrá greiðslu afborgana á bréfið, vixilinn o. s. frv., því að annars á hann á hættu að þurfa að greiða fjárhæðina aftur, ef bréfið er selt eða veðsett öðrum manni. Lausakvittun um *vaxtagreiðslu* er þó nægileg. Jafnframt getur hann alt af krafist lausakvittunar. Og þegar slíkar skuldir eru að fullu greiddar, þá ber að skila sjálfu skuldabréfinu, vixlinum o. s. frv., tilsk. 9. febr. 1798.

2. Greiðslan á venjulega, ef ekki er öðruvísi samið, að fara fram á *heimili lánardrottins*, því er hann átti, þegar skuld var stofnuð, eða á því heimili, er hann kann siðar að hafa tekið sér í sama lögsagnarumdæmi. Flytjist hann þaðan, þá verður hann að fela öðrum manni að taka við greiðslu fyrir sína hönd. Þó er skuldunaut ekki skylt að greiða utan heimilis síns skuldir er greiða ber, þegar krafist er, né vixla, er greiðslustaður þeirra er ótiltekinn.

Ef skuldunautur greiðir ekki löglega, þá getur hann orðið skaðabótaskyldur fyrir það. Um peningagreiðslur er þó það að segja, að venjulega hefir greiðslufall þar þær einar afleiðingar í för með sér, að skuldunautur verður dæmdur til að greiða 1% í dráttarvexti frá sáttakærudegi eða stefnudegi, ef aðstoðar dómstóla þarf til innheimtu skuldarinnar.

3. *Viðtökudráttur*. Ef skuldeigandi tekur ekki við greiðslu, hvort sem honum verður sök á því gefin eða eigi, t. d. getur ekki gefið lögsmæta kvittun, af því að skuldabréfið er glatað, jafnskjótt sem skuldunautur á rétt á að greiða og frambyður lögsmæta greiðslu, þá losast skuldunautur við að gjalda vöxtu af skuld sinni. Ef fylling skyldunnar er bundinn við ákveðinn tíma, svo að skuldu-

naut varðar miklu, að hann fái þá int af hendi þá leysist hann alveg undan skyldunni, ef lánardrottinn er þá eigi viðbúinn að veita móttöku. Þetta tekur einkum til vinnuskyldu, t. d. ef A. festir B. til vinnu hjá sér ákveðinn dag, en getur þó náð til fleiri samninga, t. d. ef A. leigir hest til útreiðar ákveðinn dag. Skuldunautur verður að sanna, að framboðið hafi verið löglegt, ekki boðið of litið eða annað en áskilið var eða annars staðar boðin greiðsla en vera bar o. s. frv., því að ef svo reynist, þá er framboðið ólöglegt. Framboð er bezt að sanna með vottum eða skriflegri tilkynningu, birtri af stefnuvottum eða af notarius publicus. Varlegast er að telja fram peningana í þeirra viðurvist, ef peningakrafa er, en ef krafan er annars eðlis, t. d. afhending hlutar, verk að vinna, þá sýnist nægilegt að tjá sig búinn til að fullnægja skyldunni, nema þá sérstakar líkur sé til þess, að skuldunautur muni ekki geta int hana af hendi sér.

4. *Vexti* af skuldum er venjulega ekki skylt að greiða, nema svo hafi verið um samið. Þó eiga kaupmenn í verzlunarviðskiftum sín á milli ef til vill heimting á venjulegum verzlunarvöxtum, 6°%, þótt eigi sé sérstaklega um samið. Ef samið er um vöxtu, en eigi tiltekin vaxtahæðin, skulu þeir vera 4°% á ári. Frjálst er að lögum að taka svo háa vexti af peningaskuldum sem aðiljar verða á sáttir, nema skuldin sé trygð með veði í fasteign. Þá er eigi heimilt að taka hærri vöxtu en 6°%, l. nr. 10. 9. febr. 1890. Ráðherra getur þó veitt sparisjóðum undanþágu frá þessu, tilsk. 5. jan. 1874, 3. gr., og landsbankinn og söfnunarsjóðurinn hafa líka rétt til að taka hærri vöxtu en l. 1890 leyfa. Ef hærri vextir eru teknir og skuld er trygð með

fasteignarveði, er það *okur*, og varðar sektum eftir tilsk. 27. maí 1859.

§ 20.

Kaup og sala.

A. Kaup og sala fasteigna.

I. Áður en afsal eignarréttar yfir fasteignum er útgefið, er oft gerður *kaupsamningur*, munnlegur eða skriflegur. Einnig er títt að slengja hvoru- tveggja saman á einu skjali, kaupsamningi og afsalsbréfi. Ráðlegast og hreinast er þó að gera skriflegan kaupsamning fyrst og gefa afsalsbréfið svo út, þegar kaupsamningnum er fullnægt. Í kaupsamningnum ber að tilgreina kaupanda og seljanda, eign þá, er selja á, nægilega greinilega, hvað henni fylgi, t. d. kúgildi með jörð, lóð með húsum í kaupstöðum o. s. frv. Þess ber þó að geta, að venjulegt fylgifé með fasteignum fylgir með þeim í kaupum og sölum, án þess að sérstaklega þurfi að geta þess, t. d. gluggar, hurðir, eldfæri o. s. frv. með húsum, leiguhús með jörðum, brýr, garðar úr jarðefni með jörðum o. s. frv. Þar á móti, t. d., varla gaddavirsgirðingar, er leiguliði hefir sett á leigujörð landsdrottnei að kostnaðarlausu. Þá ber að taka fram, hvert andvirðið sé, hvar, hvenær og hvernig það skuli greiðast, hvenær kaupandi fái arð og beri áhættu eignarinnar, hvenær hann svari sköttum hennar og skyldum, hverjar veðskuldir eða eignarhöft, t. d. ítök, hvíli á jörðinni, hver ítök hún eigi í annara lönd, hvernig veðskuldir eigi að greiðast og hvort kaupanda beri að greiða þær, hvort húsið eða jörðin sé leigð, hvernig leigukjörin sé, hvenær afsal skuli gefið út o. s. frv. Hyggi-

legast er kaupanda að heimta af seljanda, að hann sýni veðbókavottorð eignarinnar, eða kynna sér, hvað þinglesið kann að vera um eignina. Ennfremur er tryggilegast báðum aðiljum, að semja við veðhafa í eigninni, að hann t. d. taki gilt greiðsluloforð kaupanda, lofi skuldinni að standa með sömu kjörum sem fyrr. Er þá tryggast fyrir seljanda, að kaupandi riti skuldbindingu sína á skuldabréfin, og að lánardrottinn leysi seljanda frá skuldinni með skriflegri yfirlýsingu, helst ritaðri á skuldabréfið, því að annars fer oft svo, að seljandi er síðan krafinn um skuldirnar, er kaupandi hefir að sér tekið. Slíkt er t. d. orðin alvenja í Reykjavík. Nú hvíla veðskuldir með tryggingu ábyrgðarmanna á seldum eignum, og er kaupanda þá hyggilegast að semja þá þegar við ábyrgðarmennina, nema hann ætli sér að greiða lánið upp. Tryggilegast er fyrir kaupanda að áskilja sér veð fyrir þeim greiðslum, er hann kann að hafa greitt, áður en afsal var útgefið, því að seljandi er eigandi til þess tíma, og eftir skoðun flestra manna getur kaupandi ekki fyrirgirt það, að *skuldheimtumenn* seljanda geri fjárnám í eigninni eða að hún verði dregin undir þrotaskifti á búi hans. Hins vegar getur kaupandi trygt það með þinglýsingu (og innritun) kaupsamningsins, að seljandi fái ekki selt eða veðsett eða stofnað eignarhaft á eigninni, svo að í bága komi við rétt hans. Þinglýsing kaupsamninga fer fram á varnarþingi fasteignarinnar samkvæmt reglunum, er nefndar er í § 19, III.

Sá, er fengið hefir rétt eftir kaupsamningi um fasteign, getur selt rétt sinn, en ábyrgist þó framvegis fullnægju samningsins.

Um sölu *fossa* hér á landi eru settar sérstakar takmarkanir í l. nr. 55, 22. nóv. 1907. Engir aðrir

en þeir, sem hafa *heimilisfang* hér á landi, hvort sem þeir eru þegnar Danakonungs eða ekki, mega ná að eignast fossa á Íslandi, hvorki eina né með löndum þeim, sem fossarnir eru í, hvort sem er fyrir frjálsa afhending, t. d. kaup eða gjöf, eða nauðungarráðstöfun að manni lifanda, t. d. nauðungaruppboð, eða með hjónabandi eða erfðum, nema með konungsleyfi eða leyfi þess, er konungur fær umboð þar til. Ef *félag* vill eignast hér foss, verður það og að eiga hér heimilisfang, enda sé meiri hluti félagsstjórnar skipaður mönnum, sem hér á landi eiga heimilisfang. Ef nú maður eignast foss, og téðum skilyrðum laganna er eigi fullnægt, þá verður fossinn seldur á nauðungaruppboði á kostnað eiganda, og fær hann þá þann hluta söluverðsins, er honum hefði borið, ef hann hefði verið löglega kominn að eignarrétti yfir fossinum. Nú giftist kona, sem á foss, manni, sem eigi er hér heimilisfastur, og verður þá fossinn séreign konunnar. Hver fosseigandi, sem eigi er sjálfur heimilisfastur á Íslandi, skal hafa umboðsmann þar heimilisfastan í hreppi eða kaupstað, sem fossinn er, og skal hlutaðeiganda valdsmanni skýrt frá nafni og heimili umboðsmannsins. Skal síðan þinglýsa þeirri skýrslu á varnarþingi jarðeignar þeirrar, sem fossinn er í.

Þá er leyfi er veitt til að eignast fossa, skal það þessum skilyrðum bundið:

- a. að leyfið gildi aðeins um tiltekið árabil, í lengsta lagi 100 ár. Að þeim tíma liðnum skal fossinn eða aflstöðin verða eign landssjóðs endurgjaldslaust.
- b. að landssjóður eigi rétt á að kaupa fossinn og aflstöðina, ásamt landi því og réttindum, er henni fylgir, eftir 50 ár frá því, er leyfið var

veitt, þó svo, að sagt sé til kaupanna með 5 ára fyrirvara. Kaupverðið skal miðað við, hvað leyfishafi hefir borgað fyrir fossinn og hvers virði aflstöðin er.

- c. að leyfishafi sé skyldur, ef landsstjórnin krefst þess, að láta af hendi alt að 10% af startsaflí fossins, 5% við landið og 5% við sveitina, hvort- tveggja fyrir endurgjald, er miðað sé við fram- leiðslukostnað, að viðbættum 10% ágóða.

Beiðni um leyfi til að eignast foss.

Kaupmannahöfn,
Amagerbrogade 28 B,
17. febr. 1909.

Jón Gíslason, stórkaup-
maður, sækir um kon-
ungsleyfi til að mega
eignast jörðina . . . i . . .
hreppi ásamt fossi í landi
hennar.

Til konungs.

Eg undirritaður, sem
hefi gert kaupsamning,
dags. 15. þ. m., um jörð-
ina i . . . hreppi,
en í landi nefndrar jarð-
ar er fossinn leyfi
mér hér með að sækja
um leyfi til þess að mega
ná að eignast téða jörð
með áðurnefndum fossi,
enda þótt eg sé heimil-
isfastur í Kaupmanna-
höfn, gegn skilyrðum
þeim, er sett eru fyrir
veitingu slíks leyfis í l.
22. nóv. 1907.

Áðurnefndur kaup-
samningur fylgir hér með
í staðfestu eftirriti.

Samið af umsækjanda.

Allraþegnsamlegast.

Jón Gíslason.

Um forkaupsrétt leiguliða, sjá um ábúð jarða. Að leiguliða frágengnum hefir sveitarfélagið, þar sem jörð liggur, forkaupsrétt, samkv. l. nr. 30, 20. okt. 1905.

II. Þegar kaupsamningi er fullnægt, á kaupandi venjulega rétt á afsali að eignarrétti yfir hinni seldu eign. Ef kaupsamningur hefir verið skriflegur gerður, er haganlegast að rita afsalið á hann eða skirskota til hans í afsalinu. Þegar afsali og kaupsamningi er slengt saman, þá þarf að taka marga þáð fram, sem annars felst í kaupsamningnum, svo sem um veðskuldir, um greiðslu andvirðis, arð og afgjöld af eigninni. Afsali þarf að þinglýsa, svo að réttur kaupanda sé fulltrygður gagnvart þeim, er seljandi kynni síðar að semja við um réttindi yfir eigninni, t. d. selja hana eða veðsetja, og gagnvart skuldheimtumönnum í þrotabúi hans, skuldafrágöngu-dánarbúi eða fjárnámshöfum. Eignarrétt getur maður að visu fengið yfir fasteign með munnlegum samningi, en sá eignarréttur er ótrygður, þar sem hann verður eigi þinglesinn. Eigandi getur ekki sannað eignarrétt sinn fyrr en afsalið er gefið út, og því átt örðugt eða jafnvel ómögulegt með að veðsetja eignina eða selja. Hér á landi hafa þó margir enn eigi þinglesnar eignarheimildir að fasteignum sínum, einkum jarðeignum, en sýslumenn gefa þá vottorð um það, að eignin sé vitanlega þess eign, er sig tjáir eiganda, ef enginn efi þykir á því leika. Eru slík vottorð tekin gild til veðsetningar í bönkunum.

Kostnað við söluna bera aðiljar að jöfnu, nema samið sé öðruvísi, en þinglýsing afsals eða kaupsamnings kostar kaupandi.

1. *Kaupsamningur um jörð með árituðu afsali.*

Jón Jónsson, bóndi á Reykjanesi í Grímsnesi

í Árnessýslu, og Ólafur Þórðarson á Lundi í Lunda-reykjadal í Borgarfjarðarsýslu gera svofeldan

Kaupsamning:

1. Jón Jónsson skuldbindur sig til að selja Ólafi Þórðarsyni jörðina Búrfell í Grímsnesi, 40 hundruð að dýrleika að nýju mati, ásamt 8 kúgildum, 3 kýrkúgildum og 5 ærkúgildum, með öllum venjulegum bæjarhúsum, matjurtagörðum, heygörðum og túngörðum og öllum gögnum og gæðum, er jörðinni hafa fylgt og hann hefir eignast hana með, þar á meðal veiðitaki því í Soginu fyrir Kaldárhöfðalandi, er henni hefir fylgt. Leiguliði og hreppsnefnd hafa afsalað sér forkaupsrétti sínum að jörðinni.

Landamerki jarðarinnar eru samkvæmt landamerkjaskrá, dags. 5. júní 1889, þingl. á manntalsþingi Grímsnesshrepps 1890.

2. Kaupverðið er 6000 — sex þúsund — krónur, og greiðist það þannig:

- a. Kaupandi greiði eða taki að sér greiðslu á skuld til veðdeildar Landsbanka Íslands, samkvæmt veðskbr. útg., trygðri með 1. veðrétti í hinni seldu eign, upphaflega að upphæð kr. 2800 — tvö þúsund og átta hundruð-krónur, nú kr. 2672,89
- b. Greiði við undirskrift kaupsamnings þessa kr. 2000,00 — tvö þúsund-krónur — 2000,00
- c. Greiði eftirstöðvar kaupverðsins, kr. 1327,11 — þrettán hundruð tuttugu og sjö krónur 11 aura — fyrir 1. júní þ. á — 1327,11

Samtals kr. 6000,00

— sex þúsund krónur. Þá er kaupverðið er

þannig greitt, á kaupandi heimting á að fá afsal fyrir eigninni.

3. Seljandi greiði skatta alla og skyldur af hinni seldu eign til 1. júní þ. á., svo og vexti af láninu undir 2. a til sama tíma. Að hefir hann líka og áhættu af eigninni til sama tíma. Seljandi skal sjá um hirðingu, þar á meðal áburð á jörðina, til næstu fardaga.

4. Seljandi skuldbindur sig til þess að selja kaupanda í hendur full umráð yfir hinni seldu eign í fardögum næstkomandi, og að hafa hana þá lausa úr ábúð.

5. Seljandi veðsetur kaupanda hina seldu eign með 2. veðrétti og með uppfærslurétti á eftir veðskuld þeirri til veðdeildar Landsbankans, er um ræðir í 2. a, til tryggingar því, að hann tapi engu við greiðslu þeirra 2000 — tvö þúsund — króna, er um ræðir í 2. b.

6. Rjúfi annarhvor samning þenna í nokkru, þá liggja við 500 — fimm hundruð — krónur í bætur til hins. Afturkræfar eru umgetnar 2000 kr. (2. b) þó að kaupandi rjúfi samninginn.

7. Mál, er rísa kann út af samningi þessum, skulu sótt og varin fyrir gestarétti Grimsnessþinghár, og gangast aðiljar undir að mæta með viku fyrirvara.

8. Samningur þessi er í tveim samhljóða eintökum, og heldur sinn aðili hvoru eintaki.

Til staðfestu eru eiginhandar nöfn kaupanda og seljanda, undirrituð í viðurvist tveggja vitundarvotta.

Reykjanesi 8. jan. 1909.

Jón Jónsson. Ólafur Jónsson.

Vitundarvottar:

Grimur Þórðarson,
bóndi á Kringlu.

Jón Árnason,
bóndi á Bjarnastöðum.

[*Afsal, ritað á kaupsamninginn*].

Með því að Ólafur Jónsson, bóndi á Lundi, hefir tekið að sér gagnvart veðdeild Landsbankans greiðslu á veðskuld þeirri, er um ræðir í 2. gr. a-lið framanritaðs kaupsamnings, og greitt mér eftirstöðvar kaupverðsins, kr. 1327,11 — þrettán hundruð tuttugu og sjö — krónur, 11 aura, þá lýsi eg hann hér með réttan eiganda að jörðinni Búrfelli í Árnessýslu upp frá þessum degi, og ber mér að svara til vanheimildar.

Til staðfestu eiginhandar nafn mitt, ritað í viðurvist tveggja vitundarvotta.

Reykjanesi 1. júní 1909.

Jón Jónsson.

Vitundarvottar:

Þorleifur Jónsson,
vinnumaður í Vatnsholti.

Björn Bergsson,
bóndi á Þórisstöðum.

2. *Afsal að jörð án undanfarins kaupsamnings.*

1. Eg, Jón Guðmundsson, bóndi að Flóagafli í Árnessýslu, geri með þessu bréfi mínu kunnugt, að eg sel og afsala til Magnúsar bónda Eyjólfssonar á Stokkseyri eignarrétti yfir eignarjörð minni Haga í Gnúpverjahreppi í Árnessýslu, 25 hndr. að dýrleika, með jarðarhúsum, 5 kýrkúgildum og öllum gögnum og gæðum, sem jörðinni fylgja, eins og eg hefi eignast hana, þó að undanskildum öllum námum málm- eða steintegunda, er í landi jarðarinnar kynni að finnast, fyrir umsamið kaupverð 4000 — fjögur þúsund — krónur.

Kaupandi hefir greitt kaupverðið þannig:

a. að hann hefir tekið að sér að greiða kr 1800 —

átján hundruð — krónur til veðdeildar Landsbanka Íslands, samkv. veðskbr. útg. . . . , er trygðar eru með 1. veðrétti i hinni seldu eign kr. 1800,00

b. hefir greitt mér i peningum kr. 1200,00
— tólf hundruð krónur — 1200,00

c. hefir gefið út mér til handa skulda-
bréf fyrir eftirstöðvum kaupverðs-
ins, kr. 1000 — eitt þúsund krón-
um, — er trygðar eru með 2. veð-
rétti i hinni seldu eign — 1000,00

2. Hreppsfélagið og leiguliði hinnar seldu eignar hafa afsalað sér forkaupsrétti sinum.

3. Eignin selst i því ástandi, sem hún nú er i.

Til næstkomandi fardaga hefir seljandi allan arð hinnar seldu eignar. Til sama tíma greiðir hann og skatta og skyldur af henni og vöxtu af skuldinni til veðdeildar Landsbankans.

4. Það skal tekið fram, að Stóranúpskirkja á sauðabeit að veturlagi i svonefndum »Ásum« i landi hinnar seldu eignar.

5. Jörðin skal vera laus úr ábúð i næstkomandi fardögum. — Afsal þetta er i tveim samhljóða frumritum, sitt handa hvorum aðilja.

Seljandi svarar til vanheimildar.

Til staðfestu eigin handar nöfn aðilja, rituð i viðurvist tveggja vitundarvotta.

Stokkseyri 1. maí 1910.

Jón Guðmundsson. Magnús Eyjólfsson.

Vitundarvottar:

Jón Jónsson,
kaupmaður á Stokkseyri.

Páll Gíslason,
útvegsbóndi á Stokkseyri.

3. *Kaupsamningur um hús í kaupstað.*

Við undirritaðir, Jónas Ásmundsson kaupmaður, og Árni Árnason verzlunarstjóri, báðir til heimilis í Reykjavík, gjörum hér með svolátandi

Kauksamning:

1. Jónas Ásmundsson lofar að selja Árna Árnasyni húseign sína við Austurstr. 5 í Reykjavík, ásamt öllu múr- og naglföstu, sem fylgir og fylgja ber, og ásamt meðfylgjandi lóð, sem er ... fermetrar að stærð, og ásamt öllum mannvirkjum á þessari lóð, fyrir kr. 12000 — tólf þúsund krónur.

2. Kaupverðið greiðist þannig:

- a. Kaupandi greiði eða taki að sér að greiða skuld til veðdeildar Landsbanka Íslands, upphaflega kr. 4500 — fjögur þúsund og fimm hundruð — krónur, nú kr. 4121,76 — fjögur þúsund eitt hundrað tuttugu og ein króna, 76 aurar, og er skuld þessi trygð með 1. veðrétti í hinni seldu eign, samkv. veðskuldabréfi, dags., kr. 4121,76
- b. Kaupandi greiði eða taki að sér að greiða sjálfskuldarábyrgðarlán, er á eigninni hvílir, trygt með 2. veðrétti í eigninni, til Landsbanka Íslands, að upphæð kr. 3500 — þrjú þúsund og fimm hundruð krónur — samkv. veðskuldabréfi, dags., — 3500,00
- c. Við undirskrift samnings þessa greiði kaupandi seljanda kr. 2000,00 — tvö þúsund krónur — — 2000,00
- d. Eftirstöðvar kaupverðsins, kr. 2378,24 — tvö þúsund þrjú hundr-

Flyt: kr. 9621,76

Flutt: kr. 9621,76

uð sjötiu og átta krónur, 24 auro,
greiði kaupandi á næslu 5 árum
með jöfnum árlegum afborgunum,
og skal hann gefa út mér til handa
skuldabréf með 3. veðrétti í hinni
seldu eign til tryggingar þessari
upphæð — 2378,24

Samtals: kr. 12000,00

— tólf þúsund krónur.

3. Seljandi nýtur arðs og greiðir skatta alla
og skyldur af eigninni, svo og vöxtu af lánunum
undir 2. a—b til 1. okt. þ. á., en kaupandi fær þá
arð og geldur öll ofannefnd gjöld frá þeim tíma.

4. Kaupandi skal hafa fullnægt skyldum sín-
um samkv. 2. a—b 1. okt. þ. á. og á þá heimtingu
á afsali fyrir eigninni. Til þess tíma er eignin í
ábyrgð og umráðum seljanda. Ber seljanda þá að
skila henni í leigufæru standi.

5. Til tryggingar því, að kaupandi tapi eigi
við greiðslu þeirra 2000,00 kr., er um getur í 2. c.
veðsetur seljandi honum hina seldu eign með 3.
veðrétti og með uppfærslurétti næst á eftir veð-
skuld þeirri, er greinir í 2. b. að ofan.

6. Sá okkar, er ólöglega rýfur samning
þenna, greiði hinum 1000 — eitt þúsund krónur
— í skaðabætur.

7. Mál út af samningi þessum skal rekið fyr-
ir gestarétti Reykjavíkur.

8. Af samningi þessum eru tvö samhljóða
frumrit, og heldur hvor aðili sínu eintaki.

Til staðfestu eru eiginhandar nöfn aðilja, undirrituð af þeim i votta viðurvist.

Reykjavík 8. ágúst 1910.

Jónas Ásmundsson. Árni Árnason.

Vitundarvottar:

Geir Grimsson,
verzlunarmaður.

Páll Helgason,
skrifari.

(Afsal, ritað á kaupsamninginn).

Með því að Árni Árnason, verzlunarstjóri, hefir gagnvart Landsbankanum tekið að sér greiðslu lána þeirra, er um ræðir í 2. gr. a—b lið ofanskráðs kaupsamnings, og gefið út skuldabréf til mín fyrir kr. 2378,24 — tvö þúsund þrjú hundruð sjöttu og átta krónum, 24 aurum —, samkv. nefndum kaupsamningi, þá lýsi eg hann hér með réttan eiganda húseignarinnar nr. 5. við Austurstræti í Reykjavík, ásamt lóð og öllu tilheyrandi, svo sem i nefndum kaupsamningi segir.

Eg svara til vanheimildar.

Til staðfestu eiginhandar nafn mitt, undirritað i viðurvist tveggja vitundarvotta.

Reykjavík 1. okt. 1910.

Jónas Ásmundsson.

Vitundarvottar:

Jón Pálsson,
verzlunarm.

Egill Jónsson,
tómthúismaður.

Yfirlýsing ábyrgðarmanna (sjá sýnishorn 3, 2. gr. b.).

Við undirritaðir, sem gerzt höfum sjálfskuldarábyrgðarmenn að láni hr. Jónasar kaupmanns Ásmundssonar, er hann tók i Landsbanka Íslands samkvæmt veðskbr. útg. . . að upphæð kr. 3500,00, og umræðir i kaupsamningi 8. ág. þ. á. milli téðs Jónasar og Árna verzlunarstjóra Árnasonar, lýsum því hér með yfir, að við samþykkjum, að nefndur Árni hefir tekið að sér greiðslu þessa láns, og að við afsölum okkur öllum rétti til að krefja Jónas Ásmundsson þessarar skuldar, þótt svo bæri til, að við eða bú okkar eða erfingjar yrðum að greiða hana að einhverju leyti eða öllu, samkv. ábyrgðarskuldbindingu okkar, fyrir Árna eða bú hans.

Reykjavík 20. ág. 1910.

Björn Pétursson. Þórður Eiríksson.

Vitundarvottar:

.
.

Yfirlýsing lánardrottins (sjá sýnishorn 3, 2. gr. b.).

Með því að ábyrgðarmenn hr. hafa samþykkt, að hr. (kaupandinn) taki að sér greiðslu skuldar þeirrar, er hr. (seljandinn) stendur í við, samkvæmt veðskbr., og þeir hafa lofað að ábyrgjast skuldina fyrir hinn nýja eiganda, þá lýsi eg hr. að öllu lausan við ábyrgð á greiðslu hennar.

Reykjavík 20. ág. 1910.

(Undirskrift).

Vitundarvottar:

.
.

4. *Kaupsamningur um hús í verzlunarstað.*

Eg, Jón Jónsson, borgari í Borgarnesi, og eg, Ólafur Ólafsson, verzlunarmaður í Stykkishólmi, gjörum hér með svofeldan

Kauksamning:

1. Jeg, Jón Jónsson, lofa að selja Ólafi Jónsyni húseign mína í Borgarnesi, svonefnt »Jónshús« með öllu tilheyrandi múr- og naglföstu, sem fylgir og fylgja ber, og með lóð þeirri, er því fylgir samkvæmt útmælingargjörð sýslumannsins í Mýra- og Borgarfjarðarsýslu, 2. júní 1897, fyrir umsamið kaupverð, kr. 5000 — fimm þúsund krónur.

2. Kaupverðið greiðist þannig:

- a. Kaupandi greiði eða taki að sér að greiða skuld, sem trygð er með fyrsta veðrétti í hinni seldu eign, til Ekknasjóðs Kjalarnesshrepps, upphaflega kr. 1200,00 — tólf hundruð krónur, nú kr. 977,85 — níu hundruð sjötíu og sjö kr. 85 aura — samkv. veðskbr. kr. 977,85
- b. Greiði seljanda við undirskriftsamnings þessa í peningum 1000 — eitt þúsund krónur — — 1000,00
- c. Greiði seljanda við afsal kr. 1500 — fimmtán hundruð krónur — í peningum — 1500,00
- d. Eftirstöðvar kaupverðsins, kr. 1522,15 — fimmtán hundruð tuttugu og tvær kr., 15 aura — greiði kaupandi með jöfnum afborgunum og með 5% ársvöxtum á næstu 5 árum eftir útgáfu afsals. Skal hann útgefa skuldabréf seljanda til handa fyrir þessari upphæð, og setja selj-

Flyt: kr. 3477,85
9*

Flutt: kr. 3477,85

anda hina seldu eign að veði með
 2. — öðrum — veðrétti til trygg-
 ingar eftirstöðvum þessum — 1522,15
 Samtals: kr. 5000,00

— fimm þúsund krónur.

3. Kaupandi tekur á sig allar skyldur, er á seljanda hvíla, samkvæmt áðurnefndri útmælingargjörð 2. júní 1897.

4. Seljandi hefir arð eignarinnar og afnot til 14. maí þ. á., og geldur öll gjöld, þar á meðal vexti af skuldinni undir 2. a. og afgjöld, samkvæmt útmælingargjörð 2. júní 1897. Frá 14. maí þ. á. geldur kaupandi öll þessi gjöld og fær þá arð, afnot og umráð eignarinnar að öllu leyti. Um ábyrgð á eigninni fer á sama hátt.

5. Jafnskjött sem kaupandi hefir greitt upphæð þá, er um ræðir í 2. c, á hann heimtingu á afsali. En eigi er honum skylt að greiða hana fyrir en 14. maí þ. á.

6. Til tryggingar því, að kaupandi missi ekki neins í við greiðslu þeirra 1000 — eitt þúsund — króna, er um getur í 2. b. að framan, veðsetur seljandi honum hina seldu eign með 2. — öðrum — veðrétti og uppfærslurétti næst á eftir láni því, er nú hvílir á henni með 1. — fyrsta — veðrétti, sbr. 2. a, og er honum skylt að vátryggja eignina gegn eldsvoða fyrir að minsta kosti 2000,00 kr. — tvö þúsund — krónum. Veðið stendur og til tryggingar innheimtukostnaði þeirra 1000 — eitt þúsund — króna, er hér um ræðir.

7. Mál út af samningi þessum má reka fyrir gestarétti í Stykkishólmi.

8. Samningur þessi er í tveimur samhljóða frumritum. Heldur sinn aðili hvoru.

Til Staðfestu eru nöfn aðilja, rituð af þeim sjálfum í viðurvist 2 vitundarvotta.

Stykkishólmi 15. jan. 1910.

Jón Jónsson. Ólafur Jónsson.

Vitundarvottar:

Oddur Pétursson.

Jón Þórðarson.

(Afsal, ritað á kaupsamninginn).

Eg, Jón Jónsson, borgari í Borgarnesi, lýsi því hér með yfir, að Ólafur Jónsson, verzlunarmaður í Stykkishólmi, hefir tekið að sér gagnvart Ekkna-sjóði Kjalarneshrepps greiðslu á láni því, er greinir í 2. gr. a. — lið framanritaðs kaupsamnings, tekið að sér skyldurnar samkv. útmælingargjörð 2. júní 1897 og gefið út til mín skuldabréf samkv. 2. gr. d. fram-anskráðs kaupsamnings, svo og fullnægt kaupsamningnum 2. gr. c. Með því að hann hefir því að öllu fullnægt skyldum sínum samkvæmt téðum kaupsamningi, þá lýsi eg hann réttan eiganda eignarinnar »Jónshúss« svonefnds í Borgarnesi, ásamt lóð, samkv. útmælingargjörð 2. júní 1897.

Borgarnesi 14. maí 1910.

Jón Jónsson.

Vitundarvottar.

Þorkell Jakobsson.

Oddur Jónsson.

5. *Kaupsamningur og afsal fyrir lóð í kaupstað.*

Eg, Árni Þórðarson, bakari í Reykjavík, lýsi því hér með yfir, að eg hefi í dag selt Jóni Jóns-syni, trésmið í Reykjavík, lóð mína, sem liggur við Grettisgötu nr. 35 hér í bænum, og er metr-

ar frá götunni til suðurs og metrar meðfram götunni frá austri til vesturs, með tilheyrandi girðingum, fyrir 500 — fimm hundruð — krónur, sem kaupandi hefir greitt þannig:

1. Að hann hefir undirgengist gagnvart Landsbanka Íslands að greiða til sama banka sjálfskuldarábyrgðarlán, er hvílir með 1. veðrétti á lóðinni, upphaflega kr. 300,00 — þrjú hundruð — krónur, nú kr. 250,00 — tvö hundruð og fimmtíu — krónur samkv. veðsk.br. útg., og

2. hefir kaupandi greitt mér eftirstöðvar kaupverðsins, kr. 250,00 — tvö hundruð og fimmtíu — krónur í peningum. Lýsi eg Jón Jónsson því réttan eiganda téðrar lóðar frá þessum degi.

Frá þessum degi greiði kaupandi og öll gjöld, þar á meðal vexti af láninu til Landsbanka Íslands, er á lóðinni hvílir, enda hafi hann arð og afnot hennar frá sama tíma.

Reykjavík 1. febr. 1910.

Árni Þórðarson.

Vitundarvottar:

Árni Arnason.

Jón Gíslason.

§ 21.

Makaskifti.

Svo eru eignaskifti tveggja eða fleiri fasteigna nefnd. Gilda um slík skifti almennar reglur um kaup og sölu fasteigna. Kaupsamningarnir eru í raun rétttri tveir og afsöl tvö, eða fleiri, ef fleirum eignum er skift saman, t. d. húsin A. og B. eru látin fyrir húsin X. og Y. Oft er þó gerður að eins einn kaupsamningur að forminu til um báðar eða allar

eignirnar, og svo má og afsala fleirum eignum með sama afsalsbréfi. Auðvitað ber hvorum aðilja um sig að fá sér í hendur frumrit að þeim skjölum, kaupsamningum og afsalsbréfum, er hans rétt hafa að geyma, hvort sem kaupsamningar eru gerðir einn eða fleiri eða eitt og sama afsal er útgefið fyrir fleirum eignum.

1. *Makaskiftasamningur um hús og jörð.*

Jakob Helgason, bóndi að Kýlhrauni í Árnessýslu, og Helgi Jónsson, snikkari í Reykjavík, gera hér með svofeldan

Makaskiftasamning:

1. Jakob Helgason selur Helga Jónssyni eignar- og ábýlisjörð sína, Kýlhraun á Skeiðum í Árnessýslu, 18 hndr. að nýju mati, með 3 kúgildum, jarðarhúsum og öllum mannvirkjum, er jörðinni fylgja, gögnum og gæðum, hverju nafni sem nefnast, fyrir kr. 2800 — tvö þúsund átta hundruð — krónur. Á jörðinni hvílir kr. 1200,00 — tólf hundruð króna skuld, trygð með 1. veðrétti til Þorsteins Þorsteinssonar, lausamanns á Ólafsvöllum, samkv. veðskbr., útg. . . . , og ber kaupanda að taka að sér greiðslu á skuld þessari. En hinn hluta kaupverðsins kr. 1600,00 — sextán hundruð — krónur, greiði hann samkvæmt 2. gr. samnings þessa.

2. Helgi Jónsson selur Jakobi Helgasyni húseign sína við Njálsgötu 36 í Reykjavík, ásamt öllu tilheyrandi múr- og naglföstu, sem fylgir og fylgja ber, og tilheyrandi lóð, fermetrum að stærð, fyrir 3500 — þrjú þúsund og fimm hundruð — krónur. Á eign þessari hvílir skuld til veðdeildar Landsbanka Íslands, trygð með 1. veðrétti í eign-

inni, kr. 1400 — fjórtán hundruð — krónur, og var hún svo há í upphafi, samkv. veðsk.br., útg. . . ., og taki kaupandi að sér greiðslu hennar gagnvart Landsbankanum kr. 1400,00

Eftirstöðvar kaupverðsins kr. 2100

— tvö þúsund eitt hundruð krónur — greiði kaupandi þannig:

- a. Að hann greiði mér 1600 — sextán hundruð — krónur með andvirði jarðarinnar Kýlhrauns samkv. 1. gr. samnings þessa..... kr. 1600,00
- b. Eftirstöðvarnar kr. 500,00 — fimm hundruð — krónur greiði kaupandi við afsal — 500,00

Samtals: kr. 3500,00

— þrjú þúsund fimm hundruð krónur.

3. Helga Jónssyni er skilt að hafa alla ábyrgð á húsinu til 14. maí þ. á. og gjalda öll gjöld af því, svo og vexti af veðdeildarláninu, enda nýtur hann arðs þess og afnota til sama tíma. Til næstkomandi fardaga skal Jakob Helgason og hafa sömu skyldur — þar á meðal bera á jörðina — og réttindi að því er snertir jörðina, sem sagt var um Helga að því, er til hússins tekur. 14. maí þ. á. er Helga skylt að skila húsinu í leigufæru ástandi og Jakobi jörðinni, enda skal þá fullnægt vera greiðslunni undir 2. c. og afsöl útgefin.

4. Við samningsrofum liggja 300 — þrjú hundruð — krónur.

5. Mál út af samningi þessum skulu rekin fyrir gestarétti Reykjavíkur.

6. Samningur þessi er í tveimur samhljóða eintökum. Heldur hvor aðili sínu eintaki.

Til staðfestu eigin handar nöfn aðilja, rituð í viðurvist tveggja vitundarvotta.

Reykjavík 8. marz 1909.

Jakob Helgason. Helgi Jónsson,

Vitundarvottar:

Einar Jónsson.

Jón Jóhannsson.

(Afsal á samningseintak Jakobs Helgasonar).

Með því að Jakob Helgason að Kýlhrauni hefir gagnvart Landsbanka Íslands tekið að sér greiðslu á veðskuldinni undir 2. gr. a. ofanskráðs samnings, gefið út til min afsal að jörðinni Kýlhrauni og loks greitt mér kr. 500 — fimm hundruð krónur — í peningum, þá lýsi eg hann réttan eiganda húseignarinnar nr. 35 við Grettisgötu hér í bænum, ásamt meðfylgjandi ...fermetra lóð, samkv. framanskráðum makaskiftasamningi.

Eg svara til vanheimildar.

Til staðfestu nafn mitt, undirritað í viðurvist tveggja vitundarvotta.

Reykjavík 15. maí 1910.

Helgi Jónsson.

Vitundarvottar:

Jón Jónsson.

Ólafur Oddsson.

(Afsal á samningseintak Helga Jónssonar).

Með því að Helgi snikkari Jónsson hefir tekið að sér gagnvart Þorsteini Þorsteinssyni greiðslu á kr. 1200,00 — tólf hundruð krónum, — samkv. framanskráðum samningi, 1. gr., og með því að hann hefir einnig gefið út mér til handa afsal fyrir húseign sinni nr. 35 við Grettisgötu í Reykjavík,

þá lýsi eg hann hér með réttan eiganda að jörðinni Kýlhrauni á Skeiðum í Árnessýslu.

Eg svara til lagaríftinga.

Til staðfestu nafn mitt, undirritað í viðurvist tveggja vitundarvotta.

Reykjavík 5. maí 1910.

Jakob Helgason.

Vitundarvottar:

Eiríkur Eyjólfsson.

Eyjólfur Sveinsson.

2. Makaskiftasamningur með afsali.

1. Pétur Jónsson, snikkari í Reykjavík, lýsir hér með Árna Oddsson, gestgjafa sama staðar, réttan eiganda frá þessum degi að túninu, nefndu »Suðurvöllur« í Reykjavík, 6 dagsláttur að stærð, ásamt meðfylgjandi girðingum, fyrir kr. 6000,00 — sex þúsund krónur, — og hefir Árni Oddsson greitt kaupverðið þannig:

- a. Tekið að sér gagnvart Íslandsbanka greiðslu á kr. 3000,00 — þrjú þúsund krónum, er á túninu hvíla með 1. veðrétti til nefnds banka, samkv. veðskbr. dags,, kr. 3000,00
 - b. og goldið eftirstöðvarnar, kr. 3000,00 — þrjú þúsund krónur — með húsi sínu og lóð, Grettisgötu 18 hér í bænum — 3000,00
- Samtals kr. 6000,00
- sex þúsund krónur.

Gjöld öll af túninu, þar á meðal veðskuldarvöxtu til Íslandsbanka, greiði Pétur Jónsson til 14. maí þ. á. Arð hefir hann og af túninu til sama tíma.

2. Árni Oddsson lýsir Pétur Jónsson réttan eiganda að húsinu nr. 18 við Grettisgötu, ásamt fermetra lóð, er því fylgir, og öllu múr- og

naglföstu, sem húsinu fylgir og fylgja ber, svo og mannvirkjum á lóðinni, með því að hann hefir greitt kaupverðið, kr. 9000,00—níu þúsund krónur,— að fullu, þannig:

- a. að hann hefir gagnvart Landsbankanum tekið að sér greiðslu veðdeildarskuldar til sama banka, upphaflega kr. 3800,00 — þrjú þúsund og átta hundruð, nú kr. 3500,00 — þrjú þúsund og fimm hundruð, samkv. veðskbr.,
útg. kr. 3500,00
 - b. Greitt seljanda með andvirði túns-
ins »Suðurvöllur« hér í bænum, kr.
3000,00 — þrjú þús. krónur — 3000,00
 - c. Greitt seljanda í vörum kr. 2500,00
— tvö þús. fimm hundr. krónur — 2500,00
Samtals kr. 9000,00
- níu þúsund krónur.

3. Árni Oddsson hefir arð, áhættu og afnot hússins til 14. maí þ. á. og geldur af því skatta og skyldur og vexti af veðdeildarláni Landsbankans til sama tíma. 14. maí skili hann Pétri Jónssyni húsinu í leigufæru standi og óleigðu.

Til staðfestu eiginhandar nöfn okkar, undirrituð í viðurvist tveggja votta.

Reykjavík 15. febr. 1909.

Pétur Jónsson. Árni Oddsson.

Vitundarvottar:

Jón Jónsson.

Jónas Gíslason.

§ 22.

B. Sala skipa og annars lausafjár.

I. Samkvæmt l. nr. 20, 16. nóv. 1907 verður að þinglesa eignarheimild að skipum sem eru 5

smalestir að stærð eða stærri, svo að fulltrygt sé gagnvart kaupunautum (þ: þeim, er seljandi kynni síðar að semja við um réttindi yfir skipinu) og skuldheimtumönnum seljanda (þ: fjárnámshöfum og skuldheimtumönnum í þrota- eða skuldafrágöngu- dánarbúi hans). Um þinglesturinn gilda almennar reglur um þinglestur (og fyrirfram innritun) afsala að fasteignum. Þinglesturinn á að fara fram, þar sem skipið er skrásett að eiga heima. Nú er skrásett skip flutt úr einu skrásetningarumdæmi í annað, og skal þá skrásetningarstjóri í því umdæmi, er skipið var skrásett í fyrir flutninginn, senda skrásetningarstjóra (sýslumanni eða bæjarfógeta) í umdæmi því, er skipið á að flytjast í, eftirrit af eignarhaftsbréfum (þar á meðal afsalsbréfum) þeim, er þinglesin hafa verið, og ber skrásetningarstjóra í hinu nýja umdæmi að innrita bréf þessi kauplaust í afsals- og veðbréfabók lögsagnarumdæmisins, og hefir slik innritun sama gildi, sem hinn upprunalegi þinglestur.

Kaupsamningur um skip.

Jón útvegsbóndi Pálsson og Geir Hallsson kaupmaður, báðir til heimilis í Reykjavík, gjöra svofeldan kaupsamning:

1. Jón Pálsson lofar að selja Geir Hallssyni fiskipilskipið »Theódóru« RE. 208, sem skrásett er og heimili á hér í bænum, með rá og reiða, seglum, keðjum, 2 akkerum og öllu tilheyrandi, fyrir kr. 15000,00 — fimmtán þúsund krónur.

2. Kaupverðið greiðist þannig:

- a. Kaupandi taki að sér að greiða 5000,00 — fimm þúsund-króna lán, er hvílir á skipinu með 1.

— fyrsta — veðrétti til fiskiveiðasjóðs Íslands samkv. veðskbr., útg.	kr. 5000,00
b. Kaupandi greiði eða taki að sér að greiða sjálfskuldarábyrgðarlán, er hvíllir á skipinu og trygt er með 2. — öðrum — veðrétti í því, til Íslandsbanka, að upphæð kr. 8000,00 — átta þúsund krónur — samkv. veðskbr., útg.	— 8000,00
c. Greiði kaupandi fyrir 14. maí þ. á. eftirstöðvarnar, kr. 2000,00 — tvö þúsund krónur — til seljanda í peningum	— 2000,00
Alls kr. 15000,00	

3. Gegn fullnægju skilyrðanna í 2. gr. á kaupandi rétt á að fá afsal fyrir skipinu, og fullnægt skal kaupandi hafa 2. gr. fyrir 15. maí þ. á.

4. Til 14. maí hefir seljandi arð, áhættu og afnot skipsins, og er heimilt að halda því til fiskiveiða við Ísland, gegn því að vátryggja það gegn sjóskaða fyrir að minsta kosti 15000,00 — fimmtán þúsund — krónur. Standi það uppi á landi eða liggi á höfnum, án þess að því sé til fiskjar haldið, þá ber seljanda og að vátryggja það gegn sjó og eldi fyrir nefnda fjárhæð. Einnig greiði seljandi skatta og skyldur, svo og vexti af lánunum undir 2. a—b til 14. maí þ. á. Þá (14. maí þ. á.) fær kaupandi, samkvæmt áður sögðu, umráð og afnot skipsins. Er honum heimilt að láta þá meta sjófærni skipsins af dómkvöddum, óvilhóllum mönnum, og reynist skipið ekki sjófært, þá er seljanda skylt að gera við það á sinn kostnað, svo fljótt sem unt er, ef metið verður að það svari kostnaði. Verði skipið ekki talið viðgerandi, þá geta báðir aðiljar sagt upp kaupunum, ef afsal er þá eigi útgefið, en að öðr-

um kosti verður skaðinn eigandans, hvor aðilja sem það verður.

5. Við samningsrofum liggja 1000 — eitt þúsund krónur.

6. Af samningi þessum eru tvö samhljóða frumrit og heldur sinn aðili hvoru.

Til staðfestu eiginhandar nöfn aðilja, undirrituð i viðurvist tveggja vitundarvotta.

Reykjavík 13. marz 1909.

Jón Pálsson. Geir Hallsson.

Vitundarvottar:

Ágúst Helgason.

Hrólfur Þorvaldsson.

[*Afsal ritað á kaupsamninginn*].

Eg, Jón Pálsson, útvegsbóndi i Reykjavík, lýsi því hérmeð yfir, að Geir Hallsson hefir að undangengnu mati, samkv. 4. gr. ofanskráðs kaupsamnings, fullnægt skilmálum framanritaðs kaupsamnings i einu og öllu, þar sem hann hefir gagnvart fiskiveiðasjóði Íslands og gagnvart Íslandsbanka leyst mig úr allri ábyrgð um skuldir þær, er greinir i 2. gr. a—b-lið framanritaðs samnings, og greitt mér 2000 — tvö þúsund — krónur samkvæmt 2. gr. c. lið samningsins. Fyrir því lýsi eg Geir kaupmann Hallsson upp frá þessum degi réttan eiganda skipsins »Theódóru« RE. 208.

Eg svara til lagaríftinga.

Til staðfestu eiginhandar nafn mitt, undirritað viðurvist 2 vitundarvotta.

Reykjavík 16. maí 1909.

Jón Pálsson.

Vitundarvottar:

Jón Einarsson.

Skúli Jóhannesson.

II. Sala á skipum, minni en 5 smálestir, fer eftir sömu reglum sem sala annars lausafjár. Lausafjárölu þarf ekki að þinglýsa. Skriflegir samningar um lausafjárölu eru sjaldnast gerðir, þegar samningnum er fullnægt þegar af hálfu seljanda. Þegar svo er ekki, einkum þegar seldar eru vörur eða aðrir hlutir, sem ekki er skilað þegar í stað í hendur kaupanda, t. d. greitt fyrirfram andvirði hlutarins, þá er ráðlegt að gera skriflegan samning um kaupin. Sama er, ef munir eru seldir öðrum manni til eignar, en eignarrétturinn er bundinn því skilyrði, að kaupverðið sé að fullu greitt. Áriðandi er þeim er áskilur sér slíkan eignarrétt, að tilgreina hið selda glögt, svo að hann geti sannað, hvaða munir það sé, ef hann þarf, vegna vanefnda kaupanda, að heimta þá til sín aftur.

1. *Kaupsamningur með skilorðsbundnum eignarrétti.*

1. Eg, Sveinn Helgason, húsgagnakaupmaður í Reykjavík, jata hér með að hafa selt herra Oddi Oddssyni, veitingasala í Reykjavík, eftirgreinda muni:

1 spegil í daglega stofu ²⁸ / ₀₀	kr. 28,00
6 stóla í borðstofu ¹⁴ / ₀₀	— 84,00
1 eikarskrifborð ¹²⁰ / ₀₀	— 120,00
1 vinnuborð ⁴⁵ / ₀₀	— 45,00
Samtals kr. 277,00	

tvö hundruð sjötíu og sjö krónur.

2. Eg Oddur Oddsson, skuldbind mig til að greiða ofanefnda upphæð, kr. 277,00 — tvö hundruð sjötíu og sjö — krónur með 30 — þrjátíu krónum — á mánuði, þar til skuldinni er að fullu lokið. Fyrsta afborgun fari fram í dag við undirskrift samnings þessa, og síðan skal hver afborgun greiddast 1. dag hvers mánaðar.

3. Seljandi áskilur sér eignarrétt sinn yfir

munum þessum, þar til þeir eru að fullu greiddir. Ef Oddur greiðir ekki afborganir í tæka tíð, þá er seljanda heimilt að taka munina aftur, með aðstoð fógeta, ef með þarf, og er þá ekki afturkræft það, er kaupandi kann að hafa greitt upp í andvirði þeirra. Flutningskostnað á munum á seljandi ekki heimting á að fá endurgreiddan, þótt hann neyti réttar síns til að taka þá aftur, né bætur fyrir vanalegt slit á þeim.

4. Seljandi getur að sjálfsögðu líka krafist kaupanda um andvirðið án þess að neita réttar síns samkvæmt 3. gr.

6. Mál út af sölu þessari eða samningi má seljandi sækja á hendur kaupanda eða búi hans fyrir gestarétti Reykjavíkur.

Til staðfestu nöfn aðilja, undirrituð í viðurvist tveggja votta.

Reykjavík 14. jan. 1909.

Sveinn Ólafsson. Oddur Oddsson.

Vitundarvottar:

Jón Jónsson.

Páll Pálsson.

2. Samningur um vörusölu.

Eg, Gísli Jónsson, kaupmaður í Reykjavík, skuldbind mig til að selja Páli Eggertssyni, kaupmanni á Ísafirði, 50 50 Þ kassa melis á kr. 10,00 hvern, 100 tn. bankabyggs á $\frac{14}{100}$, 300 Þ kandís á $\frac{9}{21}$ Þ . Vörurnar sendi eg með næstu skipsferð á skipum Sameinaða Gufuskipafélagsins á minn kostnað að öllu og áhættu á höfnina á Ísafirði. Skylt er mér að vátryggja vörurnar gegn sjóskaða. Kaupverðið greiði Páll Eggertsson gegn afhending sendiskrár, er sendist til útibús Íslandsbanka á Ísafirði,

þannig, að hann greiði til bankans þá þegar annan helming kaupverðsins, en fyrir hinum samþykki hann þriggja mánaða vixil, útg. af seljanda.

Vörurnar eiga að vera meðalgæða vörur.

Samningurinn er í tveim samhljóða frumritum, sitt handa hvorum aðilja.

Til staðfestu nöfn aðilja, undirrituð í votta viðurvist.

Reykjavík 28. maí 1910.

Gisli Jónsson. Páll Eggertsson.

Vitundarvottar:

Sveinn Sveinsson.

Björn Jónsson.

3. *Sala sláturfjár.*

Eg, Þórður Pálsson, bóndi á Holti í Ashreppi í Rangárvallasýslu, lofa hér með að selja Jóni Jónssyni, kaupmanni í Reykjavík, 50 — fimmtiu — sauði á aldrinum 3—5 vetra á næstkomandi hausti, og skal eg reka sauðina suður á minn kostnað og áhættu og skila kaupanda þeim á tímabilinu 10.—20. okt. næstk. Andvirði sauðanna skal fara eftir kjötverði því, er Sláturfélag Suðurlands gefur þá fyrir kjöt, mör, gærur og svið með innmat af samskonar kindum, og skal andvirðið greitt seljanda í peningum jafnskjótt sem sauðunum hefir slátrað verið, og eigi síðar en tveimur dögum eftir að seljandi hefir skilað þeim af sér.

Samningurinn er í tveim samhljóða frumritum, sitt handa hvorum aðilja.

Til staðfestu nöfn aðilja, undirrituð i viðurvist tveggja vitundarvotta.

Reykjavík 24. sept. 1910.

Þórður Pálsson. Jón Jónsson.

Vitundarvottar:

Egill Bjarnason.

Björn Pétursson.

4. *Sala búpenings.*

Eg, Jón Árnason, bóndi að Hömrum í Grímsnesi, lofa hér með að selja Árna Jónssyni, syni mínum, sama staðar, 30 ær, loðnar og lembdar og vel framgengnar, hverja á kr. 16 kr. 480,00
 4 áburðar hesta 5—8 vetra, vel framframgengna, hvern á kr. 85 — 340,00
 3 kýr, 3—8 vetra, er bera eigi fyrir nýár næstkomandi, heilar og heilspenar, kúgildisfærar, fyrir 120 kr. hverja — 360,00
Samtals kr. 1180,00

Hinu selda skal skilað á heimili mínu í hendur kaupanda fyrir síðasta fardag í vor næstk. og er þá úr ábyrgð seljanda.

Andvirðið, kr. 1180 — ellefu hundruð og áttatíu krónur — greiði eg, Árni Árnason þannig:

- a. Við móttöku hins selda, helminginn, kr. 590 — fimm hundruð og níutíu krónur.
- b. Eftirstöðvarnar, kr. 590 — fimm hundruð og níutíu — krónur, fyrir 1. okt. þ. á.

Verði ágreiningur um það, hvort hið selda sé í viðunandi standi, skulu úttektarmenn meta, og eru báðir aðilar skyldir að hlíta því mati.

Skyldi það bera að hendi, að peningur sá, sem að ofan greinir, yrði eigi til hjá seljanda sakir óhappa, svo sem bráðapestar, miltisbruna

eða þessháttar, þá er samningurinn að öllu eða nokkru leyti upp hafinn.

Til staðfestu nöfn okkar, undirrituð í viðurvist tveggja vitundarvotta.

Hömrúm 18. febr. 1910.

Jón Árnason. Árni Jónsson.

Vitundarvottar:

Steinn Jónsson.

Karl Oddsson.

§ 23.

Gjafir.

Um gjafasamninga, sem ætlast er til að fullnægt verði eftir andlát gefanda (*dánargjafir*), er áður talað (§ 17). Hér verður að eins um gjafasamninga rætt, sem *ætlast* er til að verði, eða hefir þegar verið, fullnægt fyrir andlát gefanda (*lífanda gjafir*), jafnvel þótt það hafi ekki orðið, t. d. vegna þess að andlát gefanda bar svo fljótt að o. s. frv.

Gjöf er ráðstöfun, er rýrir efni gefanda, en eykur efni þiggjanda, og ráðstöfunin er gerð í því skyni, eftir þeim skilningi sem almenningur leggur í hana. Sama ráðstöfunin getur vel verið sambland kaups og sölu (eða skifta) og gjafar, t. d. hlutur seldur fyrir hálfvirði, og gilda gjafareglurnar því um þessar ráðstafanir. Greina verður milli *samnings* (loforðs), þar sem gefandi skuldbindur sig til þess að gefa, og sjálfra *efnda* samningsins, afsali eignarréttar að hinum gefnu verðmætum. Gjafaloforð stendur að baki öllum skuldbindingum í skuldafrágöngudánarbúi gefanda eða gjaldþrotabúi, skiftal. 12. apríl 1878, 85. gr., og verður því

ekki fullnægt af eignum búans, nema aðrir skuldheimtumenn missi einskis í við það.

Þegar hin gefnu verðmæti hafa verið afsöluð gjafþega til eignar, þá stendur það afsal venjulega sem hverjar aðrar ráðstafanir. En ef gefandi verður gjaldþrota í lifanda lífi eða dánarbú hans sætir gjaldþrotameðferð, þá geta skuldheimtumenn hans rift gjöfinni eftir þeim reglum, er hér segir:

1. Ef gefandi hefir látið gjöfina af hendi á síðasta ári fyrir gjaldþrotin eða þann tíma, er gjaldþrota dánarbú hans var tekið til skifta, samkv. gjþrl. 13. apr. 1894, 33. gr., þá geta skuldheimtumenn krafist þess, að gjöfinni sé skilað aftur eða skil staðin á andvirði hennar, ef ætla má, að gjafþega, er hann þá gjöfina, hafi verið kunnugt um nokkurt það atvik, er hann mátti ráða af, að skuldunautur átti ekki fyrir skuldum, og ef skuldunautur átti þá ekki fyrir skuldum, gjaldþrl. 13. apríl 1894, 28. gr.

2. Gjöfum milli hjóna, foreldra og barna, arfleifanda og erfingja má jafnan rifta, ef gefandi verður gjaldþrota í lifanda lífi eða dánarbúi hans er skift eftir gjaldþrotaskiftareglum, samkv. gjþrl. 1894, 33. gr., hversu langt sem liðið er síðan gjöfin var afhent, svo framarlega sem gefandi var þá eða varð gjaldþrota, er gjafaloforðinu var fullnægt, og það án þess að til greina þurfi að koma, hvort gjafþegi vissi þá um fjárhagsástæður gefanda, gjaldþrotal. 13. apríl 1894, 30. gr., sbr. N. L. 5—13—44.

3. Ennfremur er svo ákveðið í gjaldþrotal. 13. apríl 1894, 29. gr., að ef gjaldþrotamaður hefir síðasta árið áður en gjaldþrotaskifti hófust eða ef dánarbú hans er meðhöndlað sem gjaldþrotabú samkv. l. 1894, 33. gr., varið meira fé en svo, að samsvari efnum hans, til þess að kaupa lifeyri,

forlagseyri, lífsálbyrgð o. s. frv. handa konu sinni, eða löngerfingjum eða til þess að gefa öðrum, þá getur búið hagnýtt sér þann rétt, er gjaldþrotamaður hafði til að slita samningnum og krefjast reikningsuppgjörðar, ef búinu aukast tekjur við það, þó svo að skilyrði þau til riftunar, sem 28. gr. gjþrl. ræðir um, sé fyrir hendi. Dæmi: A. kaupir lífeyri handa B. og hefir greitt endurgjald fyrir lífeyrinn. Þá getur búið krafist endurgjalds þessa aftur ÷ því, er lífeyrissali hefir áskilið sér fyrir áhættu sína og kostnað, t. d. kaup umboðsmanns sins o. s. frv.

Loks má geta þess, að gjafir milli hjóna fara samkvæmt reglunum um kaupmála (sjá § 16).

Ef fasteign er gefin, þá verður að þinglýsa gjöfnni, og gilda þar um sömu reglur sem um þinglýsingu kaupsamninga og afsalsbréfa fasteigna. Ef skip, 5 smál. að stærð eða meira, eru gefin, þá gilda reglur þær, sem nefndar voru í § 22 I um skip.

1. *Gjafasamningur um jörð.*

Eg, Jakob Eyjólfsson, bóndi að Haga í Grimsnesi, lofa hér með að gefa syni mínum, Jóni, jörðina Hólabrekku í Laugardalshreppi í Árnessýslu, með jarðarhúsum, og gögnum og gæðum, svo framarlega sem hann reisir þar bú í næstu fardögum.

Til staðfestu nafn mitt, undirritað í viðurvist tveggja votta.

Haga í Grimsnesi 11. febr. 1910.

Jakob Eyjólfsson.

Vitundarvottar:

Tómas Þorleifsson.

Páll Halldórsson.

2. *Gjafalofoð um lausafé.*

Eg, Þorleifur Brandsson, trésmiður í Reykja-

vik, lofa hér með að gefa dóttur minni, Helgu, 1500 — fimmtán hundruð krónur — í peningum, er eg skuldbind mig til að lúka af hendi eigi síðar en 31. des. næstk.

Til staðfestu er nafn mitt, undirritað í viðurvist tveggja votta.

Reykjavík 15. júní 1910.

Þorleifur Brandsson.

Vitundarvottar:

Jón Álfsson.

Þorsteinn Gíslason.

3. Gjafa-afsal fyrir húseign.

Eg, Ólafur Þórarinnsson, uppgjafaprestur í Reykjavík, gef hér með húseign mína nr. 11 við Skólavörðustíg í Reykjavík, ásamt ...fermetra lóð, mannvirkjum á lóðinni og öllu tilheyrandi múr- og naglföstu, syni mínum, Helga, til fullrar eignar og umráða. Helgi skal taka að sér greiðslu á 2500 — tvö þúsund og fimm hundruð króna — skuld, sem á húseigninni hvílir með 1. veðrétti til Íslandsbanka. Gjöld, arð og afnot eignarinnar svo og vöxtu veðskuldarinnar, sem á húsinu hvílir, á og annast Helgi frá afsalsdegi. Þó áskil eg mér leigulausa íbúð í tveim herbergjum á neðri hæð hússins, svo lengi sem eg óska.

Til staðfestu eiginbandar nafn mitt, undirritað í viðurvist tveggja votta.

Reykjavík 12. maí 1909.

Ólafur Þórarinnsson.

Vitundarvottar:

Karl Jónsson.

Árni Helgason.

§ 24.

Ítök, kvaðir og afgjaldsskyldur.

Ítaksréttindi eru í því fölgín, að itakshafi hefir rétt til notkunar eða nytja fasteignar annars manns (itakspolanda), t. d. reki, beit, slægjur í landi annars manns, eða itakshafi á heimtingu á því, að eitthvert ástand haldist óbreytt á itaksskyldu fasteigninni, t. d., að ekki sé verzlað í húsi, að ekki megi byggja á andbýlingslóðinni hærra en tvilyft, svo að útsýni spillist ekki, samningur um sameiginlegan brunavegg milli tveggja húsa o. s. frv. Þegar ítök eða kvaðir eru stofnuð samkvæmt samningi, þá ber að þinglýsa samningnum, og gilda sömu reglur um þinglýsinguna, sem um afsal fasteigna, og er hún nauðsynleg til þess að tryggja rétt itakshafa gagnvart sömu mönnum, sem þinglýsing afsala. Mörg ítök og kvaðir hvila á jörðum eða hafa hvílt hér á landi frá fornu fari. Auk itaka og kvaða hvila á sumum jörðum ýmsar afgjaldsskyldur, t. d. prestsmata, Mariu- og Péturslömb áður. Í lagamáli voru er ítökum, kvöðum og afgjaldsskyldum oft blandað saman. Orðið *kvöð* er oft haft um ítök og líka um afgjaldsskyldur. Þegar afgjaldsskylda er lögð á fasteign, þarf og þinglýsingar, og fer um hana sem sagt var um þinglýsingar itaka.

Sérstaklega má geta þess, að bannað er í lögum nr. 3, 13. marz 1891, 3. gr. að leggja þær kvaðir á hús eða lóðir í löggiltum kauptúnum eða kaupstöðum, að eigi megi nota þær til verzlunar eða annarar tiltekinnar atvinnu.

1. *Samningur um sameiginlegan brunavegg.*

Eg, Ólafur Helgason, eigandi eignarinnar nr.

17 við Klapparstig, leyfi hér með Jóni Helgasyni, eiganda lóðarinnar við Klapparstig nr. 15, að nota brunavegg þann, sem eg hefi reist í mörkum milli lóða okkar, þannig að hann þurfi engan nýjan brunavegg að reisa, þótt hann reisi hús í sömu lóðarmörkum. Er mér, Ólafi Helgasyni, því óheimilt að rífa brunavegginn eða spilla honum á nokkurn hátt. Gildir þessi samningur sem kvöð á eign minni gagnvart erfingjum mínum og þeim öllum, er síðar eignast eignina Klapparstig nr. 17.

Eg, Jón Helgason, skuldbind mig til að greiða Ólafi Helgasyni kr. 300,00 — þrjú hundruð krónur — eitt skifti fyrir öll fyrir rétt þann, sem mér og síðari eigendum Klapparstígs 15 er heimilaður með samningi þessum. Upphæðin greiðist við undirskrift samnings þessa.

Til staðfestu nöfn okkar, rituð hér undir í viðurvist tveggja vitundarvotta.

Reykjavík 14. nóv. 1908.

Ólafur Helgason. Jón Helgason.

Vitundarvottar:

Jón Jónsson.

Björn Jónsson.

2. Samningur um slægju- og beitarlönd.

Jón Hallsson, eigandi jarðarinnar Dals í Snæfellsnessýslu, veiti hér með, fyrir mig og síðari eigendur Dals, Jóni Árnasyni, eiganda að Læk í sömu sýslu og síðari eigendum þeirrar jarðar, beit í landeign Dals, í svonefndum Hálsum, fyrir sauði og ær Lækjarbóndans vor, haust og vetur. Er Lækjarbónda skylt að smala heimaland jarðarinnar Dals til jafns við Lækjarmanninn, svo lengi sem hann notar þessa beit að einhverju leyti eða öllu, og

hirða Dalsfé jafnt sinu við smalamensku. Sama skylda hvílir á Dalsbónda til að hirða fé Lækjarmannsins. Fjárrekstur er Lækjarmanni heimill yfir Dalsland, þó ekki tún né engjar, til neyzlu beitarrinnar.

Eg, Jón Árnason, eigandi Lækjar, veiti, sem fult endurgjald fyrir ofangreint beitaritak, fyrir mig og síðari eigendur Lækjar, Jóni Hallssyni og síðari eigendum Dals rétt til þess að slá í Lækjarlandi engjastykki það, er liggur milli Varmalækjar og Hrauns, kallað »Tunga«, frá Klifsteini til vesturs til Hádegishóls og þaðan beint vestur á bakka Varmalækjar. Heimilt er Lækjarbónda að beita kúm í engi þessu fram til miðsumars, ásamt öðrum engjum þeirrar jarðar. Svo er honum þar og heimil hrossabeit á haustum og vetrum jafnt sem annarsstaðar í engjum Lækjar. Dalsbóndi á að sjálfsgöðu rétt til að fara yfir land, þó ekki tún, Lækjar, að því leyti, sem þörf er til neyzlu slægnanna.

Til staðfestu eiginhandar nöfn okkar, rituð í viðurvist tveggja vitundarvotta.

Dal 2. jan. 1906.

Jón Árnason. Jón Hallsson.

Vitundarvottar:

Páll Helgason.

Eiríkur Stefánsson.

§ 25.

Leiga.

I. Leiga er sá samningur nefndur, þar sem maður heimilar öðrum manni hluti sína til notkunar gegn endurgjaldi. Sá, er selur á leigu,

heitir *leigusali* (*leigjandi*), hinn, er tekur á leigu, heitir *leigutaki* (*leigjandi, leigukaupi*). Oft fær leigutaki hlutinn í vörzlur sínar, en það þarf þó ekki að vera. Leigja má bæði fasteignir og lausafé og önnur réttindi, t. d. veiðiréttindi. Almenn regla er það, að leigusali verður að láta leigutaka leiguhlutinn í té í leigufæru ástandi á áskildum tíma, að leigutaki má ekki framselja leiguréttindi sín til annara, nema svo standi sérstaklega á, að sama sé, hver leiguhlutinn notar, og að honum sé ekki af þeim ástæðum sérstaklega hætt við að spillast eða glatast, að leigutaka ber að nota hlutinn samkvæmt samningnum eða eftir því, sem viðgengst um leigunotkun samskonar hluta, að leigutaka ber að greiða leiguna samkvæmt samningnum, að leigutaka ber ennfremur að skila hlutnum af sér að liðnum leigutímanum óskemdum, að því fráteknu, að venjulegt slit og fyrningu ábyrgist hann eigi. Hinsvegar ber leigusali skaðann, ef hluturinn eyðist alveg eða skemmist án þess að leigutaka verði um það kent. Spillist verulega eða eyðist leigður hlutur fyrir vangá leigutaka eða af ásetningi hans, þá getur leigusali rift samningnum og krafist skaðabóta af leigutaka. Samskonar er um leigutaka, ef leigusali leigir honum óleigufæran eða hættulegan hlut, t. d. kláðafénað.

II. *Lausafjárleiga*. Um hana eru fá ákvæði í löggjöf vorri. Þektust er kúgildaleiga með jörðum, en um hana er réttast að tala í sambandi við landsleigu. Það er ekki ótitt, að búpeningur, einkum hross og málnytufénaður, sé leigður hér á landi. Ótitt er, að gerðir sé skriflegir samningar um lausafjárleigu. En þó er það varlegra, einkum ef leigutíminn er langur eða leigumunirnir eru til-

tölulega verðmætir og leigugjaldið tiltölulega hátt. Þinglesturs þarf ekki.

1. *Leigusamningur um húsgögn.*

1. Eg, Eyjólfur kaupmaður Árnason, Vesturg. 5 í Reykjavík, jata að eg hefi í dag fengið eftirfarandi innanstokksmuni til leigu hjá Alfi húsgagnasala Þórðarsyni í Reykjavík:

1 sófa $^{80}_{00}$, 1 skrifborð $^{120}_{00}$, 1 skrifborðsstól $^{28}_{00}$, 3 stóla $^{14}_{00}$ og 1 bókaskáp $^{40}_{00}$. Fyrir afnot þessara muna greiði eg 5 — fimm — kr. á mánuði, er lúkest 1. hvers mánaðar fyrirfram fyrir mánuðinn, fyrsta skifti 1. næsta mánaðar. Hlutirnir eru leigðir frá því í dag og til 31. des. þ. á.

2. Hina leigðu muni ætlast leigutaki til að hafa liggjandi í herbergi sínu í húsinu í Austurstr. nr. 12 í Reykjavík. Flytja má hann þá þó innanbæjar, en láta skal hann leigusala fyrirfram vita af því. Ella getur leigusali þegar tekið þá aftur til sín.

3. Greiði leigutaki ekki áskilda leigu samkvæmt samningi þessum eða fari illa með munina, getur leigusali þegar tekið leiguhlutina til sín. Verði verulegar skemdir á mununum í vörzlum leigutaka af hans vangá eða þeirra, er með hans leyfi eða umboði umgangast þá, þá er honum skylt að borga þá svo sem verð þeirra er metið hér að framan.

4. Munina flytur leigusali á sinn kostnað heim til leigutaka, og til sín aftur, svo framarlega sem leigutaki heldur ákvæði 2. gr. að framan.

5. Mál úf af samningi þessum skulu rekin fyrir gestarétti Reykjavíkur.

Reykjavík 29. jan. 1908.

Eyjólfur Árnason. Álfur Þórðarson.

Vitundarvottar:

Jónas Jónasson.

Bárður Gíslason.

2. *Málnytuleiga.*

1. Eg, Halldór Gíslason, bóndi á Látrum, lofa hér með að selja Jakobi lausamanni Grímsyni samastaðar á leigu fardagaárið 1906—1907 3 kýr, 20 ær og 5 hesta, alt vel leigufært í næstu fardögum eftir mati úttektarmanna Látrahrepps. Skal leigutaki hafa allar afurðir fjárens um leigutímann.

2. Eg, Jakob Grímsson skuldbind mig til að færa ekki leiguféð út úr hreppnum og að fara vel með það, bæði um notkun alla og fóður, svo og til að skila því í fardögum 1907 á heimili leigusala, honum að kostnaðarlausu. Farist fénaður þessi eða eitthvað af honum fyrir vangá mína eða fólks míns, eða af fóðurskortu, eða brjóti eg samninginn í nokkru, þá ber mér að bæta skaðann eftir óvilhallra dómkvaddra manna mati, enda er leigusala þá heimilt að rifta samningnum fyrirvaralaust. Leigusali á heimilt að skoða fénaðinn, hvenær sem hann óskar, um leigutímann.

3. Í leigu greiði leigutaki 2 — tvær — kr. eftir hverja á, 10 — tíu — kr. eftir hvern hest og 30 — þrjátíu — kr. eftir hverja kú. Helmingur leigunnar greiðist við afhendingu fjárens í næstu fardögum, en helmingur fyrir 31. des. þ. á. Standi leigutaki ekki í skilum um leigugjaldið, getur leigu-

sali þegar rift samningnum og krafið skaðabóta eftir almennum reglum.

4. Mál út af samningi þessum skulu rekin í þinghá Látrahrepps með viku stefnufresti.

5. Samningur þessi er í tveim samhljóða frumritum. Heldur sinn aðili hvoru.

Látrum 16. apríl 1906.

Halldór Gíslason. Jakob Grímsson.

Vitundarvottar:

Einar Einarsson.

Magnús Jónsson.

3. *Leiga réttinda.*

1. Eg, Björn Gíslason, kaupmaður í Reykjavík, leigi hér með Mr. Allan Johnston, Edinborg Baltic-street 17 í Skotlandi, veiðiréttindi þau öll, ásamt notkun meðfylgjandi lands og mannvirja, í Laxá í Kjós fyrir landi Möðruvalla þar í sveit, eins og eg hefi eignast þau samkv. samningi, dags. 2. maí 1906, þingl. 17. maí s. á. Staðfest eftirrit af samningi þessum hefir leigusali selt í hendur leigutaka.

2. Leigutíminn er frá 15. júní þ. á. til 15. sept. næstkomandi. Við undirskift samnings þessa greiðir leiðutaki £ 18 — átján pund sterling —. Að liðnum leigutímanum skili leigutaki mannvirkjum þeim, er hann fær til afnota samkv. 1. gr., í góðu standi. Bæti ella eftir mati óvilhallra dómkvaddra manna.

3. Rísi mál út af samningi þessum, skal það rekið fyrir gestarétti Reykjavíkur.

4. Samningur þessi er í 2 samhlj. frumritum. Heldur sinn aðili hvoru.

Reykjavík 18. apríl 1910.

Allan Johnston. Björn Gíslason.

§ 26.

*Fasteignaleiga.**A. Íbúðir og einstök herbergi.*

1. Í Reykjavík er leigutími íbúða samkvæmt samningi nú orðið oftast frá 1. okt. til 14. maí og frá 14. maí til 1. okt. Ef ekkert er samið um leigutímann, þá virðist rétt að segja húsnæðinu upp frá 1. okt. eða 14. maí næstk. og með 3 mánaða fyrirvara. Þetta virðist vera orðin venja í Reykjavík. Annarsstaðar á landinu, þar sem íbúðarhús eru leigð, hlýtur slíkt og að fara eftir venju á hverjum stað, því að engin lög eru til um þetta efni. Vafalaust er leigutíminn hvergi lengri en 1 ár, og virðist þá nóg að segja upp með 6 mánaða fyrirvara, þó svo, að þar sem venjan hefir myndað ákveðna fardaga, þá sé fresturinn miðaður við slíkan fardag, t. d. ef fardagur er á staðnum 1. júlí, þá sé sagt upp eigi síðar en 1. jan. næst á undan, ef flytja skal úr íbúðinni 1. júlí.

2. Leigutaki á heimilan aðgang að íbúðinni á áskildum tíma, og getur fengið aðstoð fógeta til þess að bera þann út, sem fyrir situr, og setja sig inn í íbúðina. Leigutaka er bæði skylt að hafa íbúðina í færu standi, t. d. glugga, hurðir, lykla o. s. frv., svo og að halda henni leigufærri, meðan leigutíminn stendur yfir, nema hún eyðist af orsökum, sem leigusala verður ekki sök á gefin, t. d. bruna, jarðskjálfta. Verði ágreiningur um þetta milli aðilja, þá er aðiljum hyggilegast að láta dómkveðja þar til hæfa menn til þess að meta, hvað áfátt sé til þess, að íbúðin verði talin leigufær. Ef leigusali bætir þá ekki úr göllunum eftir áskorun frá leigutaka, — en það verður leigutaki að sanna

— innan hæfilegs tíma, þá er leigutaka rétt að flytja sig úr íbúðinni og þarf þá ekki að gjalda leigu, nema fyrir þann tíma, sem hann hefir notið íbúðarinnar. Auk þess getur hann, ef hann kys það heldur, gert eða látið gera við íbúðina á kostnað leigusala, en ráðlegast er þó að gera það ekki, nema gallarnir sé smávægilegir og skjótbættir eða brýn nauðsyn krefji, t. d. ekki hægt að fá annað húsnæði. Kostnað við viðgerðir getur leigutaki tekið undir sjálfum sér, dregið hana frá húsaleigunni. Ef leigutaki fer illa með húsnæðið i verulegum atriðum, þá getur leigusali rift samningnum og borið leigusala út með aðstoð sógeta, en jafnframt heimtað leigu fyrir það, sem eftir er leigutímans, nema honum bjóðist annar tækur leigjandi. Sama er og, ef leigusali geldur ekki húsaleiguna eftir samningnum. Til tryggingar eindagaðri leigu getur leigusali lagt löghald á eignir leigutaka. Þegar leigutaki rýfur samninginn og leigusali riftar honum fyrir þá sök, þá er öll leigan þegar eindöguð.

3. Leigugjaldið getur bæði verið miðað við alt leigutímabilið eða styttri tíma, t. d. mánuð, sem tíðast er i Reykjavík. Svo má og áskilja leiguna greidda fyrirfram að einhverju leyti eða öllu. Skatta og skyldur, t. d. vatnsskatt, er leigutaka ekki skylt að greiða, nema það sé tekið fram i samningnum. Leigutaka verður ekki vikið úr húsinu leigutímans, meðan hann stendur i skilum og fer sæmilega með það, enda þótt húsið sé selt eða leigusali verði gjaldþrota. Ekki þarf hann heldur að borga altur hinum nýja eiganda eða þrotabúi leigusala, þótt hann hafi fyrirfram borgað, ef hann getur sannað, að hann hafi greitt til leigusala. Leigusamninga, sem gilda eiga um venjulega leigutíma og leigumálinn er að öðru venjulegur, þarf ekki að þing-

lesa né heldur kvittanir fyrir húsaleigugreiðslum. Ef samningarnir hafa þar á móti óvenjuleg atriði að geyma, t. d. leigu um mörg ár, óuppsegjanlegir af hálfu leigusala o. s. frv., þá er tryggilegast að þinglýsa þeim, því að kaupunautar eða skuldheimtumenn leigusala geta ekki varast slíka samninga, og þurfa því varla að hlíta þeim, nema þinglesnir sé.

4. Nú verður leigutaki gjaldþrota eða dánarbú hans verður skuldafrágöngubú, þá er leigukraftan forgangskrafa fyrir eitt ár frá síðasta fardegi fyrir skiftin eða lát leigutaka, skl. 12. apríl 1878, 83. gr. b. 1. Gjaldþrotabú leigutaka á rétt til þess að hagnýta sér húsnæðið, meðan á skiftum stendur, nema öðruvísi hafi verið ákveðið í samningnum, en bæði getur þó búið og leigusali sagt samningnum upp með venjulegum fyrirvara til venjulegs flutningstíma, þótt samið hafi í öndverðu verið um lengri uppsagnarfrest eða leigumálinn hafi lengur átt að standa. En bæta verður uppsegjandi hinum þann halla, er hann bíður af því, að leigumála er þannig slitið, gjþrl. 13. apr. 1894, 21. gr.

Þegar leigð eru einstök herbergi, gilda í öllu verulegu sömu reglur. Þau munu enn leigð hér á landi til sama tíma sem íbúðir, nema öðruvísi sé um samið, t. d. hótélherbergi ferðamönnum o. s. frv.

1. *Leigusamningur um íbúð.*

Jón Jónsson kaupmaður og Helgi Björnsson snikkari, báðir í Reykjavík, gera svofeldan húsaleigusamning:

1. Jón Jónsson leigir Helga Björnssyni íbúð alla á neðri hæð húss síns í Tjarnargötu 18 í Reykjavík, ásamt hálfu kjallararúmi (norðurend-

ann) og einu herbergi uppi á efsta lofti, svo og afnots þurkslofts á efsta lofti eftir þörfum. Ber leigusala að láta íbúðina hreina og í leigfæru standi í té, og halda henni við leigufærri leigutimann út.

2. Leigutiminn byrjar 1. okt. þ. á. Uppsagnarfrestur er áskilinn af beggja hálfu 3 — þrír — mánuðir til 14. maí eða 1. okt. að telja.

3. Leigan er 50 — fimmtíu — krónur um mánuð hvern, og borgist 1. dag í mánuði fyrirfram. Vatnsskatt greiði leigutaki með 1,50 — einni krónu og 50 aurum — á mánuði, er greiðist og fyrirfram fyrir næsta leigutímabil (14. maí — 1. okt. eða 1. okt. — 14. maí).

4. Standi leigutaki ekki í skilum að öllu leyti eða fari illa með hið leigða eða trufla húsfrið annara leigjenda hússins, þá hefir hann þegar fyrirgert leigurétti sínum, og leigan öll til næsta flutningsdags, er hann hefði átt heimtingu á að flytjast, eindöguð. Einnig getur leigusali kosið, að leigutaki verði kyrr til næsta fardags og krafði hann skaðabóta effir almennum reglum. Leigutaki setji tryggingu, þá er leigusali tekur gilda, fyrir greiðslu húsaleigu og vatnsskatts. Jafnskjótt sem leigusali flytur húsgögn sín brott úr íbúðinni, nema til viðgerðar sé og þau eigi aftur að flytja í hana, er og leigan öll eindöguð.

5. Leigutaka er skylt að skila íbúðinni hreinni og í góðu standi þegar hann flytur.

6. Brjótí leigusali skyldur sínar í nokkru verulegu, þá getur leigutaki flutt sig brott, eftir að hann hefir árangurslaust vandað um við leigusala, án þess að greiða leigu fyrir lengri tíma en þann, er hann hefir notað íbúðina, og auk þess krafði skaðabóta effir almennum reglum. Einnig getur leigutaki látið meta galla á íbúðinni og gert við hana á

kostnað leigusala eftir vottfasta aðvörun til leigusala og með 3 daga fyrirvara, þó því að eins, að eigi sé metið, að viðgerðin muni meira nema en 3 — þriggja — mánaða leigu.

7. Óheimil er leigutaka framleiga, nema einstakra herbergja, þó að öllu á sina ábyrgð.

8. Umgangur um forstofu er sameiginlegur efri og neðri hæð. Salerni eru tvö, og hefir leigutaki afnot annars þeirra, eftir ákvæðum leigusala.

9. Rísi mál út af samningi þessum, má reka það fyrir gestarétti Reykjavíkur.

10. Samningur þessi er í 2 samhljóða frumritum. Heldur sinn aðili hvoru.

Reykjavík 14. marz 1909.

Jón Jónsson. Helgi Björnsson.

Vitundarvottar:

Elis Pálsson.

Ármann Helgason.

2. Samningur um herbergi.

Eg, Jónína matsölukona Pálsdóttir, Hafnarstr. 8 Rvík, leigi hér með Árna gullsmið Guðmunds-syni eitt herbergi í húsi mínu Hafnarstr. 8 fyrir 15 kr. — fimmtán — krónur á mánuði, er borgist fyrirfram 1. dag hvers mánaðar. Í leigunni fylgja þessi húsgögn: 1 borð, 1 stóll, 1 þvottaborð, 1 rúmstæði og rúmföt.

Uppsagnarfrestur er 15 dagar.

Eg, Árni Gíslason, skuldbind mig til að fara

vel og varlega með hina leigðu muni og að halda samning þenna í öllum greinum.

Rvík 16. jan. 1911.

Jónína Pálsdóttir. Árni Guðmundsson.

Vitundarvottar:
Helgi Sveinsson.
Björn Geirsson.

§ 27.

B. Grunnleiga.

Sumstaðar, einkum í kauptúnum, er það algengt, að landeigandi selur land sitt á leigu til ræktunar og annara afnota. Venjulega geldur leigutaki ákveðið árlegt eftirgjald eftir lóðina. Hús, er leigutaki reisir á lóðinni, á hann oftast, og má hann venjulega veðsetja og selja þau með lóðarréttindum sínum, enda ganga þau erfðum sem önnur almenn fjárréttindi. Leigutiminn er venjulega langur, t. d. 99 ár., stundum óuppsegjanlegur af hálfu leigusala, og er þá næst að skoða lóðina *selda*, þannig að kaupverðið greiðist árlega með ákveðnu gjaldi. Samband aðilja er þá svipað því, ef leigusali lánaði leigutaka fé til þess að kaupa lóðina gegn því, að lánsinnstæðan stæði óuppsegjanleg með veði í lóðinni og þeim umbótum, er á henni væri gerðar. Ef eigi er staðið í skilum með argjöldin, þá má svo tilskilja, að leigutaki hafi glatað lóðarréttindum sínum. Samningur þessi er svipaður erfðafestu með rétti til að selja og veðsetja eignina, en þó er sá munur, að grunnleigan er oftast tímabundin fyrirfram, en erfðafestan er það ekki. Hún er í raun rétttri eignarréttur. Slik erfðafesta tíðkast hér ekki. Tún í Reykjavík hafa þó

verið seld á erfðafestu, sem kallað er, en sá réttur, sem þar við myndast, er í því fölginn, að maður fær landið til ræktunar fyrir vist árgjald. Ef það er selt, á bærinn forkaupsrétt, og ef því er breytt í byggingarlóð, þá fær bærinn 20% af verði þess, sjá H. R. D. í Dómas. VIII, 332, er staðfesti dóm landsyfird. í Dómas. VII, 382. Um þetta eru annars engar eða fáar sérreglur, og verða því almennar samningareglur að gilda um það, að því leyti sem þær geta átt við. Samninginn þarf að þinglesa, og gilda um þinglýsinguna samskonar reglur sem um þinglýsingu afsalsbréfa.

Grunnleigusamningur.

Jóhann Árnason, kaupmaður á Eskifirði, og Stefán Pétursson, verzlunarmaður sama staðar, gera svofeldan

Grunnleigusamning:

1. Jóhann selur Stefáni á leigu $\frac{1}{2}$ — eina hálf — dagsláttu úr lóð sinni í Eskifjarðarkaupstað. Takmörk hinnar leigðu lóðar eru: að sunnan: að norðan sjórinn, og breiddin er . . . metrar frá til

2. Hús þau, er leigutaki reisir á lóðinni, svo og önnur mannvirki, verða hans eign. Lóðina skal hann hafa girt innan 2 ára frá undirskrift þessa samnings. Hús og mannvirki á lóðinni má hann veðsetja og selja, ásamt lóðarréttindum sínum.

3. Árlegt gjald fyrir lóðarréttindin er kr. 25 — tuttugu og fimm — krónur, er greiðist fyrir 1. júlí ár hvert, fyrsta skifti 1. júlí næsta ár, til leigusala eða umboðsmanns hans hér á staðnum.

4. Leigutíminn er 99 — níutíu og níu ár — frá undirskrift samnings þessa að telja.

5. Greiði leigutaki ekki áskilið árgjald rétti-

lega eða hafi hann ekki girt lóðina innan áskilins tíma, hefir hann þegar fyrirgert lóðarréttindum sínum samkvæmt samningnum.

6. Rísi mál út af samningi þessum, má reka það fyrir gestarétti á Eskifirði.

7. Samningur þessi er í 2 samhljóða frumritum. Heldur sinn aðili hvoru.

Eskifirði 12. ág. 1909.

Jóhann Árnason. Stefán Pétursson.

Vitundarvottar:
Pétur Eiríksson.
Eiríkur Pálsson.

§ 28.

C. *Landsleiga.*

I. Um jarðarleigu eru gildandi ákvæði í l. nr. 1. 12. jan. 1884. Jörð er býli með afmörkuðu landi og metið til dýrleika. Jarðir hafa að fornu fari verið metnar til hundraða á landsvisu, en eitt hundrað á landvisu er 120 álnir vadmála eða eitt kýrverð. *Hjáleigur* eru hlutar úr öðrum jörðum, með sérstöku túni og ef til vill engjum, en sameiginlegu beitolandi. Þegar hjáleigu er úthlutað land úr heimajörðinni að fullu, þá er hún orðin jafnsjálfstætt býli, sem hver önnur jörð. En á meðan það er ekki gert, má eigandi leggja hana undir heimajörðina eða aðra hjáleigu hennar, þegar hann vill. Ekki má maður leggja jarðir sínar í eyði, nema hann fái þær eigi bygt. Sá, er eigi fær bygt jörð sína fyrir sumardaginn fyrsta, skal innan hálfsmánaðar láta bjóða hana upp fyrir fardagaár það, er í hönd fer, í þeirri þinghá, þar sem jörðin liggur. Ef enginn vill þá taka hana fyrir neitt eftir-

gjald, þá skal hann, t. d. að kirkju, banna nágrönnum öll afnot hennar, og verða þau þeim þá óheimil. Ef hann fer svo að, þá losast hann við að halda uppi lögskilum af jörðinni, t. d. greiðslu skatta, fjallskil, boðburð, ef hún verður honum arðlaus. Nú er sama jörð í eyði árum saman, þá mun þurfa að fara svo að, sem sagt var, til þess að losna við að halda uppi lögskilum af henni. Jarðir *skal* jafnan byggja frá fardögum til fardaga.

II. Eigandi jarðar *skal* selja hana á leigu, ef hann býr ekki á henni sjálfur. Samningur um jarðarleigu er nefndur *byggingar-* eða *ábúðarsamningur*. Leigusali kallast *landsdrottinn*, en leigutaki *landseti*, *leiguliði* (og í fornu máli *leiglendingur*). Að selja jörð á leigu er kallað að »*byggja*« jörð, og afnot landseta kallast *ábúð*. Jörð, er seld er á leigu, kallast vera í »*bygging*«. Samningur þessi er bindandi, þótt eigi sé hann *skriflegur*, en tryggilegra er, einkum landsdrottni, að gera samninginn *skriflega*, því að annars er svo á lítið, sem hann hafi bygt jörðina leiglendingi (og ekkju hans, meðan hún giftist ekki af nýju) lífstíð hans, nema landsdrottinn *sanni*, að öðru vísi hafi verið um samið. Ef því t. d. tveir vottar hafa heyrt á, er aðiljar sömdu, þá getur landsdrottinn sannað með framburði þeirra, að jörðin hafi verið skemmri tíma bygð. En eftir almennum reglum verður sá aðili, sem rétt vill byggja á samningnum, að sanna þau atriði hans, er hann styðst við. T. d. verður landseti að sanna, að honum hafi verið bygð jörðin, ef landsdrottinn meinar honum að flytja að henni. En auk þess kveða lög 1884 allskýrt á um flest atriði, sem að byggingu og ábúð jarða lúta, og má þá ætla, að aðiljar hafi ætlast til, að ákvæðum þeirra laga yrði fylgt um þau efni, sem ekk-

ert hefir verið samið um, eða þeir verða ekki sáttir á. Auk þess kemur til greina, hvað venjulegt er um ábúð í því bygðarlagi, og sá, er heldur fram afbrigðum frá lögunum eða þeim venjum, verður venjulega að sanna sitt mál.

Lög 1884, 2. gr. segja að visu, að *byggingarbréf skuli* gera og kveður jafnframt á, *hvað* í því skuli standa, en þetta er, eins og áður segir, alls eigi svo að skilja, sem *slikt bréf þurfi* að gera, og því síður, að samningurinn sé ógildur, þótt eigi sé alt fram tekið í bréfinu, sem lögin segja, að í því skuli vera. Ef ábúðartíminn er t. d. ekki ákveðinn í byggingarbréfi, þá er litið svo á, sem jörðin sé bygð æfilangt, (v: landseta og ekkju hans eftir hans dag, meðan hún giftist eigi af nýju), en samningurinn eða önnur ákvæði byggingarbréfsins eru fullgild fyrir því. Skriflegur samningur um landsleigu heitir *byggingarbréf*. Byggingarsamningi með venjulegum kjörum — þar á meðal lífstiðarábúð — þarf ekki að þinglýsa, því að hver maður, er t. d. kaupir jörð, getur gengið að því visu, að hún sé þannig bygð, nema eigandi búi sjálfur á henni.

Það, sem taka ber fram í byggingarbréfi, er aðallega þetta:

1. Nöfn landsdrottins og landseta.
2. Nafn jarðar, um ítök, kvaðir og iskyldur (afgjaldsskyldur), er á henni kunna að hvíla, svo og um þau ítök eða önnur réttindi, er hún kann að eiga í annara manna lönd, landamerki hennar, en þar nægir að vísa til landamerkjaskrár, ef löglega hefir gjörð verið. Ef jarðarpartur er bygður, þá verður að greina stærð hans, t. d. hálf jörðin, o. s. frv.
3. Lengd ábúðartímans.

4. Kúgildi, sem jörðinni fylgja, hús, önnur mannvirki o. s. frv.
5. Eftirgjald, landskuld og leigur, i hverju og hvenær og hvar greiðast skuli, jarðabætur, ef leiguliða er gert að inna þær af hendi o. s. frv.

Tvö samhljóða frumrit á að gera af byggingarbréfi, og riti aðiljar nöfn sín undir þau með vottum. Skal svo sinn þeirra halda hvoru eintaki. Samningurinn er þó auðvitað gildur, þótt eigi sé vottar og eigi sé nema eitt eintakið. Í byggingarbréf þarf ekki að taka upp það, er lög mæla fyrir um. Nægir oftast að visa til laganna um alt það, er þau geyma ákvæði um, og aðiljar vikja ekki frá.

III. *Réttindi leiguliða.* 1. Leiguliði á rétt á að taka til voryrkju, t. d. vinna á túnnum, þegar hann vill. Fráfarandi getur ekki meinað honum það, en ekki er hann skyldur að hýsa viðtakanda né fólk hans, sbr. Jb. Llb. 3. k. Bú sitt má hann ekki flytja á jörðina, nema fráfarandi leyfi, fyrr en i fardögum. Fardagar eru 4, fyrsti fardagur er fimtudagur i 7. viku sumars.

2. *Afnot aðflytjandi leiguliða af jörðu heffast i fardögum.* Þó á hann öll afnot eggvers, t. d. æðarvarps, ef jörðu fylgir, það vor, er hann flytur að jörðinni. Fylgi reki jörðu, þá á viðtakandi það, er rekur eftir miðjan föstudag i fardögum. Ábúandi skal hafa öll leiguliðaaafnot, en þau eru, samkv. lögum 1884, 12. gr., notkun húsa og annara mannvirkja, er jörðu fylgja, innstæðukúgilda og alls þess, er jörðu fylgir, svo sem engja, haga, skógar, vatns, veiði i vötnum, sjó og á landi, sbr. t. d. námul. nr. 50, 30. júlí 1909, 3, 21. og 30. gr., nema frá sé numið. Sérstaklega mun titt að undanskilja reka leiguliðanotum, en þó skal leiguliði eignast álnarkefli eða minni, nema sérstaklega sé undan-

skilin eða svo hafi viðgengist á þeim reka. Eftir Jónsb. Llb. 6. k. átti leiguliði reka fugla, fiska, háskerðinga og hnisu, þótt ekkert væri umsamið, en trjáreka eigi, utan álnarkefli og smærri, en ef hval rak, þá skyldi leiguliði hafa 6 vættir, hálf spik og hálf rengi, fyrir að bjarga hvalnum, þó því aðeins, að hvalur væri tvitugur (ö: 20 álna langur). Þessar reglur Jónsb. Llb. 6. k. hafa l. 1884 ekki numið úr gildi, og virðist leiguliði því ekki eiga frammar reka hvala og víðar en í Jónsbók segir, nema öðruvisi sé um samið. Leiguliði á og sókn máls þess ef leiguliðaréttur hans er brofinn, t. d. beittar engjar hans.

3. Um rétt leiguliða gagnvart landsdrottni, ef hús eða jörð spillast af völdum náttúrunnar, sjá IV, 2.

4. *Endurgjald fyrir jarðabætur*, sem honum er ekki skylt að vinna, t. d. gaddavirsgirðing um tún, vörzlu- eða vatnsveituskurði, eða verndun jarðar fyrir skemdum náttúruafla, getur landseti stundum fengið greitt hjá leiguliða. Ef hann vill vinna slíka jarðabót, þá skal hann leita um það samkomulags við landsdrottinn, og hvílir á leiguliða að sanna, að svo hafi hann gert. Ef eigi næst samkomulag, þá getur hann látið dómkveðja óvilhalla menn til þess að meta, á sjálfs sín kostnað, hvort varanleg not muni verða að jarðabótinni eða tilvinnandi að vinna hana, og skulu matsmenn gera áællun um kostnaðinn og hversu mikið eftirgjald jarðarinnar megí hækka við jarðabótina til frambúðar. Landsdrottinn skal bjóða að vera við mat þetta. Síðan skal landseti bjóða landsdrottinn að gera jarðabótina og borga jafnframt hálfan kostnaðinn við matið, en að leiguliði skuli svo halda henni við og greiða hækkun þá á eftirgjaldinu, sem metin var. Vilji landsdrottinn það eigi,

er leiguliða rétt að gera jarðabótina á sinn kostnað. Þegar leiguliði fer frá jörðu, skal meta, hversu mikið jörðin megi hækka að varanlegu eftirgjaldi fyrir jarðabótina, og hvern kostnað hafi þurft til þess að gera hana. Skal fráfarandi þá fá kostnaðinn endurgoldinn, en þó ekki með hærri upphæð en nemi 12 sinnum hækkun eftirgjaldsins, l. 1884, 20. gr. Nú vill landsdrottinn gera jarðabót, og getur þá landsdrottinn leitað samkomulags við leiguliða um hana, en náist samkomulag ekki, þá getur landsdrottinn unnið hana einn, en bæta verður hann leiguliða það, sem verkið kann að hafa spilt leiguliðafnotum hans. Síðan lætur landsdrottinn meta, hversu mikið eftirgjaldið megi hækka við jarðabótina, og skal landseti þá gjalda þá hækkun, en nýtur hins vegar endurbótanna.

5. Um réttindi leiguliða til álags, sjá VI.

6. Samkvæmt lögum nr. 30, 20. okt. 1905, 1. gr. á leiguliði forkaupsrétt að leigujörð sinni, ef hún er seld á ábúðartíma hans. Réttur þessi er fölginn í því, að hann gengur fyrir öðrum kaupendum að öðru jöfnu. Forkaupsréttur hans helzt, þótt hann hafi sagt jörð lausri eða verið löglega byggt út, þangað til jörðin hefir verið öðrum bygð. Þá fær sá réttinn. Ef ábúendur eru fleiri en einn á sömu jörð, þá skal öllum bjóða jörð til kaups. Vilji fleiri en einn kaupa, þá gengur sá fyrir, sem eitt-hvað á áður í jörðinni, en ella ræður eigandi, hverjum hann selur. Sá er neyta vill forkaupsréttar síns, skal segja til þess innan hálfsmánaðar frá því að honum voru kaupin boðin. Yfirlýsing um það, að leiguliði ætli eigi að neyta forkaupsréttarins gildir 6 mánuði. Að þeim tíma liðnum þarf því á ný að bjóða honum forkaupsrétt, ef ekkert hefir orðið úr sölunni, en nýr kaupandi

býðst. Ef forkanpsréttarins er ekki gætt, þá getur leiguliði höfðað mál innan 6 mánaða frá því, er hann fékk vitneskju um, að réttur hans var brotinn, enda sé málinu frámhaldið með hæfilegum hraða. Getur hann krafist þess, að gjörningur sá, er fór í bága við rétt hans, verði dæmdur ógildur, og að hann fái að ganga inn í kaupin. Verður hann til þess að stefna bæði seljanda (landsdrottni og kaupanda), því að dómur gagnvart öðrum þeirra er ekki bindandi fyrir hinn. Eigi þeir báðir sama varnarþing, þá getur hann stefnt þeim í sama máli, og ef til vill líka, þótt eigi sé svo ástatt, eftir N. L. 1—2—15, á fasteignarvarnarþinginu, sbr. hér við ldsýrd. í Dómas. VIII, 34, 278. Landsdrottni er áriðandi að tryggja sér sönnun þess, að hann hafi boðið leiguliða kaupin, og er vissast að láta stefnuvotta birta honum tilboðið. Ákvæði l. 1905 gilda varla, nema þegar jarðir eru seldar fyrir peninga eða tegundarákveðna muni, t. d. vörur, en ekki t. d., þegar jörð er skift fyrir aðra fasteign. Um forkaupsrétt hreppsfélaga gilda í öllum aðalatriðum sömu reglur sem um leiguliða.

7. Samkvæmt l. nr. 31, 20. okt. 1905 og l. nr. 50, 16. nóv. 1907 er ráðherra heimilt að selja þjóðjarðir og kirkjujarðir (s: lénskirkju- eða lands-sjóðskirkjujarðir) ábúendum þeirra, svo framarlega sem jörðin er ekki, að áliti sýslunefndar, fallin til embættisbústaðar, fyrir skóla, sjúkrahæli eða til annara almenningsnota, eða ef kauptún, þorp eða verk-smiðjuíðnaður er fyrir á jörðinni, eða sýslunefnd telur líklegt, að slíkt muni koma þar upp innan skamms, eða sýslunefnd telur jörðina sérstaklega fallna til sundurskiftingar milli margra grashýla. Leiguliði skal senda sýslumanni beiðni um kaupin, stílaða til stjórnarráðsins. Sýslumaður leggur beiðn-

ina fyrir næsta sýslufund og, ef sýslunefnd telur, að selja megi jörðina að lögum, þá nefnir sýslumaður menn til að meta hana. Matsgjörðina eiðfesta og önnur skjöl, er að sölunni lúta, sendir sýslumaður svo i stjórnarráðið. Ef stjórnarráðið selur jörðina, skal kaupandi greiða að minsta kosti 10. hluta kaupverðsins við afsal, en hinn hlutann skal kaupandi greiða á ekki lengri tíma en 28 árum og gjalda 4⁰/₁₀₀ ársvöxtu af því. Skuldabréf skal hann gefa út fyrir þeim hluta kaupverðsins, sem hann greiðir ekki við afsal, og setja jörðina með 1. veðrétti til tryggingar eftirstöðvum kaupverðsins.

IV. *Skyldur leiguliða.* 1. Hann er skyldur að vera kominn til jarðar, að forfallalaus, 7 vikur af sumri. Ella má landsdrottinn byggja hana öðrum það fardagaár, og getur þá heimtað skaðabætur, landskuld og leigur, af leiguliða fyrir það fardagaár.

2. Leiguliði er skyldur að halda húsum öllum við og öðrum mannvirkjum, sem jörðu fylgja, og ábyrgist hann fyrning þeirra (þ: svarar álagi, er hann flyzt frá jörðinni). En ef hús skemmast af völdum náttúrunnar, svo að leiguliða verður ekki sök á gefin, t. d. af skriðum, jarðskjálfta o. s. frv., þá skulu landsdrottinn og leiguliði gera hús aftur í sameiningu, leggi landsdrottinn til viðs, en leiguliði verk, l. 1884, 16. gr. Ef land leigujarðar spillist á sama hátt, t. d. af skriðum, sandfoki, vatnagangi o. s. frv. þá geri leiguliði landsdrottinn orð og getur krafist skoðunar á skemmdunum. Verði þær bættar á einu ári, þá bæti hvor að helmingi, en leiguliði þó eigi meira en svo, að hann kosti ekki til þess meira en helmingi af upphæð landsskuldar eftir jörðina. Verði jörð ekki bætt á svo skömmum tíma eða skemdirnar verða til langframa, þá getur leiguliði

heimtað landskuld setta niður alt að helmingi, l. 1884, 17. gr., sjá Dómas. VI, 240 og (Hrd.) VII, 80. Kúgildi jarðarinnar ábyrgist hann, l. 15. gr. Sú regla gildi þó varla eftir Jónsb. Kb. 16, en hefir myndast með venju. Hirða skal leiguliði áburð allan og bera hann á tún og verja tún og engjar fyrir ágangi, og vinna upp, l. 1884, 18. gr., sbr. 11., 19. og 22. gr.

3. Leiguliði má ekki *byggja öðrum jörðina* eða hluta hennar, ekki heldur taka húsfólk, né ljá öðrum hlunnindi hennar, svo sem slægjur, beit o. s. frv., nema samskonar hlunnindi komi á móti, né selja hey, nema í harðindum eftir áskorun hreppsetndar, eða áburð af jörðinni, l. 13. gr.

4. Hval- og trjáreka skal hann hirða fyrir landsdrottinn, og ábyrgist hann skaða, ef af vanrækt hans verður í þessu efni, l. 14. gr.

5. Eftirgjald jarða er forgangskrafa í þrotabúi leiguliða, skiftal. 12. apríl 1878, 83. gr. b. 2. það er venjulega:

a. *Landskuld.* Hún skal greidd í fardögum hvers árs eftir á, nema öðruvisi sé um samið.

b. *Kúgildaleigur,* eftir gamalli venju 20 @ smjörs eftir kúgildið. Gjaldldagi þeirra er Mikaelsmessa fyrir hvert liðandi ár.

Gjöld þessi ber leiguliða að færa landsdrottni á heimili hans honum að kostnaðarlausu, þó svo, að eigi sé það fjær en þingmannaleið. Ella verður landsdrottinn að setja umboðsmann til viðtöku afgjaldsins.

c. Auk þess á leiguliði að greiða alla skatta og skyldur af jörðinni, t. d. ábúðar- og tekjuskatt, og halda uppi öllum lögskilum af henni, t. d. boðburði, l. 1884, 24. gr.

d. Því næst má svo tilskilja í ábúðarsamn-

ingi, að leiguliði skuli ár hvert vinna ákveðnar jarðabætur, t. d. túnasléttur, túngarðahleðslu, vörzlu-eða veituskurði, vegabætur o. s. frv. Vinni leiguliði eigi jarðabætur eitt ár í senn, þá á landsdrottinn heimtingu á bótum fyrir þá sök eftir óvilhallra manna mati. Jarðabætur, er skylt er að vinna samkv. ábúðarsamningnum, má eflaust skoða sem hluta eftirgjaldsins eftir jörðina, aðeins með þeim afbrigðum, að vanræksla um vinnu þeirra eitt ár varðar eigi útbyggingu.

6. Fráfarandi leiguliði skal hafa borið á tún áður en hann fer af jörð sinni, l. 11. gr. Flutt skal hann hafa bú sitt af jörð síðasta fardag, en heimil eru honum hús þangað til, í samfélagi við viðtakanda, um fardagana. Þó má hann það skilja eftir af búshlutum sínum, sem viðtakanda er ekki mein að, og hann getur eigi þegar flutt burt með sér. Hafi hann eigi flutt búshluti sína burt fyrir veturnætur næstu, þá skal ábúandi segja hreppstjóra til, og skal farið með munina sem hluti í vanhirdingu, l. 8. gr. Hey, áburð eða eldsneyti má hann ekki flytja burt af jörðu, nema hann hafi áður boðið það viðtakanda eða landsdrottni, og þeir eigi viljað kaupa, en þá skal hann hafa flutt það burt fyrir næstu heyannir. l. 9. gr. Samskonar forkaupsrétt eiga landeigandi og viðtakandi á húsum, sem leiguliði á á jörð, og ef þeir vilja ekki kaupa, eftir mati úttektarmanna, þá skal fráfarandi hafa rofið hús fyrir Jónsmessu, l. 10. gr. Venjulegt er, að fráfarandi selji viðtakanda slik hús og gjaldi með því álagið. Flytjist leiguliði ekki af jörð, þá er honum ber, getur landsdrottinn látið bera hann út á sína ábyrgð, l. 29. gr.

V. *Lok ábúðartímans.* 1. Leiguliði getur sagt lausri jörð frá næstu fardögum, þótt ábúðartími

væri lengri ákveðinn, en gert skal hann hafa það fyrir jöl. Skal það gert bréflaga og við votta, l. 27. gr. Ef ábúðartími er liðinn, samkv. samningnum, í næstu fardögum, þá þarf hvorugur að segja upp, sbr. 27. gr., sbr. við 28. gr. En ef ábúð er þá endurnýjuð, þarf að gera nýtt byggingarbréf eða rita framlenging ábúðartímans á hið gamla. Ef manni er bygð jörð tiltekinn áratíma, þá heldur ekkja ábúð þann tíma. Uppsögn er bezt að láta stefnuvotta birta. Flytjist leiguliði ólöglega af jörð, svo sem fyrir fardaga, áður en hann ætti að flytja, eða ef hann beitir þrásetu, þá varðar það skaðabótum, sbr. 28. gr. Ef leiguliði flytur brott án löglegrar uppsagnar, þar er honum bar að segja jörð lausri, getur landsdrottinn krafist hann eftirgjalds eftir jörðina næsta fardagaár, l. 28. gr.

2. Leiguliði fyrirgerir ábúðarrétti sínum, ef hann vanefnir skyldur sínar samkvæmt ábúðarsamningnum, enda þótt umsaminn ábúðartími sé ekki á enda.

a. Í þeim tilfellum, er nú skal greina, fyrirgerir leiguliði ábúðarrétti sínum svo, að eigi þarf að segja honum upp ábúðinni, »byggja honum út«:

α. Ef hann flytur ekki að jörð forfallalaust 7 vikur að sumri, sjá IV, 1.

β. Ef leiguliði greiðir eigi jarðarafgjöld sín áður missiri er liðið frá gjalddaga, l. 24. gr., sbr. þó að framan IV, 5. d. Ef afgjald er síðar greitt, verður landsdrottinn að áskilja sér rétt til að neita réttar síns fyrir vanskil á afgjaldinu, því að ef hann tekur við afgjaldinu án þessa fyrirvara, þá hefir hann þar með gefið leiguliða upp sökina.

b. Ef leiguliði vanefnir aðrar skyldur sínar, þá verður að byggja honum út. Um útbygging gilda samskonsr reglur sem um uppsögn af hálfu.

leiguliða, að hún á að vera bréfleg, við votta og fyrir jól og svo skýr, að leiguliði viti, að hverju hann hefir að ganga. Útbyggingarsakir eru:

α. Ef leiguliði byggir öðrum af jörð sinni, tekur húsfólk, ljær eða selur öðrum hlunnindi jarðar, hey eða áburð, l. 1884, 13. gr.

β. Vanhirðing áburðar, túns og garða, ef hann vinnur ekki upp tún og engjar, svo að jörð sé í fullri rækt, eða neytir ekki hlunninda jarðar á þann hátt, að sem minst spjöll verði að, fleiri en eitt ár í senn, l. 1884, 18. gr.. Ef tún og engi fara í órækt, hús hrörna um skör fram, innstæðukúgildi falla o, s. frv., nema hann lofi að bæta úr því, setji tryggingu fyrir því og efni það loforð sitt. Landsdrottinn getur látið úttektarmenn meta þesskonar vanhirðu, og hefir leiguliði fyrirgert ábúðarrétti sínum, ef matið gengur honum á móti, enda skal hann þá borga matsgjörðina, l. 22. og 23. gr.

γ. Ef leiguliði hefir ári lengur vanrækt að gera áskildar jarðabætur, l. 19. gr. Tryggilegast er leiguliða að láta taka út jarðabæturnar ár hvert, t. d. meta hversu mörg dagsverk hafi unnin verið, hve mikið sléttað o. s. frv.

VI. Þegar ábúandaskifti verða á jörðum, þá skulu þær *teknar út* með lögmætri skoðunargjörð. Skulu úttektarmenn meta álag á hús og mannvirki þau, er jörðinni fylgja. Greiðir fráfarandi viðtakanda álagið. Gjörðina rita úttektarmenn í löggilta bók, og skulu allir hlutaðeigendur (viðtakandi, jarðareigandi og fráfarandi eða umboðsmenn þeirra) undirrita gjörðina. Einnig skoða úttektarmenn innstæðukúgildi jarðarinnar. Álagið skal greitt viðtakanda strax eftir skoðunargjörðina. Ella geta úttektarmenn tekið það lögtaki í munum þeim, sem fráfarandi á þar á jörðunni. Geti viðtakandi

eigi fengið álagið hjá fráfaranda, enda geti hann sannað, að hann hafi kafið fráfaranda löglega um það, t. d. við úttektargjörðina, þá getur viðtakandi heimtað, að landeigandi greiði álagið. — Yfirúttektar getur hver aðilja krafist innan hálfsmánaðar eftir úttektargjörð, og nefnir sýslumaður þá 4 menn til þess starfa.

Úttektargjörðir kostar viðtakandi og fráfarandi að jöfnu, en yfirúttekt krefjandi einn, ef hún gengur honum á móti, en ella viðtakandi og fráfarandi að jöfnu, 1, 1884, 30.—34. gr.

1. Byggingarbréf.

1. Eg, Árni Bjarnason, bóndi á Ormsstöðum í Grímsnesi, byggji hér með eignarjörð mína $\frac{2}{3}$ — tvo þriðju — hluta eða 20 hndr. jarðarinnar Hamra í sömu sveit Eyjólfu Guðmundssyni, vinnumanni minum, frá fardögum 1906 að telja til fardaga 1909.

2. Leiguliði skal hafa allar nytjar $\frac{2}{3}$ hluta jarðarinnar, húsa og annara mannvirkja, er þeim hlutum hennar fylgja og landsdrottinn á, að því fráskildu, að landsdrottinn áskilur sér að heyja eitt kýrfóður, 45 — fjörutíu og fimm — þurrabandshesta, í landi jarðarinnar, helming í túni og helming í engjum, svo og húsnæði handa sjálfum sér og þjónustu og matreiðslu, beit fyrir 2 hross í landi jarðarinnar og hús handa þeim, alt án sérstaks endurgjalds. Neyti landsdrottinn ekki þessara hlunninda, hækkar landsskuldin um 30 — þrjátíu — krónur á ári.

3. 4 kúgildi fylgja þessum $\frac{2}{3}$ hlutum úr jörðinni, 2 kýr- og 2 ærkúgildi, og hefir leiguliði nytjar þeirra. Landamerki allrar jarðarinnar eru samkv. landamerkjaskrá 6. júní 1887. Túni og

engjar eru skift milli $\frac{1}{3}$ og $\frac{2}{3}$ hluta jarðarinnar, en úthagi er óskiftur.

4. Afgjald jarðarpartanna er: Kúgildaleigur 80 ₤ — áttatiu pund — smjörs, er greiðist landsdrottni á Mikaelsmessu ár hvert í hreinu og vel verkuðu smjöri. Landsskuld, 80 — áttatiu — krónur í peningum, greiðist fyrir 10. október ár hvert, meðan ábúðartíminn stendur. Skatta alla og skyldur greiði leiguliði og af jörðinni. Loks skal leiguliði vinna 20 — tuttugu — dagsverk að jarðabótum á hverju ári á nefndum jarðarhlutum, annaðhvort túnasléttur, vörzlu- eða áveituskurði eða túngirðingar, alt eftir ákvæðum landsdrottins ár hvert. Skal landsdrottinn hafa ákveðið þetta fyrir réttir fyrir næsta fardagaár. Láti leiguliði undanfalla að vinna áskildar jarðabætur að einhverju leyti eða öllu um eitt ár, þá varðar það þegar útbyggingu.

5. Brjóti leiguliði samninginn í nokkru atriði, smáu eða stóru, þá varðar það útbyggingu.

6. Að öðru leyti fer ábúðarsamningur þessi að öllu eftir lögum um bygging, ábúð og úttekt jarða 12. jan. 1884.

7. Rísi málsókn út af samningi þessum eða ábúðinni, þá má reka málið fyrir gestarétti í Grímsnessþinghá, og eru málsaðiljar ásáttir að láta sér nægja viku stefnufrest.

8. Tvö samhljóða frumrit eru gerð af samningi þessum, og heldur sinn málsaðili hvoru.

Til staðfestu nöfn málsaðilja, undirrituð í viðurvist tveggja vitundarvotta.

Ormsstöðum 2. jan. 1906.

Árni Bjarnason. Eyjólfur Guðmundsson.

Vitundarvottar:

Þórður Jónsson.

Björn Pálsson.

2. *Útbygging.*

Með því að þér, herra Eyjólfur Guðmundsson, á Hömrum í Grímsnesi, hafið eigi haldið ábúðarsamning 2. jan. 1906, þar sem þér hafið ekki greitt landsskuld eftir fardagaárið 1906—1907 enn þá, og því 2 mánuðir liðnir frá áskildum gjalddaga, þá er yður hér með sagt upp ábúð á $\frac{2}{3}$ hlutum nefndrar jarðar, Hamra í Grímsnesi, frá fardögum 1908, og ber yður því að hafa flutt alt yðar burt af jörðinni fyrir fardaga, samkvæmt lögum 12. jan. 1884. Ella verður leitað aðstoðar fógeta til þess að bera yður út af jörðinni, eins og lög standa til.

Útbygging þessa eru stefnuvottar Grímsnesshrepps beðnir að birta ábúanda, herra Eyjólf Guðmundssyni, á Hömrum.

Ormsstöðum 12. des. 1907.

Árni Bjarnason.

3. *Tilboð um kaup á leiguþjörð.*

Eg undirritaður, eigandi jarðarinnar Hóla í Seltjarnarneshreppi, býð yður, herra Ólafur Ólafsson, sem ábúanda téðrar jarðar, kaup á jörð þessari fyrir kr. 8000 — átta þúsund — krónur, og með þeim greiðslukjörum, að þér takið að yður veðskuldir þær. er hvíla á jörðinni, alls kr. 5000 — fimm þúsund — krónur, greiðið mér við afsal 2000 — tvö þúsund — krónur, en afganginn á næstu 2 árum, enda setjið þér mér jörðina að veði með 3. veðrétti til tryggingar greiðslu þessara 1000,00 kr.

Svars yðar vænti eg innan lögákveðins tíma, hálfsmánaðar. Að öðrum kosti, og svo ef þér neytið ekki forkaupsréttar yðar, mun eg selja jörðina mjög bráðlega, með því að kaupandi býðst að henni gegn framangreindum skilmálum.

Tilboð þetta eru stefnuvottar Seltjarnarnesshrepps beðnir að birta herra Ólafi Ólafssyni.

Reykjavík 14. des. 1910.

Eiríkur Pétursson.

4. *Beiðni um kaup þjóðjarðar.*

Eg undirritaður, ábúandi þjóðjarðarinnar Hrauntúns í þingvallasveit, leyfi mér hér með að fara þess á leit, að hinu háa stjórnarráði mætti þóknast að selja mér téða ábýlisjörð mína samkvæmt lögum nr. 31, 20. okt. 1905.

Vænti eg þess, að sýslumaðurinn í Árnessýslu leggi þessa beiðni mína fyrir sýslunefnd, og að hann muni, að fengnu áleti hennar, kveðja tvo þar til hæfa menn, til að virða jörðina til peninga, og að hann muni láta virðingargjörðina, ásamt áleti sýslunefndar, fylgja þessari beiðni minni.

Virðingarfylst.

Jón Helgason.

Til
stjórnarráðsins.

§ 29.

Umboð.

Mönnum er venjulega heimilt að fela meðferð mála sinna öðrum manni. Samningur um slíka meðferð mála annara nefnist *umboð*. Sá, er umboð veitir, kallast *umbjóðandi* (umboðssali), en hinn, er umboð tekur, *umboðsmaður* (fyrirsvarsmaður, talsmaður, málsvari o. s. frv.). Þegar lýsa skal reglum um umboð, ber að greina milli: I. Sambands umbjóðanda og umboðsmanns, II. Umboðsmanns

og viðsemjanda hans og III. umbjóðanda og viðsemjanda umboðsmanns.

I. Starfsvið umboðsmannsins í sambandinu milli umbjóðanda og umboðsmanns fer eftir samningi þeirra. Umbjóðandi getur falið umboðsmanni fyrirvar um eitt ákveðið málefni, t. d. að afhenda skuldheimtumanni peninga til greiðslu skuldar, að leggja fé inn í sparisjóð eitt skifti, að selja fasteign o. s. frv., eða umfangsmeiri og fleiri störf, t. d. að annast í bili öll kaupskýslustörf sín eða jafnvel öll fjármál sín (*aðalumboð*). Störf þessi rækir umboðsmaður á kostnað, ábyrgð og í nafni umbjóðanda, svo að hinn síðarnefndi hefir tap og ágóða af starfsemi umboðsmanns. Umbjóðandi á kröfu til endurgjalds fyrir framlög sín til framkvæmdar starfa sinum, t. d. málflytjandi fyrir réttargjöld, sem hann hefir greitt fyrir málsaðilja, umbjóðanda sinn. Endurgjald fyrir fyrirhöfn sína á umboðsmaður, enda þótt ekki sé sérstaklega um það samið, ef venja er til slíks eða umboðsmaður hefir sér að atvinnu framkvæmd slíkra starfa, er honum hafa falin verið, fyrir aðra, t. d. málflutningsmenn, fasteignasalar, verzlunarumboðsmenn («kommissionerar»). Umbjóðandi getur tekið aftur umboðið, þegar hann vill, nema umbjóðandi hafi sjálfur annan og meiri hag af umboðinu en það eitt að vera umboðsmaður, t. d. umboð til að rita nafn umbjóðanda sem ábekings á vixil, þar sem umboðsmaður er sjálfur lántakandi eða eigandi vixilsins. Hins vegar getur umbjóðandi oft orðið skyldur til að bæta umboðsmanni tjón það, er hann biður sakir þess, að hann er sviftur því, t. d. ef A. ræður B. fastan málflutningsmann fyrir sig eitt ár í senn fyrir ákveðið gjald, en tekur svo umboðið af honum aftur, ef A. felur B. flutning ákveðins dóms-

máls fyrir ákveðna upphæð, en tekur umboðið án lögmætra ástæðna af honum o. s. frv. Umboðið getur ennfremur verið timabundið, t. d. umboð til A.s um að heimta jarðarafgjald eitt ár, umboð til að mæta fyrir dómi ákveðinn þingdag o. s. frv. Umboði er venjulega lokið við andlát umbjóðanda, ef hann verður gjaldþrota, nema umboðið sé um málefni, er þrotabúinu eru óviðkomandi, og ef umbjóðandi er sviptur fjárforræði. Umboðsmaður getur ekki sagt upp lofordi sínu samkvæmt umboðinu, nema einhverjar lögmætar ástæður leysi hann frá því. Breyti umboðsmaður út af fyrimælum umbjóðanda, t. d. lofi öðru en áskilið var, og umbjóðandi verður bundinn við það, eða umboðsmaður rækir starfann óforsvaranlega, t. d. lætur skuld, er honum var falin til innheimtu, fynast fyrir vanrækslu, getur hann orðið skaðabótaskyldur fyrir það. Venjulega má umboðsmaður ekki fela öðrum umboð. Umboðsmaður þarf að vera 16 ára, en umbjóðandi fullveðja, ef umboðið snertir fjármál hans.

II. Viðsemjanda umboðsmannsins er hyggilegast að tryggja sér sönnun fyrir umboðinu. Oft hefir umboðsmaður skriflegt umboð, og er það vissast báðum. Líka getur svo verið ástatt, að umbjóðandi hafi gefið viðsemjanda sérstaklega til kynna, að umboðsmaður hafi umboð hans til starfans, t. d. hafi skrifað viðsemjanda það, auglýst það í blöðum, o. s. frv. Ef umboðsmaður gerir annað eða meira en hann má, samkvæmt umboðinu, þá verður það sjaldnast bindandi fyrir umbjóðanda, en þá mætti spyrja, hvort umboðsmaður baki sér ekki skaðabótaskyldu gagnvart viðsemjanda. Það gerir hann, ef hann gabbar viðsemjanda vissvitandi eða af vangá, og viðsemjandi

veit ekki eða hefði ekki átt að vita annað, en að umboðsmaður fylgdi umboðinu. Ennfremur er það álit sumra, að umboðsmaður *ábyrgist* umboð sitt, og verði því jafnan að bæta viðsemjendum sínum, ef hann fer út fyrir takmörk þau, sem umbjóðandi hefir sett honum, svo að umbjóðanda er óskýlt að standa við gjörðir umboðsmannsins. Þess vegna er umboðsmanni áriðandi að geta sannað, hvað hann hafði heimild til þess að gera, og er það auðvitað bezt með því að taka umboðið skritlegt af umbjóðanda.

III. Umbjóðandi er bundinn við gjörðir umboðsmanns síns gagnvart viðsemjanda hans á meðan umboðsmaður gerir ekki annað eða meira en umboðið segir, eða það, sem eftir eðli málsins leiðir beinlínis af fyrirmælum þeim, sem í umboðinu eru sett. Ef umboðsmaður semur öðruvísi en umboð hans stendur til, þá er umbjóðanda óskýlt að halda þá samninga, nema hann hafi veitt viðsemjanda umboðsmanns ástæðu til að ætla, að umboðið næði til þeirra samninga, er umboðsmaður hefir gert án heimildar, og viðsemjandi vissi eða átti ekki að vita betur en að umboðsmaður hefði heimild til þess að gera þá, svo sem ef umboðsmaður sýnir skriflegt umboð, er heimilar honum að selja jörð fyrir 2000 kr., en umboðsmanni hefir munnlega verið bannað að láta hana fyrir minna en 2500 kr., en hann selur hana fyrir 2000 kr., samkvæmt hinu skriflega umboði sínu, eða ef umbjóðandi hefir beinlínis skrifað eða sagt viðsemjanda, að umboðsmaður hefði umboð sitt með ákveðnu efni, eða umboðsmaður gegnir einhverjum starfa, t. d. sem búðarmaður, verzlunarstjóri o. s. frv. fyrir umbjóðanda, og lætur af hendi þær verzlunarvörur, sem umbjóðandi hefir bannað að selja,

o. s. frv. Ekki er umbjóðandi heldur bundinn við samninga umboðsmanns, eftir að umboðinu er lokið, nema svo standi á, að umboðsmaður hafi enn skriflegt umboð eða viðsemjandi hafi fengið sérstaka tilkynningu um umboðið, og að hann viti ekki, að því er lokið. Af þessu er ljóst, að umbjóðanda getur orðið bagalegt, ef hann hefir selt umboðsmanni skriflegt umboð í hendur, og umbjóðandi vill ekki skila því góðmótlega, eða ef umboðið er auglýst að ráðstöfun umbjóðanda í opinberum blöðum, eins og algengt er. Opinber auglýsing um afturköllun umboðsins bindur naumast aðra en þá, sem sjá hana eða heyra. Ef umboðsmaður vill ekki skila umboði, þá getur umbjóðandi neyðst til að höfða mál á hendur honum til að skila því.

IV. Um *prókúrista* eru sérreglur í firmal. nr. 42, 13. nóv. 1903, 25.—32. gr. Prókúristi ritar firmað, og hefir heimild til að gera alla þá samninga, er lúta að rekstri atvinnunnar. Þó má hann ekki selja né veðsetta fasteignir umbjóðandans. Prókúru-umboð má ekki binda við ákveðinn tíma eða takmarka á annan hátt, ef það skal gilt vera gagnvart þeim, er ekki er takmörkunin kunn. Umboðið er óframseljanlegt, en afturtækt, er vill, en fellur eigi úr gildi við andlát umbjóðanda. Fela má fleiri mönnum sameiginlegt prókúruumboð. Um tilkynningar prókúru-umboðs til firmaskrár sjá l. 7. gr. og um firmu.

1. *Umboð til að taka lán.*

Hér með fel eg undirritaður Ófeigi Gíslasyni, fasteignasala í Reykjavík, umboð til þess að taka fyrir mig lán í veðdeild Landsbanka Íslands eða Landsbankannm eða hverri annari peningastofnun

i Reykjavík, alt að kr. 5000 — fimm þúsund — krónum. Til tryggingar láni þessu má umboðsmaður minn veðsetja með 1 — fyrsta — veðrétti húseign mína nr. 12. við Laugaveg í Reykjavík, með tilheyrandi lóð og öllu venjulegu fylgifé og mannvirkjum á lóðinni. Umboðsmaður minn hefir heimild til að undirskrifa veðskuldabréf fyrir mína hönd, svo og kvitta fyrir lánið og veita því mót-töku, alt svo bindandi fyrir mig, sem eg hefði það sjálfur gert.

Reykjavík 15. júlí 1910.

Halldór Árnason.

Vitundarvottar:
Ásmundur Jónsson.
Helgi Þormóðsson.

2. *Umboð til málflutnings.*

Hér með fel eg undirritaður Árna bónda Gíslasyni á Hólmi umboð til þess að flytja fyrir mig mál það, er eg hefi höfðað gegn Eiríki Jónssyni, bónda í Tröð hér í hreppi, og takast á fyrir á næsta manntalsþingi Eyrarhrepps.

Heimilt er umboðsmanni mínum að fela öðrum umboð þetta.

Er alt, sem nefndur umboðsmaður minn gerir í þessu máli, svo gilt sem eg hefði gjört það sjálfur.

Hólmi 1. maí 1906.

Árni Gíslason.

Vitundarvottar:
Jón Jónsson.
Þórður Björnsson.

3. *Umboð til skuldheimtu og húsaumsjónar.*

Meðan eg undirritaður, Bjarni Jónsson, kaup-

maður í Reykjavík, Aðalstr. 5, er í utanför minni, sem ætlast er til að verði frá 1. jan. 1909 til 13. marz s. á., fel eg herra skuldheimtumanni Jóni Jóhannessyni í Reykjavík að innheimta, veita móttöku og kvitta fyrir útistandandi skuldir mínar, og þar með heimild til að sættast á greiðslu þeirra og sækja skuldunauta mína fyrir dómi til greiðslu þeirra, og yfir höfuð er umboðsmanni mínum heimilt að framkvæma alt, utan réttar og innan, og á mína ábyrgð, er honum þykir hlýða til innheimtu skuldanna.

Svo veiti eg nefndum umboðsmanni mínum umboð til þess að sjá um fasteignir mínar hér í bænum um áðurnefndan tíma, þar á meðal krefja inn húsaleigu, sjá um viðhald þeirra, og vera í fyrirsvari við leigjendur þeirra fyrir mig.

Allan nauðsynlegan kostnað, er umboðsmaður minn kann að hafa af störfum sínum fyrir mig, samkvæmt umboði þessu, er mér skylt að greiða honum, svo og sanngjörn ómakslaun. Af innheimtum skuldum fær hann 5%.

Seinki komu minni frá því, sem áætlað er, gildir umboðið, þar til eg eða erfingjar mínir eða bú gera aðrar ráðstafanir.

Reykjavík 15. des. 1908.

Bjarni Jónsson.

Vitundarvottar:

Hallur Jónsson.

Jón Oddsson.

4. Aðalumboð.

Með því að eg undirritaður, Árni Árnason kaupmaður í Reykjavík, verð samkvæmt læknisráði að fara á spítala um ótiltekinn tíma, þá veiti eg hér með syni mínum, Eyvindi Árnasyni í

Reykjavík, Aðalstr. 17, ótakmarkað umboð til þess að sjá um allar eignir minar, fastar og lausar, og hvar sem þær nú eru eða verða kunna. Umboð þetta nær til innheimtu útistandandi skulda, bæði með og án aðstoðar sáttanefndar og dómstóla, og er honum því heimilt að kvitta fyrir og sættast á greiðslu þeirra, höfða mál, gera fjárnám og fá aðstoð fólga til tryggingar þeirra, alt á minn kostnað og mína ábyrgð. Fyrir innheimtuna fær hann 10% — tíu af hundraði — af þeim skuldum, sem inn koma, og fyrir annan starfa sinn fær hann sanngjarna þóknun. Húseignir minar selur hann á leigu og annast innheimtu leigunnar samkvæmt framanskráðu, viðhald húsanna o. s. frv. Skip min gerir hann út og heldur til fiskjar á minn kostnað og ábyrgð. Umboðið nær að eins til að varðveita eignirnar og gera þær arðbærar með venjulegri notkun, en eigi til að farga þeim á nokkurn hátt, nema skuldir, er honum virðast óvissar vegna eignaskorts skuldunauta, má hann selja.

Innheimtu skuldanna má hann fela málflutningsmönnum, en fær þá enga sérstaka þóknun fyrir innheimtu þeirra skulda, nema væntanlegur málflutningsmaður taki minna en 10% af innheimtum kröfum til jafnaðar. Þá fær umboðsmaður minn mismuninn milli þóknunar málflutningsmannsins og 10%.

Allir samningar og sáttir og ænað, er nefndur umboðsmaður minn gerir, samkvæmt umboði þessu, eru svo gildir fyrir mig, sem eg hefði sjálfur gjört þá.

Reykjavík 12. jan. 1910.

Árni Árnason.

Vitundarvottar:
Jón Jónsson.
Björn Ólafsson.

5. *Prókúru-umboð.*

Eg, Magnús Jónsson, kaupmaður i Reykjavík, gef hér með herra Lárusi Jakobssyni umboð sem prókúrista fyrir verzlun mína, og hefir hann öll réttindi prókúrista samkvæmt l. nr. 42, 13. nóv. 1903.

Firmað ritar hann þannig:

p. p. Magnús Jónsson.

Lárus Helgason.

Reykjavík 17. maí 1908.

Magnús Jónsson.

5. *Sameigið prókúru-umboð.*

Firmað Jón Jónsson & Co veitir hér með Helga Jónssyni og Árna Pálssyni verzlunarstjórum sameigið prókúru-umboð til þess að gera alla samninga fyrir firmans hönd, þá er prókúristi má gera samkvæmt stöðu sinni, eftir lögum nr. 42, 13. nóv. 1903. Samningar, sem þeir gera samkvæmt framanskráðu, eru því að eins gildandi fyrir firmu, að þeir undirriti þá báðir í sameiningu.

Firmað rita þeir þannig:

p. p. Jón Jónsson & Co.

Helgi Jónsson. Árni Pálsson.

Reykjavík 2. febr. 1905.

Jón Jónsson & Co.

§ 30.

Hjúasamningar.

I. Samningur um vistarráð hjúa er einn allra tíðasti samningur hér á landi, bæði til sjávar og sveita. Um þessa samninga eru mjög mörg og nákvæm ákvæði í tilsk. 26. jan. 1866 og fátækral. nr. 44, 10. nóv. 1905, 16.—21. gr. Sjaldan eru skrifleg-

ir samningar um þetta efni gerðir, enda má venjulega telja svo þegjandi um samið, að skifti hjúa og húsbænda skuli fara eftir hjúalögnum. Að eins mun oftast vera berum orðum samið um *kaupgjaldið* og ef ætlast er sérstaklega til, að hjúið vinni ákveðin verk á heimilinu, t. d. smalamesku, eldhús- eða fjósverk o. s. frv., eða hjúið vill sérstaklega mælast undan einstökum verkum, t. d. vinnukonur eldhúsverkum, heyverkum o. s. frv.

Hjú getur ráðið sig í vist 16 ára, en ef það er ófermt, þarf það samþykki sóknarprests síns, 1. gr. Húsbóndi þarf auðvitað að vera fullveðja í fjármálum.

II. *Skyldur hjúa.* 1. Skyldurnar samkvæmt hjúasamningnum eru á báða bóga einskorðaðar við persónu hjús og húsbónda. Húsbónda er óheimilt að afsala vistarráðin í hendur öðrum, og hjúi óheimilt að setja annað hjú í stað sinn. Þó er hjúi skylt að framhalda vistinni hjá ekkju húsbónda síns eða búi (v: dánarbúi), ef hann dreyr á vistartímanum og búskap er áfram haldið. Ella skal ekkja eða bú húsbónda útvega hjúi aðra vist jafngóða eða gjalda því bætur, samkv. hjúalögnum, 13. og 17. gr. Samskonar gildir, ef húsbóndi flytur sig af landi burt áður en vistartími byrjar, 7. gr. Engin vistarráð eru bindandi um lengri tíma en eitt ár, en gild eru vistarráð um skemmri tíma, en þó því að eins, að þau standi til næsta hjúaskildaga á eftir, 2. gr. Þetta ákvæði er svo að skilja, að vistarráðin eru ekki dæmd eftir hjúalögnum, ef sambandinu á að slita fyrir næsta hjúaskildaga, en ekki svo, að samningurinn sé ekki bindandi eftir efni sínu. Hjúaskildagi er víða hér á landi 14. maí, en slíkt fer þó eftir venju í einstökum héruðum. Í Reykjavík eru vinnukonur

mjög oft ráðnar frá 1. okt. til 14. maí og 14. maí til 1. okt., og er því vafasamt, hvort sú venja hefir ekki breytt því ákvæði hjúatilsk., er gerir ráð fyrir einum hjúaskildaga á ári, því að í Reykjavík eru þeir í raun rétttri orðnir 2 (14. maí og 1. okt.). En ekki er kunnugt, að dómstólarnir hafi enn skorið úr þessu. Getur líka verið, að slík vistarráð yrðu alls eigi dæmd eftir hjúalögunum. Hjúinu er skylt að beygja sig undir reglu og stjórn á heimilinu og vera húsbónda sínum eða þeim, er hann setur fyrir sig, auðsveipt, og stunda gagn húsbónda. Jafnvel þótt hjú sé ráðið til ákveðins starfa, ber því þó að gegna öllum heimilisverkum og öðrum störfum, sem eru samboðin stöðu þess, þegar þörf krefur og ekki er öðrum á að skipa, 17. gr. Undir húsaga eru hjú, þangað til þau eru 16 ára, 20. gr.

2. Hjú verður *skaðabótaskyld* fyrir vanefndir á skyldu sinni til starfsemi í þarfir húsbónda síns eftir þeim reglum, er nú skal greint:

a. Ef hjú fer ekki í vist, þegar þess er vitjað, eða svo er um samið, að það skuli koma í vistina án þess að þess sé vitjað, enda sé það eigi löglega forfallað, þá er húsbóndi ekki bundinn við vistarráðin. En ef forföll banna hjúi að fara í vist á ákveðnum tíma, þá skal það jafnskjótt sem það verður til fært flytjast í vistina, og dragist slíkt viku lengur, þá er húsbóndi ekki heldur bundinn við vistarráðin, 8. gr. Skal hjúið þá greiða húsbónda skaðabætur, er nemi kaupgjaldi því, er húsbóndi hefði átt að greiða því fyrir vistartimann, ef vistarráðin hefðu farið eftir samningnum, 12. gr.

Lögmætar ástæður fyrir hjú til þess að skorst undan að fara í vistina eru þessar:

1. Lögmæt forföll, svo sem sjúkdómur, er

því verður ekki sök á gefin, 7. gr., ef það er swift frelsi sínu undir sama skilordði, en varla þótt það sé t. d. sett í varðhald fyrir glæp, er það er orðið sekt um o. s. frv.

2. Ef húsbóndi þess flytur sig, eftir að vistarráðin voru gjörð en áður en vistartíminn hefst, 3 þingmannaleiðir á landi eða 5 vikur sjávar brott frá þeim bústað, er hjúið átti að fara í vist. — Ef húsbóndi flytur sig af landi brott, þá skal hann enn fremur greiða því kaup og matarverð fyrir umsamdan vistartíma, nema hann útvegi því aðra vist jafngóða.

3. Ef húsbóndi vitjar ekki hjús lögum samkvæmt, sjá III, 2. a.

b. Ef hjú riftar ólöglega vistarráðum eftir að það er komið í vistina, þá skal það greiða húsbónda slíkt, sem hann átti að greiða því í kaup fyrir vistartíma þann, er um var samið, að því kaupi frádregnu, er það kann að hafa unnið fyrir, 28. gr.

Lögmætar ástæður fyrir hjú til að ganga úr vist eru þessar, samkv. 28. gr. 1—7.

1. Ef húsbóndi misþyrmir hjúinu, 28. gr. 1.

2. Ef húsbóndi leitast við að tæla hjúið til illvirkja eða lauslætis eða ef aðrir heimilismenn gera sig bera að slíku, og húsbóndi veitir ekki hjúinu tilhlýðilega verndun, þótt það beri sig upp undan því við hann.

3. Ef húsbóndi lætur hjúið búa að staðaldri við illa og ónóga fæðu.

4. Ef húsbóndi meiðir freklega mannorð hjúsins eða ber því á brýn glæpi, sem það er saklaust af.

5. Ef hjúið fær ekki kaup sitt í ákveðinn tíma.

6. Ef lifi eða heilsu hjúsins er hætta búin af veru þess á heimilinu.

7. Ef húsbóndi flytur af landi burt.

3. Fyrir tjón eða skemdir, sem hjú bakar húsbónda sínum í vistinni af ásetningi eða skeytingarleysi eða af því, að það kann ekki til þeirra verka, er það lézt kunna, er það réðist í vistina, og eins hvert annað tjón eða skemdir, er húsbóndi biður fyrir óhlýðni þess, skal hjú bæta húsbónda sínum, svo og vinnutjón, er húsbóndi biður sökum þess, að hjú er sett undir lagaákæru sökum glæpa, er það fremur. Er húsbónda rétt að halda svo miklu eftir af kaupi þess, sem skaðabótunum nemur, 18. gr. Hér er einkum átt við það, ef hjúíð spillir munum húsbóndans, hvort sem er af ásetningi eða fyrir skeytingarleysi eða vankunnáttu, t. d. brýtur verkfæri, spillir mat o. s. frv.

III. *Skyldur húsbónda.* 1. Kaupgjald og viðurgjörningur. Húsbónda er skylt að veita hjúi nægilegt fæði og næga þjónustu, leggja því til venjulegan rúmfatnað, skæðaskinn og annað, sem venja er til í hverri sveit að veita hjúum, auk kaups. Ef ekki er öðruvísi samið, þá felast þessar skyldur í hjúasamningnum, nema venja hafi myndast í gagnstæða átt. Í kaupstöðum, að minsta kosti í Reykjavík, mun sú venja t. d. orðin algeng, að vinnukonur skói sig sjálfar úti við. Í sveitum er víðast venja eða hefir verið, að húsbóndi fái hjúum sínum sokka og vetlinga, þótt ekki væri sérstaklega um það samið. Ennfremur var venja fyrr, að hjú áskildi sér ákveðin föt upp í kaupíð, karlmenn oft 4 föt og kvenfólk 3. Einnig er svo fyrrmælt, að húsbóndi geti, ef hjú fær ekki gengið að allri vinnu sakir fataleysis, fengið því föt og látið það koma upp í kaupíð svo sem til vinst. Kaup-

gjaldið er nú orðið oftast áskilið greitt í peningum að mestu, þótt við geti borið og löglegt sé að semja um, að það sé goldið í öðru, t. d. kindafóðrum, að karlmenn fái hálfan hlut sinn á vetrarvertíð o. s. frv. En ef eigi er áskilið kaupgjaldið í peningum, þá er það rétt goldið í öllum þeim aukum, sem gjaldgengir eru í kaup eftir sveitarvenju, eftir verðlagsskrá. Ef ekki hefir verið öðruvisi um samið, er gjalddagi kaups, þegar vistartíminn er á enda, 13. og 14. gr. Í Reykjavík er kaupgjald oft miðað við mánuði og er þá gjaldkræft í lok hvers mánaðar. Sérstaklega má geta þess, að húsbóndi ábyrgist greiðslu ýmsra opinberra gjalda, er hjúum hans er skylt að greiða, svo sem ellistyrktarsjóðsgjald, 1,50 kr. fyrir karla og 75 aura fyrir konur, l. nr. 17, 9. júlí 1909, 6. gr. c., prestsgjald, 1,50 kr. og kirkjugjald, 75 aura, l. nr. 40, 30. júlí 1909, 10. gr., og hefir hann rétt til að halda því eftir í kaupi hjúa sinna. Kaup og matarverð hjúa fyrir eitt ár er forgangskrafa í búi húsbónda, samkv. skiftal. 12. apr. 1878, 83. gr. b. 5.

2. Um skyldu húsbónda til þess að gjalda hjúi kaup fyrir umsaminn vistartíma, jafnvel þótt hjúið inni ekki verkskyldu sína af hendi, gilda þau ákvæði, er nú skal greina:

a. Húsbóndi á að sækja á sinn kostnað hjú sitt, nema öðruvisi sé um samið, á ákveðnum tíma, og farangur þess, þó eigi meiri en svo, að nemi klyfjum á einn hest. Ella skal hann koma því fyrir á sinn kostnað á öðrum stað, þar til hann getur vitjað þess, en hjú á að vinna húsbónda sínum alt það gagn, er það má, þar sem það dvelst um stundarsakir. Vitji húsbóndi hjús síns ekki fyrir þingmariumessu (2. júlí), er hjúið ekki lengur bundið við vistarráðin, en getur krafist af hús-

bónda umsamins *kaups* fyrir vistartimann og *mat-arverðs*, karlmaður 1 hndr. á landsvisu (= 120 álnir) og kvenmaður þriðjungi minna (= 80 álnir). Sama er og, ef hjúið flytur sig sjálft á hann, en hann vill eigi taka við því, og þá skal hann þar að auki greiða því sanngjarnan ferðakostnað fram og aftur, 6. og 7. gr. sbr. við 11. gr.

Húsbónda er rétt að neita hjúi viðtöku, samkv. 7. gr. 1.—4.

1. Ef hjúið hefir drýgt einhvern glæp, sem að almenningssáli er svivirðilegur, eftir að vistar-ráðin tókust.

2. Ef hjúið hefir, um það leyti, sem það á að fara í vistina, einhvern næman sjúkdóm eða þau veikindi eða líkamsmein, að vissa er fengin fyrir því, að það verði ófært til vinnu fram að þingmáriumessu. Til sönnunar þessu er tryggilegast að fá læknisvottorð um heilsu hjúsins.

3. Ef hjúið kann ekki til þeirra verka, sem áskilið var, að það skyldi kunna, er það réðist í vistina, og það þóttist þá kunna, eða ef það hefir einhverja þá ókosti, er það neitaði þá að hafa.

4. Ef það hefir tælt húsbóndann á sér með fólkskum vitnisburðum, t. d. falsað meðmæli undir annara nafni.

Ekki á húsbóndi heimting neinna bóta af hjúi, þegar svo stendur á, sem segir í 1.—4. að framan.

b. Ef húsbóndi vísar hjúi án lögmætra ástæðna úr vist, þá skal hann gjalda því *kaup* fyrir umsaminn vistartíma, t. d. ár, ef ársvist er, mánuð, ef mánaðarvist er eða upp mátti segja vistinni eftir mánuð með hálfsmánaðar fyrirvara — en vafasamt er, hvort slík vistarráð yrði metin hjúasamningur — og *matarverð*, 10 álnir karlmanni fyrir hvern þri-

tugnættan mánuð, sem eftir er vistartímans, en þriðjung minna kvenmanni, 30. gr.

Lögmætar ástæður til þess að reka hjú úr vist eru þessar, samkv. 27. gr. 1—11.

1. Ef hjúið leggur hönd (þ: án þess, að það eigi hendur sínar að verja) á húsbóndann eða vandamenn (t. d. konu eða börn) hans á heimilinu eða aðra, sem fyrir hans hönd eiga yfir því að segja, eða meiðir þá í orðum.

2. Ef hjúið sýnir húsbónda freka og viðvarandi þrjósku eða stöðugt skeytingarleysi eða óhlyðni í því, sem það á að gera (þ: í því, sem því er skylt að gera).

3. Ef hjúið tælir börn eða vandamenn húsbónda á heimilinu til illverka eða ósiðsemi, eða ef börnum á heimilinu (ekki einungis börnum húsbónda, heldur og annara) er bersýnileg hætta búin af illri meðferð þess eða skeytingarleysi.

4. Ef hjúið af varmensku (þ: af ásetningi, af vilja til að skemma) skemmir eigur húsbóndans eða misþýrmir skepnum þeim, er hann á eða hefir undir hendi.

5. Ef hjú sýnir af sér fjarska mikið eða itrek að skeytingarleysi með ljós, eld eða annan voða, (t. d. púður eða önnur sprengiefni), er skaði getur hlotist af á heimilinu.

6. Ef hjúið er aftur og aftur svo drukkið, þrátt fyrir áminningar húsbónda, að það getur ekki gengið til allra verka.

7. Ef hjú með illindi eða rógi raskar friði á heimilinu, og lætur eigi af því þrátt fyrir itrekaðar áminningar húsbónda.

8. Ef hjúið drýgir einhvern þann glæp, sem að almenningsáliti er svivirðilegur.

9. Ef hjúið er haldið einhverri næmri og

viðbjóðslegri veiki, þegar það á að fara í vistina eða fær slíka veiki í vistinni sökum ósiðsamlegs lífarnis.

10. Ef hjúið hefir tælt húsbónda með fölsuðum vitnisburðum, þá er hann réði það til sín.

11. Ef hjúið kann eigi til þeirra verka, er áskilið var, að það skyldi kunna og það sjálft lézt kunna, er það réðist í vistina, eða það hefir nokkra þá ókosti, er það neitaði þá að hafa.

Þegar svo er ástatt, sem segir í 1—10 að framan, á það að greiða húsbónda bætur, eins og lögmælt er, er hjú riftar ólöglega vistráðum eftir að það er komið í vistina (II, 2. b. og 3.).

c. Ef hjúi er sagt upp vist sökum láts húsbónda, sjá II. 1.

d. Ef hjú fer úr vist af lögmætum ástæðum, sjá II. b.

e. Ef hjú fer ekki í vist eða ef húsbóndi neitar því viðtöku af lögmætum ástæðum, er talað um að framan II, 2. a.

f. Ef hjú deyr, meðan það er í vist, eiga erfingjar kröfu til launa, er það hefir unnið fyrir, að frádregnum útfararkostnaði og ef til vill legukostnaði sjá IV. Ef með þarf, skal húsbóndi fá útfararkostnað endurgoldinn úr sveitarsjóði, þar sem hjú er í vist, l. nr. 44, 10. nóv. 1905, 21. gr. og tilsk. 1866, 20. gr.

IV. Um áhrif *sjúkdóms* hjúa í vistinni, sbr. III, 2. b. 9., eru núgildandi ákvæði í fátækral. nr. 44, 10. nóv. 1905, 16.—21. gr. og tilsk. 1866, 21—23. gr., auk ákvæða hjúatilsk. um rétt húsbónda til að vísa því úr vist eða synja því viðtöku vegna sjúkdóms eða líkamsmeina (sbr. III, 2, a. 2.). Lög 1905 greina á milli:

1. Ef hjú sýkist eða slasast, og hvorki verður

Því sjálfu né húsbónda þess sök á því gefin, þá á hjúíð sjálft að greiða kostnað þann, er leiðir af lækning þess (o: meðöl, gjald til læknis, fyrir um-búðir o. s. frv.), en húsbónda er skylt að fæða það, jafnvel þótt fæðið þurfi að vera sérstakt sjúkrafæði, alt að 3 mánuði þritugnætta, þó ekki lengur en út vistráðningartímann. Nú sýkist eða slasast hjúíð þannig utan heimilis síns eða því er fyrir komið eftir læknisráði til lækninga á sjúkrahús eða annarstaðar, þá skal húsbóndi greiða legukostnað þess eftir sömu reglum, þó ekki yfir 50 aura um hvern sólarhring (o: í mesta lagi 45 kr.), l. 1905, 18. gr. Þegar hjú sýkist eða slasast þannig, missir það einkis í af kaupi sínu, nema það liggi frá verkum hálfum mánuði lengur um heyannir og mánuði lengur ella. Þá getur húsbóndi dregið kaup að tiltölu frá fyrir þann tíma, tilsk. 1866, 23. gr.

2. Ef hjú slasast og um er að kenna ótil-hlýðilegri breytni sjálfs þess, þá kostar það sjálft lækning sína og geldur húsbónda fyrir fæði og hjúkrun, meðan það er á hans vegum, lög 1905, 16. gr. Ekki á það heldur heimting á kaupi fyrir þann tíma, er það er sjúkt, tilsk. 1866, 21. gr.

3. Ef hjú sýkist eða slasast og húsbónda verður sök á því gefin, t. d., ef hann hefir skipað því verk, er hann mátti sjá, að voru því um megn, eða starfinn var óvanalegum og sérstökum háska bundinn, þá skal hann, auk fæðis, kosta lækning hjúsins, l. 1905, 17. gr. Um kostnaðinn eða fæðið eru engin takmörk sett. Hann skal og gjalda því verkatjón, ef nokkurt verður, eftir að það er farið úr vistinni, tilsk. 1866, 22. gr. Af þessu leiðir það, að hann á að gjalda hjúinu umsamið kaup fyrir vistartímann. Ef atferli húsbónda varðar jafnframt

við almenn hegningarlög, verður hann skaðabótaskyldur samkv. 302.—305. gr. hegnl. 25. júní 1866.

Samningur milli húsbónda og hjús um afbrigði frá framfærsluskyldu húsbóndans, er hjúsykist eða slasast, er lögleysa, bæði gagnvart hjúinu sjálfu og framfærslusveit þess eða framfærslumanni, l. 1905, 19. gr.

Jafnvel þótt vistartíminn sé á enda, má húsbóndi ekki flytja sjúkt hjú burt, nema lækni eða sóknarprestur eða 2 aðrir skilríkir menn lýsi því yfir, að hjúinu sé ekkert mein þar af búið eða öðrum, ef veikin er sótt næm. Breyti húsbóndi á móti þessu ákvæði, þá skal hann standast allan kostnað af lækning og hjúkrun hjúsins, l. 1905, 20. gr. Ákvæði hjúatilsk. um rétt húsbónda til að visa sjúku hjúi úr vist geta því ekki gilt, þegar hjúi eða öðrum er hætta búin af brottflutning þess.

Þegar hjú, sem sykist eða slasast í vist, á að greiða sjálft læknskostnað eða hjúkrunar, hefir eigi efni á því, skal endurborga þann kostnað húsbónda af dvalarsveit hjúsins, ef hann krefst þess, l. 1905, 21. gr. Er gert ráð fyrir því, að húsbóndi greiði þenna kostnað til bráðabirgða.

V. 1. Í sektir, 4—100 kr., samkvæmt hjúalöggöf-inni, má dæma húsbónda, ef hann flytur hjú sjúkt, án þess skilyrði slíks flutnings sé fyrir hendi, tilsk. 1866, 26. gr., svo og ef það sykist eða slasast fyrir ótilhlýðilega breytni hans, 22. gr. Vera má og, að þessi brot sé svo vaxin, að þau heyri undir almenn hegningarlög. Ef húsbóndi hefir að öðru leyti komið svo fram gagnvart hjúi, að því var rétt að fara úr vist, þá skal húsbóndi sæta refsingu, ef hann hefir til hennar unnið samkvæmt hegningarlögunum, en eigi ella.

2. Fyrir óhlýðni, þrjósku, mótþróa eða ill-

lyndi við húsbónda eða þá, sem í hans stað eiga yfir hjúi að segja, skal sekta hjú um 2—40 kr., en setji hjú sig upp á móti þeim eða áreiti í verkum, varðar það 10—100 kr. sekt. Fyrir afbrot, sem annars varða við almenn hegningarlög, má auðvitað refsa hjúinu samkvæmt þeim.

3. Loks ákveður tilsk. 1866 5. gr. 10—20 kr. sekt fyrir það, ef maður ræður til sín visvitandi annars hjú (þ: ef hann veit, að það er í vist hjá öðrum og ekki hefir verið ákveðið, að þeim vistarráðum skyldi slitið). Ennfremur má sekta þann húsbónda, er ólöglega heldur hjúi í vist hjá sér eftir skildaga, um 4—50 kr. Auk þess skal hann greiða skaðabætur fyrir tjón, er af því hlýzt. En ef hann auk þess varnar hjúi að komast í aðra vist, og hjúið missir af vistinni fyrir þá sök, þá greiði hann hjúinu alt það kaup, er því var heitið í þeirri vist, og þar að auki matarverð fyrir vistar-tíma þann, sem um var samið, tilsk. 1866, 10. gr. Ennfremur eru þau vistarráð ógild (þ: gagnvart *húsbónda* hjúsins), er það bindur við aðra fyrir jól, nema hjú eða húsbóndi hafi látið hvort annað vita, að vistarráðin verði ekki endurnýjuð fyrir næsta ár, tilsk. 5. gr.

4. Mál út af hjúasamningnum — þar á meðal mál gegn öðrum mönnum, er brotlegir verða við hjúalögin, samkv. 5. og 10. gr. tilsk. 1866 — skal fara með sem einkalögreglumál, nema brot gegn banni við flutningi sjúkra hjúa skulu sæta opinberri ákæru, tilsk. 1866, 34. gr.

1. Samningur um vist.

Eg, Jón Jónsson, vinnumaður á Hóli, ræðst hér með í vist, sem vinnumaður, til Jóns hreppstjóra Brynjólfssonar á Brekku, frá 14. maí þ. á.

til 14. maí næsta ár fyrir 150 kr. — eitt hundrað og fimmtíu — krónur í árskaup í peningum, auk fóðurs 4 fullorðinna kinda, sokka og vetlinga, skæðaskinns og 3 utanyfirfata eftir samkomulagi. Kaupið skal alt goldið fyrir 14. maí 1909. Að öðru fer samningur þessi eftir nügildandi löggjöf.

Samningur þessi er í 2 samhljóða frumritum, sitt handa hvorum aðilja.

Eg, Jón Brynjólfsson, er ofanrituðu samþykkur.

Brekku 15. febr. 1908.

Jón Brynjólfsson. Jón Jónsson.

Vitundarvottar:

Bjarni Jónsson.

Jón Jóhannsson.

2. *Samningur um vist að hálfu.*

Eg, Ólöf Pálsdóttir, vinnukona á Hvoli, ræð mig hér með í vist til Péturs bónda Oddssonar í Ási frá 14. maí þ. á. til 14. maí næsta ár, að hálfu, þ. e. eg skal vinna honum aðra hverja viku á vistarárinu frá 14. maí til veturnótt, en annanhvern hálfan mánuð hinn tíma vistarársins. Kaup áskil eg mér 25 — tuttugu og fimm — krónur í peningum, auk fóðurs 2 fullorðinna kinda, sokka og vetlinga, skæðaskinns og 2 fata, er alt gjaldist fyrir lok vistartímans. Að öðru leyti fari vistarráðin eftir gildandi löggjöf.

Framanskráðu er eg, Pétur Oddsson, samþykkur.

Samningur þessi er í 2 samhlj. frumritum, sitt handa hvoru.

Hvoli 12. marz 1909.

Pétur Oddsson. Ólöf Pálsdóttir.

Vitundarvottar:

Jónas Jónasson.

Árni Jakobsson.

§ 31.

Námssamningar.

I. Hér er átt við samninga um það, að kennari taki nemandann á heimili sitt til kenslu. Náms-samningar geta auðvitað verið gerðir án þess að svo sé fyrirskilið, t. d. tímakensla. Slikum samningum má eflaust slíta, hvenær sem vill, nema þeir sé gerðir um ákveðinn tíma eða ákveðnu námi skuli lokið, því að þá getur sá, er riftar, ef til vill orðið skaðabótaskyldur, nemandinn um áskilið kenslu-kaup, en kennarinn um tjón það, er hann hefir beinlinis bakað nemanda með samningsslitunum. En þetta er svo sjaldgæft, að ekki er ástæða til þess að fara nánar út í það.

II. Um *námssamninga milli iðnaðarmanna og annara atvinnurekanda*, að undanskildum þeim, sem lög nr. 45, 30. júlí 1909 taka yfir, og *iðnnema* eru ákvæði í lögum nr. 15, 16. sept. 1893. Lögin greina í ýmsum efnum milli þess, hvort iðnnemi er 18 ára gamall eða yngri.

Samkvæmt l. 1893, 21. gr. eiga ákvæði laganna þó við námssamninga, sem gerðir eru við 18 ára nemendur eða eldri, nema eftirgreind ákvæði, er eiga að eins við námssamninga við *nemendur yngri en 18 ára*:

A. a. Samninginn skal ávalt gera *skriflega*, og ber lærimeistara að annast um það. Enn fremur skal fá vottorð lögreglustjóra, ritað á samninginn, um það, að hann sé löglegur. Ef brotið er móti þessum boðum, er samningurinn ógildur. Lögreglustjóri skal hafa í höndum eyðublöð til slikra samninga og afhenda þau ókeypis.

b. Námstíminn skal ákveðinn í samningnum.

c. Það skal greinilega tekið fram í samningn-

um, hvort lærimeistari skuli láta nemanda í té húsnæði, fæði, þjónustu og annan aðbúnað, meðan á námstímanum stendur, eða í stað þess endurgjalda honum verk hans í peningum, og ef svo er, hvernig féð skuli greiða.

d. Sé nemandi yngri en 18 ára, má vinnutíminn eigi fara fram úr 12 stundum á dag, að meðtöldum 2 kl.stundum til að hvílast og matast.

e. Ágreiningur milli lærimeistara og nemanda um atriði þau, er umræðir í l. 1893, 10. gr., 15. gr. nr. 2, 16. gr. nr. 1, 2. og 4. og 17. gr. (bls. 203—204), en eigi öðrum greinum, *skulu* útkljáð með gjörðardómi, nema málsaðiljar komi sér saman um annað. Í gjörðardómi skulu sitja lögreglustjóri, sem oddamaður, og sinn gjörðarmaður valinn af hvorum málsaðilja. Sá, er gjörðar þykist þurfa, snúi sér munnlega eða skriflega til lögreglustjóra, er ákveður gjörðar fund með 8 daga fyrirvara í mesta lagi, til þess að aðiljar geti kvatt gjörðarmenn sína á fundinn. Ræður afl atkvæða með gjörðarmönnum, og er úrskurður þeirra fullnaðarúrskurður um málið.

B. *Ef nemandi er 18 ára*, þá getur hann gjört samninginn á eigin hönd. Auk þess virðist það vafalaust, að aðiljar geti þá í ýmsum greinum vikið frá ákvæðum l. 1893. En sérhvert atriði, er þeir hafa ekki sérstaklega samið um, verður þó dæmt eftir lögunum. Sum ákvæði þeirra eru og beinlínis ófrávikjanleg. Svo er t. d. um ákvæði 3. gr. um kenslutímann, er aldrei má ákveðast lengri en 5 ár, ákvæði laganna um hlýðni nemanda við meistara, eftirlit meistara með nemanda o. s. frv.

Eigi má að jafnaði fá nemanda neina vinnu frá kl. 9 á kveldin til kl. 6 á morgnana. Undanþágu frá þessu má stjórnarráðið þó veita, svo framar-

ega, sem það er nauðsynlegt til þess, að nemandi öðlist næga kenslu í tilteknum námsgreinum.

Á sunnudögum og helgidögum þjóðkirkjunnar má meistari ekki fá nemanda neina vinnu, nema nauðsyn krefji. Fyrstu 3 mánuðirnir, er teljast með áðurnefndum 5 ára námstíma, eru reynslutími, og hefir þá hvor aðilja um sig rétt til að slíta samningnum, án þess að tilgreina nokkrar ástæður og án þess að þeir hafi skaðabótakröfu hvor á annan, nema svo sé skýrt um samið. Sé nemandi yngri en 18 ára, þarf hann jafnframt samþykki meðráðamanns til þessara samningslíta.

Lærimeistari á að vaka yfir hegðun nemanda og halda honum til náms, sérstaklega til að sækja iðnaðarmannaskóla, ef slíkur skóli er á staðnum, og greiða kostnað, er af skólanáminu leiðir, nema öðruvísi sé um samið. Þegar kenslutíminn er á enda, skal nemandi hjálparlaust leysa af hendi eitthvert það verk, er sýni, að hann sé fullnuma í þeirri iðn, sem hann hefir stundað nám í. Um það skulu dæma 3 menn, kvaddir þar til af lög-reglustjóra. Standist nemandi prófið, á hann heimtingu á prófskirteini, er undirritað sé af lærimeistara hans og prófdómendum. Nú hefir lærimeistari ekki látið sér fyllilega ant um kenslu hans, og ef það er orsök til þess, að hann stenzst ekki prófið, þá á nemandi heimtingu á skaðabótum fyrir það (10. gr.).

Námssstúlkur eru aldrei undir húsaga, en námssveinar til fullnaðs 16 ára aldurs.

Samningi er lokið:

1. Þegar lærimeistari deyr.
2. Þegar lærimeistari hættir við verkiðn sína eða hún hættir um sinn vegna gjaldþrota hans eða annara orsaka vegna.

3. Ef lærimeistari er orðinn með dómi sekur um það afbrot, sem svivirðilegt er að almenningsáliti.

4. Þá er nemandi hefir ólöglega hlaupið frá iðn sinni og lærimeistari hefir ekki innan 14 daga gjört ráðstafanir til þess að heimta hann aftur eða leita skaðabóta, l. 1893, 14. gr.

Lærimeistari getur slitið samningi:

1. Fyrir sjúkleika sakir, samkv. 11. gr.

2. Ef nemandi gerir sig sekan um verulegt brot á skyldum sínum, samkvæmt námssamningnum. (15. gr. nr. 2).

3. Ef nemandi er með dómi gjörður sekur um eitthvert brot, sem er svivirðilegt að almenningsáliti, l. 1893, 15. gr.

Nemandi, foreldri eða forráðamaður fyrir hans hönd geta slitið samningi:

1. Ef lærimeistari misþyrmir nemanda eða brýtur að öðru leyti verulega skyldur sínar gagnvart honum, samkvæmt samningnum (16. gr. nr. 1).

2. Ef lærimeistari skiftir um bústað og flyzt lengra burt en mílu frá sveitarfélagi því, er hann bjó í eða hafði atvinnu í, þegar samningurinn var gjörður, enda sé nemandi til heimilis hjá honum, en sé hann það ekki, þá þegar bústaðaskiftin hafa það í för með sér, að nemandi verður að fara daglega óhæfilegan langan veg til vinnu sinnar (16. gr. nr. 2.).

3. Ef lærimeistari fer burt frá atvinnu sinni meira en 2 mánuði, nema því að eins, að iðn hans fari fram undir umsjón manns, sem fullnuma er í henni.

4. Ef nemandi sakir sjúkdóms eða annara orsaka vegna verður óhæfur til að geta numið iðn þá, er um var samið, og hann þá var hæfur til,

eða það er eftir læknisáliti hættulegt lífi hans eða heilsu, að halda áfram að nema þessa iðn (16. gr. nr. 4).

5. Ef námsstúlka giftist.

6. Ef námsstúlka er til heimilis hjá kvonguðum lærimeistara, og kona hans deyr eða hættir samvistum við hann.

Enn fremur getur hvortveggja málsaðilja slitið samningi, þegar greiddar hafa verið skaðabætur þær, sem fyrir það hafa verið ákvæðnar, l. 17. gr. — Áður en námssamningi er löglega slitið, má enginn taka nemanda annars manns til kenslu eða nota aðstoð hans í sömu iðn, l. 1893, 12. gr.

Ef nemandi yfirgefur að ástæðulausu nám sitt, þá má flytja hann með aðstoð lögreglustjóra aftur til náms síns, ef meistari beiðist þess af lögreglustjóra innan 2 vikna. Þó verður þetta eigi gjört, ef nemandi eða foreldrar eða forráðamaður fyrir hans hönd leggur málið í gjörð eða hefir höfðað mál innan stutts frest, er lögreglustjóri tiltekur, l. 1893, 13.

III. *Um verzlunar námssamninga milli kaupmanna, kaupfélagsstjóra og annara, sem reka verzlun eða veita verzlun forstöðu í kaupstöðum, og verzlunarnema gilda fyrirmæli l. nr. 45, 30. júlí 1909, og eru þau í ýmsu frábrugðin ákvæðum l. 16. sept. 1893. Utan kaupstaða gilda enn l. 1893 um verzlunar-námssamninga.*

1. Ef nemandi er yngri en 18 ára, skal gera skriflegan samning, og gilda þar um allar sömu reglur sem eftir l. 1893, l. 1909, 1. gr., en ella er ekki gerður jafn greinilegur munur á samnings-ákvæðunum eftir l. 1909, sem eftir l. 1893, þótt nemandi sé ekki 18 ára. Engan má taka til náms yngri en 12 ára. Í samningi skal námsskeiðið til

tekið, en aldrei má það vera 5 árum lengra, að reynslutíma meðtöldum, l. 1909, 2. og 3. gr.

2. Fyrstu tveir mánuðirnir eru *reynslutími*, og má slita samningnum eftir sömu reglum, sem segir í l. 1893, 5. gr., þó svo, að 16 ára gamall nemandi getur gert það á eigin hönd, og þótti það samkvæmara reglum islenzkra laga um forræði manna yfir sjálfum sér.

3. Um *kaupgjald* nemanda skal ákveðið í samningnum, hvort hann skuli hafa húsnæði, fæði o. s. frv. hjá lærimeistara. Um *kenslu* hans segir, að ef verzlunarskóli er á staðnum, þar sem nemandi er ráðinn, þá skal honum einnig séð ókeypis (o: af lærimeistara) fyrir kenslu á skólanum, og veittur nægilegur tími til náms, l. 4. gr. Um *vinnu* nemanda annars segir í l. 1909, 6.—9. gr. Nemandi skal vinna húsbónda sínum alt það gagn, er hann má, og vera honum hlýðinn og auðsveipur. Sé nemandi yngri en 18 ára, má vinnutími ekki fara fram úr 12 stundum á dag, að meðtöldum 2 tíma matar- og hvíldartíma og námstíma. Frá kl. 9 á kvöldin til kl. 6 á morgnana má ekki láta nemanda vinna neina vinnu, nema brýna nauðsyn beri til, né heldur má fá nemanda vinnu á helgidögum þjóðkirkjunnar, nema þegar sérstaklega mikið liggur við eða birgðakönnun á sér stað. 10 daga sumarleyfi skal nemandi fá. Nemanda má ekki setja til annarar vinnu en þeirrar, er við kemur námi hans. Meðal annars á lærimeistari að gæta þess, að nemandi fái nokkra verklega æfingu í skrifstofustörfum. Meistari á að vaka yfir hegðun nemanda og vernda hann gegn siðspillandi áhrifum eftir föngum. Prófskirteini og vottorð um hegðun sína á nemandi heimtingu á að fá að afloknum námstíma.

4. *Námssamningur verður ógildur:*

Ef verzlun hættir eða eigandi hennar verður gjaldþrota, l. 11. gr. 1. liður.

Lærimeistari getur slitið samningi:

Ef nemandi gerir sig sekan í nokkurri óráðvendi.

Nemandi (eða foreldrar eða forráðamaður, ef nemandi er eigi 16 ára) getur slitið samningi:

Ef verzlunarstjóri deyr.

Aðrar ástæður eru ekki greindar í lögum 1909 til samningsslita, nema *sjúkdómur* nemanda, samkv. 10. gr. laganna. Það er auðséð, að ástæður til samningsslita eru ekki taldar hér til hlitar, eins og ætlast er til, að sé í l. 1893, þótt ekki hafi það heldur tekist þar að öllu. Hins vegar eru síðarnefnd lög að fullu úr gildi numin með 14. gr. l. 1909, að því er til þeirra námssamninga tekur, sem l. 1909 taka yfir. Verða því almennar samningsreglur að gilda um þessa samninga. Sem dæmi má nefna: ef lærimeistari misþýrmir nemanda, ef hann veitir nemanda til langframa ónógt eða ilt fæði, þótt að því sé fundið, vanræksla kenslunnar, ef lærimeistari verður sekur að lagadómi um sviðileg verk o. s. frv. Allar slíkar ástæður er ætlast til, að gjörðardómur samkv. 12. gr. l. 1909 meti. Þar sem l. 1909 segja ekkert um húsaga eða endurfærslu nemanda, er hlaupist hefir brott frá námi, má ætla, að ákvæðum l. 1893 þar um verði ekki beitt. Annars eru l. 1909 í mörgum greinum síðri miklu og verr samin en l. 1893, þótt bót sé að þeim í sumum greinum.

5. Nýmæli er það í 12. gr. l. 1909, að ágreining *skuli*, hvort sem nemandi er yngri eða eldri en 16 eða 18 ára, út af námssamningi útkljá með gjörðardómi. Í hann nefnir meistari 2 verzlunar-

stjórnendur eða kaupmenn, en nemandi 2 verzlunarmenn, en sjálfkjörinn oddamaður gjörðardómsins er bæjarfógeti. Um gjörðardóminn gilda annars líkar reglur og eftir l. 1893, 18. gr.

IV. *Um sjúkdóm nemanda* gilda fyrirmæli l. nr. 44, 10. nóv. 1905, 27. gr. sbr. 16. 17. og 20. gr., og um verzlunarnema l. nr. 45, 30. júlí 1909, 10. gr. Lögin greina á milli þess, hvort nemandi er til heimilis hjá lærimeistara eða eigi.

a. Ef nemandi er *eigi til heimilis* hjá lærimeistara, þá er honum eigi skylt að standa straum af nemanda (þ: greiða aðhjúkrun og lækningar-kostnað), meðan á veikindunum stendur, nema hann hafi sjálfur orðið þeirra valdur með ótilhlýðilegri breytni sinni, hvort sem hann hefir skipað nemanda þau verk, er hann mátti sjá, að nemanda voru um megn, eða óvenjulegan eða sérstaklega háskalegan starfa eða nemandi sýktist eða slasast af annari orsök, sem meistara verður sök á gefin. Sama rétt hefir meistari til þess að slita samningi vegna sjúkdóms nemanda, hvort sem nemandi á heimili hjá honum eða ekki. Um verzlunarnema gildir sú sérregla, að meistari er *alt af*, hvort sem nemandi býr hjá honum eða ekki, skyldur að greiða honum 6 vikna laun eftir að hann sýktist og greiða sjúkrahússlegu hans jafnlangan tíma, nema nemandi hafi sýkst vegna ótilhlýðilegrar breytni sjálfs sín.

b. Ef nemandi *býr* hjá meistara, þá gildir sú regla *alment*, að meistari á að sjá honum fyrir aðhjúkrun og lækningu á sinn kostnað, þangað til námstíma er lokið eða samningnum slitið af öðrum löglegum ástæðum, þó eigi lengur en 6 mánuði. Þetta gildir þó því að eins, að lærimeistari sé ekki valdur að sjúkdómnum, því að þá ber hon-

um að sjá nemanda fyrir lækningu og aðhlynningu samkvæmt því, sem áður er sagt. Ennfremur er meistara heimilt að segja samningnum slitid, ef nemandi telst ólæknandi af sjúkdómnum eða nemandi biður það tjón á heilsu sinni, er talsvert kveður að og ætla má að verði langvint, þó eigi fyrr en 3 mánuðum eftir að nemandi sýktist, og er meistari frá þeim tíma undanþeginn framfærsluskyldu sinni.

Samningur milli meistara og nemanda um að náminu skuli lokið, ef nemandi sýktist, er ógildur gagnvart fátækra sjóði, og téðum fyrirmælum l. 1909, 10. gr. um verzlunarnema verður eigi breytt með neinum samningi.

1. Samningur um iðnaðarnám.¹⁾

Eg, Jón Jónsson, snikkari í Reykjavík sem læri-meistari, og eg, Grímur Árnason, sem faðir Björns Grímssonar, sonar míns, sem er fæddur 5. maí 1899, gerum með okkur, samkvæmt l. nr. 15, 16. sept. 1893, svolátandi samning, og skuldbindum okkur til að hegða okkur eftir fyrirmælum nefndra laga í viðskiftum okkar út af þessum samningi, að Jón Jónsson taki Björn Grímsson til trésmiðanáms.

1. Nemandi byrjar nám sitt hjá áðurnefndum læri-meistara sem timbursmiðanemi hinn 1 dag marzmán. 1911, og er kenslutíminn ákveðinn 4 ár, þannig, að hann sé á enda hinn 1. dag marzmán. 1915.

Þrjá fyrstu mánuðina af kenslutímanum ber að skoða sem reynslutíma fyrir báða (5. gr. laganna um iðnaðarnám).

2. Lærimeistari veitir nemanda fæði, hús-

1) Tekinn eftir eyðublöðum stjórnarráðsins.

næði, þjónustu, nægileg vinnuföt, skófatnað og allan aðbúnað, meðan á námstíma stendur. 2 fyrstu árin fær hann ekkert annað kaup, en 3. árið 5 kr. á mánuði, er greiðist í peningum í lok hvers mánaðar eftir á. 4. árið fær nemandi 10 kr. á mánuði, er greiðist á sama hátt, sem fyrr er sagt.

3. Lærimeistarinn á að vaka yfir hegðun og siðferði nemanda og eftir megni að varna því, að aðrir hafi siðspillandi áhrif á hann. Lærimeistari má ekki setja nemanda til þeirrar vinnu, sem er skaðleg fyrir heilsu hans eða honum um megn, og heldur ekki fá honum aðra vinnu en þá, sem lýtur að námi hans, nema nauðsyn beri til.

4. Nemandinn skal sýna lærimeistara sínum trúmennsku, hlýðni og auðsveipni; hann skal fylgja lærimeistaranum að vinnu hans, svo sem vinnukraftar hans og kunnátta leyfa.

5. Lærimeistaranum ber að sjá um, að nemandinn fái kenslu í hinu nauðsynlegasta af uppdráttarlist, er að iðn hans lýtur, og enn fremur halda honum til að sækja Iðnskólann í Reykjavík, og færa sér kensluna í honum sem bezt í nyt.

6. Lærimeistarinn á að kenna nemanda svo fljótt sem unt er iðn þá, er hann hefir verið settur til, og láta sér ant um, að nemandinn taki þeim framförum í iðn sinni, að hann, þá er kenslutíminn er á enda, geti hjálparlaust leyst af hendi verk, er sýni fullkomnun hans í iðn sinni og standist próf svo sem fyrir er mælt í lögum 16. sept. 1893, 10. gr.

7. Geti nemandinn að afloknu námi ekki staðist próf og ekki fengið námsbréf, er votti, að hann sé orðinn fær í sinni grein, og orsökina til þess er sú, að lærimeistarinn hefir ekki látið sér fyllilega ant um kenslu hans, er lærimeistarinn skyldur að greiða nemandanum skaðabætur eftir mati

gjörðardóms þess, sem fyrirskipaður er í 18. gr. laganna um iðnaðarnám.

Skilmála þá, sem settir eru í framanskrifuðum námssamningi, skuldbindum við okkur til að halda í öllum greinum, og að styðja að því af fremsta megni, að ákvæðum hans verði fullnægt meðan á námstímanum stendur.

Samningur þessi er gjörður í 2 samritum, og fær hvor semjenda sitt.

Reykjavík hinn 1. dag febrúar. 1911.

Jón Jónsson. Grimur Árnason.

[Vottorð lögreglustjóra].

2. Samningur um verzlunarnám.

Ásgeir Pálsson, kaupmaður í Reykjavík, sem lærimeistari, og Páll Helgason, sem er 18 ára, fæddur 21. marz 1893, sem nemandi, gjöra hér með svolátandi

Verzlunarnámssamningur:

1. Ásgeir tekur Pál til verzlunarnáms við verzlun sína hér í bænum. Námstíminn hefst 2. jan. 1912, og skal vera 3 ár, til 1. jan. 1915.

2. Í kaup geldur lærimeistari nemanda 15 krónur á mánuði fyrsta árið, 20 krónur á mánuði annað árið, og 30 krónur á mánuði þriðja árið, sem námstíminn stendur yfir, og greiðist kaupið í peningum eftir á í lok hvers mánaðar. Auk þess veitir lærimeistari nemanda ókeypis húsnæði.

3. Lærimeistara ber, á sinn kostnað, að sjá um, að nemandi fái hæfilega kenslu á verzlunar-skólanum í Reykjavík, svo að hann fái lokið prófi við þann skóla áður námstíma sé lokið. Svo skal nemanda veittur kostur á að fá verklega æfingu í búðar- og skrifstofustörfum við verzlun lærimeist-

ara, og á hann heimtingu á vottorði lærimeistara um það.

4. Málsaðiljar ákveða, að samband þeirra fari að öðru eftir l. nr. 45, 30. júlí 1909.

Reykjavík 18. nóv. 1911.

Ásgeir Pálsson. Páll Helgason.

§ 32.

Ýmsir aðrir vinnusamningar.

I. *Farmannasamningar.* Þeir eru sumpart milli útgerðarmanns og skipstjóra eða milli skipstjóra fyrir hönd útgerðarmanns og háseta. Um þá samninga gilda farmannalög nr. 13. 22. marz 1890. Þegar sjómaður er lögskráður á skip, þá er samningurinn ritaður á þar til gert prentað eyðublað. Háseta er fengin viðskiftabók og í henni er prentað hið helzta úr farmannalögum, er farmann skiftir, og farmannalögin og reglugjörð um viðurværi skipshafnar skulu öll í heild sinni vera á hverju íslenzku skipi, svo að hver skipverja eigi kost á að kynna sér þau. Er því eigi ástæða til að fara nákvæmar út í þenna samning.

II. *Samningar milli útgerðarmanna opinna báta og háseta* hafa hér á landi verið afartiðir, og eru það enn. Þessir samningar eru gerðir um ákveðinn tíma, vetrar- vor- eða haustvertíð, nú oftast um vetrarvertíð, og gilda því að eins um þann tíma. Þessi samningur er oftast einskonar *félags-samningur*, þannig að einn eða fleiri gera út skipið og afla fisks í sameiningu, sem skift er venjulega að jöfnu milli skipverja, og skipinu fylgja ákveðnir hlutir. Sambands formanna og háseta er að nokkru getið í eldri lögum, svo sem húsagatil-

skipaninni 3. júní 1746 og einkum í konungsbréfi 28. febr. 1758, er leggur fjárútlát við mörgum yfirsjónum háseta gagnvart formanni, og yfir höfuð er það skylda þeirra að hlýðnast fyrirskipunum hans um alt það, er útróðurinn skiftir. Engin sérstök ákvæði eru um það, ef hásetar hlaupa úr skiprúmi, önnur en þau, að þeir eru skyldir að bæta skaða fyrir samningsrofin, né heldur um það, ef þeir koma alls eigi í skiprúm forfallalaust, en um þetta verða að gilda almennar samningsreglur. Sérstaklega má geta þess, að varla er hásetum skylt að róa á öðru skipi, en þeir hafa ráðist á, þótt sami maður eigi, né hjá öðrum formanni, þótt á sama manns útvegi sé, né háseta rétt að senda annan í stað sinn. Það er tíðast, að sá sem bátinn gerir út, sjái hásetum fyrir húsnæði um vertiðina án endurgjalds og oft jafnframt aðhlynningu. Samningar þessir eru sjaldan gerðir *skriflega*, en þó er það rétt að gera svo, og þá jafnframt leggja ákveðnar bætur við, ef rofnir eru, því að oft mun erfitt að sanna tjón, er af því hlýzt. Hásetum er oftast heimilt að verka fisk sinn á landi útgerðarmanns eða á landi því, þar er báturinn gengur til fiskjar og án sérstaks endurgjalds.

Hásetaráðning.

Eg, Jón Jónsson, bóndi á Hóli í Hvollhreppi, jata hér með, að eg hefi ráðið mig til háseta á bátinn »Von«, er Magnús Þórðarson á Járngerðarstöðum í Grindavík gerir þaðan út og er sjálfur formaður á, vetrarvertiðina 1910. Er Magnúsi skylt að sjá mér fyrir sæmilegu húsnæði um vertiðina, mér að kostnaðarlausu, svo og veita mér þjónustu og aðhlynningu, þar á meðal mjólkur-

vökvun einu sinni á dag, gegn 10 — tíu — króna endurgjaldi um vertiðina.

Ofanrituðu er eg, Magnús Þórðarson, samþykkur.

Brjótí annarhvor aðilja samning þenna, liggja við 100 — eitt hundrað — króna fjárútlát.

Samningurinn er í tveim samhljóða frumritum, sitt handa hvorum aðilja.

Járngerðarstöðum 10. maí 1909.

Magnús Þórðarson. Jón Jónsson.

III. Hér á landi er títt að taka *kaupafólk* 3: fólk, sem ræðst til heyverka um sláttinn. Samningur þessi mun sjaldnast gerður skriflegur. Réttast er að semja um það, hvort húsbóndi eða kaupamaður eigi að kosta ferðina í og úr kaupavinnu. Timinn er venjulega ekki nánar tiltekinn en svo, að kaupamaðurinn skuli láta húsbónda sínum vinnu sína í té um sláttinn, og mun talið svo, að húsbóndi geti jafnan, nema öðruvisi sé um samið, sagt upp kaupavinnu 20—21 viku af sumri, og hið sama verður þá að ætla um kaupamanninn. Meðan kaupamaður lætur bónda vinnu sína í té, hefir hann venjulega húsnæði, fæði, þjónustu og skóleður hjá bónda.

IV. Enn er fjöldi vinnusamninga, svo sem milli kaupmanna og verzlunarstjóra, milli kaupmanna eða verzlunarstjóra og búðarmanna, bókhaldara o. s. frv., prentsmiðjueigenda og prentara, iðnaðarmanna og iðnaðarsveina, húsbænda og heimiliskennara, húsbænda og vor-haust-vertiðarmanna o. s. frv. Um samninga þessa eru engar sérstakar reglur í löggjöf landsins og geta aðiljar því hagað efni slíkra samninga mjög svo eftir samkomulagi. Slíka samninga ættu þó sem flestir að

gera skriflega. Sérstaklega er áriðandi að taka fram, *hversu langur uppsagnarfyrirvari skuli vera*, því að varla er mynduð nein föst venja í því efni hér á landi. Þó er ljóst, að verkamenn þeir, er þýðingarmeiri stöðun gegna, t. d. verzlunarstjórar, geta ekki sagt upp fyrirvaralaust. Þar á móti kynni svo að mega álita, sem búðarþjónar óbreyttir gætu það, en það er þó vafasamt. Sama er um uppsagnarfrest af hálfu vinnuveitanda að segja. Ef ekkert er um samið, þá virðist þó að minsta kosti hálfsmánaðar uppsagnarfrestur þurfi að veitast búðarmönnum, en þó er um þetta efni alt óvíst.

1. Samningur milli kaupmanns og verzlunarstjóra.

Ólafur Ólafsson, kaupmaður í Reykjavík, og Jón Jónsson, verzlunarmaður sama staðar, gera með sér svohljóðandi samning:

Jón Jónsson ræður sig til verzlunarstjóra við verzlun Ólafs Ólafssonar í Borgarnesi frá 1. jan. 1911 að telja, með eftirgreindum skilmálum:

a. Jón skal hafa í kaup 200 — tvö hundruð — krónur í peningum um hvern mánuð, sem hann veitir verzluninni forstöðu, er gjaldist 15. dag hvers mánaðar. Auk þess nýtur hann ókeypis bústaðar í húsi Ólafs í Borgarnesi fyrir sig og fjölskyldu sína, og 5% af nettó ársarði verzlunarinnar.

b. Jón skal sjá um verzlunina að öllu leyti, ráða fólk til innan- og utanbúðarstarfa og segja því upp, eftir því sem honum þykir hlýða, gegn algengum launakjörum.

c. Hann skal gera upp efnahagsreikning verzlunarinnar einu sinni á ári, í.... mánuði, svo og reikninga viðskiftamanna hennar, innheimta úti-standandi skuldir, lána út vörur og kaupa inn

vörur eftir því, sem tíðkanlegt er. Ábyrgist hann ekki innheimtu skuldanna, ef hann gerir alt, sem sanngjarnlega verður heimtað um vörulán og innheimtu. Reikningsskilin skulu send Ólafi eða umboðsmanni hans til Reykjavíkur innan loka mánaðar. Að mánuði þar frá liðnum skulu Jóni send reikningsskilin aftur kvittuð eða með athugasemdum, og er honum skylt að svara þeim innan mánaðar.

d. Kassabók, frumbók, vörubók, vinnubók og höfuðbækur skal hann láta halda og yfir höfuð allar þær bækur, sem nauðsynlegar og tíðkanlegar eru í samskonar verzlun.

e. Hann skal jafnan með nægum fyrirvara skýra Ólafi eða umboðsmanni hans í Reykjavík frá því, hvaða útlendar vörur þurfi að panta, svo og senda innlendu vöruna, er hann kaupir til verzlunarinnar, þangað er Ólafur eða umboðsmaður hans ákveður.

f. Hann eða verzlunarþjónarnir mega enga verzlun eða aðra slíka atvinnu reka fyrir sjálfa sig. Verði slíkt uppvíst, þá varðar það brottrekstri fyrirvaralaust.

g. Jón getur sagt upp samningnum með 9 — niu — en Ólafur með 6 — sex — mánaða fyrirvara.

h. Þegar Jón tekur við forstöðu verzlunarinnar, skal samin skrá yfir allar vörubirgðir hennar, áhöld, hús og aðrar eignir. Svo skal og gjört, er hann fer frá stöðu sinni. Ef hann deyr, meðan hann heldur téðri stöðu sinni, þá er búi hans skylt að gera skrá þessa með bókhaldara verzlunarinnar eða elzta verzlunarþjóninum.

i. Brjótí Jón samning þenna í nokkrum greinum, þá er Ólafi heimilt að segja honum upp stöðunni fyrirvaralaust.

i. Sem tryggingu setji Jón, áður en hann tekur við stöðu sinni, kr. 4000,00 — fjögur þúsund — í verðbréfum, peningum, fasteignarveði eða sjálfskuldarábyrgð, er Ólafur tekur gilda, fyrir tjóni því, er Jón kann að baka honum í stöðu sinni af gáleysi eða ásettu ráði. Skal um veðsetninguna gerður sérstakur gjörningur.

Samningur þessi er í 2 samhljóða frumritum, sitt handa hvorum.

Reykjavík 8. des. 1910.

Ólafur Ólafsson. Jón Jónsson.

Vitundarvottar:

.
.

2. *Samningur milli kaupmanns og bókhaldara.*

Eg, Jón Jónsson, verzlunarstjóri í Borgarnesi, ræð hér með herra Árna Gíslason samastaðar sem bókhaldara við verzlun þá, er eg nú veiti forstöðu í Borgarnesi, gegn þessum skilmálum:

1. Árni fær í kaup 100 — eitt hundrað — krónur á mánuði í peningum, er greiðist 15. dag hvers mánaðar.

2. Ráðningartíminn hefst 1. des. 1911.

3. Árni getur sagt samningnum upp með 6, en Jón með 3 mánaða fyrirvara.

4. Árna er skylt að halda bækur verzlunarinnar að öllu eftir fyrirsögn og nánari ákvæðum verzlunarstjórans.

5. Árni má ekki reka nokkra verzlun eða aðra slíka atvinnu, meðan hann er við verzlunina.

6. Árni skuldbindur sig til að vera bindindismaður og til allrar reglusemi í stöðu sinni.

Samningur þessi er í 2 samhljóða eintökum.
Heldur sinn aðili hvoru.

Borgarnesi 12. maí 1911.

Jón Jónsson. Árni Gislason.

§ 33.

Verksamningar.

Auk vinnusamninga þeirra, sem getið er í næstu grein hér á undan, gera menn oft samninga þess efnis, að A. tekst á hendur framkvæmd verks fyrir B., þannig að hann skuldbindur sig til þess að inna af hendi eitthvert eða einhver ákveðin verk fyrir endurgjald. Kaupamaður t. d. skuldbindur sig til að *vinna* að heyskap, en ber enga áhættu á því, hvort sláttur gengur betur eða verr. Maður, sem ræður sig í vegavinnu, skuldbindur sig til að vinna að vegagjörðinni, en ber ekki áhættu af skemdum á veginum eða verkinu, meðan verkið stendur yfir, og eru þetta vinnusamningar. En sá, sem tekur að sér að slá ákveðinn teig, skuldbindur sig til að inna þetta ákveðna verk af hendi, og sá, sem tekur að sér vegagjörðina, skuldbindur sig til að fullgera verkið, og eru þetta verksamningar. Verksamningar lúta því að fullgerðum verkum eða árangri vinnu eða framleiðslu. Verksmiðurinn skuldbindur sig til *framleiðslu* ákveðins hlutar eða hluta, en vinnumaðurinn að eins til að *vinna* að slíkri framleiðslu, en sjálf er framleiðslan á áhættu og á kostnað húsbónda hans. Efnið til framleiðslunnar lætur *verkkaupi* stundum af hendi, og er samningurinn þá hreinn verksamningur, t. d. maður fer með fataefni til klæðskera og kemur því fyrir til sauma hjá honum, eða með band til þrónakonun, ull til

klæðaverksmiðju og lætur vinna vaðmál úr o. s. frv. En svo er það oft, að verksali leggur líka efnið til, t. d. maður biður klæðskera að láta sig hafa tilbúin föt án þess að leggja sjálfur efnið til, pantar söðul hjá söðlasmið, rúmstæði hjá húsgagnasmið o. s. frv. Þegar svo stendur á, þá er samningurinn eiginlega *kaup og sala um óorðinn hlut*, sjá og l. nr. 31, 11. júlí 1911, 2. gr.; en það er sameigið hvorutveggja, að verksmiður fær ekki endurgjald fyrir en verkinu er lokið eða hluturinn fullger, nema öðruvísi sé um samið.

Sá, sem lofað hefir *vinnu* sinni, getur venjulega ekki falið öðrum að inna hana af hendi. Sá, sem hefir lofað að skila fullgerðum hlut, hefir þar á móti oft rétt, enda einatt óhjákvæmilegt, að láta aðra vinna að framleiðslu hlutarins. Þetta fer alt eftir því, hvort verkið er svo vaxið, að verksali geti *einn* unnið að því og fullgert það eða ekki. Ef verkið er svo umfangsmikið, að einum manni er það ofvaxið, þá verður hann auðvitað að fá sér aðstoð annara til þess, t. d. að reisa hús, byggja skip, gera veg eða brýr á vatnsföll o. s. frv. Ef verkið er eins manns meðfæri, fer það eftir því, hvort verkkaupi hefir lagt áherzlu á, að verksali *sjálfur* ynni að því, eða ætla megi eftir eðli málsins, að verkkaupi hafi gert það, t. d. maður biður málara eða myndhöggvara að gera mynd af sér, biður skrautritara að skrautrita eitthvað fyrir sig o. s. frv.

Þegar verksmiður nýtur aðstoðar annara, þá hefir hann venjulega umsjón verksins, en þeir vinna á hans ábyrgð. Hann verður eflaust að vera fullveðja í fjármálum til þess að takast þau verk á hendur, sem hann þarf annara aðstoð til, því að bæði tekst hann á hendur fjárskuldbindingar gagnvart þeim, sem hann ræður sér til aðstoðar, og ber

auk þess aukna áhættu vegna starfsemi þeirra. Ennfremur er það ljóst, að verksali verður að vera fullveðja í fjármálum, ef hann skuldbindur sig til að selja efnið í verksmiðina. Landsyfirdómurinn hefir og *árið 1906* álitid, að ófullveðja maður væri *ekki* bundinn við verksamning (hússmiði), Dómas. VII, 410, en *árið 1908* dæmir hann alveg gagnstætt, líka um hússmiði, Dómas. VIII, 78. Endurgjalds getur verksmiður ekki krafist fyrri en smiðinni er lokið, nema öðruvisi sé umsamið, en oft er svo gert, einkum ef verkið er margbrotið, t. d. húsgerð. Er áriðandi fyrir verkkaupa, að tryggja sér, að verksmiður standi við samninginn, t. d. heimta veð af honum fyrir því, og einnig fyrir verksmið, að tryggja sér sem bezt rétt sinn til endurgjaldsins, ef verkið er umfangsmikið og kostnaðarsamt. Oft eru slíkir samningar mjög mikilsverðir, og er þá áriðandi, að málsaðiljar ákveði sem nákvæmast, *hvað* vinna eigi, *hvernig* það skuli gert, t. d. samkv. uppdrætti af húsi eða skipi o. s. frv., *hvenær* verkinu skuli lokið, *hvað* við skuli leggja, ef því er eigi lokið á tilskildum tíma, hvort verkið skuli tekið út af tilkvöddum mönnum, *hvenær* og *hvernig* endurgjaldið eigi að greiðast o. s. frv. Þau verk og sá kostnaður, sem verksali innir af hendi og eigi telst til þeirra verka eða framlaga, er hann átti að láta í té samkvæmt samningi, getur hann venjulega heimtað sérstakt endurgjald fyrir. Ef verksmiður leggur til efnið, þá er það venjulega eign hans, þar til verkkaupi hefir greitt honum andvirðið, nema verkið sé folgið í viðskeytingu efnisins í hluti verksala, er gera aðalþáttinn í allri smiðinni, t. d. timbur í hús á lóð verkkaupa. Þá eignast verkkaupi timbrið, er það er fest í húsi á lóðinni o. s. frv. Áhættu efnisins ber verksmiður

ef hann leggur það til, og er honum því varlegast að vátryggja það gegn eldsvoða. Þó þarf verksmiður ekki að greiða aftur það, er hann kynni þegar að hafa fengið greitt fyrir þann hluta verksins, sem lokið var og verkkaupi hefir tekið við sem fullgerðum, þótt hann eyðist síðar af völdum náttúrunnar, því að þá mun svo talið, að verkkaupi sé orðinn eigandi þess hlutans og beri áhættu á honum.

Samningur um húsgjörð.

Við undirritaðir, Jón Jónsson, kaupmaður í Reykjavík, og Ormur Gíslason, trésmíðameistari sama staðar, gjörum hérmeð svo feldan verksamning:

1. Ormur tekur að sér að reisa timburibúðarhús á lóð Jóns við Laugaveg 5 hér í bænum, 16 álna langt og 12 álna breitt, að utanmáli. Húsið skal vera einlyft með 2 álna háu porti og . . . háu þakrisi, og kjallari undir því öllu. Málsaðiljar hafa séð uppdrátt að húsi þessu, og ritað á uppdrátt þann, að húsið skuli að öllu gert, svo sem í honum greinir.

2. Kjallarinn skal vera 4 álna hár undir loft, úr höggnu grjóti, steinlímdur að utan og innan og svo kjallaragólf steinlímt. Kjallarinn skal vera fjórskiftur og steinveggir milli hólfanna, svo gerður sem fyrr segir. Veggþykktin er ákveðin í uppdrættinum. Þrjú kjallarahólfín skulu útbúin til geymslu, en eitt til þvottaherbergis, og leggur verksmiður til pott og þvottaborð, uppsett í kjallarann. Grjót af lóðinni eða úr má verksmiður nota eftir því sem til fellur. Kjallarinn skal tekinn út af dómkvöddum mönnum, samkv. 16. gr., og ef hann reynist

forsvaranlega gerður að áliti þeirra, þá er hann, að úttektinni lokinni, á ábyrgð verkkaupa.

3. Herbergjaskipun öll í húsinu skal vera eins og uppdrátturinn greinir, svo og dyr allar og gluggar og hæð undir loft. Veggir og gaffhlöð skulu klædd borðum . . . þykkum og utan yfir . . . pappa, en yzt bárujárn. Skal verksmiður loks mála húsið alt að utan með litum, sem verkkaupi ákveður. Að innan skulu allir herbergisveggir í húsinu klæddir borðum . . . þykkum, síðan lagðir með striga og svo fódraðir með veggfóðri eftir nánari fyrirætlum verkkaupa.

4. Miðstöðvarhita, samkvæmt uppdrættinum, leggur verksmiður í húsið, svo og skal hann leggja til eldavel, alt eftir nánari ákvæðum verkkaupa.

5. Fyrir kjallaragluggum skulu vera járnrimlar með millibili, en lögun glugganna í húsinu að öllu ákveður verkkaupi.

6. Stigar skulu vera með handriðum . . . háum og . . . milli pílara.

7. Gólf öll og loft skulu vera þreföld, milli-gólf múrað, og plægð gólfborð . . . þykk undir og ofan á. Íbúðarloft skulu enn fremur lögð striga og veggfóðri, sbr. 3. gr. Milli bita skal vera . . .

8. Forstofugólf skal vera »bónað«. Forstofuhurð úr . . . þykkum plönkum. Aðrar hurðir skulu vera eftir nánari ákvæðum verkkaupa.

9. Í eldhúsi skal vera borð, matklefi og skápar 3 og eftir uppdrættinum að öðru leyti.

10. Steintröppur . . . breiðar með járnriði skulu vera að dyrum hússins.

11. Efsta loftið skal vera »hanabjálki« með einföldu gólfi úr plægðum gólfborðum . . . þykkum.

12. Tvö salerni skulu vera við húsið fullger að öllu. Fráræslu bæði þaðan og úr eldhúsi skal

verksmiður leggja á sinn kostnað. Í fráræslunni skulu vera steyphtar ... pípur víðar ... þykkar. Vatn skal verksmiður og leggja í húsið, og skulu vera 2 vatnskranar, og skal vatnsveitan vera að engu lakari, en vatnsveita Reykjavíkurbæjar í hús.

13. Til tryggingar verkinu, bæði því, að það verði forsvaranlega af hendi leyst og fyrir tilskilinn tíma, selur verksmiður verkkaupa að tryggingu Verkkaupa er skylt, að láta trygginguna lausa jafnskjótt sem matsmenn samkv. 16. gr. hafa metið verkið rétt int af hendi.

14. Verksmiður leggur til alt efni og verk, og skuldbindur sig til, að hafa það alt í góðu lagi. Hann ber áhættu alla á efni og verki, þar til hann hefir löglega skilað verkinu af sér, en verkkaupi verður eigandi efnisins, jafnskjótt sem það er sett í fast samband við lóð hans ofan nefnda eða mannvirki á henni. Til tryggingar því, að verkkaupi greiði endurgjaldið fyrir smíð þessa, setur hann verksmið lóð og alt efni eða mannvirki, sem hann á á henni, til tryggingar með 1. veðrétti, og skal sú trygging haldast unz endurgjaldið er að fullu greitt.

15. Hreinsa skal verksmiður alla mold, grjót og sérhvað annað, efnisleifar o. s. frv. af lóðinni að smíðinu loknu og áður en úttekt fari fram.

16. Alt það verk, sem að framan greinir, skal verksmiður hafa int af hendi á sinn kostnað, löglega, samkvæmt mati, fyrir 1. okt. þ. á. Fyrir hvern dag, er verkið dregst þar fram yfir, greiði verksmiður kr. Að verkinu loknu skulu 2 dómkvaddir menn þar til hæfir meta verkið. Verði þeir ósammála um eitthvert atriði, skal hinn 3. dómkvaddur, sem er oddamaður, og er báðum skylt, að hlita því mati. Jafnskjótt, sem verkið

hefir verið löglega int af hendi, samkvæmt nefndu mati, er verkið alt á ábyrgð verkkaupa.

17. Endurgjaldið fyrir verkið er kr. 14,000 — fjórtán þúsund — krónur. Þar af greiðist kr. 1000 — eitt þúsund — eftir úttekt kjallarans, samkv. 2. gr., en afgangurinn, þegar verkinu er löglega lokið, samkv. 15. gr., alt í peningum. Dragist greiðslan frammar en tilskilið er, geldur verkkaupi 5% árs-vexti af eftirstöðvunum.

18. Verkkaupa er jafnan heimilt að hafa eða láta hafa eftirlit með verkinu að öllu leyti.

19. Fyrir breytingar á efni eða tilhögun hússins frá því, sem umsamið er og verkkaupi ákveður ekki einn samkvæmt framansögðu, sbr. 3.—5. og 8. gr., áskilur verksmiður sér sérstakt endurgjald, eftir mati, sbr. 16. gr.

Samningur þessi er í 2 samhljóða eintökum. Heldur sinn aðili hvoru.

Reykjavík 2. febr. 1910.

Jón Jónsson. Ormur Gíslason.

Vitundarvottar:

.
.

§ 34.

Lán.

Afhending ákveðins lausafjármunar í hendur öðrum manni til endurgjaldslausrar notkunar og gegn afhendingu hlutarins sjálfs eftir liðinn láns-timann heitir *lán til afnota*, til aðgreiningar *láni til eignar*, þar sem skila skal aftur *að eins sama fjölda, sömu tegundar*. Lántakandi ábyrgist hlutinn að öllu, þar til er hann hefir skilað honum, og er því skylt,

að greiða verð hans, þó að hann farist eða spillist fyrir slys eða tilviljun, nema lántaki farist sjálfur af sama slysi, t. d. maður fær léðan bát og ferst á bátnum og með bátnum. Sama er og, ef sannað verður, að hluturinn hefði líka farist eða spilst á sama hátt í vörzlum lánsala eða ef hluturinn spillist eða eyðist vegna eðlis síns, eða ef lánsali heldur hlutnum í sínum vörzlum. Venjulegt slit þarf lántaki ekki að bæta, Jb. Kb. 21, Þjfb. 16. Lántaki þarf ef til vill að vera fullveðja, með því að hann tekst meiri skyldu á hendur en þá eina, að skila aftur hlutnum. Ekki má lántaki heldur lána öðrum hlutinn og getur lánsali þá slitið samningnum og kafið til sín hlutinn þegar í stað.

Rétt er lánsala að fá skriflega viðurkenningu fyrir láni. Ef lántaki neitar vísvitandi ranglega móttöku lánaðs hlutar, varðar það hegningu, samkv. 254. gr. alm. hegningarlaga 25. júní 1869.

1. Viðurkenning á bókarláni.

Eg undirritaður jata hér með að hafa fengið að láni hjá Helga Jónssyni, stud. mag. í Reykjavík, Orðabók Konráðs Gíslasonar, og skuldbind eg mig til að skila henni aftur óskemdri á heimili lánsala fyrir 1. okt. þ. á.

Reykjavík 30. ág. 1910.

Jón Jónsson
stud. theol.

Vitundarvottar:

.
.

2. Viðurkenning á hestláni.

Eg undirritaður hefi í dag fengið að láni gráskjóttan hest, með marki, hjá Árna Þórðar-

syni, pósti í Reykjavík, til Þingvalla og Geysis. Skuldbind eg mig til að fara eigi annað með hestinn og að skila honum að öllu heilum og óskemdu fyrir 8. þ. m.

Reykjavík 1. ág. 1910.

Hrólfur Þorbjarnarson.

Vitundarvottar:

.
.

§ 35.

Geymsla.

Samningur um varðveizlu hlutar fyrir annan mann, þannig að varðveizlumaður skili aftur hlutnum, þegar krafist er, er *hreinn geymslusamningur*. Til þess að gera slíkan samning, þarf geymslumaður að hafa forræði yfir sjálfum sér, en eigi framar, því að hann skuldbindur sig að eins til þess að inna geymslustarfann af hendi og skila sama hlutnum aftur. Geymslumaður ábyrgist hlutinn fyrir gáleysi sitt, en mælikvarðinn á gáleysi í þessu efni er sá, að gálauslega hefir hann geymt hlutinn, ef hann hefir farið verr með hann en sitt fé sömu tegundar, það er hann vill vel varðveita, nema öðru vísi sé um samið. Sérstaklega er það vottur um vitaleysi varðveizlumanns, ef honum hverfa hlutir úr sömu hirzlu, sem geymsluhluturinn var í, Jb. Þjfb. 15., en skilyrðið er þó, að sú hirzla hafi verið sæmileg í sinni röð. Geymslumaður verður að borga hlutinn, nema hann sanni eða færi líkur til þess, að honum sé ekki um hvarf hlutarins eða skemdir að kenna.

Geymslumaður má ekki nota hlutinn, nema

að svo miklu leyti, sem það er nauðsynlegt eða heppilegt honum til viðhalds. Endurgjald fyrir geymslu á geymslumaður ekki, nema svo sé tilskilið eða samkvæmt venju eða geymslumaður hafi geymslu sér að atvinnu, t. d. verðbréfageymsla í banka, hestageymsla við kaupstaði eða þjóðvegi, fatageymsla í leikhúsi o. s. frv.

Ef peningar, peningaseðlar eða handhafabréf eru fengin til geymslu, er geymslusala áriðandi að fyrirgírða það, að geymslumaður geti ráðstafað í sínu nafni geymslufénu. Slika hluti er bezt að innsigla í lokuðu bréfi, svo að þeir sé stranglega aðgreindir frá eignum varðveizlumanns. Ef þeim er blandað saman við samskonar eignir hans, og varðveizlumaður verður gjaldþrota, þá á geymslusali að eins *kröfu* í bú hans. En ef geymsluféð helzt aðgreint, þá er geymslusali eigandi þess, og getur heimt það úr búi geymslutaka.

Enn fremur er geymsla oft þýðingarmikill þáttur í öðrum samningum, t. d. handveði, fódurtöku fénaðar, flutningasamningum, t. d. við pósthjór, skipaútgerðarmenn o. s. frv., og gilda þar um oft sérstakar reglur, svo sem viðtækari ábyrgð flytjanda en vanalegs geymslumanns o. s. frv.

Ef geymslumaður hefir kostað til hlutarins einhverju eða geymslan er gegn endurgjaldi, t. d. burðargjald undir bréf eða vörur, fódurgjald fyrir fénað o. s. frv., þá hefir geymslumaður haldsrétt yfir hlutnum, þar til gjaldið er int af hendi. Verði það alls eigi gert, þá getur geymslumaður eftir hæfilegan tíma selt hlutinn á uppboði og tekið með skuldajöfnuði (þ: tekið undir sjálfum sér) andvirði geymslunnar af andvirði hlutarins.

Hafi varðveizlumaður gefið út skriflegt skirteini fyrir móttöku muna til geymslu, er honum

vissast að krefjast þess, um leið og hann skilar aftur hlutnum, því að ef svo reynist, að hann hafi skilað honum til annars en þess, er með átti að taka við honum og án þess að fá aftur skirteinið, þá getur geymslumaður orðið skaðabótaskyldur gagnvart geymslusala.

Geymsluskirteini.

Eg undirritaður játa hér með, að eg hefi tekið til geymslu frá því i dag 2 brúna hesta með marki . . . af herra kaupmanni Jónasi Pálssyni. Lofa eg að skila hestum þessum í hendur eiganda eða umboðsmanns hans á heimili mínu, þegar krafist verður. Fyrir geymsluna greiðist mér kr. . . fyrir hvern sólarhring, sem eg gæti hestanna, þegar eg skila þeim af mér.

Pingvöllum 15. júlí 1911.

Jón Jónsson.

§ 36.

Skuldir. — Skuldabréf. — Veðbréf.

I. 1. Ef maður lánar öðrum manni peninga eða önnur verðmæti, og lántaki á að skila aftur jafnmiklu sömu tegundar, þá heitir það lán til eignar, t. d. heylán gegn jafnmiklu af heyi aftur, kornlán o. s. frv. Lánsali hefir þá að eins *kröfu* á hendur lántaka og fær því samskonar rétt í protabúi lántaka, sem aðrir kröfueigendur. Báðir aðiljar verða að vera fullveðja í fjármálum til þess að gera slíka samninga. Ef eigi er greitt á réttum tíma, þá getur lánsali lögsótt lántaka til greiðslu lánsins á venjulegan hátt.

2. Þar til l. nr. 14, 20. okt. 1905 gengu í gildi var engin almenn heimild til fyrningar skulda í

islenzkum lögum. Samkvæmt þessum lögum fyrnast skuldir frá gjalddaga þeirra (gjaldalagi verzlunarskulda er 31. des. ár hvert, nema öðru vísi sé um samið) að telja á 4, 10 eða 20 árum.

A. *Þessar skuldir fyrnast á 4 árum:*

a. 1. Kröfur út af afhendingu á vörum eða lausafé (þar með skipum), t. d. andvirði seldra hluta, sem ekki er afhent sem fylgifé með fasteign (t. d. innstæðukúgildi), þó svo, að haldi skuldunautur áfram föstum viðskiftum við kaupmann, verksmið eða þvilikan atvinnureka og fái árlegan viðskiftareikning, fyrnist eigi sú skuld, er hann kann að vera í við nýár ár hvert, hvort sem hún stafar frá viðskiftum síðasta árs eða ekki, meðan viðskiftum er haldið áfram óslitið.

2. Kröfur út af leigu á fasteign eða lausafé t. d. jarðarafgjald, húsaleiga.

3. Kröfur út af veru, viðgjörning eða aðhlynningu, t. d. fæðispeningar, þjónusta.

4. Kröfur út af flutning á mönnum eða munum, t. d. fargjald á skipi, póstflutningur.

5. Kröfur út af vinnu og hverskonar starfa, sem er í té látinn, t. d. kaupgjald verkamanna, húðarmanna o. s. frv. Þó fyrnist ekki kaupgjaldskrafa hjús, meðan það er samfelt áfram í sömu vist.

b. Kröfur um gjaldkræfa vexti, húsaleigu, landskuld, leigur, gjaldkræf laun eða eftirlaun, lifeyri, forlagseyri, meðgjöf eða aðra greiðslu, er greiðast á með vissu millibili og ekki er afborgun af skuld. Hér er að eins átt við hverja einstaka greiðslu. Réttur til eftirlauna fyrnist t. d. ekki á 4 árum, en ef rétthafi lætur liða 4 ár frá því, að hann gat krafist einstakrar greiðslu, t. d. eftirlauna fyrir árið 1910, þá er réttur til eftirlauna fyrir það

ár fyrntur, en eigi rétturinn til þess að krefjast eftirlauna framvegis.

c. Kröfur, sem lögtaksrétt hafa, samkv. l. 16. des. 1885, 1. gr. 1—10. lið og ýmsum síðari lögum, t. d. sveitarútsvar, brunabótagjöld í Reykjavík og lóðargjöld, bæjar-, sveitar-, landssjóðs- og kirkjugjöld o. s. frv.

d. Kröfur samkvæmt ábyrgðarskuldbindingum, að undanskildri ábyrgð á fjárskilum opinberra gjaldheimtumanna eða gjaldkera við opinberar stofnanir eða stofnanir einstakra manna, t. d. banka, verzlana o. s. frv. Svo og endurgjaldskrafa út af ábyrgð, sem samskuldari eða meðábyrgðarmaður hefir á aðalskuldara, samskuldara eða meðábyrgðarmann, en þó er endurgjaldskrafan eigi fyrnt fyrri en aðalkrafan mundi hafa fyrnst. Ef aðalkrafan t. d. fyrnist á 10 árum, en ábyrgðarmaður hefir greitt hana 2 árum eftir upphaf fyrningartímans, þá heldur hann kröfu sinni 8 ár frá innlausnardegi.

e. Krafa um endurgjald á því, er maður hefir greitt í rangri ímyndun um skuldbinding, t. d. ef erfingjar hafa greitt skuld arfleifanda, en svo sannast, að skuldin var röng, eða í von um endurgjald, sem brugðist hefir, t. d. fyrirfram greiddar vörur eða verkkaup, en svo eru vörurnar eða verkið eigi int af hendi, þó svo að móttakandi hafi ekki gert sig sekan í sviksamlegu athæfi.

B. Á 20 árum fyrnast:

1. Krafa á hendur landssjóði, banka eða sparisjóði um endurgjald á fé, er lagt hefir verið í sjóðinn til ávöxtunar eða geymslu.

2. Krafa um lifeyri (o: sjálfur lifeyrisrétturinn) og aðrar slíkar kröfur, sem fólgnar eru í rétti til fjárframlaga með vissu millibili, og eigi verða taldar afborganir af skuld, t. d. eftirlaun, sbr. l.

nr. 4, 4. marz 1904, 4. gr., l. nr. 34, 16. nóv. 1907, 3. gr. og l. nr. 48, 16. nóv. s. á., 9. gr., er skiljast verða í samræmi við fyrningarlögin.

C. Á 10 árum fyrnast:

1. Kröfur samkvæmt skuldabréfi eða dómi eða opinberri sátt, er ekki falla undir B. Og að því er snertir kröfur þær, er um getur að ofan undir A, b. d., gildir 10 ára fyrning því að eins, að skuldabréf sé útgefið, dómur genginn eða sátt gjörð, eftir að krafan var fallin í gjalddaga eða orðin sjálfstæð krafa á annan veg, eða rentumiði hefir verið útgefinn fyrir rentukröfu o. s. frv.

2. Allar kröfur, sem ekki er settur sérstakur fyrningarfrestur samkvæmt framanskráðu.

Krafa samkvæmt peningaseðli eða krafa um endurgjald á þegnum sveitarstýrk fyrnist ekki. Kröfur, sem hjón hafa hvort á annað, ófullveðja menn á fjárhaldsmann eða yfirfjárráðanda (út af fjárhaldi) eða kröfur opinberra stofnana eða félaga á hendur forstjóra þeirra fyrnast ekki fyrr en 4 ár eru liðin frá því, er hjónabandinu var slitið, fjárhaldið hætti eða forstjórinn vék úr stöðu sinni. Svo má og nota fyrnta kröfu til *skuldajafnaðar*, ef hún er af sömu rót runnin, sem aðalkrafan eða samið var fyrirfram um skuldajöfnuð. Einnig má dæma sakamann til skaðabótagreiðslu með refsidómi fyrir glæp, þótt krafan sé fyrnt samkvæmt aðursögðu.

Fyrningarfrestur lengist um eitt ár, ef skuldunautur eða kröfueigandi deyr eða kröfueigandi er sveltur fjárforræði eða bú hans tekið til gjaldþrotaskifta, og eigi er fult ár eftir af fyrningarfrestinum. Ef innköllun til skuldheimtumanna er gefin út af skuldara eða búi hans, þá er fyrningarfrestur eigi liðinn fyrri en innköllunarfrestur er úti.

Fyrningu skuldar er slitið: 1. ef skuldunautur viðurkennir kröfuna í orði eða verki, t. d. með vaxta- eða afborgunargreiðslu; 2. með málssókn, sem telst byrjuð, þegar sáttakæra er birt eða stefna, þar er sáttakæru þarf eigi með, eða kröfu er lýst í bú, áður en fyrningarfrestur er liðinn.

Semja má um lengri fyrningarfrest en hinn lögákveðna:

1. á skuldabréfum, er ganga manna á milli og út eru gefin í mörgum samhljóða eintökum,

2. vaxtamiðum, er út eru gefnir fyrir vöxtum af slíkum skuldabréfum eða hlutabréfum,

3. skirteinum, er út eru gefin af lífsábyrgðar- eða framfærslustofnunum, og

4. kröfum þeim, er um ræðir í B. 1. að ofan.

Ef eigi er hægt að höfða mál gegn skuldara við íslenzka dómstóla fyrir lok fyrningarfrests, þá getur kröfueigandi geymt sér rétt sinn með því að tilkynna yfirdóminum kröfu, til eins árs ettir að skilyrðin voru fengin til þess að höfða hér málið, en ella til 10 ára frá tilkynningardegi. Um þessa kröfugjörð eru settar reglur, nr. 142, 21. des. 1910 (Stj.t. 1910 B, bls. 293). Tilkynningin á að vera rituð í tvennu lagi og stiluð til yfirdómsins, en afhent dómsmálaritara. Á annað eintakið kvittar hann fyrir móttöku hennar og fær kröfugjöranda það. Skuldakrafan skal tilgreind nákvæmlega, upphæð hennar, skuldeigandi og skuldunautur, heimili þeirra, hvenær skuldin er stofnuð, af hvaða rót hún sé runnin, og svo hversvegna eigi sé hægt að sækja skuldunaut við íslenzka dómstóla.

Kröfugjörð til landsyfirdómsins.

Reykjavík 15. des. 1911.

Eg, Oddur Bjarnason, bakari hér í bænum,

tilkynni hér með hinum kgl. islenzka landsyfirdómi, að Karl Nielsen, bakari í Kaupmannahöfn, skuldar mér kr. 375,00 sem eftirstöðvar af kaupi minu sem bakarasveins hjá honum frá árinu 1907. Mér er ekki unt að sækja téðan skuldunaut minn fyrir dómstólum hér á landi að svo stöddu, með því að varnarþing hans er í Kaupmannahöfn, en skuldin er 4 ára nú við næstu áramót. Áskil eg mér óskertan rétt til að sækja hann fyrir dómstólum hér eða erlendis lögum samkvæmt, þótt fyrningarfrestur samkv. isl. lögum kynni áður að vera liðinn.

Virðingarfylst.

Oddur Bjarnason.

Til

Landsyfirdómsins.

II. Skuldalofofð manna á meðal geta bygst á ýmsum grundvelli, fyrst og fremst á láni samkvæmt I. 1., á skaðabótaskyldu, t. d. ef A. skemmir eða glatar verðmætum B., á kaupum og sölu o. s. frv. Hér verður aðallega rætt um skyldu til að *greiða peninga*. Til viðurkenningar þeirri skyldu, af hvaða rótum sem hún er runnin, er mjög algengt, að gefið sé út *skuldabréf* 3: skrifleg viðurkenning um einhliða skyldu til peningagreiðslu. Um bréf þessi gilda samkvæmt lögum og venju margar sérreglur.

1. Skuldabréf geta bæði *hljóðað á nafn ákveðins manns (nafnbréf)* eða á *handhafa þess (handhafabréf)*. Í bréfinu verður að tilgreina skuldarupphæð, vexti, ef áskilja á þá, greiðslutíma, afborganir, uppsagnarfrest, ef skuldin á að verða gjaldkræf fyrir uppsögn, o. s. frv. Einnig er altítt að ákveða varnarþing í máli, sem risa kynni út af skuldinni, og er það löglegt, en skuldareiganda er

þá áriðandi að tryggja sér sönnun fyrir undirskrift skuldunauts, því að ef hann höfðar mál á hinu umsamda varnarþingi og skuldunautur mætir ekki, þá má vera, að málinu verði fyrir þá sök frávísað. Því er tryggilegast að láta skuldunaut undirrita skuldabréfið í viðurvist notarii publici.

2. Meðan skuldabréfið er í höndum hins upphaflega lánardrottins, erfingja hans eða þeirra sem gera fjárnám í því, eða í búi hans, getur skuldunautur komið að öllum mótmælum gegn skuldinni og fengið þau tekin til greina, ef þau eru sönnuð, svo sem að skuldin sé greidd að öllu leyti eða einhverju, þótt eigi sé greiðslan kvittuð á bréfið, að bréfið sé gefið út til málamynda (»pro forma«) o. s. frv. En ef bréfið er selt, gefið eða veðsett, þá getur skuldunautur venjulega ekki komið að öðrum mótbárum gegn skuldinni en þeim, er bréfið sjálft segir, nema að sannað verði, að hinn nýi eigandi þess viti eða hefði átt að vita um þau, eða að útgefandi bréfsins hafi verið ófullveðja við útgáfu þess eða bréfið sé falsað, undirskriftin eða efni þess. Ef t. d. borgað hefir verið af skuldinni og greiðslan er eigi rituð á bréfið, þá getur hinn nýi eigandi krafist *alla* skuldina, sjá tilsk. 9. febr. 1798, af skuldunaut, svo að hann getur þessvegna orðið knúður til að tviborga. Því er skuldunaut áriðandi að láta kvitta greiðslurnar á skuldabréfið sjálft, og þegar hann hefir fullgreitt skuldina, þá að láta skila sér bréfinu. Ella er honum ekki skylt að greiða skuldina.

3. Ef skuldabréf glatast, áður en skuldin hefir verið greidd, þá verður eiganda þess nauðsynlegt að fá ógildingardóm á því. En til þess þarf konunglegt leyfisbréf, sem stjórnarráðið veitir í nafni og umboði konungs. Leyfið veitir heimild til þess

að stefna öllum með árs og dags (1 árs og 6 vikna) fresti, sem kynni að hafa það í höndum, til að koma fram með bréfið og sanna rétt sinn til þess. Gefi enginn sig fram, þá fær eigandi ógildingardóm á bréfinu, og kemur sá dómur í stað bréfsins, að því leyti, sem dómhafi á rétt til að krefjast greiðslunnar, og getur gefið löglega kvittun fyrir hana, en skuldautur leysist við skuld sína, ef hann greiðir til dómhafa. Um ógilding á mörgum öðrum skjölum, sem titt er að gangi manna á meðal, ætti að gilda líkar reglur, t. d. hlutabréf, sendiskrár, ábyrgðarskirteini, viðtöku-skirteini fyrir handveði, tryggingarbréf o. s. frv.¹⁾

III. Það er mjög titt, að skuldir sé *trygðar*, annaðhvort með því að setja skuldeiganda *veð* eða *ábyrgð* annara manna. Veðið getur verið annaðhvort *handveð* eða *sjálfsvörzluveð*.

1. *Handveð*. Þegar hlutur er settur að handveði, þá tekur veðhafi, eða einhver fyrir hans hönd, veðið í varðveislu sína, og er veðhafa heimilt að geyma hlutinn, þar til skyldunni er fullnægt, er veðið er sett til tryggingar. Skriflegan gjörning þarf ekki né heldur þinglýsing, nema ef 5 smáesta skip, eða þaðan af stærri, er sett að handveði, samkv. l. nr. 20, 16. nóv. 1907. Fasteignir verða ekki settar að handveði þannig að það hafi sömu verkun sem handveð yfir lausafé, heldur fer það eftir reglunum um sjálfsvörzluveð í fasteign. Alla aðra verðmæta hluti, er gengið geta kaupum og sölum, má setja að handveði, þar á meðal skuldabréf, veðbréf, hvort sem veðið er heldur í lausafé eða fasteign, en ef veðið er í fasteign, verður veðhafa þó óheimilt að selja fasteignina eftir reglunum um sölu handveðs, heldur

1) Sumum þykir þó vafasamt, hvort heimilt sé hér að veita leyfi til ógildingardóms á öðrum bréfum, en *veð*-skuldabréfum.

má hann að eins selja veðbréfið á þann hátt. Handveð í heildarsafni hluta, t. d. vörubirgðum, verður því að eins sett, að veðsali sé sviftur færi til ráðstöfunar veðinu, t. d. með afhending lykla að vöruhúsinu til veðhafa eða umboðsmanns hans. Handveðshafi má ekki nota veðið framar en nauðsynlegt er til viðhalds þess. Eftir Jb., Kb. 22, ábyrgðist veðhafi veðið, og misti því að nokkru eða öllu kröfu sína, ef veð spiltist eða glataðist, en nú ábyrgist hann það eigi framar en við vangæzlu sinni eða fólks sins, og missir því eigi kröfu sína, þótt það farist fyrir tilviljun, veðl. nr. 18. 4. nóv. 1887, 2. gr.

Þegar skuldin er fallin í gjalddaga og ef hún er þá ekki greidd, getur veðhafi leitað fullnægju af veðinu á tvennan hátt:

a. Hann getur látið dómkveðja 2 óvilhalla, hæfa menn til þess að *virða* veðið og látið síðan fá sér það til *eignar*. Verði afgangur af andvirði veðsins, greiðir hann það til veðsala, Jb. Kb. 22.

b. Veðhafi getur ennfremur *selt* veðið á *opinberu uppboði*. En þá skal hann gera veðsala aðvart um það við votta með 8 daga fyrirvara, en ef veðsali er ókunnur eða heimili hans, þá skal veðhafi stefna honum með auglýsingu í blöðum, er birta stjórnarvaldaauglýsingar (nú Lögbirtingablaðinu) með 14 daga fyrirvara til þess að leysa til sín veðið, lög nr. 18, 4. nóv. 1887, 1. gr., sbr. um Íslandsbanka l. nr. 66, 10. nóv. 1905, 15. gr.

Rétt er veðsala að taka skriflegt viðtökuskirteini af veðhafa, og er veðhafa þá rétt að krefjast skriflegrar viðurkenningar aftur af veðsala, er hann afhendir veðið, og sjálft skirteinið, ef það hefir verið út gefið til handhafa eða er eitt þeirra skjala, er gengur kaupum og sölum manna á meðal.

Ef veðsali verður gjaldþrota, þá getur veðhafi

selt veðið og tekið sjálfur andvirðið eða látið virða sér veðið án tilhlutunar þrotabúsins. Fyrirmæli laga um riftingar veðs sakir eftirfarandi gjaldþrota veðsala gilda og um handveð, sjá að neðan 2. A. Handveðsréttur fyrnist ekki, þótt krafan fyrnist, l. nr. 14, 20. okt. 1905. 1. gr.

Viðlökuskirteini handveðs.

Eg undirritaður játa hér með, að eg hefi tekið við að handveði af hr. Jóni Jónssyni, á Hóli í Bolungarvík, sparisjóðsbók við Landsbankann, nr. 2471, hljóðandi á nafn veðsala, með inneign 1100 — ellefu hundruð krónum — og stendur bókin til tryggingar 800 — átta hundruð — króna peningaláni, er eg hefi í dag veitt téðum Jóni.

Ísafirði 1. maí 1907.

Einar Pétursson.

Vitundarvottar:

Gísli Pálsson.

Snjólfur Andrésson.

2. *Sjálfsvörzluveð*. Það er þrennskonar:

A. í *fasteign*. B. í *skipum*, 5 smálesta eða stærri, og C. í *lausafé* (þar á meðal skipum, minni en 5 smalestir) og réttindum.

A. *Sjálfsvörzluveð í fasteign*. Um veðsetninguna verður ávalt að gera *skriflegan gjörning (veðbréf, tryggingarbréf)*. Ef skuldarviðurkenningin er á sama skjali, þá er það kallað *veðskuldabréf* en ella *tryggingarbréf*. Bréfum þessum verður síðan að þinglýsa, og gilda þar um sömu reglur, sem um þinglýsing afsalsbréfa. Veðhafa er vissast að fá að sjá veðbókarvottorð, áður en hann tekur veðið, til þess að hann geti gengið úr skugga um bæði eignarheimild veðsala og svo það, að hann hafi ekki áð-

ur ráðstafað eigninni svo að í bága komi við veðrétt hans.

Mjög eru fasteignir oft veðsettar fleiri en einum, með 1. 2. 3. veðrétti o. s. frv. Í veðbréfinu er rétt að taka það fram, hvaða veðrétt veðtaki eigi að fá, svo og hvaða veðskuldir hvili áður á eigninni, hvort veðhafi skuli fá uppfærslurétt eftir því, sem veð þau, er fyrir honum ganga, leysast af eigninni, því að ella fær hann varla uppfærslurétt. Svo er og heppilegt að áskilja sér veð í váttryggingarupphæð fyrir eignina, ef hún er váttrygð, en um veðsetningu þeirrar upphæðar gilda reglurnar um lausafjárveð. Veðsala er auðvitað skylt að viðhalda veðinu vel og forsvaranlega, og fellur skuld sú, er trygð er með því, í gjalddaga, ef verulegur brestur verður á viðhaldinu. 1. veðhafi gengur fyrir öðrum veðhöfum, 2. fyrir 3. 4. o. s. frv. Þó hverfur forgangsrétturinn fyrir vöxtum af veðtrygðri skuld fyrir eldri vexti en frá síðasta ári, ef veðhafi hefir með samningi liðið skuldunaut um vextina eftir að þeir eru komnir í gjalddaga, l. nr. 23, 13. sept. 1901.

Þegar skuldin er komin í gjalddaga og eigi löglega greidd, þá getur hver veðhafa gengið að veði sínu. Nema öðruvísi sé um samið, verður veðhafi að fá sátt við skuldunaut eða dóm yfir honum og taka síðan veðið fjárnámi. En með samningi má búa svo um, að fjárnám megi gera án undangengins dóms eða sáttar. Eftir lokið fjárnám verður skuldheimtumaður svo að selja veðið á nauðungarupphæð.

Fjárnám án undanfarins dóms eða sáttar má gera samkvæmt l. nr. 29, 16. des. 1885, 15. gr. ef eftirgreindum skilyrðum er fullnægt:

1. Að fasteignarveð sé sett til tryggingar ákveð-

inni skuld t. d. peningaláni, en eigi ef skuldin er svo óákveðin, að áður þurfi að ákveða hana með dómi eða á annan hátt. Ef veðið hefir verið sett til tryggingar endurgjaldskröfu út af ábyrgð, sem er alveg ákveðin, t. d. vixilkrafa, þá hefir og ákvæðum 15. gr. verið beitt í Reykjavík.

2. Að skuldin sé fallin í gjalddaga samkvæmt ákvæðum veðbrétsins, fyrir uppsögn eða greiðslufall á vöxtum eða afborgunum.
3. Að bréfið sé undirritað af veðsala, eða hann hafi við undirskrift sína kannast, í viðurvist notarii publici eða tveggja vitundarvotta.
4. Að bréfið sé þinglesið. Vafasamt er, hvort fyrirfram innritun bréfsins í veðmálabækur er nóg, ef t. d. skuldin fellur í gjalddaga á tímabilinu milli innritunar og manntalsþings. Eftir orðunum í 15. gr. virðist þinglýsingar undantekningarlaust krafist.
5. Að liðinn sé hálfur mánuður frá gjalddaga. Og ef skuldunautur býr á hinna veðsettu eign, þá skal honum birt með stefnuvottum og með 3 daga fyrirvara, að fjárnámið eigi fram að fara. Að eins í veðinu verður fjárnámið gjört, en ekki í öðrum munum skuldunauts, samkv. 15. gr.

Samkvæmt l. um veð nr. 18, 4. nóv. 1887, 3. gr., má enn fremur setja í hvert það veðskuldabréf, er fasteignaveðtrygging veitir, ákvæði tilsk. 18. febr. 1847, 10. gr., um það, að bjóða megí veðið upp án dóms og laga (þ: bæði án dóms, sáttar og fjárnáms), ef vextir eða afborganir eru eigi greiddar í gjalddaga, en birta skal þá uppboðsauglýsinguna með 4 vikna fyrirvara bæði í blaði því, er opin-

berar auglýsingar flytur og svo skuldunaut sjálfum eða, ef hann er ekki í lögsagnarumdæmi hinnar veðsettu jarðar, umboðsmanni hans, en ef hann hefir engan umboðsmann, þá ábúanda jarðarinnar eða leigjanda fasteignar eða grönnum þeirra. Er réttast, að stefnuvottar birti þessa tilkynningu.

Þegar veðið er selt á nauðungaruppbóði, þá getur uppbóðsbeiðandi krafist þess, að það verði lagt honum út til eignar, ef ekki er bóðið svo hátt, að skuld hans verði að fullu greidd, en þó svo, að fyrri veðhafar fái sitt, og ef uppbóðsbeiðandi er sjálfur hæstbjóðandi eða áskilur sér rétt til að ganga inn í hæsta boð, tilsk. 22. apríl 1817 og lög nr. 16, 16. sept. 1893, 1. gr. Sparast honum á þessu uppbóðsgjald og innheimtulaun. Nú er veð selt á nauðungaruppbóði, og verður þá yngri veðréttur, sem ekki er bóðið upp í eða ekki nógu hátt bóðið til greiðslu þeirrar skuldar, er hann átti að tryggja, máður úr veðmálabókunum, tilsk. 22. apr. 1817 og l. nr. 16, 16. sept. 1893. Sá veðhafi, sem því vill ekki eiga það á hæftu, að missa veðrétt sinn, er eldri veðhafi selur veðið, verður að mæta á nauðungaruppbóðinu og bjóða í eignina. — Veðréttur þessi fyrnist ekki með skuldinni, l. nr. 14. 20. okt. 1905, 1. gr., nema fyrir kröfum þeim, sem umgetur í I, 2. A. b.

Ef maður undirgengst veðskuldbinding fyrir skuld, sem ekki er stofnuð samtímis, á síðustu 8 vikum fyrir gjaldprot sín, getur protabúið rift veðsetningunni, nema það sannist, að veðsali hafi átt fyrir skuldum, eða veðhafi hrindi af sér þeim grun, er á honum hvílir um vitund hans á því, að veðsali ætti ekki fyrir skuldum, l. nr. 7, 13. apríl 1894, 23. gr.

B. *Sjálfsvörzluveði í skipum*, sem eru 5 smálestir að stærð eða meira, á að þinglýsa í lögsagn-

arumdæminu, þar sem skipið er skrásett að eiga heima, l. nr. 20, 16. nóv. 1907. Um þinglýsingu þessa gilda að öðru sömu reglur sem um þinglýsing fasteignarveðs, þar á meðal fyrirfram innritun. Annars gilda um þýðing og gildi veðréttarins almennar reglur laga um veð í fasteignum. Það leikur oft vafi á því, hvaða reglur sé almennar og hverjar sé sérstakar. En þetta ákvæði miðast víst að eins við veðréttinn sjálfan, t. d. reglan um forgangsrétt veðhafa fyrir vöxtum, samkv. l. nr. 23, 13. sept. 1901, um riftingu veðs, samkv. l. nr. 7, 13, apríl 1894, 23. gr., afstöðu veðhafa gagnvart öðrum skuldheimtumönnum veðsala, er hann verður gjaldþrota, l. nr. 14, 20. okt. 1905 um fyrningu veðréttar, en eigi t. d. hinar sérstöku réttarfarsreglur um fjárnám, samkv. l. nr. 29, 16. des. 1885, 15. gr. eða l. nr. 18, 4. nóv. 1887, 3. gr., um uppboð án dóms og laga, og mun því eigi verða löglega sett ákvæði þessara laga um fjárnám og uppboð án venjulegrar uppboðsheimildar. — Veð í skipum er nú orðið mjög títt, og er því tryggilegast hverjum þeim, sem tekur veð í skipi, að heimta nýtt veðbókarvottorð skipsins af veðsala.

C. *Sjálfsvörzluveð í lausafé* (þar á meðal skipum, minni en 5 smálestir, og réttindum, t. d. kröfuréttindum) verður að eins veitt löglega með því móti, að skriflegur gjörningur sé um það gerður í viðurvist tveggja vitundarvotta, er nákvæmlega gæti þess, að dagsetningin sé rétt á veðbréfinu. Veðbréfið skal síðan þinglesa á varnarþingi veðsala þannig:

a) *Ef veðsali á heimili í Reykjavík, þá skal lesa bréfið á fyrsta eða öðru bæjarþingi (fimtudegi) eftir að það er dagsett. Ella fær það alls eigi gildi*

gagnvart kaupunautum eða skuldheimtumönnnum veðsala, jafnvel þótt það verði síðar þinglesið.

b) *Ef veðsali á heimili utan Reykjavíkur*, þá skal lesa veðbréfið á næsta manntalsþingi eftir að það er dagsett. Síðari þinglestur er svo þyðingarlaus, sem áður er sagt (a). En hafi bréfið verið sýnt til innritunar fyrir næsta manntalsþing eftir útgáfu þess og svo þinglesið á því manntalsþingi, þá fær það gildi gagnvart áðurnefndum mönnum frá þeim degi, er það var sýnt.

Ef veðsali flytur sig í aðra þinghá, þá skal þar þinglýsa veðinu af nýju og eigi síðar en á næsta manntalsþingi eftir flutninginn.

Ennfremur ber þess vandlega að gæta, að ef rikisskuldabréf, skuldabréf, hlutabréf, sparisjóðsbækur, váttryggingarskirteini, sendiskrár og öll slík skjöl, er ganga kaupum og sölum manna meðal, eru sett að sjálfsvörzlaveði, þá sé veðsetningarinnar getið á bréfinu, því að annars gildir hún ekki gagnvart þeim, sem síðar kynni að fá bréfið til eignar eða að veði með samningi, l. nr. 18, 4. nóv. 1887, 7. gr.

Samkvæmt sömu lögum, 4. gr., er nú engum heimilt að veðsetja alt, sem hann á og eignast kann. Alt, sem hann á, þegar veðsetningin fer fram, getur maður þar á móti veðsett, ef það er nægilega skýrt sundurliðað, en ella verður sú veðsetning ólögleg samkvæmt reglunni um veðsetning hlutsafna, því að nú má enginn heldur setja að sjálfsvörzlaveði safn af munum, er ætlaðir eru til samkynja notkunar og einkendir eru með sama nafni, án þess að sundurliðað sé, hvaða munir það sé. T. d. væri manni það ólöglegt, að veðsetja þannig bókasafn án upptalningar bókana, vörubirgðir án þess að vörurnar væri frágreindar öðrum vörum og ákveðn-

ar nægilega greinilega, alt sitt bú án þess að til væri tekið, hvaða hlutir það væri, allar sínar útistandandi kröfur án ákvæðisverðs þeirra, hvernar um sig, og án nafns skuldunauta o. s. frv., l. 1887, 4. gr. Þó má veðsetja með jörð, auk kúgilda og jarðarhúsa, ef svo er sérstaklega um samið, önnur tiltekin hús á jörðinni, búsgögn og heyforða þann, sem á henni er hvert skifti, l. 1887, 5. gr. Svo má og sá, sem veðsetur verksmiðjur og önnur iðnaðarhýsi, semja svo um, að vélar eða önnur iðnaðartæki skuli fylgja fasteigninni (þ: felast í veðsetningunni), l. 1887, 6. gr. Engrar sérstakrar þinglýsingar þarf við um viðsetningu lausafjár, er það er veðsett sem fylgifé með veðsettri fasteign, samkv. 5. og 6. gr. l. 1887. Ennfremur má leiguliði setja landsdrottni að veði áhöld þau, sem hann á til yrkingar leigujörð sinni, svo og afurðir bússins skuldum þeim til tryggingar, sem hann er í kominn eða kann að komast í við landsdrottinn út af ábúðinni.

Veðsett lausafé má veðsali ekki selja öðrum, veðsetja, spilla né eyða án leyfis veðhafa, og getur slikt varðað refsingu, samkvæmt 255. gr. alm. hegningarl. 25. júní 1869. Þar sem lausafé er veðsett sem fylgifé með fasteign, samkv. l. 1887, 5. og 6. gr., má veðsali þó selja það og eyða því, ef hann fær annað jafngott í þess stað, t. d. gefa upp handa fénaði sínum heyin eftir þörfum, leggja af annboð, ef hann aflar sér nýrra aftur, þegar þeirra þarf við o. s. frv.

Sjálfsvörzluveðréttur í lausafé fyrist með kröfunni, nema veðréttur samkv. 5. og 6. gr. l. 1887, er lausafé er veðsett sem fylgifé með fasteign, l. nr. 14, 20. okt. 1905, 1. gr. Sjálfsvörzluveðréttur fellur jafnan niður, hvernig sem á stend-

ur, nema veðið sé fylgile með veðsettri fasteign, ef veðbréfið er *dagsett* síðustu 8 vikurnar fyrir gjaldþrot veðsala, l. 1887, 8. gr. og l., nr. 7, 13. apr. 1894, 23. gr.

Veðhafi getur aldrei gengið að lausafjárveði sinu, nema hann hafi fyrst gert opinbera sátt við veðsala eða fengið dóm yfir honum, nema veðið sé fylgile með fasteign, samkv. l. 1887, 5. og 6. gr. Þá getur hann gert fjárnám í lausafénu *ásamt* fasteigninni, samkvæmt l. 1885, 15. gr. Þar á móti getur hann naumast látið selja slikt lausafjárveð *ásamt* fasteigninni á nauðungaruppboði samkv. tilsk. 18. febr. 1847, 10. gr. og l. 1887, 3. gr. Sjálfsvörzluveðhafi stendur að baki öllum forgangskröfum í þrotabúi veðsala, t. d. útfararkostnaði, skiftagjöldum, hjúakaupi, lækniskaupi, kröfum landsjóðs, ófullveðja manna í búi fjárhaldsmanna o. s. frv., samkv. skl. 12. apr. 1878, 82. og 83. gr. sbr. við 89. gr., en gengur fyrir öðrum óveðtrygðum kröfum. — Lausafjárveð verður jafnan lítilsverð trygging til lengdar, því að bæði er hætt við, að veðið gangi úr sér eða glatist, og svo eru vandhæfi á eftirliti með því, að veðsali fari með það lögum samkvæmt.

IV. Nú glatast veðskuldabréf, og eru þá engin önnur ráð — nema veðrétturinn sé fyrntur — en að leita ógildingardóms á því. Ef skuldin er ekki greidd, þá verður veðhafi að fá ógildingardóminn, því að annars getur hann ekki fengið skuld sína greidda, með því að hann er ekki fær um að veita löglega kvittun. Ennfremur getur verið, að veðsali eða eigandi hinnar veðsettu eignar hafi greitt skuldina eða skuldin sé fyrnt, en veðbréfið er glatað. Þegar svo stendur á, þá getur eigandi eignarinnar ekki látið aflýsa veðinu og því

hvilir það að forminu til enn á eigninni, en það getur orðið til þess, að hann geti hvorki selt hana né veðsett hana af nýju, því að ef til vill þorir enginn að lána út á hana meðan hún er að forminu til veðbundin. Þýðing ógildingardómsins er sú, fyrir *veðhafa*, að hann hefir formheimild til að veita greiðslu skuldarinnar viðtöku og kvitta fyrir hana, og fyrir *veðsala*, að hann getur látið þinglesa ógildingardóminn, og er þá veðbandið leyst af eign hans. En til þess að fá dóminn verður hann fyrst að fá konungsleyfi, er sýslumenn og bæjarfógetar afhenda nú, samkv. tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904, I, stefna síðan með opinberri stefnu, þrisvar birtri í Lögbirtingablaðinu, með 1 árs og 6 vikna fyrirvara frá síðustu birtingu að telja, þeim, sem kynnu að hafa bréfið í höndum, til að koma fram með það fyrir dómi á varnarþingi fasteignarinnar. Leyfið kostar ekkert, ef veðbréfið hljóðar upp á minna en 1000 kr., en ella kostar það kr. 33,66.

Um skilyrði þess að konunglegt leyfisbréf til ógildingardóms á veðskuldabréfi fáiast, segir í brefi dómsmálastj. 30. sept. 1864, að sýna skuli líkindi til þess, að skuldabréfið sé horfið, og að enginn sviksamlegur tilgangur búi undir beiðninni. Svo skal og veita þeim, er hlut eiga að máli (veðsala, ef veðhafi beiðist leyfisins, og veðhafa, ef veðsali gerir það) færi á að segja álit sitt. Beiðninni skal fylgja afrit af bréfinu, ef unt er, og það er jafnan, hafi bréfið verið þinglesið, og yfirlýsing um það, hvort skuldin sé borguð eða eigi.

Ennfremur hefir stjórnarráðið heimild til að veita eiganda veðsettrar eignar leyfi til ógildingardóms á veðbréfi, ef hann fullnægir þeim skilyrðum, er nú skal greina:

1. Að liðin sé 10 ár frá gjalddaga skuldar þeirr-

- ar, er veðtrygð var, eða 20 ár, ef skuldin var ein þeirra skulda, er fyrnast á 20 árum.
2. Að þrátt fyrir itarlega eftirgrenslan hafi enginn fundist, er veðbréfið veiti réttindi, og
 3. Að álita verði eftir framkomnum skýrslum, að ekkert það atvik hafi fyrir komið, er haldi kröfunni enn í gildi gagnvart skuldunaut né heldur gagnvart veðeiganda, þótt persónuleg skuldbinding hefði á honum hvílt.

1. *Skuldabréf með handveði.*

Eg, Halldór Gíslason, kaupmaður í Reykjavík, lýsi því hér með yfir, að eg er skuldugur orðinn herra Bjarna Jónssyni, tómthúsmanni í Reykjavík, eða handhafa þessa bréfs, um 1000 — eitt þúsund — krónur, er eg skuldbind mig til að hafa greitt að fullu fyrir 31. des. þ. á. Í vexti greiði eg af skuld þessari 5% á ári frá því i dag.

Til tryggingar skilvísri greiðslu skuldar og vaxta, svo og innheimtulauna og málskostnaðar að skaðlausu, ef eg stend ekki í skilum, sel eg skuldareiganda 5 — fimm — 300 króna hlutabréf í h/f. »Völundur«, nr. 11, 18—21, að handveði.

Gestaréttur í Reykjavík er varnarþing í máli út af skuld þessari eða veðsetningu.

Reykjavík 1. júní 1911.

Halldór Gíslason.

Vitundarvottar:

.
.

2. *Skuldabréf með sjál/svörzluveði i lausafé.*

Eg, Einar Bergsson, bóksali á Stokkseyri, viðurkenni hér með að hafa i dag fengið að láni 500 — fimm hundruð — krónur hjá Alfi Hallssyni,

lausamanni samastaðar, og ber mér að greiða skuld þessa, með 5% ársvöxtum frá því í dag, 8. júní þ. á.

Til tryggingar skuld þessari, höfuðstól og vöxtum, svo og öllum kostnaði, þar á meðal innheimtulaunum og málskostnaði, set eg skuldeiganda eftirgreinda muni, með 1. veðrétti, að sjálfsvörzluveði:

1 flygel, 1 buffet, 2 hesta gráa, 6 vetra og 3 kýr, rauðar.

Veð þetta skuldbind eg mig til að hafa vátrygt gegn eldsvoða fyrir að minsta kosti kr. 1000 — eitt þúsund — krónum, og hefir skuldeigandi 1. veðrétt vátryggingarupphæðinnar, og afhendist honum vátryggingarskirteinið að handveði, gegn viðtökuskirteini.

Rýrni veðið eða haldi eg því ekki vátrygðu, er skuldin þegar fallin í gjalddaga.

Mál út af skuld eða veðsetningu þessari má skuldeigandi sækja fyrir gestarétti Stokkseyrarhrepps.

Stokkseyri 2. jan. 1910.

Einar Bergsson.

Vitundarvottar:

.
.

3. *Skuldabréf með sjálfskuldarábyrgð.*

Eg, Arni Helgason, bóndi á Hólum í hreppi, viðurkenni hér með, að eg er orðinn skuldugur Árna Bjarnasyni, bónda að Höfða hér í hreppi, um kr. 500,00 — fimm hundruð — krónur, er greiðast skulu þannig: kr. 100 — eitt hundruð — krónur fyrir 1. jan. næstkomandi og eftirstöðvarnar með 200 — tvö hundruð — krónum á ári, 31. des., þar til skuldinni er að fullu lokið. Í vexti af skuldinni, eins og hún

verður á hverjum tíma, greiði eg 6% á ári. Verði vanskil á afborgun eða vöxtum, er öll skuldin þegar fallin í gjalddaga. Allan kostnað af vanskilum mínum, svo sem innheimtulaun og málskostnað, greiði eg skuldeiganda að skaðlausu.

Sem sjálfskuldarábyrgðarmenn fyrir greindri skuld með vöxtum, svo og öllum innheimtu- og málskostnaði, er leiða kann af vanskilum mínum, eru þeir Jón bóndi Jónsson og Björn bóndi Jónsson á Brekku hér í hreppi.

Ef mál ris af skuld þessari, lofa eg og svo ábyrgðarmennirnir, að svara til sakar fyrir gestarétti

Hólum 1. febr. 1909.

Árni Helgason.

Vitundarvottar:

.
.

Samþykkir framanskráðu sem sjálfskuldarábyrgðarmenn.

Hólum d. u. s.

Jón Jónsson. Björn Jónsson.

Vitundarvottar:

.
.

4. Tryggingarbréf.

Með því að Jón Jónsson, smiður í Reykjavík, hefir í dag gjörst útg. að vixli, að upphæð kr. 500 — fimm hundruð — krónur, samþ. til greiðslu 1. maí þ. á. af mér, seldum Landsbankanum í dag, þá set eg nefndum Jóni að handveði 6 100 kr. hlutabréf, nr. 10—15, í hlutafélaginu Veðið stendur til tryggingar öllu beinu tjóni, er Jón kann

að biða af framantéðri vixilabyrgð sinni, þar á meðal höfuðstól, vöxtum og kostnaði vixilsins, innheimtulaunum og málskostnaði, ef hann kynni að verða að leysa til sín vixilinn, og eg eigi borga hann á gjalddaga. Einnig hefir Jón sömu tryggingu, ef hann skyldi skrifa nafn sitt á nýjan vixil eða nýja vixla til greiðslu þessa vixils, hver svo sem slíka vixla kynni að kaupa.

Rísi mál hér af milli okkar eða þeirra, er í stað okkar kynni að koma, þá má sækja það fyrir gestarétti Reykjavíkur.

Reykjavík 12. maí 1909.

Björn Ólafsson.

Vitundarvottar:

.
.

5. *Skuldabréf með veði í jörð.*

Eg, Jóhann Oddsson, silfursmiður í Reykjavík, viðurkenni hér með að vera orðinn skuldugur Arna Þórðarsyni, kaupmanni í Reykjavík, eða handhafa þessa bréfs, um 1000 — eitt þúsund — krónur, er eg skuldbind mig til að greiða þannig:

Kr. 250 — tvö hundruð og fimmtíu krónur — 1. okt. næstkomandi, 500 — fimm hundruð — krónur 1. okt. 1912 og eftirstöðvarnar, kr. 250 — tvö hundruð og fimmtíu krónur — 1. okt. 1913. Vöxtu af skuld þessari, eins og hún er á hverjum tíma, greiði eg 5% — fimm af hundraði — á ári, er greiðist eftir á á sama gjalddaga, sem afborganirnar. Ef eg stend eigi í skilum með greiðslu vaxta eða afborgana, er skuldin þegar öll fallin í gjalddaga fyrirvaralaust.

Til tryggingar skaðlausri greiðslu höfuðstóls og vaxta ofanefndrar skuldar, svo og til trygg-

ingar málskostnaði, innheimtulaunum, ef eg stend eigi í skilum, er mér ber að greiða að skaðlausu, veðset eg skuldeiganda eða þeim, er löglega kann að eignast kröfu þessa, eignarjörð mína Hamra í Mýrasýslu, 36 hndr. að dýrleika, að nýju mati, ásamt 7 kúgildum, venjulegum jarðarhúsum, mannvirkjum og gögnum og gæðum, er jörðinni fylgja, með 2. — öðrum — veðrétti næst á eftir og með uppfærslurétti á eftir skuld til veðdeildar Landsbanka Íslands, sem upphaflega var kr. 2000 — tvö þúsund — krónur, en nú er kr. 1850 — átján hundruð og fimmtíu krónur. Skylt er mér að halda jörð, húsum, öðrum mannvirkjum og kúgildum í góðu standi og standa skil á láninu á 1. veðrétti, samkvæmt þar um gjörðu lofordi. Verði misbrestir á viðhaldi jarðar eða húsa eða á greiðslum síðastnefnds láns, er hérgreind skuld þegar öll fallin í gjalddaga fyrirvaralaust.

Standi eg ekki í skilum með afborganir og vaxtagreiðslu, má veðhafi taka veðið fjárnámi, án undangengins dóms eða sáttar, samkv. l. 16. des. 1885, 15. gr.

Rísi mál út af skuldinni eða veðsetningunni, er mér skylt að mæta fyrir gestarétti Reykjavíkur.

Til staðfestu nafn mitt undirritað í viðurvist tveggja tilkvaddra vitundarvotta.

Reykjavík 2. febr. 1911.

Jóhann Oddsson.

Vitundarvottar:

Hrólfur Þorsteinsson,

Bjarni Eyvindarson.

6. *Skuldabréf ólæss og óskrifandi manns.*

Eg, Eyjólfur Eyjólfsson, bóndi að . . . í . . . hreppi, játa hér með, að vera orðinn skuldugur

Jóni Jónssyni, kaupmanni í Reykjavík, um 100 — eitt hundrað — krónur, er eg lofa að hafa að fullu greitt með 5% vöxtum fyrir nýár næstkomandi.

Rísi mál út af skuldinni, er mér skylt að svara til sakar fyrir gestarétti Reykjavíkur.

Reykjavík 1. maí 1911.

Eyjólfur Eyjólfsson
(handsalað).

Skuldabréf þetta höfum við undirritaðir, þar til kvaddir vitundarvottar, heyrt lesið skýrt og greinilega upp fyrir hr. Eyjólf Eyjólfssyni á . . . , sem hvorki er læs né skrifandi, og játaði hann efni þess rétt í öllum greinum, og handsalaði hann mér, Gísla Gíslasyni, að rita nafn sitt undir það, þannig orðað.

Reykjavík 1. maí 1911.

Gísl Gíslason. Páll Pálsson.

7. *Beiðni um ógildingardóm á veðskuldabréfi.*

Til konungs.

Reykjavík, Vesturg. 1.
7. apr. 1910.

Eiríkur Pálsson, trésmiður, sækir um konungsleyfi til ógildingardóms á veðskuldabréfi.

Samið af Jóni Jónssyni,
cand. jur. í Reykjavík.

Hér með leyfi eg undirritaður mér að beiðast þess, að mér verði veitt konungsleyfi til þess að fá ógildingardóm á veðskuldabréfi, útg. 20. jan. 1900 af mér til handa Jóni söðlasmið Jónssyni, hér í bænum, að upphæð 1200,00 kr. og með 2. veðrétti í húseign minni við Bjargarstig 2 hér í bænum, en bréf þetta er nú glatað án þess að

veðinu hafi orðið aflýst,
en veðskuldin er að fullu
greidd.

Afrit af veðbréfinu
fylgir hér með og kvittun
skuldareiganda.

Allraðegnsamlegast.

Eiríkur Pálsson.

8. *Beiðni um leyfi til ógildingardóms,*
samkvæmt l. nr. 14, 20. okt. 1905, 20. gr.,
sjá að framan bls. 245—246.

Reykjavík 1. des. 1916.

Hinn 4. maí 1900 gaf eg undirritaður út veð-
skuldabréf til handa Þórði hreppstjóra Jónssyni í
., að upphæð kr. 1000,00, með 1. veðrétti í
húsi mínu við Tjarnargötu 8 hér í bænum, og
skyldi skuld þessi greiðast að fullu 4. maí 1901.
Sumarið 1900 fluttist téður Þórður alfarinn til
Vesturheims, og hefir hvorki sjálfur né fyrir annara
milligöngu haldið skuldinni í gildi. Hefi eg leitað
mér allra mögulegra upplýsinga um það, hvar bréf
þetta muni vera niðurkomið, en eigi getað komist
að því né getað fundið nokkurn, er réttindi hefði
samkvæmt því. Fyrir því leyfi eg mér, að beiðast
þess, að stjórnarráðinu mætti þóknast að veita mér
leyfi, samkv. 20. gr. l. nr. 14, 20. okt. 1905, til þess
að fá ógildingardóm á téðu skuldabréfi. Eftirrit af
því fylgir hér með.

Virðingarfylst.

Jón Ásmundsson,
trésmiður.

Til
stjórnarráðsins.

§ 37.

*Reikningar. Afreikningar.*1. *Reikningur.*

Fol.....

Reykjavík hinn 1. maí 1911.

Reikningur

til herra Björns Þórðarssonar Reykjavík

frá verzlun Bjarna Bergssonar & Co.

1911.			Kr. a.	
Jan.	15.	An 20 ₧ kaffi $\frac{0}{75}$	15	00
		» 30 ₧ Melís $\frac{0}{25}$, 7 ₧ Kandís $\frac{0}{26}$	9	32
Maí	1.	Skuld Kr.	24	32

Pr. Bjarna Bergsson & Co.

Eiríkur Eiríksson.

Reikningur er skýrsla lánardrottins til skuldunauts um skuld hans. »Afreikningur« (Kontokurant) er reikningur nefndur, þegar tilfært er bæði úttekið og innlagt, og getur útgefandi reikningsins þá verið skuldugur samkvæmt reikningsgjörð sinni. Reikningur er ekki skulda-bréf fyrr en skuldunautur hefir ritað samþykki sitt á hann. Alment er það ekki viðurkenning reikningsskuldar, þótt menn geri engar athugasemdir við reikninginn, nema í viðskiftum kaupmanna á meðal. Þar er talið skilyrði fyrir skuldunaut til þess að halda rétti sínum, að hann geri útgefanda reikningsins aðvart svo fljótt sem unt er. Annars getur verið sett ákvæði í reikninginn um, að skuldunautur geri aðvart innan ákveðins tíma, ef honum þykir reikningurinn athugaverður, og er þá hyggilegast, að skuldunautur geri þær athugasemdir, er hann

vill, áður sá tími sé liðinn. Þótt útgefandi afreiknings telji sig í skuld við viðskiftamann sinn, þá er afreikningurinn þó ekki skuldabréf að svo stöddu, heldur aðeins skýrsla hans um, að svo virðist honum skiftin standa, en sönnunargagn að meira eða minna leyti verður afreikningurinn vitanlega í höndum þess, sem hann er stilaður til. Skuldabréf verður hann eigi fyrr en útgefandi hefir berum orðum ritað á hann viðurkenningu sína.

2. Afreikningur.

Reikningur

til hr. Jóns Jónssonar Reykjavík
frá verzlun Gísla Gíslasonar Reykjavík.

1911			Úttekið		Innl.		
			Kr.	a.	Kr.	a.	
Jan.	15.	An. 10 ₧ Kaffi ⁰ / ₇₅	7	50			
		5 ₧ Melis ⁰ / ₂₀ .	1	00			
	20.	Pr. Peninga ⁸ / ₀₀ . .			8	00	
	31.	An. 100 ₧ hafra- mjöl ⁰ / ₁₅ , 70 ₧ grjón ⁰ / ₁₄	24	80			
Febr.	6.	Pr. 30 ₧ hvít vor- ull ⁰ / ₉₀ , Pening- ar ¹⁰ / ₀₀			37	00	
	12.	An. 17 al. léreft ⁰ / ₂₀ , 2 al. strigi ⁰ / ₃₀ .	4	00			
Des.	31.	Mismunur	7	70			
			Kr.	45	00	45	00
³¹ / ₁₂ 1911 Innieign					7	70	

Reykjavík 31. des. 1911.

P. p. Jón Jónsson.
Árni Árnason.

§ 38.

Vixlar.

Vixlar eru tvennskonar: *eigin vixlar* og *vixlar á hendur öðrum manni* (»trasseraðir« vixlar). Um vixla gilda ákvæði vixillaga, nr. 1, 13. jan. 1882 með vixilmálalögnum, nr. 2, s. d.

A. *Vixlar á hendur öðrum manni.*

I. Svo eru þeir vixlar nefndir, er maður (útgefandi) skorar á annan mann (»trassat«) að greiða sér (vixill á hendur öðrum manni til eigin ráðstöfunar) eða öðrum ákveðna upphæð i peningum. Vixlar á hendur öðrum manni verða, svo að þeir sé löglegir, að hafa að geyma:

1. Nafnið *vixill* berum orðum eða, ef vixillinn er saminn á útlendu máli, tilsvareandi orð i því máli.
2. *Fjárhæð vixilsins.*
3. *Nafn þess manns, er við borguninni á taka, (»remittent«).*
4. *Nafn þess, er greiða á vixilinn (»trassat«).*
5. *Stað og stund vixilútgáfu.*
6. *Greiðslustað.*
7. *Nafn útgefanda.*

Sé greiðslustaður eigi ákveðinn, er staður sá, er getið er við nafn vixilgreiðanda, skoðaður greiðslustaður. Greiðslutíma má ákveða tiltekinn dag, þegar vixillinn er sýndur (»a vista«-vixill), ákveðinn tíma eftir sýningu (»a viso«-vixil) eða ákveðinn tíma eftir útgáfu dag vixils (»a dato«-vixil). Sé enginn gjalddagi ákveðinn á vixli, þá á að greiða hann, er hann er sýndur. Ef vixill hljóðar um borgun á öðrum stað en heimili greiðanda, er hann nefndur »domicileraður«. Sé fjárhæð vixils nefnd oftast en

einusinni og ber eigi saman, þá gildir lægri eða lægsta upphæðin. Loforð um vexti á vixli er sem óskrifað væri.

II. Vixilskuldarar eru: *Útgefandi, framseljendur, ábyrgðarmenn* (»avalistar«) og *sá, er vixillinn er gefinn út á hendur, er hann hefir ritað á hann samþykki sitt (samþykkjandi)*. Ef einhver þessara manna er fær til að greiða vixilinn, þá er óhætt að kaupa hann. Samþykki á vixil má ekki vera skilyrðum bundið, eigi strykast út, er það einusinni er á hann komið, en löglegt er samþykki, þótt að eins sé það fyrir nokkrum hluta upphæðarinnar. Framselja má vixil með áritun á bak vixilsins (»ábeking«) með fullu nafni bæði þess, er vixillinn er framseldur og framseljanda, eða með því að framseljandi ritar nafn sitt eitt á bak vixilsins, (»eyðu-framsal«). Alla vixla má framselja, nema bann sé við því lagt í vixlinum, t. d. sett þar orðin »ekki til framsals«. *Allir framseljendur ábyrgjast gagnvart vixileiganda einn fyrir alla og allir fyrir einn*, nema þeir hafi skilið sig undan þeirri ábyrgð, t. d. með orðunum »án ábyrgðar« og ritað það á vixilinn. Framsal á að rita annaðhvort á sjálfan vixilinn, og er það tíðast, á afrit hans eða á miða (»alonge«), er festur sé við hann. *Ábyrgð vixilskuldara sín á milli er þannig, að þeir ábyrgjast einn fyrir alla og allir fyrir einn* vixilupphæðina gagnvart þeim, er á eftir þeim koma á vixilinn, samþykkjandi gagnvart öllum öðrum vixilskuldurum, útgefandi gagnvart öllum, nema samþykkjanda o. s. frv. Fyrir því er hættulaust að rita nafn sitt á vixil, ef einhver fyrirrennara manns er áreiðanlega fær um borga vixilupphæðina eða þeir allir í sameiningu. Sá, sem greitt hefir fjárhæð vixils, getur samkvæmt vixilrétti krafist alla formenn sína

i einu eða einn um sinn greiðslu á vixlinum án samt kostnaði (6% vöxtum frá gjalddaga, $\frac{1}{3}\%$ vixilupphæðar, sem þóknun, afsagnarkostnað, burðargjald o. s. frv.), og án greinarmunar á því, i hvaða röð nöfn þeirra standa á vixlinum. Hins vegar getur enginn samkvæmt *vixilrétti* krafið eftirmann sinn vixilupphæðarinnar, enda þótt hann kynni að hafa lánað honum hana. Því getur t. d. samþykkjandi ekki krafið útgefanda samkv. vixilrétti, jafnvel þótt útgefandi hafi gefið út vixil á hendur honum án þess að hann ætti nokkuð hjá samþykkjanda. Ef því t. d. 2 menn taka vixillán i félagi, annar gefur vixilinn út, en hinn samþykkir, þá er vissast fyrir samþykkjanda að gera samning við útgefanda um það, að þeir skuli greiða upphæð vixilsins að tiltölu eftir upphæð þeirri, sem hvor þeirra hefir fengið af vixilupphæðinni, t. d. að helmingi, að þriðjungi, tveim þriðju o. s. frv. Slikur samningur hefir auðvitað engin áhrif á rétt vixileiganda eða eftirmanna útgefanda og samþykkjanda á vixlinum. Þeir halda sinum rétti óskertum þrátt fyrir slíka samninga. Samþykkjandi á að lokum að greiða 6% af vixilupphæðinni frá gjalddaga ásamt $\frac{1}{3}\%$ þóknun, afsagnargjörð og öðrum kostnaði, ef hann greiðir eigi vixilinn i gjalddaga, gegn vixlinum kvittuðum.

III. *Eignarréttur að vixlum* fæst með framsali frá þeim, er samkvæmt vixlinum er bær að ráðstafa honum, en upphaflega er það sá, sem vixillinn er, samkvæmt efni sinu, gefinn út til, vixilviðtakandi (»remittent«), og síðan hver sá, sem hefir óslitna framsalsröð frá vixilviðtakanda til sin, eða ef vixillinn hefir verið framseldur »enblanco« (þ: með áritun nafns framseljanda (»endossents«) án þess að tilgreint hafi verið nafn þess, er hann var

framseldur til (»endossatar«), þá skapar handhöfn vixilsins formheimild til ráðstöfunar vixlinum. Þess vegna þarf handhafi vixils, er hefir fengið hann samkvæmt áður töldu (með óslitnum framsölum eða handhöfn, ef vixillinn er handhafavixill orðinn), eigi að láta hann af hendi við réttan eiganda, nema hann hafi fengið vixilinn fyrir óráðvendni sína eða sýnt stórkostlegt hirðuleysi, t. d. ekki veitt því eftirtekt, að framsal var sýnilega falsað á vixlinum. Og í samræmi við þetta er það ákvæði vixillaganna, að slíkur handhafi vixils á heimtingu á greiðslu vixilfjárhæðar af vixilskuldara, og vixilskuldari leysist frá vixilskuldbinding sinni með greiðslu til hans. Þess vegna fær innleysandi vixilsins og samskonar heimild yfir vixlinum sem eftirmaður hans hafði, og getur því krafist greiðslu af sínum formönnum og þarf ekki að skila vixlinum til réttis hlutaðeiganda, nema *hann* (þ: innleysandi) hafi sýnt stórkostlegt hirðuleysi. Þó ber vixilsskuldari tjón, er hlýst af greiðslu vixilskuldar til heimildarlausshandhafa, ef greiðslan fór fram áður en vixillinn var fallinn í *gjaldlega*.

IV. *Sýning vixla*. a) *Sýning vixils til samþykkis*. *Skýlt* er að sýna þeim, er vixill er á hendur gefinn, vixil til samþykkis fyrir gjaldlega, ef greiðslustaður er tiltekinn annar en heimili greiðanda og ef eigi er tilgreint í vixlinum, hver eigi að annast greiðsluna á hinum staðnum. Fáist samþykki ekki, þá skal afsagnargjörð framfara *vegna samþykkisskorts* (»de non acceptatione«). Ef þetta er vanrækt, þá týnist vixilréttur gegn útgefanda og framseljendum. Dæmi: A. gefur út vixil á B., er á heima í Hafnarfirði. C. kaupir vixilinn án samþykkis B. Á vixilinn er settur greiðslustaður Reykjavík. Ef nú vixillinn er ekki sýndur B. fyrir gjaldlega, þá

er auðsætt, að B. getur ekki vitað eða þarf ekki að vita, að vixillinn hefir verið gefinn út á hendur honum, og því ómögulegt að borga hann á gjalddaga.

Ef ákveðið er í vixli, að hann skuli greiðast eftir sýning (»a viso«), þá er og skylt að *sýna* hann til samþykkis innan þess tíma, sem tiltekinn er í vixlinum. A. gefur vixil út á hendur B. og á vixilinn að sýna innan 3 mán. þá ber að sýna hann B. innan þess tíma. Sé ekki ákveðinn timinn í vixlinum, þá skal sýning hans fram fara innan 6 mánaða frá útgáfu hans, ef hann er útgefinn á Íslandi og á að greiðast hér, en ella innan árs. Fáist ekki samþykki að allri upphæð vixilsins, ber að afsegja hann, og missist vixilréttur gagnvart útgefanda og framseljendum, ef sýning eða afsögn fer eigi löglega fram.

Vixilsamþykki skal gefið innan sólarhrings frá sýningu hans. Nafn samþykkjanda eitt, ritað framan á vixilinn, er tákn lögmæts samþykkis.

Loks er hverjum þeim, sem hefir ósamþykktan vixil í höndum, *heimilt* að sýna hann til samþykkis, og fáist eigi löglegt samþykki, þá á að afsegja vixilinn samkvæmt framansögðu. Sá er vixil hefir afsagðan sakir samþykkisskorts, er heimilt að krefjast greiðslu þegar í stað, eða tryggingar hjá vixilskuldurum og formönnum sínum á vixlinum, og sá þeirra, sem vixilinn hefir greitt, hjá sínum formönnum o. s. frv.

b) *Sýning til greiðslu.* Þegar vixill er kominn í gjalddaga, þá skal *sýna* greiðanda hann, hvort sem hann hefir verið samþykktur eða ekki. Ef vixillinn er þá eigi greiddur upp, skal afsagnargjörð fara fram *sakir greiðslufalls* (»denonsolutione«) á greiðsludeginum eða í síðasta lagi á öðrum virkum degi þar eftir. Ef gjalddagi vixils því er 2. jan., þá má

afsögn fara fram í síðasta lagi fyrir kl. 7 síðd. þann 4. jan., nema helgur dagur sé í milli, þá þann 5. jan.¹⁾ Vixillinn á að sýna til greiðslu og afsegja á greiðslustað þeim, er tiltekinn er í vixlinum. Þó er sýning og afsagnargjörð óþörf, ef vixillinn hefir verið áður sýndur til samþykkis og afsagður vegna samþykkisskorts og vixillinn er þar að auki borgaður af einhverjum fyrirrennara (öðrum en greiðanda) hins upphaflega eiganda eða mál höfðað til greiðslu vixlinum gegn einhverjum þeirra. Dæmi: A. gefur út vixil á hendur B. til greiðslu 3 mánuðum eftir sýningu, C. kaupir hann og selur hann síðan D. ósamþykkan. Nú sýnir D. B. vixilinn til samþykkis. B. neitar að samþykkja. D. afsegir vixilinn. Síðan greiðir C. vixilinn, en fær hann eigi greiddan á gjalddaga. Þá þarf hann ekki að sýna B. hann af nýju né láta afsegja hann. Eigi þarf heldur að afsegja vixil, ef áskorun um, að afsögn skuli eigi fram fara, er í vixlinum, t. d. með orðunum »án kostnaðar«, »án afsagnar«. Vixileigandi missir rétt sinn gagnvart *útgefanda* og *framseljendum*, ef afsagnargjörð fer ekki fram löglega. Þar á móti er afsagnargjörð eigi nauðsynleg til að geyma vixilréttinn gagnvart samþykkjanda, nema vixillinn eigi að greiðast utan heimilis hans (»domicileraður«) enda eigi annar en samþykkjandi að annast greiðslu hans.

c) Þegar vixill hefir verið afsagður fyrir samþykkisbrest eða greiðslufall, þá skal eigandi hans innan 2 virkra daga tilkynna þeim, sem næstur er

1) Sumir munu þó hafa skilið vixilllögin svo, að afsögn þessi ætti að fara fram *daginn eftir* gjalddaga í síðasta lagi, en ekki sýnist þessi skilningur geta verið réttur. Vissast er þó, til að taka af allan vafa, að láta afsögn fara fram *næsta dag* eftir gjalddaga.

fyrir framan hann á vixlinum með tilgreindu heimilisfangi, afsögnina í ábyrgðarbréfi eða á annan auðveldlega sannanlegan hátt, en sá er tilkynningu fær, skal tilkynna þeim næsta fyrir framan sig á vixlinum, er bústaður er tilgreindur við, innan 2 daga eftir að hann hefir fengið tilkynninguna, og svo koll af kolli. Tilkynningin er skilyrði þess, að vixileigandi o. s. frv. geti fengið endurgjald fyrir kostnað við afsagnargjörð o. s. frv., og ber hann ábyrgð á því tjóni, er formenn hans liða af því, að hann tilkynti þeim ekki löglega. Kvittun póstmanns fyrir móttöku ábyrgðarbréfs er næg sönnun, nema sannað verði, að efni bréfsins hafi eigi verið slík tilkynning.

d) Afsögn framkvæmir notarius publicus (sýslumaður, bæjarfógeti) með 2 vottum. En ef eigi næst til hans, má láta 2 valinkunna menn afsegja vixil. Slíkt getur vel borið við í sveitum, þar sem eigi er ávalt unt að ná til sýslumanns nægilega fljótt. Afsagnargjörð skal framfara milli kl. 9 árd. og kl. 7 síðd. Gjörðina skal bóka og í hana rita eftirrit af vixlinum og öllu, sem á honum stendur, tilmæli eða kröfu gjörðarbeiðanda og svar þess, er gjörðin fer fram hjá, eða hafi hann engu svarað eða ekki fundist, skal þess og getið. Á vixilinn eða samrit hans skal rita vottorð um gjörðina.

V. *Fyrning vixilkröfu.* Vixilkrafa gegn samþykkjanda fyrnist á 3 árum frá gjalddaga að telja. Vixilkrafa, er eigandi vixils á gagnvart *útgefanda* og *framseljendum*, fyrnist á 6 mánuðum frá gjalddaga, ef borga skal á Íslandi, en á 1 ári, ef borga skal erlendis. Fyrningarfrestur fullnustukröfu *framseljanda* gagnvart fyrri *framseljendum* og *útgefanda*, er og 6 mánuðir eða 1 ár eftir því, hvort framseljandi sá, er leyst hefir til sin vixilinn, á

heimili á Íslandi eða erlendis. En fyrningarfresturinn telst frá greiðsludegi, ef hann hefir goldið án lögsóknar, en ella frá þeim degi, er honum var birt stefna í vixilmálinu eða sagt var til kröfunnar í búi hans. Fyrning stöðvast, ef stefna er birt vixilskuldara eða sagt til kröfunnar í búi hans, ef það hefir verið tekið til opinberra skifta. Sá, sem lögsóttur er til greiðslu vixils, getur og stöðvað fyrningu gagnvart fyrirrennrum sínum með því að tilkynna þeim málsóknina, og kemur sú tilkynning öllum þeim til góða, sem standa fyrir ofan hann á vixlinum.

Ef vixilkrafa fellur niður, t. d. vegna fyrningar, afsagnarskorts o. s. frv., getur vixileigandi þó krafið vixilupphæðarinnar af þeim, sem að síðustu græðir á því (*venjulega* samþykkjanda eða útgefanda, hafi vixillinn eigi verið samþykktur). Dæmi: A. á 100 kr. hjá B., B. gefur því út 100 kr. vixil á A., er A. samþykkir. Vixillinn er seldur C., er vanrækir að afsegja hann, og missir því vixilrétt á A. Síðan fyrnist vixilkrafan á hendur B., þá getur C. krafið B. um vixilupphæðina sem *venjulega* skuld.

VI. *Ógildingardóm* má fá á *glötuðum vixlum* eftir almennum reglum laga. Þegar stefna í slíku máli er birt, þá er útgefandi skyldur að gefa út nýjan vixil, og hafi hinn glataði vixill verið samþykktur, þá er samþykkjandi skyldur að borga hinn nýja vixil á réttum gjalddaga, þeim sem sannar rétt sinn til þess að taka við borgun, þó gegn því, að selt sé næg trygging útgefanda eða samþykkjanda, unz vixillinn er dæmdur ógildur eða ábyrgð þeirra er horfinn á annan hátt. Og ef vixill, er sýna þurfti eða afsegja, glatast áður en sýning eða afsögn fór fram, þá getur vixileigandi varðveitt áðurgreindan rétt sinn gagnvart útgefanda og samþykkjanda með því

að láta afsagnargjörð fara fram um glötun vixilsins áður en afsagnarfresturinn er liðinn, en tilkynna skal þeim afsögnina eftir því, sem áður er sagt.

VII. *Vixilsamrit og vixileftirrit*. Vixlar hér á landi eru venjulega einritaðir (»sóla«-vixlar). En ef vixill er í fleiri samritum, skal jafnan geta þess, hvert það sé í röðinni (»prima«, »secunda«, »tertia« o. s. frv.), því að ella gilda þau, hvert þeirra, sem einritaður vixill væri. Það er einkum heppilegt, að vixill sé í fleirum eintökum, ef senda þarf hann til samþykkis á annan stað, því að þá getur eigandi t. d. haldið einu, en sent annað til samþykkis. Svo má og á þenna hátt með hægu móti komast fyrir falsanir á vixlinum, með því að bera má saman eintökin. Samþykkjanda er hyggilegast að rita að eins samþykki sitt á eitt eintakið, en riti hann það á fleiri, verður hann að krefjast þess, að þau sé honum öll afhent um leið og hann borgar, því að hann getur annars átt á hættu, að hin samritin gangi manna á meðal, eftir að hann hefir greitt eitt, og verður hann þá að ábyrgjast þau. Líkt er um framseljendur. Annars eru öll samritin ógild, ef eitt er borgað. Samrits af vixli getur bæði viðtakandi og siðari eigendur vixla krafist af útgefanda og framseljendur af fyrirrennnum sínum á vixlinum.

B. *Eigin vixlar* eru skuldabréf í vixilformi. Útgefandi er jafnframt samþykkjandi. Vixill, er maður gefur út á hendur sjálfum sér, er skoðaður eigin vixill. Reglurnar um vixla á hendur öðrum manni gilda og um þessa vixla, að því leyti, sem við á. Að sjálfsgöðu þarf ekki að sýna þá til samþykkis, þar sem útgefandi og samþykkjandi er sami maður. Hefir útgefandi yfir höfuð sömu skyldur sem samþykkjandi. Vixilkrafan fyrnist því t. d. á

3 árum gagnvart útgefanda, afsögn þarf eigi gagnvart honum, nema svo standi á, að afsagnargjörð hefði þurft gagnvart samþykkjanda (sjá A III, b, V). Eigin vixla til eigin ráðstöfunar má eigi gefa út, o: vixla, þar sem útgefandi lofar að greiða handhafa hans vixilupphæðina, og framselur svo vixilinn »en blanco« (æ: til handhafa). Er þetta gert til þess, að auðmenn geti ekki með vixlum sínum gengið á rétt seðlabanka með því að láta vixla sína ganga sem gjaldeyri í seðla stað.

Vixlar og afsagnargjörðir sakir greiðslufalls.

6. a. *Afsögn 2 votta*

[vixil-afritið, sjá 6. b.]

Afsögn: Ar 1911, 9. apríl kl. 6 e. h., höfum við undirritaðir sýnt frumrit framanskráðs vixils eftir kröfu [nafn vixileiganda] á greiðslustað vixilsins [staðurinn] og krafist greiðslu á honum, en samþykkjandi, er var þar staddur, neitaði að greiða hann, og eigi voru þar aðrir staddir, er það vildu gera.

Fyrir því afsögðum við, svo sem við hér með afsegjum, með öllu téðan vixil fyrir hönd vixileiganda fyrir greiðslufall höfuðstóls og vaxta og sakir alls kostnaðar og tjóns, er leitt hefir eða kann að leiða af greiðslufalli þessu, og áskiljum gjörðarbeiðanda fult endurgjald á öllu slíku hjá hlutaðeigendum.

Til staðfestu nöfn okkar

(staður, dagsetning)

(nöfn)

6. b. Natorial-afsögn.

Eftirrit.

Pr. 9. apríl 1911.

Kr. 800,00

Reykjavík 9. apríl 1910.

Samþykkur
Jón Jónsson

Hinn 9. apr. 1911 greiðið þér mér undirrituðum eða þeim, sem eg tilvísa, þenna einritaða vixil minn með átta hundruð krónum.

Herra Jón Jónsson

Bergur Árnason.

Reykjavík.

Vixillinn greiðist í Íslandsbanka

í Reykjavík

In dorso (o: aftan á vixlinum):

Bergur Árnason, Árni Árnason, Jón Pétursson.

Afsögn:

Ár 1911, 10. dag aprilmán. kl. 7 e. m. hefi eg undirritaður notarius publicus í Reykjavík eftir kröfu Íslandsbanka í Reykjavík sýnt frumrit ofanskráðs vixils í afgreiðslustofu bankans og krafist borgunar á honum, en samþykkjandi var þar ekki staddur eða neinn, er vildi innleysa vixilinn.

Fyrir því afsagði eg fyrir hönd gjörðarbeiðanda eins og eg hér með í embættisnafni afsegi með öllu þenna vixil fyrir greiðslufall höfuðstóls og vaxta, svo og sakir alls kostnaðar og tjóns, er af greiðslufalli þessu hefir leitt eða kann að leiða, svo að gjörðarbeiðandi hljóti fult endurgjald á öllu slíku hjá hlutaðeigendum.

Viðstaddir voru sem notarialvottar Egill Egilsson cand. phil. og Jón Gíslason skrifari.

Til staðfestu nafn mitt og embættisinnsgli.

Reykjavík d. u. s.

.....

(L. S.)

Notarialvottar:

.....

.....

Gjald: afsögn . 2,00

Til votta 1,00

Kr. 3,00 — þrjár krónur.

Borgað.

§ 39.

Ávisanir og tékkar.

I. Ávisanir eru þau skjöl kölluð, þar sem maður (ávisandi, assignans) biður annan mann (assignatus) að greiða þriðja manni (assignatarius) ákveðna fjárhæð. Ávisun er ekki skuldabréf gagnvart þeim, er hún er á hendur gefin, fyrr en hann hefir ritað samþykki sitt á hana. Sá, sem ávisanin er gefin á hendur, er ekki skyldur að greiða hana, nema hann hafi lofað því, t. d. A. lofað að greiða ákveðna upphæð ávisana, er B. gæfi út á hann, eða ritað samþykki sitt á ávisunina. Gagnvart útgefanda er ávisun ekki heldur skoðuð sem skuldabréf, en líkurnar eru auðvitað fyrir því, að hann sé skyldur að greiða þeim, sem ávisunina hefir fengið, ávisunarupphæðina. Framselja má ávisanir, en framsalshafi hefir ekki annan eða meiri rétt gagnvart útgefanda en sá hafði, sem ávisunina hafði í upphafi fengið. Sumir telja þó ávisun skuldabréf frá útgefanda til þess, er hún er gefin

út til, og ef hún er framseld, að þá ábyrgist framseljendur og útgefandi eftirmönnum sínum á sama hátt, sem gildir um víxla, og er það sannlegt, því að ávisanir eru oft notaðar í víxla stað og keyptar í því trausti, að framseljandi ábyrgist greiðslu þeirra.

Stundum eru ávisanir gefnar út í því skyni, að viðtakandi þeirra krefji upphæðina inn fyrir útgefanda (innheimtu-ávisanir), og er útgefanda þá varlegast að tryggja sér sönnun fyrir því gagnvart viðtakanda, svo að hann geti ekki misbrúkað ávisunina gagnvart honum.

II. Sérstök tegund ávisana eru *tékkar* svo nefndir. Um þessar ávisanir eru ákvæði í l. nr. 38, 8. nóv. 1901. Þessar ávisanir eru einatt hafðar í stað gjaldmiðils (peninga). Ef t. d. maður á inni í banka, þá getur hann samið svo við bankann, að hann geti gefið út tékk-ávisanir á bankann, meðan innieignin hrekkur. Og fær hann þá í bankanum eyðublöð, er hann útfyllir svo eftir þörfum. Á þenna hátt sparast oft burðargjald undir peninga, vinna og tími, þar sem viðskiftamaður getur á þenna hátt notað bankana sem reikningshaldara sinn að miklu leyti.

Tékkar eru í sama *formi* sem víxlar á hendur öðrum manni, nema nafnið »tékki« á að standa í textanum í stað nafnsins »vixill«, og ekki þarf að tilgreina útgáfu-*staðinn*. Tékki má að eins hljóða um borgun við sýning. Hann má hljóða um borgun til handhafa, og ef hann hljóðar um greiðslu til nafngreinds manns *eða* handhafa, þá er gild greiðsla til handhafa. Ákvæði vixillaganna um *framsal víxla, um ábyrgð útgefanda og framseljenda, um borgun víxla, um fullnustu fyrir greiðslufall og um fyrningu á víxilkröfum, um ógildingardóma víxla* gilda einnig um tékka (í aðalatriðum). Þó

má ekki rita framsal á *eftirrit* tékka. *Samþykki* ritað á tékka er þýðingarlaust. Handhafi tékka má með framsalsáritun láta tékka hljóða um greiðslu til nafngreinds manns. Framsalsáritun til greiðanda veitir honum ekki fullnusturétt gagnvart útgefanda eða framseljendum, enda má eigi síðar framselja tékkann öðrum. Loforð um vexti í tékka telst sem óskrifað væri.

Handhafi tékka verður til þess að halda rétti sínum gagnvart útgefanda og framseljendum að sýna greiðanda tékkann til greiðslu *í síðasta lagi innan 3 nátta frá útgáfu hans*, ef tékkinn á að greiðast á sama stað, sem hann er útgefinn, og hljóðar um greiðslu til handhafa eða nafngreinds manns þar á staðnum. Aðrar tékk-ávisanir, sem borga á hér á landi, skal í síðasta lagi sýna til borgunar *innan 10 nátta* frá útgáfudegi, eða ef lengri tíma en 5 daga þarf til að senda þær á venjulegan hátt frá útgefanda til fyrsta viðtakanda og frá honum til greiðslustaðarins, þá skal sýna greiðanda tékkann *í síðasta lagi innan 5 nátta* frá því, að sá tími er liðinn, sem þörf var til að senda hann. Ef í tékk-ávisun, sem hljóðar um borgun til nafngreinds manns, er hjá nafni mannsins tilgreindur staður, þá skal álíta, að þar sé bústaður mannsins. Helgidagar dragast frá, þegar reikna skal fresti þessa. Ef tékki er eigi greiddur við sýningu, þá skal afsegja hann eftir reglum vixil-laganna. Tilkynna skal greiðslufallið, svo sem greiðslufall vixla.

Ef tékk-krafa fellur niður, t. d. fyrnist, getur eigandi sótt þann, er grætt hefir á því, til greiðslu kröfunnar sem almennrar skuldar 3: ekki eftir reglunum um vixilmál. Skal álíta, að útgefandi tékka hafi grætt svo mikið úr hendi tékkeiganda á nið-

urfalli kröfunnar, sem tékkinn hljóðaði um, nema annað verði gert sennilegt.

§ 40.

Framsal kröfuréttinda.

Framselja má kröfuréttindi til annara, nema skuldunautur hafi bannað eða krafan sé þannig í eðli sínu, að upphaflegur kröfuhafi einn geti að eins notið hennar eða skuldunautur leggi, eða ætla megi að hann leggi, áherzlu á, að kröfuhafinn upphaflegi njóti réttarins, en eigi aðrir, svo sem er um vistarsamninga, marga vinnusamninga, lán, flesta leigusamninga o. s. frv. — Réttindi samkvæmt kaupsamningi má og framselja, en vitanlega ábyrgist framseljandi þá eftir sem áður fullnægju samningsins gagnvart kaupnaut sínum, t. d. ef réttindi samkv. kaupsamningi um fasteign eru framseld af seljanda, þá ábyrgist hann rétt skil á eigninni á umsömdum tíma. Og ef kaupandi framselur kauprétt sinn, þá ábyrgist hann samt sem áður greiðslu andvirðisins gagnvart seljanda. Sá sem fær öðrum kröfur sínar, heitir framseljandi (cedens), sá, er öðlast réttindin, framsalshafi (cessionarius). Framseljandi ábyrgist, að skuldin sé rétt, sem framseld er, en ekki ábyrgist hann efnahag skuldunauts, nema hann hafi sérstaklega tekið á sig slíka ábyrgð (*skaðlaust framsal*). Framsalshafi getur, jafnskjótt sem hann sannar rétt sinn, krafði skuldunaut greiðslu, þegar skuldin er fallin í gjald-daga og skuldunautur leysist þá frá skuld sinni. Ef krafan er handhafabréfskrafa, þá er framsalhafa handhöfn bréfsins næg heimild til að taka við og kvitta fyrir greiðslu. En ef krafan er almenn skuldabréfskrafa, þá er honum heppilegast,

að framseljandi riti framsalið á bréfið sjálf. Sama er um allar skriflegar kröfur, sem framseldar eru, að réttast er að rita framsalið á skjalið sjálf, t. d. á kaupsamninginn, ef réttur samkvæmt kaupsamningi er framseldur. Ef krafan er munnleg, þarf framsalshafi að gera skuldunaut aðvart, helst með stefnuvottum, svo að auðvelt verði að sanna það sem fyrst, því að skuldunautur leysist frá skuldinni, ef hann greiðir til hins upprunalega lánardrottins sins, framseljanda, án vitneskju um framsalið. Vissast er og að birta skuldunaut framsalsskjalið í frumriti eða staðfestu eftirriti, ef framsalið er skriflegt.

1. *Framsal munnlegrar kröfu.*

Eg undirritaður framsel hér með hr. málaflutningsmanni Grími Jónssyni í Reykjavík til fullrar eignar og umráða kröfu þá, að upphæð kr. 300 — þrjú hundruð — krónur, sem eg á á hendur herra Lárusi Jónssyni skósmið fyrir leðurvörur, seldar honum í apríl 1908.

Reykjavík 14. des. 1909.

Snorri Ólafsson.

Vitundarvottar:

Álfur Jónsson.

Helgi Gíslason.

2. *Skaðlaust framsal á skuldabréfi.*

(Texti skuldabréfsins).

Ofanskráða skuld, kr. 800 — átta hundruð — krónur, ásamt ógreiddum vöxtum, framsel eg hér með til eignar og umráða herra Eyjólfí Magnússyni barnakennara á Eyrarbakka, og ábyrgist eg greiðslu nefndrar skuldar skuldeiganda að skað-

lausu, ef skuldunautur reynist að undangenginni
lögmati aðför ófær til að greiða hana að fullu.

Eyrarbakka 4. ágúst 1910.

Björn Gíslason.

Vitundarvottar:

Bárður Guðmundsson.

Sígfús Sveinbjarnarson.

§ 41.

Kvittanir.

Kvittun er *skrifleg viðurkenning á greiðslu skuldar eða fullnægja annara skuldbindinga*. Slika viðurkenningu getur hver skuldunautur heimtað, er hann innir skuldbindingar sínar löglega af hendi. Ef vafi leikur á því, þá verður skuldheimtumaður að áskilja sér rétt sinn óskertan til þess að krefja meira síðar eða neita þess réttar að öðru leyti, sem hann kynni að hafa, ef vanskil reyndist af hendi skuldunauts, því að ella missir hann venjulega þann rétt. Svo er og skuldunaut rétt að greiða með fyrirvara, ef honum þykir tvísýna leika á skyldu sinni til greiðslunnar, og er hvorum um sig auðvitað áriðandi, að hann geti *sannað* það. Er þá auðveldast að fá viðurkenningu skuldeiganda á því, að greiðandi hafi slegið slíkan varnagla eða viðurkenning greiðanda á því, að skuldeigandi hafi gert það. Skuldunaut ber að fullvissa sig um, að viðtakandi sé bær að kvitta fyrir greiðsluna, t. d. fullveðja, ekki gjaldþrota o. s. frv.

1. Aðalkvittun.

Með því að herra Jakob Jónasson, kaupmaður á Seyðisfirði, hefir í dag greitt mér 3000 — þrjú

þúsund — krónur, þá lýsi eg hann hér með kvittan af öllum skuldaskiftum sínum við mig til þessa dags, og hefi eg því enga kröfu á hendur honum nú.

Reykjavík 12. maí 1910.

Ólafur Ólafsson.

Vitundarvottar:

.
.

2. *Tvöföld aðalkvittun.*

Við undirritaðir lýsum hér með hvor annan öldungis kvittan af öllum skuldaskiftum okkar í milli til þessa dags, og hefir því hvorugur nú kröfu á annan.

Kvittun þessi er í tveim samhljóða eintökum, sitt handa hvorum aðilja.

Reykjavík 15. des. 1910.

Jón Jónsson. Hallur Þórðarson.

Vitundarvottar:

.
.

3. *Almenn kvittun.*

Hr. Jón Jónsson, Bessastöðum á Álftanesi, hefir greitt mér í dag kr. 80 — áttatíu — krónur í vinnumannskaup mitt um vistarárið 14. maí 1910 — 14. maí 1911, og hefir þar með fullgreitt mér kaup fyrir greint vistarár.

Bessastöðum 4. júní 1911.

Árni Sigurðsson.

Vitundarvottar:

.
.

4. *Kvittun á veðskuldabréf.*

(Texti skuldabréfsins).

Greitt í dag 400 — fjögur hundruð — krónur.
Skuldin er fullgreidd, og má því aflýsa þessu bréfi.

Hala í Rangárvallasýslu 1. nóv. 1909.

Dagur Þórðarson.

Vitundarvottar:

.
.

5. *Kvittun með fyrirvara:*

Hr. Jónas Árnason, Laugaveg 15, hefir í dag greitt mér húsaleigu fyrir síðastl. mánuð með 40 — fjörutíu — krónum fyrir íbúð í húsinu Laugaveg 15 hér í bænum. En með því að eg tel hann hafa brotið leigusamning sinn við mig, þá áskil eg mér, þrátt fyrir þessa kvittun, að koma fram óskertum rétti fyrir þau brot.

Reykjavík 1. des. 1908.

Janus Pálsson.

6. *Viðurkenning um kvittunarfyrirvara.*

Það viðurkennist hér með, að hr. Janus Pálsson hefir áskilið sér óskertan rétt sinn gagnvart mér í húsaleigukvittun, dags. í dag, fyrir brot, er eg kynni að hafa gerst sekur um á leigusamningi okkar um íbúð í húsinu Laugaveg 15 hér í bæ.

Reykjavík 1. des. 1908.

Jónas Árnason.

§ 42.

Uppsagnir.

Í öðru sambandi er talað um útbyggingu af

jörð. En oft eru samningar gerðir þannig, að þeim verður að eins slitið fyrir uppsögn annars-hvors aðilja, t. d. húsaleiga, vinnusamningar, lán, er segja má upp til útborgunar o. s. frv. Uppsegjanda er áriðandi að tryggja sér sönnun fyrir uppsögninni. Bezt með skriflegri viðurkenningu þess, er sagt er upp, helzt svo að hann viðurkenni *bæði*, að honum hafi verið sagt upp og að það hafi verið gert með löglegum fyrirvara, eða að hann geri sig ánægðan með fyrirvarann, ef vafi leikur á því, hvort svo er eða ekki. Vilji sá, er hlut á að máli, ekki gefa slíka skriflega viðurkenningu, þá er réttast, að láta stefnuvotta birta honum uppsögnina.

1. *Uppsögn húsnæðis.*

Hér með segi eg undirritaðnr yður upp húsnæði í húsi mínu Bergstaðast. 8 hér í bænum frá 14. maí þ. á. að telja, og ber yður þá að hafa flutt yður með alt yðar burt úr téðu húsi.

Reykjavík 17. jan. 1910.

Jón Pálsson.

Til

hr. trésmiðs Jóns Jónssonar

Bergstaðastr. 8 Rvík.

Mér birt með nægum fyrirvara.

Reykjavík 17. jan. 1910.

Jón Jónsson.

2. *Uppsögn á láni.*

Skuld yðar við mig, samkv. skuldabréfi yðar, útgefnu til mín 14. maí þ. á., að upphæð 1000 — eitt þúsund — krónur, er hér með sagt upp til

útborgunar, ásamt áskildum vöxtum, 6 — sex — mánuðum eftir birtingu þessarar uppsagnar.

Reykjavík 1. júní 1910.

Einar Pálsson.

Til

herra snikkara Árna Pálssonar

Reykjavík.

(Birtingarvottorð stefnuvotta).

§ 43.

Ábyrgð.

Skuldbinding manns (*ábyrgðarmanns*) um að inna af hendi skyldu, er á öðrum manni (*aðalskuldara*) hvílir, er kölluð ábyrgð. Ábyrgð þessi getur verið þannig, að fyrst skuli skuldheimtumaður reyna að fá skuldina greidda hjá aðalskuldara með dómi og fjárnámi eða í þrotabúi hans (*ein-föld* eða *almenn ábyrgð*), eða þannig að ábyrgðarmaður er skyldur að greiða skuldina sem sjálfs hans skuld væri, ef aðalskuldari greiðir hana ekki á gjalddaga (*sjálfskuldarábyrgð*).

Oft eru *fleiri en einn* ábyrgðarmaður að sömu skuld. Þeir geta þá allir verið *einfaldir ábyrgðarmenn*, þannig að skuldeigandi getur aldrei krafist hvern einstakan um meira en hans hluta af skuldbinni (*ábyrgð »pro rata«*), eða skuldeigandi verður *fyrst* að krefja hvern um sinn hluta, en getur svo krafist hina um það, er hann hefir ekki getað fengið hjá hinum ábyrgðarmönnum (*ábyrgð »principaliter pro rata«*, en *»subsidiært solidarisk«*), eða loks svo, að skuldeigandi getur þegar krafist einn ábyrgðarmanninn eða fleiri eftir vild um *alla* skuldina (*ábyrgð »principaliter solidarisk«*). Þetta er venjulega táknad svo, að ábyrgðarmennirnir ábyrg-

ist einn (báðir) fyrir alla (annan) og allir (báðir) fyrir einn (annan). Þegar ábyrgðinni er svo varið, þá getur sá, sem borgað hefir meira en sinn hluta skuldarinnar, heimtað alt það, sem framyfir hans hluta er, af samábyrgðarmanni sinum einhverjum eða fleirum 3: *samábyrgðarmennirnir ábyrgjast líka hver gagnvart öðrum allir fyrir einn og einn fyrir alla* (báðir fyrir annan og annar fyrir báða), án þess að sérstaklega þurfi að taka það fram. Sem dæmi slíkrar ábyrgðar má nefna sjálfskuldarábyrgðir manna hér við bankana, sem margir þekkja, vixilábyrgð o. s. frv.

Ábyrgðarmenn ábyrgjast annars ekki einn fyrir alla og allir fyrir einn, nema það sé berum orðum ákveðið í ábyrgðarskuldbindingum þeirra. Þó gildir þetta ekki um ábyrgðaráritun á vixil, tékka, (og ef til vill ekki um peningaávisanir), því að þá ábyrgist maður sem sjálfskuldarábyrgðarmaður, nema hann ákveði hið gagnstæða.

Ábyrgðarskuldbindingin er auðvitað venjulegast samfara *lögmati* skyldu aðalskuldara til greiðslu peninga eða annara framlaga. Þó er þetta alls eigi nauðsynlegt. T. d. getur aðalskuldin verið fallin niður, t. d. af því að ekki var sagt til hennar í bú aðalskuldara, þótt í öndverðu væri lögmat, eða hún hefir verið ólögmat frá öndverðu, t. d. skuld ófullveðja manns, er annar hefir ábyrgst, vitandi um æsku aðalskuldara. Leysist aðalskuldari frá skuld sinni fyrir því, að hann hefir greitt hana eða fengið uppgjöf hennar, þá losnar ábyrgðarmaður og úr ábyrgð sinni. Ekki má lánardrottinn heldur veita aðalskuldara með samningi greiðslufrest á skuldinni né auka verulega áhættu ábyrgðarmanna á þann hátt, nema með samþykki þeirra, því að þá á hann á hættu að verða af ábyrgð þeirra.

Ábyrgðarmaður getur auðvitað alt af leyst sig úr ábyrgð með því að inna af hendi skyldu aðalskuldara. Hann getur þar á móti *ekki* sagt ábyrgð á tiltekinni skuld upp gagnvart *lánardrottni* né heldur, ef hann hefir tekist á hendur ábyrgð um ákveðinn tíma, meðan sá tími er ekki liðinn, t. d. húsaleiga frá 1. okt. 1909 — 14. maí 1910. En ef hann hefir ábyrgst húsaleigu fyrir mann um óákveðinn tíma, þá getur hann sagt þeirri ábyrgð upp, en gert skal það svo timanlega, að leigusali geti sagt leigutaka upp húsnæðinu með nægum fyrirvara til loka ábyrgðartímans að telja. T. d. ef A. hefir ábyrgst húsaleigu fyrir B. meðan hann býr í húsi X., en B. verður eigi sagt upp með skemri fyrirvara en 3 mánuðum til næsta flutningsdags, þá verður ábyrgðinni ekki heldur sagt upp með skemri fyrirvara en 3 mánuðum til næsta flutningsdags.

Alment hvílir engin skylda á lánardrotni gagnvart ábyrgðarmanni til að halda skuld sinni við gagnvart aðalskuldara, t. d. krefja hann, segja til skuldarinnar í bú hans o. s. frv. En ábyrgðarmaður getur áskilið, að aðalskuldari geri það og skýri sér frá því, ef aðalskuldari stendur ekki í skilum.

Enda þótt venjulega megi álíta svo sem ábyrgðarmaður öðlist sama rétt sem lánardrottinn gagnvart aðalskuldara með því að greiða fyrir hann, er þó rétt að ábyrgðarmaður áskilji sér að fá framsal á kröfunni um leið og hann greiðir hana, eða láti lánardrottinn framselja sér hana. Ábyrgðarmaður öðlast kröfuna þá jafnan með sama rétti, sem lánardrottinn átti hana, bæði gagnvart aðalskuldara og samábyrgðarmönnum, að því fráskildu, að um sinn hluta getur innleysandi auðvitað ekki krafist sam-

ábyrgðarmenn sína. Ef t. d. lánardrottinn áskildi sér rétt til að sækja mál til greiðslu kröfunnar fyrir gestarétti, þá hefir innleysandi sama rétt gagnvart aðalskuldara og samábyrgðarmönnum sínum. Ef krafan var lögtakskrafa, þá fær hann og lögtaksréttinn gagnvart aðalskuldara, samkv. l. nr. 29, 16. des. 1885, 1. gr.

Nema krafan sé skuldabréfskrafa, vixilkrafa o. þ. h. og ábyrgðarmaður hefir fyrir greiðslu hennar fengið skjalið í hendur sínar, er honum vissast að skýra aðalskuldara frá því, að hann hafi greitt skuldina, því að ef aðalskuldari kynni síðar að greiða sömu skuld til lánardrottins án vitneskju um greiðslu ábyrgðarmannsins, þá öðlast ábyrgðarmaður ekki endurgjaldskröfu á hendur honum.

1. Almenn ábyrgð.

Skuld Jóns Jónssonar, Laugaveg 12 í Reykjavík, við H. Th. A. Thomsensverzlun hér í bæ, eins og hún verður 31. des. þ. á., þó aldrei meira en 200 — tvö hundruð — krónur, ábyrgist eg undirritaður, að verði greidd með fullum skilum. Eg áskil mér þó, að lánardrottinn skýri mér frá því, ef skuldin er eigi að fullu greidd fyrir lok anúarmán. 1911. Ella er eg laus úr ábyrgð þessari. Ef eg leysi inn skuldina, áskil eg mér, að hún verði mér framseld.

Reykjavík 1. okt. 1910.

Árni Eiríksson.

Vitundarvottar:

.
.

2. *Sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfi.*

(Texti skuldabréfsins).

Greiðslu ofangreindrar skuldar, samkvæmt ákvæðum framanskráðs skuldabréfs, ábyrgjumst vér, allir fyrir einn og einn fyrir alla, sem sjálfs vor skuld væri að öllu leyli. Framsal skuldabréfsins er áskilið til þess eða þeirra af oss, er skuldina kunna að greiða.

Reykjavík 1. maí 1910.

Bjarni Jónsson. Óskar Pálsson. Jón Jónsson.

Sbr. og hér við formið í § 36, bls. 247—248, sem er hallkvæmt að nota, þegar svo stendur á, sem undir 2. segir.

§ 44.

Prófentusamningar.

Prófenta er það nefnt, ef maður fær öðrum manni í hendur eignir sínar, þær er hann á eða eignast kann, gegn því skilyrði, að sá er við eignunum tekur (»húsbóndinn«), framfæri prófentumanninn, meðan hann lifir, svo sem stöðu hans hæfir, greiði skuldir þær, er prófentumaður hefir stofnað áður en samningurinn var gerður eða þinglesinn (ef skuldheimtumanni var ókunnugt um samninginn), og geri útför hans sómasamlega. Allar eignir prófentumanns fara til »húsbóndans«, þar á meðal arfur er prófentumanni kynni að tæmast, nema þær, sem frá kunna að vera skildar sérstaklega.

Í Jb., Lbb. 12, er ákvæði um það, er maður gefur jarðeign með sjálfum sér eða öðrum til fósturs. Voru slíkir samningar afartiðir í katólskum

sið og nefndir *prófenta* í skjölum frá þeim tímum. Samningar þeir, sem nú eru alment kallaðir prófenta, svara til þess, sem kallað er *arfsal* í Jb. Kvg. 23 og 30, og eru þær greinir að þessu leyti enn þá lög.

Samkvæmt Jb., Kvg. 23, má maður ekki seljast arfsali frá skylduómögum sínum, nema hann sjái þeim fyrir framfærslu. Ella hlýtur framtærslusveit ómagans að geta rift samningnum. Hverir sé skylduómagar manns, fer auðvitað eftir lögum þeim, er í landi ganga, þegar arfsalssamningur er gerður. Prófentumaður á einnig að bjóða frændum sínum nánustum (þ: frændsemiserfingjum sínum) með vitnum við honum að taka, þeim er fulla tryggingu geta sett fyrir efndum framfærslunnar. Ef hann býður þeim eigi löglega að taka við sér, þá geta þeir rift samningnum, ef þeir bjóða að taka við honum gegn eigi verri skilmálum en hann hafði áskilið sér.

Báðir aðiljar þurfa að vera fullveðja. Ófullveðja maður um fjármál sín getur *ekki* selst arfsali með samþykki fjárhaldsmanns síns og traúðla hálfveðja maður með samþykki tilsjónarmanns. Kvæntur maður þarf til þess samþykki konu sinnar, l. nr. 3, 12. jan. 1900, 11. gr., og þá konan auðvitað líka samþykki manns síns. Hjón geta auðvitað gefið prófentu sína í tölgi.

Prófentumaður er venjulega alveg félaus og skortir alla heimild til þess að ráðstafa fé eða eignum þeim, er undir »húsbóndann« hverfa. Samninga um vinnu sína getur hann þar á móti gert. Prófentumaður getur kvongast, en til þess þarf hann samþykkis »húsbóndans«, og skuldbindingu hans til að sjá fyrir konu hans, ef til þess kemur, að hún geti ekki séð fyrir sér sjálf.

Samning þenna skal gera við votta. Samkv. Jb., Kvg. 30, skyldu 6 menn gera samninginn, en nú eru 2 vitundarvottar vist nægir. Svo skal þinglesa samninginn bæði á varnarþingi prófentumanns og á varnarþingi þeirra fasteigna, er prófentumaður lætur af hendi til »húsbóndans«, og í lögsagnarumdæmi, þar sem skip, 5 smálesta eða stærra, er skrásett að eiga heima. Svo er og tryggilegast að rita athugasemd um prófentuna á skuldabréf þau, er prófentumaður kann að eiga og hverfa eiga til »húsbóndans«.

Það tíðkaðist fyrrum hér á 18. öld að leita konungsstaðfestingar á prófentusamninga, og mátti með því móti leysa sig undan skyldu þeirri, er á arfsalsmanni hvildi til að bjóðast frændum sínum. Þetta hlýtur enn að mega.

Prófentusamningi geta málsaðiljar ekki sjálfir slitið, nema með samkomulagi, eða ef framfærslan er illa efnd eða prófentumaður hefir sagt skuldir sínar miklu minni en þær voru o. s. frv. Samningnum er eigi slitið, þótt »húsbóndi« deyi, heldur öðlast erfingjar hans réttinn og taka á sig skyldurnar samkvæmt samningnum. Nú er prófentusamningi slitið, og skal því þinglýst, sem fyrr er sagt.

Tíðast hefir verið, að gamalt fólk, sem átt hefir nokkrar eignir, en engan lögskyldan framfærslumann eða haldsmann, hafa selst arfsali.

Arfsalssamningur.

Ormur Halldórsson, lausamaður í Nýlendu í Hraungerðishreppi, og Þórður Björnsson, bóndi sama staðar, gera hér með svo feldan samning:

I. Ormur afsalar hér með Þórði í hendur allar eigur sínar, fastar og lausar, svo og kröfu- eða einkaréttindi, er hann á eða eignast kann, þar á

meðal arfsvon, er hann kynni að eiga. Fasteign á Ormur enga, en mótorskip á hann, 18 smálestir að stærð, er skrásett er að eiga heima í Vestmannaeyjum undir nafninu »Guðrún» V. E. nr. 28. Veðskuldabréf á Ormur og, útg. 1. febr. 1898 af Jóni Bjarnasyni á Hóli hér í hreppi, til Orms, að upphæð kr. 1000 — eitt þúsund — krónur, með 1. veðrétti í jörðinni Hóli, og skal rita athugasemd á bréfið um samning þenna.

II. Þórður skuldbindur sig og sína erfingja til þess.

- a. Að gjalda allar skuldir þær, er á Ormi hvíla nú, og hefir Þórður fengið í hendur skrá um þær.
- d. Að framfæra Orm sómasamlega meðan hann lifir.
- c. Að annast heiðarlega útför hans.

Samninginn skal þinglesa á varnarþingi Orms Halldórssonar og þar sem nefnt skip er skrásett að eiga heimili.

Samningur þessi í tveim samhljóða frumritum. Heldur sinn aðili hvoru.

Nýlendu 15. apríl 1906.

Ormur Halldórsson. Þórður Björnsson.

Vitundarvottar:

.
.

§ 45.

Hleðsluskirteini.

(sbr. l. nr. 31, 11. júlí 1911, 16., 56., 63. og 71. gr.).

Hleðsluskirteini, sendiskrá, (konossement) er viðurkenning skipstjóra eða umboðsmanns hans á móttöku vöru til flutnings. Slik skirteini eru venju-

lega útgefin í fleiri eintökum. Heldur skipstjóri venjulega einu sjálfur, eitt er venjulega sent til viðtakanda vörunnar og sendandi heldur einu. Hleðsluskirteini eru eftir almennum verzlunarvenjum *viðskiftabréf* (3: almennar reglur um skuldabréf gilda um þau). Skipstjóra er skylt að skila af sér vörunni samkvæmt hleðsluskirteininu, en slegið getur hann varnagla í þá átt, að honum sé ekki kunnugt um vigt, tölu eða mál, ef varan er honum afhent í lokuðum umbúðum, og ber skipstjóri þá eigi ábyrgð á því, þó að hann geti ekki skilað af sér samkvæmt því, sem honum var upp gefið, nema hann hafi vitað, að það var rangt. Svo getur skipstjóri og slegið varnagla um ábyrgð á vörunum, ef hann hefir ekki átt kost á að fullvissa sig um, að umbúðir þeirra eða ástand væri sæmilegt. Ef vörur eru fermdar og skipstjóri sér, að þeim er áfátt um eitthvað, þá skal hann geta þess á hleðsluskirteini, og ber hann ella ábyrgð á því gagnvart þeim, er eignast hleðsluskirteinið eða fá það að veði og eigi vita um gallana.

Með framsali hleðsluskirteinis til veðs eða eignar er alvanalegt að veðsetja eða selja vöru þá, er skirteinið hljóðar um. Engum má afhenda vöruna öðrum en þeim, er skilar hleðsluskirteini kvittuðu, nema það sé glatað og ógilt með dómi. Þá má afhenda dómhafa.

Skipaútgerðarmenn hafa flestir prentuð eyðublöð undir hleðsluskirteini, er svo eru útfyllt og undirskrifuð af skipstjóra eða umboðsmanni hans.

Hleðsluskirteini.

Eg, Ágúst Jónsson, skipstjóri ^{E/s} »Norðri«, sem nú liggur hér á höfninni, viðurkenni að hafa veitt móttöku 50 ks. kandís hjá ^{h/f} Jóni Magnússyni

& Co. í Reykjavík, og lofa eg að skila nefndum vörum í sama ástandi, sem þær nú eru í, á Akureyri til $\frac{1}{2}$ »Hekla« eða eftir tilvisun. Flutningsgjald er kr. . . fyrir hvern kassa.

3 samhljóða eintök undirrita eg af hleðsluskirteini þessu. Jafnskjótt sem eg afhendi vöruna samkvæmt einu þeirra, eru hin úr gildi fallin.

Reykjavík 12. maí 1906.

Ágúst Jónsson.

§ 46.

Félagssamningar.

Félagssamningar eru samningar um *fjárslög með eða án samvinnu* til sameiginlegra hagsmuna.

Félagsskapur þessi getur verið margskonar. Aðalgreiningin er þessi:

a. *Félög með ótakmarkaðri ábyrgð* (sbr. l. nr. 42, 13. nóv. 1903, 9. og 18. gr.), þ. e. félagar ábyrgjast allir (báðir) fyrir einn (annan) og einn (annar) fyrir alla (báða) allar skuldbindingar, sem á félagi þeirra hvíla. Ef félagar reka verzlun, verksmiðjuíðnað eða handið, þá getur hver (hvor) einstakur félagi skuldbundið félagið, nema ákvæði um annað þeirra á meðal hafi verið gert og það tilkynnt í verzlunarskrána, sbr. l. nr. 43, 13. nóv. 1903, 18. gr. 3. lið. Um slíkan félagsskap er vissast að gera skriflegan samning.

b. *Samlagsfélög* (kommanditfélög), þar sem nokkrir féлага ábyrgjast skuldbindingar félagsins ótakmarkað, en sumir hafa að eins lagt fé í félagið í því skyni, að fá þartil svarandi hluta arðsins og ábyrgjast ekki skuldir félagsins framar en framlagi þeirra

nemur. Samlagsmenn geta ekki skuldbundið félagið með gjörðum sínum né samningum, nema þeim sé veitt sérstök heimild til þess. Þurfi verzlunarleyfi til atvinnureksturs félaga a—b, þá verða eflaust allir fullábyrgir félagar að hafa fengið það. Nú er fé það, er félagar með takmarkaðri ábyrgð leggja í fyrirtæki, skift í hluti (»aktiur«), þá er félagið nefnt *samlagshlutafélag* (sbr. l. 1903, 9. og 18. gr.)

c. *Félög með takmarkaðri ábyrgð* »(anóným«) heita öll þau félög, þar sem félagar ábyrgjast engir persónulega skuldirnar, heldur greiðast þær með eignum félagsins, svo sem þær hrökkva til. Fyrirmæli (lög, reglugjörðir) þau, er félagsskapurinn á að fara eftir, eru sett á fundum félaga. Sérstök stjórn er kosin og getur enginn samið eða verið í fyrirsvari fyrir félagið nema stjórnin eða aðrir, er stjórnin eða félagafundur kann að veita heimild til þess, t. d. prókúristar. Merkt þessara félaga eru *hlutafélög*. Hlutabréfin gefur stjórnin út, og mega þau venjulega ganga kaupum og sölum, og geta bæði verið stíluð á nafngreindan mann eða handhafa. Hlutabréf fiskiveiðafélaga hér á landi mega þó ekki vera stíluð á handhafa, og eigi er framsal slíkra hlutabréfa gilt nema stjórn þeirra sé frá því skýrt og hún samþykki, l. nr. 35, 27. sept. 1901, 2. gr.

Stjórnarráðið getur í nafni og umboði konungs veitt staðfestingu á svofelt ákvæði í félagssamningi, að hvorki verði lagt löghald né tekinn fjárnámi hluti hvers einstaks félaga í félaginu til tryggingar skuldum félagans, sem því er óviðkomandi, og að hluti félaga skuli ekki tekin undir skifti bús hans, þótt hann deyi eða verði gjaldþrota, heldur skuli búið aðeins eiga heimtingu á að fá það greitt úr félaginu, er reikningsskil sýna,

að félaginn eigi þar inni að frádregnum skuldum, kgsúrsk. 18. ág. 1814.

Þar á móti mundi ekki fást staðfesting á ákvæði félagssamnings um það, að bú félaga eða erfingjar skyldi halda áfram hlutdeild í félaginu eða að félagsskapnum skyldi haldið áfram á ábyrgð búsins lengri eða skemri tíma. Staðfestinguna á að þinglesa á varnarþingi félagans, og einnig á varnarþingi fasteigna hans, ef ákvæðið tekur til þeirra.

Gjald fyrir konungsstaðfestingu á félagssamningi fer eftir sömu reglum sem gjald fyrir staðfestingu á kaupmálum, sjá bls. 67.

Oft er ákveðið í félagssamningum, að ágreining milli félaga skuli útkljá *með gjörðardómi*. Slíkt getur reynst heppilegt, ef báðir eða allir málsaðiljar fullnægja fúslega ákvæðum samningsins um tilnefning gjörðarmanna, en ef þeir gera það ekki, þá er ekki annars kostur en að sækja þá til þess fyrir dómi, og getur slíkt tekið langan tíma. Gjörðin er ekki aðfararhæf, og verður því að sækja þann, sem ekki vill af fúsu geði fullnægja henni, fyrir dómi til að fullnægju hennar. Eftir þessu getur það reynst óheppilegt, að afsala sér *fyrirfram* rétti til þess að leggja málið undir úrskurð dómstólanna. Annað mál er það, ef menn koma sér saman um það *eftir* að ágreiningur þeirra á meðal er risinn, því að þá er sönnu nær, að báðir eða allir muni fúslega veita tilstyrk sinn til þess að gjörðin geti farið fram. Ekki er heldur ólíklegt, að dómstólararnir kynni að lita svo á, að félagi, sá er af sinni hálfu býðst til að fullnægja ákvæðum samningsins um gjörðardóm, en hinn eða hinir gera það ekki, þótt löglega sé á þá skorað, væri þar með leystur frá gjörðardómsákvæðinu, og gæti því haldið málinu til dómstólanna. Ennfremur getur það borið

við, að nauðsyn verði að leiða vitni um málið, og verður til þess að leita aðstoðar dómstólanna, nema gjörðarmenn vilji spyrja vitnin, málsaðiljar komi sér saman um að taka skýrslu vitnanna, þannig gefna, gilda og vitnin mæti óstefnd fyrir gjörðardómi.

1. *Samningur um félagsskap með ótakmarkaðri ábyrgð (verzlunarfélag).*

Jón Jónsson kaupmaður og Árni Árnason trésmiður, báðir til heimilis í Reykjavík, gera hérmeð svofeldan félagssamning.

1. Með firmanafni »Jón Jónsson & Árni Árnason«, stofnum við og rekum verzlun í Reykjavík.

2. Hvor um sig leggur til félagsins kr. 5000 — fimm þúsund — krónur, og skiftum við því tapi og ágóða til helminga.

3. Báðir leggjum við starfskrafta okkar óskifta í þarfir verzlunarinnar. Þó er Jóni heimilt að stunda botnvörpungaútgerð til fiskiveiða og Árna að standa fyrir húsasmiðum í Reykjavík að sumrinu. Hvor um sig hefir rétt til að rita firmað, en skylt er okkur þó að gera allar þýðingarmiklar ráðstafanir, svo sem sölu eða veðsetningar, lántöku o. s. frv. fyrir hönd félagsins í samráði hvor við annan. Störfum við verzlunina skiftum við með okkur eftir samkomulagi.

4. Hvorugum okkar er heimilt að lána eða láta af hendi, að fráskildu venjulegu vöruláni og vörusölu, eignir félags okkar, né heldur á nokkurn hátt skuldbinda félagið með ábyrgð fyrir aðra, svo sem með vixiláritun eða sliku. Svo lofum við hvor öðrum að taka enga ábyrgð fyrir aðra á okkur sjálfa eða aðrar slíkar skyldur.

5. Meðan félag okkar stendur, má hvorugur okkar taka þátt, hvorki með vinnu eða fjárfram-

lögum, i nokkurri samkeppnisatvinnu við félag okkar eða annari atvinnu, sbr. þó 3. gr.

6. Reikningar félagsins skulu gerðir upp einu sinni á ári, fyrsta skifti fyrir næstk. nýár. Netto-ágóða tekur hvor við eða lætur hann standa inni i félaginu eftir vild. Eigi annar þannig meira inni en hinn, þá skal það skoðast sem hver önnur skuld, er hann getur hvenær sem er heimtað sér greidda, þó aldrei með skemri en 3 mánaða fyrirvara.

7. Félagið er óuppseggjanlegt i 2 ár, en að þeim tíma liðnum getur hvor um sig sagt því upp með 6 mánaða fyrirvara. Skal þá allur hagur félagsins gerður upp, og skift eftir þeirri uppgjörð, er báðir samþykkja. Heimilt er hvorum um sig að krefjast þess, að skiftarétturinn taki búið til meðferðar. Undir sama firma eða öðru, þar sem nöfn okkar beggja eru, má hvorugur reka nokkra atvinnu.

8. Hluti hvors okkar i félagseigninni verður hvorki tekinn fjárnámi né lögtaki né kyrsettur til tryggingar þeirra skulda okkar, sem félaginu eru óviðkomandi.

9. Vanefni annarhvor okkar samning þenna i verulegum atriðum, getur hinn sagt honum upp með 1 mánaðar fyrirvara. Hefir uppsegjandi rétt á að greiða hinum hans hluta i eign félagsins eftir 2 óvilhallra dómkvaddra manna mati, og til að halda atvinnunni áfram undir sama nafni. Auk skaðabóta fyrir tjón af vanefndunum, eru viðlögð 1000 — eitt þúsund — króna útlát af hendi þess, er samninginn rýfur.

10. Nú deyr annar okkar eða bú hans verður gjaldþrota, þá er hinum rétt að krefjast þess innan 2 mánaða eftir látið eða byrjun gjaldþrotameðferðarinnar, að félagsatvinnan haldi óhindruð áfram og

eignir hennar verði framvegis í umsjón og undir forræði hans. Skal þó gerður upp hatur félagsins á næsta mánaðarfresti, og greiðist eftir kröfu búsins ekkju eða erfingja hins látna hluti hans í sam-eigninni með 3 mánaða fyrirvara, eftir mati 2 dómkvaddra óvilhallra manna. Heimilt er og búinu o. s. frv., að fela áreiðanlegum manni að fara yfir bækur og reikninga félagsins og lita eftir meðferð á eignum þess, þar til hluti félagsins er aðfullgreiddur.

Nú verður annarhvor okkar sviftur fjárforræði, og fer þá um afstöðu hans við félagseign okkar svo sem sagt var um andlát hans.

11. Verði félagi okkar slitið samkv. 10. gr., má hinn halda atvinnunni áfram undir sama nafni sem áður.

12. Mál út af samningi þessum má reka fyrir gestarétti Reykjavíkur.

13. Konungsstaðfestingar skal leita á 8. og 10. gr. þessa samnings. Samninginn skal síðan þinglesa á varnarþingi okkar sjálfra, fasteigna félags okkar og skipa.

Allan kostnað við samningsgjörð þessa, konungsstaðfestingu og þinglýsingar berum við hvor að hálfu.

Samninguriun er í tveim samhljóða frumritum, sitt handa hvorum.

Til staðfestu eru eiginhandar nöfn okkar og 2 vitundarvotta.

Reykjavík 2. jan. 1910.

Jón Jónsson. Árni Árnason.

Vitundarvottar:

.
.

2. Samningur um samlagsfélag.

Páll Pálsson og Hermann Þórðarson, kaupmenn í Reykjavík, gjöra hér með svofeldan samlagsfélags-samning:

1. Páll Pálsson leggur í verzlun Hermanns Þórðarsonar 3000 — þrjú þúsund — krónur, er nota skal einungis til reksturs verzlunar hans. — Fjárhæð sú, er Hermann hefir lagt í og á í verzluninni, samkv. meðfylgjandi uppgjörð, er 8000 — átta þúsund — krónur, og ber að skoða þessa fjárhæð sem hans hluta í verzluninni.

2. Hermann rekur verzlunina í einu og öllu sjálfur og undir umsjón sinni sem áður. Hann skuldbindur sig til þess að fara vel og hyggilega með sameign þeirra (1. gr.), eigi baka henni skyldur fram yfir það, er nauðsynlegur rekstur hennar hefir í för með sér, né heldur að taka á sjálfan sig ábyrgð eða aðrar slíkar skuldbindingar fyrir aðra.

3. Fyrir nýár ár hvert skal gerður upp allur hagur sameignarinnar, og skal Páll eiga rétt á staðfestu eftirriti af þeirri uppgjörð innan 15. janúar næst á eftir, og hafi Páll innan mánaðar þar frá gjört athugasemdir við uppgjörðina. Í því skyni er honum eða trúnaðarmanni hans frjáls aðgangur að öllum skjölum snertandi verzlunina.

4. Af nettó-ársarði sameignar okkar fær hvor af óskiftu alt að 6⁰/₁₀, en síðan fær Hermann alt að kr. 3000 — þrjú þúsund — krónum fyrir störf sín samkv. 2. gr. Afgangur ágóðans skiftist síðan að hlutfalli við eign hvors, samkv. 1. gr. Tap skiftist og að tiltölu (³/₈) við eign hvors okkar, samkv. 1. gr., þó svo, að Páll tapi aldrei framar, en framlagi hans nemur.

5. Samningi þessum getur hvor aðilja sagt

upp með 6 mánaða fyrirvara til næsta nýárs eftir uppsögn að telja, og skal þá Páll eiga heimting á, að hans hluti, ásamt ágóða að frádregnum skuldum, samkvæmt áðursögðu, sé honum greiddur í peningum innan 3 mánaða frá samningsslitum að telja.

6. Hluti hvors okkar í félagseigninni verður eigi tekinn fjárnámi, lögtaki né kyrrsettur til tryggingar skuldum, sem eigi snerta félagsskapinn.

7. Nú verður Páll gjaldþrota eða deyr eða sviftur fjárforræði meðan félagsskapurinn helzt, þá getur Hermann krafist þess, innan mánaðar eftir upphaf skiftanna eða andlátíð, að hann fái að reka atvinnuna tálmalauð áfram og hafi eignir hennar í vörzlum sínum og forræði, gegn því, að gerður sé upp hagur hennar þegar unt er og greiddur hluti Páls, samkv. 5. gr. Búi Páls, ekkju eða erfingjum eða fjárhaldsmanni, skal heimilt alt eftirlit með uppgjörð og rekstri atvinnunnar, þar til hluti Páls er að fullu greiddur.

8. Konungsstaðfestingar skal leita á 6. og 7. gr. samnings þessa, og síðan skal hann, ásamt væntanlegri staðfestingu, þinglesinn á varnarþingi okkar, fasteigna og skipa félags okkar.

Kostnað af samningsgjörðinni, staðfestingu samningsins og þinglestri berum við eftir hlutfalli hvors okkar í félagseigninni (1. gr.).

Samningurinn er í 2 samhljóða frumritum, sitt handa hvorum.

Til staðfestu eiginhandar nöfn okkar undirrituð í viðurvist tveggja tilkvaddra vitundarvotta.

Reykjavík 12. febr. 1909.

Páll Pálsson. Hermann Þórðarson.

Vitundarvottar:

.
.

3. *Umsókn um staðfestingu félagssamnings.*

Til konungs.

Reykjavík 18. jan. 1910.

Jón Jónsson, kaupmaður í Reykjavík, og Árni Árnason, trésmiður sama staðar, sækja um konungsstaðfestingu á félagssamningi.

Samið af cand. jur. Birni Þorvaldssyni í Reykjavík.

Við undirritaðir leyfum okkum hér með allraðegnsamlegast að sækja um konungsstaðfestingu á félagssamningi, gjörðum okkar á meðal 2. þ. m., að því er tekur til fyrirmæla 8. og 10. gr. um meðferð félagshluta hvors okkar, ef við deyjum eða verðum gjaldþrota meðan félag okkar stendur.

Félagssamningurinn fylgir í frumriti og eftirriti.

Allraðegnsamlegast.

Jón Jónsson.

Árni Jónsson.

§ 47.

Firmu og verzlanaákrár.

I. Samkvæmt firmal., nr. 42, 13. nóv. 1903 er haldin *verzlanaákrá* í hverju lögsagnarumdæmi á landinu, og halda sýslumenn og bæjarfógetar hana. Um tilhögun firmaskráa eru fyrirmæli sett með reglugj. nr. 24, 8. marz 1904 (Stjt. 1904 B, bls. 28 o. s. frv.). Skráin er í þremur deildum: A, B. og C. Í A-deild eru firmu einstakra manna, félaga með ótakmarkaðri ábyrgð allra félagsmanna og samlagsfélaga, þar með samlags-hlutafélaga. Í B-deild eru

hlutafélög, og í C-deild önnur félög með takmarkaðri ábyrgð.

Firma skal tilkynna á skrifstofu hlutaðeigandi sýslumanns eða bæjarfógeta. Tilkynning skal vera *skrifleg*, og verða tilkynnendur (félagar, stjórnendur eða prókúristar) annaðhvort að koma sjálfir til skrásetningarvaldsmanns eða undirskrift þeirra undir tilkynninguna verður að vera staðfest af notarius publicus. Eyðublöð til útfyllingar tilkynningum þessum fást á skrifstofum sýslumanna og bæjarfógeta. Það, sem skrásett hefir verið í firmaskrá, skal birt almenningi í blaði því, er flytur opinberar auglýsingar (Lögbirtingablaðinu) og í B-deild Stjt. Eftir að skrásetningin er birt í Lögbirtingablaðinu, skal efni hennar talið almenningi kunnugt, nema atvik sé svo vaxin, að álíta meg, að menn hafi hvorki haft vitneskju um það né að til þess verði ætlast af þeim. En ef tilkynningin hefir ekki verið birt, þá hefir hún ekki gildi gagnvart öðrum, nema sannað verði, að þeir hafi haft vitneskju um hana. Ef því t. d. prókúristi firma er sviftur umboði sínu, en sú ráðstöfun er eigi birt löglega, getur hann bundið firmað með samningum sínum við aðra, er eigi vita, svo að sannað verði, um afturkall umboðs hans. Ef tilkynning er eigi lögum samkvæm, þá vísar valdsmaður henni frá, en þeim úrskurði getur tilkynnandi þó skotið til stjórnarráðsins, og auk þess getur hann skotið málinu til dómstólanna. Sá, er telur tilkynningu vera sér skaðlega, t. d. sjálfs hans firma (atvinnuheiti) notað, getur og skotið því máli undir úrskurð dómstólanna og fengið eftir atvikum dóm um það, að afmá skuli tilkynninguna úr firmaskránni.

II. 1. *Firma merkir: nafn það, sem atvinna manns gengur undir (atvinnuheiti) og undirskrift*

fyrir hana (þ: hver riti nafnið og hvernig það skuli ritað fyrir atvinnuna). Um firmað eru ýmsar reglur settar í firmal. 1903. Enginn má hafa í firma sínu nafn annars manns né nafn á fasteign annars manns án hans leyfis, eða nefna fyrirtæki, er ekki standa í sambandi við atvinnuna, og ekki má heldur taka annars manns firma á atvinnu né stæla það. Annars fer firmað eftir því, hvernig atvikum er háttað. *Firma einstaks manns* skal vera fult nafn hans, en skammstafa má þó skirnarnafnið, t. d. »Húsgagna-verzlunin Reykjavík. Jón Jónsson«, »Smjörhúsið. Jón Jónsson«, og í slíku firma má ekki vera neitt, er bendir á félagsskap, t. d. & Co., eða takmarkaða ábyrgð, t. d. »h/f«, »limitað«. *Firma félags með ótakmarkaðri ábyrgð* skal að minsta kosti vera nafn eins félaga með ótakmarkaðri ábyrgð, með viðauka, sem bendir á félagsskapinn, nema nöfn allra félaga sé nefnd, t. d. »Jón Jónsson & Co.«, »Bræðurnir Björn og Jón Jónssynir«, »Jón Jónsson, Oddur Jónsson & Co.«, »Verzlun Jóns Jónssonar & Co.« o. s. frv. *Firma samlagsfélags* skal að minsta kosti vera nafn eins félaga með ótakmarkaðri ábyrgð, með viðauka, er bendir á félagsskap, eða viðauka, sem gefur til kynna, að félagið sé samlagshluta-félag, t. d. »Jón Jónsson & Co. — Samlagshluta-félag«. Í firma samlagsfélags má ekki taka nöfn annara en full-ábyrgra félaga. Í firmu má aldrei setja neitt, er fer í þá átt að takmarka ábyrgð full-ábyrgra félagsmanna. *Firma hlutafélags* skal tilgreina, að það sé hlutafélag, t. d. »h/f P. J. Thorsteinsson & Co.«, »Fiskikaupafélag Íslands, h/f«. *Önnur félög með takmarkaðri ábyrgð* skulu hafa í firmum sínum orð, er merkir starfsemi félagsins, og má ekkert mannsnafn í þeim vera, t. d. »Sláturfélag Suðurlands«, »Sparisjóður Hafnarfjarðar«.

2. Ekkja, sem heldur áfram atvinnu mannsins látins, og kvæntur maður, sem heldur áfram atvinnu konu sinnar, má halda nafninu óbreyttu, t. d. »Verzlun Björns Jónssonar«, »Sápugerðarverksmiðja Pálinu Þórðardóttur«. Sama rétt hafa erfingjar, ef arfleifandi hefir leyft það, eða ef allir erfingjar eru því samþykkir, enda hafi arfleifandi ekki bannað það. Þó verður firmanu því að eins haldið óbreyttu, að atvinnan sé í öllu verulegu hin sama. Ef nýr maður bætist í félag með ótakmarkaðri ábyrgð eða í samlagsfélag, má halda firmanu óbreyttu fyrir því. Nafni manns, sem fer úr slíkum félögum, má og halda í firma, ef hann gefur leyfi til þess, eða allir erfingjar hans, ef hann er látinn og hefir eigi gert ráðstöfun í aðra átt.

Nú er atvinna einstaks manns, félags með ótakmarkaðri ábyrgð eða samlagsfélags afsöluð einstökum manni eða slíkum félögum, þá má semja svo um, að hið fyrri firma haldist, en með viðauka, er sýni, að eigandaskifti hafi orðið, t. d. »Eftirmenn Jóns Jónssonar«. »Eftirmenn Jóns Jónssonar & Co.« »Kaupendur verzlunar Jóns Jónssonar & Co.«.

Þar á móti væri alveg ólöglegt að halda firmanu óbreyttu, ef slík firmu væri seld hlutafélagi eða öðru félagi með takmarkaðri ábyrgð.

Nú er fulltrúum (skuldalúkningarmönnum, forráðamönnum) falið að stýra atvinnunni og rita firmað, eða erfingjar halda um sinn áfram atvinnu eftir arfleifanda, þá skal rita firmað á þann hátt, að breytingin sjáist.

Pegar svo stendur á, sem í II, 2. segir, skal jafnan tilkynna breytinguna til firmaskrár, jafnvel þótt firmað hafi eigi verið skrásett áður, og verða þá að fylgja tilkynningunni sannanir fyrir því, að

tilkynnandi megi nota firmað, svo sem hjónavigsluvottorð og dánarvottorð, samþykki erfingja allra, þess, sem genginn er úr félagsskapnum, eða seljanda firma o. s. frv.

3. Nú verða aðrar breytingar á firma um nokkuð það, er áður hefir verið skrásett, t. d. ef einhver félagi gengur úr félagi með ótakmarkaðri ábyrgð, nýr maður bætist við í slíkt félag, breytt ákvæðum um, hverir rita skuli firmað, lögum hlutfélags breytt, atvinnan er flutt í annað bæjar- eða sveitarfélag eða hættir, þá skal tilkynna það til firmaskrár. Tilkynningarskyldan hvílir jafnan, bæði er nýtt firma skal tilkynna og þegar tilkynna skal breytingar samkv. II, 2—3, á þeim, sem bera fulla ábyrgð á skuldbindingum atvinnunnar, en í félöglögum með takmarkaðri ábyrgð á stjórn þeirra, og ef firmahafi deyr, þá hvílir skyldan jafnframt eða eingöngu á búi hans eða ekkju.

III. Þá er að athuga, *hvaða firmu* skylt sé að tilkynna til firmaskrár, *jafnskjótt, sem þau eru stofnuð*. Verður þá að greina á milli:

A. *Firma einstaks manns* er aldrei skylt að tilkynna, en gera má hann það, ef hann vill, en ef hann lætur skrásetja það, þá skal tilkynningin, auk firmans, hafa að geyma:

1. Fult nafn hans og heimili,
2. Tegund atvinnunnar, t. d. verzlun, verksmiðju-iðnaður,
3. Það sveitar- eða bæjarfélag, þar sem skrifstofa atvinnunar er.

Einstakir menn, sem hvorki reka verzlun (sjá B. a.) né iðnað, eiga ekki rétt á skrásetningu firma síns.

B. *Firma félags með ótakmarkaðri ábyrgð* skal skrásett, ef atvinnan er annað hvort:

- a. *Verzlun*, en »verzlun« táknar í þessu sambandi í fírmal. verzlun, sem rekin er (þ: reka skal/ með borgarabréfi eða leyfisbréfi til verzlunar (t. d. sveitaverzlun), þar með talin pöntunar- og framleiðslufélög, ef þau geta talist atvinnurekstur, *víxlara-* eða *bankastörf*, er rekin eru að staðaldri, *miðlunarstörf við vöruflutninga* (Spedition), *vátryggingarstörf með iðgjöldum* eða *erindrektur fyrir vátryggingarfélag* og *sparisjóðsstarfsemi*.
- b. *Handiðnaður*
- c. *Verksmiðjuíðnaður*

En heimilt er þeim að skrásetja firmað, er rétt hafa til verzlunar, en eru eigi skrásetningar-skyldir, t. d. lyfsalar. Félag með ótakmarkaðri ábyrgð, sem hvorki reka verzlun, verksmiðjuíðnað né handiðnað, má eigi skrásetja. Sem dæmi slíkra má nefna: skipsútgerðarfélag, prentsmiðjufélag, bókaforleggjara, málflutningsfirmu, búskaparfélag, blaðamenn, veitingamenn, telefonfélag o. s. frv.

Í tilkynningu skal standa:

1. Fult nafn og heimili allra félagsmanna,
2. Tegund atvinnunnar,
3. Það bæjar- eða sveitarfélag, þar sem skrifstofa atvinnunnar er, og svo framarlega, sem þeir hafa ekki allir rétt til að rita firmað, þá
4. hver eða hverir það sé, hvort einn félagi megi það, eða fleiri í félagi (»kollektiv Signatur«).

C. *Samlagsfélag* eru skrásetningar-skyld, ef þau reka þá atvinnu, er nefnd er í B. En auk þess mega öll samlagsfélag láta skrásetja sig og falla þá undir ákvæði fírmalaganna.

Tilkynningin skal hafa að geyma, auk firmans, atriðin í B. 1—4, en auk þess skal tekið fram í henni berum orðum, að félagið sé samlagsfélag, og

ef það er *alment samlagsfélag* (þ. e. ekki samlags-hlutfélag), skal skýrt frá nöfnum allra samlagsmanna og tillögum þeirra, en ef það er *samlags-hlutfélag*, þá skulu einnig fylgja samþykktir félagsins og skýrslurnar í D, 1 og 4—7, svo skal og fylgja yfirlýsing um samþykki samlagsmanna eða stjórnarnefndar þeirra (ef samlagshlutfélag á hlut að máli) til tilkynningarinnar. Nöfn samlagsmanna eða tillög eru ekki *auglýst*.

D. Hlutfélög, er reka þá atvinnu er greinir í B. a—c, *skal* tilkynna til firmaskrár. En auk þess er hlutfélögum *heimilt* að krefjast skrásetningar á sama hátt, sem samlagsfélögum, og falla þá undir ákvæði laganna.

Í tilkynningu skal, auk firmans, standa:

1. Dagsetning samþykta félagsins,
2. Tegund atvinnunnar,
3. Það bæjar- eða sveitarfélag, þar sem skrifstofa atvinnunnar er,
4. Upphæð framboðins hlutfjár og skifting þess í hluti,
5. Hvort hlutabréfin hljóði á nafn eða handhafa,
6. Hvort hlutir sé goldnir að fullu, og ef svo er ekki, hvenær krefjast megi borgunar,
7. Hvort auglýsingar til félagsmanna skuli birta í almennum fréttablöðum og þá hverjum,
8. Fult nafn og heimili stjórnenda, og
9. Hverjum þeim sé heimilt að rita firmað.

Tilkynningu skulu fylgja samþykktir félagsins og umboðsskrá fyrir stjórnendur.

E. Önnur *jélög með takmarkaðri ábyrgð*, t. d. sparisjóðir, pöntunarfélög, innbyrðis váttryggingarfélög o. s. frv., *skal* tilkynna, ef þau reka samskonar atvinnu, sem í B. a—c segir. Að undanskildum innbyrðis váttryggingarfélögum, er þessum

félögum eigi heimilt, að láta skrásetja sig, nema atvinna þeirra sé sem áður segir.

Loks eru undanskilin tilkynningarskyldu þau félög, er samþykktir þeirra eru ákveðnar með lögum (o: ef löggjafarvaldið ákveður fyrir mæli þau, er félagið á að breyta eftir, í stað þess, að félagar geri það sjálfir), t. d. Íslandsbanki.

Ákvæðin, sem greind eru að framan í D. um tilkynningu hlutafélaga, taka og til tilkynningar þeirra félaga, er hér um ræðir, að því leyti, sem þau geta átt við, en auk þess skal skýrt frá ákvæðum þeim, er gjörð kunna að hafa verið um ábyrgð félaga gagnvart öðrum mönnum.

Ef *útibú* er sett á stofn frá aðal-atvinnunni og *undir sérstakri stjórn*, þá skal stjórn eða ábyrgir félagar aðal-atvinnunnar tilkynna það til firmaskrár þess lögsagnarumdæmis, þar sem aðal-atvinnan er, og skal tilkynning um útibú einnig auglýst á sama hátt, sem tilkynning um aðal-atvinnuna.

Útibú erlendrar atvinnu skal talið sjálfstæð atvinna og skal stjórn þess tilkynna það.

Brot á firmalögum varðar sektum frá 5—500 kr.

Fyrir að taka á móti tilkynningu til firmaskrár og fyrir eftirrit úr skránni og af skjölum, sem henni fylgja, og munnlegar upplýsingar greiðist gjald, samkv. firmal. 36. gr. Ef einhver vill vita um skipulag skrásetts félags, getur hann snúið sér til lögreglustjóra og fengið þær upplýsingar, er vera kunna í firmaskrá.

I. Tilkynningar til firmaskrár, A-deildar.
1. firma einstaks manns.

Aðalefni tilkynningar er svo er skráð í hvern sérstakan dálk eftir því sem við á:	Tegund atvinnu	Nafn at- vinnu- rekanda og á- byrgtra félaga	Réttur til að rita firmað	Prókúra	Samlagsmenn:		Athugas.
					nöfn	framlög	
Jón Jónsson rekur verzlun í Reykjavík undir nafninu: »Verzlunin Von. Jón Jónsson«. Prókúru hefir Karl Jakobsson.	Verzlun	Jón Jónsson	Jón Jónsson ritar firmað	Karl Jakobsson			

Reykjavík, 2. jan. 1909.

Jón Jónsson.

Jón Jónsson ritar firmað: »Verzlunin »Von«

Jón Jónsson«.

Karl Jakobsson ritar firmað: »p. p. Verzlunin »Von«

Karl Jakobsson«.

2. Tilkynning firma félags með ótakmarkaðri ábyrgð.

Aðalefni tilkynningar er svo er skráð í hvern sérstakan dálk eftir því sem við á:	Tegund atvinnu	Nafn at- vinnu- rekanda og á- býttara félaga	Réttur til að rita firmað	Prökúra	Samlagsmenn:		Athugas.
					nöfn	framlög	
Jón Jónsson og Pétur Pálsson rekaverzlun í Hafnarfirði sem full-ábyrgir félagar meðfirma: »Jón Jónsson & Pétur Pálsson« Prökúru hefir: Brandur Arnason.	Verzlun	Jón Jónsson Pétur Pálsson.	Rita hvor- um sig firm- að.	Brandur Arnason			

Hafnarfirði 18. maí 1908.

Jón Jónsson. Pétur Pálsson.

Jón Jónsson ritar firmað þannig: »Jón Jónsson & Pétur Pálsson

Jón Jónsson«.

Pétur Pálsson ritar firmað þannig: »Jón Jónsson & Pétur Pálsson.

Pétur Pálsson«.

Brandur Arnason ritar firmað þannig: »p. p. Jón Jónsson & Pétur Pálsson.

Brandur Arnason.«

3. Tilkynning firma samlagsfélags.

Aðalefni tilkynningar er svo er skráð í hvern sérstakan dálk eftir því sem við á:	Tegund atvinnu	Nafn at- vinnu- rekanda og á- byrgtra félags	Réttur til að rita firmað	Prókúra	Samlagsmenn:		Athugas.
					nöfn	framlög	
Undir firma »Jens Jónsson & Co.« reka þeir Jens Jónsson og Árni Bjarnason verk- smiðjuðnað í Kefla- vik. Jens Jónsson einn ber ótakmarkaða á- byrgð. Árni Bjarna- son er samlagsfélagi með 5000 kr. fram- lagi. Eyjólfur Jóns- son hefir prókúru.	Verksmiðju- iðnaður.	Jens Jóns- son.	Jens Jóns- son ritar firmað.	Eyjólfur Jónsson.	Árni Bjarna- son.	5000 kr.	

Keflavík 10. jan. 1909.

Jens Jónsson. Árni Bjarnason.

Jens Jónsson ritar firmað þannig: »Jens Jónsson & Co.«

Jens Jónsson.

Eyjólfur Jónsson ritar firmað þannig: »p. Jens Jónsson & Co.
Eyjólfur Jónsson«.

4. Tilkynning um útibú.

Aðalefni tilkynningar er svo er skráð í hvern sérstakan dálk eftir því sem við á:	Tegund atvinnu	Nafn at- vinnu- rekanda og af- býrtra félaga	Rettur til að rita firmað	Prókúra	Samlagsmenn:		Athugas.
					nöfn	framlög	
Firmað Jens Jóns- son & Co., sem rek- ur verksmiðjuðnað í Keflavík, með ábyrg- um félaga Jens Jóns- syni og samlagsfé- laga Arna Bjarnasyni, hefir stofnað útibú í Hafnarfirði undir nafninu: »Jens Jóns- son & Co. (útibú)«. Arni Geirsson, kaup- maður í Hafnarfirði, er útibússtjóri og hef- ir prókúru.	Verksmiðju- ðnaður.	Jens Jóns- son í Kefla- vík.	Jens Jóns- son.	Fyrir úti- búið: Arni Geirsson.	Arni Bjarna- son.	5000 kr.	

Keflavík 1. des. 1908.

Jens Jónsson. Arni Bjarnason.
Útibússtjórinn ritar firmað þannig: »p.p. Jens Jónsson & Co. (útibú).
Arni Geirsson.«

II. Tilkynning til firma- 5. Hluta-

Efni tilkynningar:	Dagsetning laga félags- ins	Tegund at- vinnunnar	Stjórn	Réttur til að rita firmað
Undir firma: »H/f G. Teitsson & Co.« er rek-in verzlun í Reykjavík af hlutafélagi með lög-um, dags. 11. maí 1906. Í stjórn félagsins eru 3 menn og eru þeir: Jón Jónsson, kaupmaður, formaður, Gisli Gíslason, snikkari og Páll Arnason, kaupmaður, meðstjórnendur. Auk þess er varamaður í stjórninni Bergur Brands-son, skipstjóri. Formaður og einhver annar úr stjórninni rita firmað. Prókúru hefir: Oddur Hermannsson kaupmaður. Hlutfé er 50 þús. kr., skift í 100 hluti á 500 kr. Hlutabréf hljóða á nafn. Hlutféð er alt greitt. Tilkynningar birtar í »Lögréttu«.	11. maí 1906.	Verzlun	Jón Jónsson kaupm. Gisli Gíslason snikkari, Páll Arnason, kaupm. Til vara: Bergur Brands-son, skipstjóri.	Jón Jónsson, kaupm. og einhver einn hinna stjórnendanna í félagi.

skrár, B-deildar.
félag.

Prókúra	Hlutaféð og skipting þess	Hvort hluta-bréf hljóða á nafn eða handhafa	Hvort hlutir eru greiddir eða hversumik- id og hvenær þeir eiga að greiðast	Hvort tilkynning til hluthafa skal birt í op-imb. blöðum og hverjum	Athugas.
Oddur Hermannsson, kaupm.	50000 kr. skifti í 100 hluti á 500 kr.	nafn	Fullgreitt	í blaðinu »Lög-rétta«.	

Reykjavík, 12. marz 1906.

Jón Jónsson. Gisli Gíslason. Bergur Brandsson.

Stjórnin ritar firmað þannig: »H/f G. Teitsson & Co.

Jón Jónsson. Gisli Gíslason.

(eða Jón Jónsson. Páll Árnason)

(eða Jón Jónsson. Bergur Brandsson)«.

Prókúristinn ritar firmað þannig:

»p. p. h/f G. Teitsson & Co.

Oddur Hermannsson«.

III. Tilkynningar til verzl-
6. Félag með takmarkaðri ábyrgð,

Efni tilkynningar :	Tegund atvinnu	Dagsetning laganna	Stjórn	Réttur til að rita firmað
»Kaupfélag Reykjavíkur« rekur verzlun í Reykjavík undir sama nafni. Samþykktir félagsins eru dagsettar 1. maí 1908. Hver félagsmaður greiðir 5 kr., er hann gengur í félagið, og ábyrgjast þeir allir skuldir þess in solidum, unz eitt ár er liðið frá brottför þeirra úr félaginu. I stjórn eru: Jón Jónsson kaupm., Hallur Jónsson kaupmaður og Bjarni Pálsson snikkari. Prókúru hefir: Ólafur Pálsson verzlunarmaður. Tilkynningar skal birta í Lögbirtinga- blaðinu. Páll Jónsson hefir einn stjórnenda rétt til að rita firmað.	Verzlun	1. maí 1908.	Jón Jónsson kaupm. Hallur Jónsson, kaupm. Bjarni Pálsson, snikkari.	Jón Jónsson.

anaskrár, C-deildar.
sem ekki er hlutafélag.

Prókúra	Féð, sem lagt er í atvinnuna	Hvort nokkur ábyrgist skuldir persónulega og hverir	Hvort birta skuli tilkynningar í blöðum og hverjum	Athugasemdir:
Ólafur Pálsson.	Hver félagsmaður greiðir við inngöngu sína í félagið 5kr.	Allir félagar, unz 1 ár er liðið frá brottför þeirra úr félaginu	Lögbirt- inga- blaðið	

Reykjavík 1. júní 1908.

Jón Jónsson. Hallur Jónsson. Bjarni Pálsson.

Jón Jónsson ritar firmað þannig:

»Kaupfélag Reykjavíkur.

Jón Jónsson«.

Prókúristinn ritar firmað þannig:

»p. p. Kaupfélag Reykjavíkur.

Ólafur Pálsson«.

7. *Erfingjar tilkynna framhald firma.*

Vér undirritaðir tilkynnum hér með, að vér höldum áfram verzlun föður vors sáluga, sem hin-ir einu fullábyrgu erfingjar hans á skuldbindingum hennar, undir sama firma sem hann hafði: »Verzlunin Gisli Jónsson«.

Samþykki samerfingja vorra er lagt hér með.

Reykjavík 12. júní 1906.

Björn Gíslason. Árni Gíslason. Þorsteinn Gíslason.

Hver um sig ritar firmað þannig:

»Verzlunin Gisli Jónsson.

Árni Gíslason«.

»Verzlunin Gisli Jónsson.

Björn Gíslason«.

»Verzlunin Gisli Jónsson.

Þorsteinni Gíslason«.

8. *Tilkynning um nýjan félag.*

Í dag hefir Jón Jónsson bæzt við í firmað: »Verzlun Bergs Halldórssonar & Co«, sem fullábyrgur félagi og með rétti til að rita firmað.

Reykjavík 8. apríl 1908.

Jón Jónsson. Bergur Helgason.

Páll Andrússon. Pétur Jónsson.

Hinn nýi félagi ritar firmað þannig:

»Verzlun Bergs Halldórssonar & Co.

Jón Jónsson«.

9. *Tilkynning um, að félagar sé farnir úr firma.*

Í dag hafa Páll Andrússon og Pétur Jónsson gengið úr firmanu »Verzlun Bergs Halldórssonar &

Co,« en hinir félagarnir: Jón Jónsson og Bergur Halldórsson, halda atvinnunni áfram undir sama firma og óbreytt að öðru leyti.

Reykjavík 20. des. 1909.

Bergur Halldórsson. Jón Jónsson.

Páll Andrússon. Pétur Jónsson.

10. *Tilkynning um prókúrista.*

a. Í dag hefir hr. Páll Bergsson fengið prókúrumboð fyrir firmað »Verzlun Bergs Halldórssonar & Co« og ritar hann firmað þannig:

»p. p. Verzlun Bergs Halldórsson & Co.

Páll Bergsson«.

Reykjavík 21. des. 1909.

Jón Jónsson. Bergur Halldórsson.

b. Í dag hefir firmað »Verzlun Bergs Halldórssonar & Co.« svift herra Pál Bergsson prókúrumboði hans fyrir téð firma.

Reykjavík 17. maí 1910.

Jón Jónsson. Bergur Halldórsson.

11. *Tilkynning um, að firma sé afhent forstjórum til skuldalúkningar (»likvidation«).*

Í dag höfum við sem fullábyrgir félagar firmans »Verzlun Bergs Halldórssonar & Co« afhent herra Birni Ásgrímssyni kaupmanni téð firma til uppgerðar og skuldalúkningar.

Reykjavík 18. sept. 1910.

Jón Jónsson. Bergur Halldórsson.

Björn Ásgrímsson.

Björn Ásgrímsson ritar firmað þannig:

»F. h. verzlunar Bergs Halldórssonar & Co.

Björn Ásgrímsson«.

§ 48.

Vátrygging.

Vátrygging er alltið hér, einkum gegn elds-voða og sjóskaða, svo og liftrygging í ýmsum myndum. Fyrir því virðist rétt að fara nokkrum orðum um vátryggingar.

Innbyrðis vátrygging, vátrygging með gagnkvæmri ábyrgð (sbr. t. d. 35. gr. firmalaganna, l. nr. 58, 22. nóv. 1907 1. gr.), er sú vátrygging nefnd, er hluttakendur skuldbinda sig til að skifta tjóni einstakra félaga á sig. Svo má þessu fyrir koma, að hluttakar greiði föst iðgjöld, er gangi til að greiða kostnað og tjón, en bæti svo til, ef iðgjöldin hrökkva eigi til. Gagnkvæm vátrygging var hér til í fornöld á bæjarhúsum og stórgripum, en lagaákvæðin um hana hafa líklega snemma gleymst aftur. Nýlega hafa lög (nr. 26, 20. okt. 1905) verið samþykkt um gagnkvæma ábyrgð hér á landi á *sveitabæjum og öðrum húsum í sveitum utan kaup-túna*. Hverju sveitarfélagi er *heimilt*, samkvæmt áðurnefndum lögum, að stofna brunabótasjóð með skylduábyrgð gagnvart hverjum húseiganda í hreppnum. Svo er og hreppum heimilt að sameina sig um slíkan brunabótasjóð, svo og að taka ábyrgð á húsum í öðru hreppsfélagi, ef eigi verður þar stofnaður brunabótasjóður. Vátryggingin nær að eins til $\frac{2}{3}$ hluta brunaskaða á vátrygðum húsum. Eigandi fær engan skaða goldinn, ef hann sjálfur, kona hans eða nánustu erfingjar hafa af ásettu ráði eða af stórkostlegu hirðuleysi valdið brunanum. Hrökkvi brunabótasjóður hreppsins eigi til að bæta brunatjón, þá greiðir hreppssjóður það, sem á vantar, en þá skal hækka iðgjöld til brunabóta-

sjóðs, svo að hann hafi á næstu 10 árum greitt skuld sína til hreppssjóðs. Þann $\frac{1}{3}$ hluta, er eigi er trygður í samvátrygging hreppsfélags, má hvergi annarstaðar vátryggja. Húseign, er hærra er metin en 6000 kr., má ekki vátryggja, nema sveitarstjórn og stjórnarráð samþykki. Iðgjöld má taka lögtaki. Þau hvíla á hinni vátrygðu eign, en greiðist af húsráðanda. Sé vátrygð eign veðsett, þá nær veðrétturinn einnig til brunabótanna, og það einnig, þó að veðsali hafi fyrirgert rétti sínum til brunabóta, ef eigi eru aðrar eignir hans nægar til lúkn-ingar veðskuldinni. Í reglugj. nr. 130 og 131, 20. okt. 1906 (Stjt. B. bls. 266, 269,) eru settar reglur um, hvernig haga skuli eldstæðum og reykþípum í vátrygðum húsum o. fl.

Með lögum nr. 58, 22. nóv. 1907, var ákveðin stofnun gagnkvæms brunabótafélags, er taka skyldi að sér brunaábyrgð á húsum utan Reykjavíkur þeim, er l. nr. 26, 20. okt. 1905 taka eigi yfir, og lausafé (sjá 1. og 2. gr. laganna). Brunabótafélag þetta hefir þó enn þá ekki komist á stofn vegna þess að endurtrygging (Reassurance) hefir ekki fengist.

Samábyrgð útgerðarmanna á fiskiskipum er sumstaðar stofnuð hér á landi, t. d. Pilskipaábyrgðarfélagið við Faxaflóa, í Vestmannaeyjum o. s. frv. Og með lögum nr. 54, 30. júlí 1909 var landsstjórnin skylduð til þess að gangast fyrir stofnun vátryggingarfélags, »Samábyrgðin«, er nær yfir eða getur náð yfir öll */islenzk/* skip og báta, sem ætluð eru til fiskiveiða við Ísland eða til þjónustu við þær veiðar, eða til flutninga við Ísland.

Samábyrgðin tekst á hendur.

a. Endurtrygging á alt að $\frac{2}{5}$ af tryggingarhæfu verði báta og skipa fyrir islenzk ábyrgðar-

félög, er sjálf taka þátt í áhættunni að $\frac{2}{5}$ hlutum að minsta kosti af verði skipanna og krefjast sjálfsábyrgðar (þ: að eigandi beri sjálfur áhættu) á $\frac{1}{5}$ verðsins að minsta kosti, enda samþykki stjórnarráðið, að »Samábyrgðin« megi vátryggja fyrir félagið.

b. Beina vátrygging á bátum og skipum alt að $\frac{8}{10}$ af tryggingarhæfu verði þeirra, venjulega þó því að eins, að skip þessi eigi ekki kost á tryggingu í félögum þeim, sem samábyrgðin hefir á hendi endurtrygging fyrir.

c. Trygging á afla, veiðarfærum og útbúnaði, ef um algerðan skiptapa er að ræða.

Tjón, er eigi nemur 2% af tryggingarupphæð, greiðir »Samábyrgðin« ekki, nema það fari fram úr 300 kr. á einstöku fari, og frá skaðabótum skal draga 2% af tryggingarfénu, þó ekki yfir 300 kr. af einstöku fari. Ef skipstjóri hefir valdið tjóninu svo að honum verði sök á gefin, má draga frá alt að 20% af skaðabótafénu. Veð i skipi nær og til tryggingarfjárins. Iðgjöldin hvila á vátrygðu skipi og ganga fyrir veðskuldum 2 ár eftir gjalddaga. Gerðardómur um ágreining milli »Samábyrgðarinnar« og félaga þeirra, sem hún er í samvinnu við eða vátryggja í henni, er lögboðin, ef upphæðin nemur eigi meira en 1000 kr. Í gjörðardóm kveður hvor aðili einn mann, en stjórnarráðið skipar einn yfirdómandanna oddamann.

Það er auðvitað, að *enginn getur fengið bætur, nema verðmætið, sem trygt er, spillist eða eyðist af þeim orsökum, sem trygt er gegn.* Því er áriðandi að taka það fram, hvaða tjón verði bætt, og er slíkt oftast mjög nákvæmlega sundurliðað í ábyrgðarskirtinum. Tjónið verður að hafa orðið á þeim tíma, sem vátryggingin náði yfir, og á þeim

stað, er vátrygðá verðmætið átti að vera á. Þetta skiftir einkum máli um lausafé. Um vátrygð skip og vörur gegn sjóskaða hlýtur þetta atriði einkum að varða mjög miklu. Ekki tjóar að áskilja hærri bætur en tjónið er vert (»yfirtrygging«), hvorki þegar samningurinn er upphaflega gerður né síðar. Oft er það og áskilið, að sama verðmæti megi eigi vátryggja hjá fleirum í senn gegn sömu hættu (»tvítrygging«, sbr. t. d. l. nr. 54, 30. júlí 1909, 7. gr. »fleirtrygging«), og ef út af því er brugðið, þá er vátryggingarsali oft laus allra mála. Nú er verðmæti vátrygt undir sannvirði þess, og ber þá eigandi skaðann að tiltölu. Tryggingarkaupandi verður að sanna skaðann. Ef bótaskyld tjón verður á vátrygðri fasteign, þá er oftast auðvelt að sanna það. Vátrygðá lausafjármuni er réttast að skrásetja, svo að því auðveldara verði að sanna, hvað þess kyns hafi farist. Vátryggingarkaupanda er áriðandi að greiða iðgjöldin skilvislega, því að jafnskjótt sem sá tími er liðinn, sem greitt er fyrir, er vátryggingarsali leystur af skuldbindingum sínum, nema ef til vill ef lagaskylda hvílir á eiganda að vátryggja hlutinn, t. d. húseignir í Reykjavík. Ef tryggingarkaupanda verður sjálfum gefin sök á tjóninu, þá fær hann eigi heldur bætur, t. d. sá, er sjálfur brennir brunatrygðan hlut o. s. frv.

Iðgjaldavátrygging er sú vátrygging nefnd, er tryggingarkaupandi greiðir ákveðna fjárhæð (iðgjöld) um ákveðið tímabil, en tryggingarsali ber áhættu á því tjóni, er verður á trygðum verðmætum og fær ekki frekari iðgjöld, þótt þau hrökkvi ekki til bóta skaðans. Þessi aðferð er nú tíðust orðin. Vátryggingarkaupandi fær venjulega eyðublöð í hendur, sem hann á svo að fylla út eftir beztu vitund. Síðan greiðir hann áskilin ið-

gjöld gegn kvittun. Umboðsmenn útlendra vátryggingarfélaga hér á landi gefa sjaldnast sjálfir út ábyrgðarskirteini («policur»), heldur vátryggingarsali sjálfur eða aðalumboðsmenn hans utanlands. Ábyrgðarskirteinið getur hljóðað á nafn eða handhafa. Sértegund vátryggingar er *líftrygging*. Um þessa tryggingu *gilda ekki reglurnar um tvítrygging né yfirtrygging*. Hins vegar er vátryggjanda oft óskýlt að greiða tryggingarféð, *ef hinn tryggði fyrirfer sér*.

Með lögum nr. 53, 30. júlí 1909 er það gert að skyldu, að *vátryggja líf héraðs sjómanna, er lögskráðir eru á íslensk skip, hvort sem þau stunda fiskiveiðar, eru í förum meðfram ströndum landsins eða landa í milli, svo og ef þeir reka fiskiveiðar á vélarbátum eða róðrabátum fjórrónum eða stærri, minst eina vertíð á ári*. Hver sjómaður, sem vátryggja skal sig, greiði 18 aura fyrir hverja viku, sem hann er lögskráður eða ráðinn á skip, og reiknast gjaldið frá lögskráningardegi eða þeim degi, er hann kom í skiprúm. Priðjung á móts við gjald skipverjanna allra greiðir útgerðarmaður. En útgerðarmaður og formaður vélarbáts eða róðrabáts greiðir gjald þetta alt hreppstjóra eða sýslumanni, gegn endurgjaldi af afla bátsins eða hlutum. Formaður vélar- eða róðrabáts, skal jafnskjótt sem hann hefir ráðið menn á bát sinn senda hreppstjóra eða sýslumanni skýrslu um nöfn, heimili og aldur háseta sinna, ásamt vátryggingargjaldinu.

Nú druknar sjómaður eða deyr af slysförum á skipi á því tímabili, sem hann er vátryggður, þá greiðir vátryggingarsjóður 100 kr. á ári næstu 4 ár til eftirlátinna vandamanna hans, ekkju, barna, foreldra eða systkina. Ef engir slíkir vandamenn eru,

þá eignast vátryggingarsjóður upphæðina, nema öðruvísi sé ákveðið í lögmati erfðaskrá.

Enginn skuldheimtumaður í dánar eða þrotabúi sjómanns getur skert að nokkru styrk þenna.

§ 49.

Rithöfundaréttur o. fl.

I. *Réttur til að gefa út eða birta rit o. s. frv.* Með lögum nr. 13, 20. okt. 1905 er höfundum að sömdu máli, hvort sem er stuðlað mál eða óstuðlað og hvers efnis sem er, þar á meðal ræður og fyrirlestrar, svo og höfundum stærðfræðisuppdráttar, landsuppdráttar og annara þesskonar uppdráttar, útgefendum blaða og tímarita, tónskáldum og tónsmíðum, áskilinn einkaréttur til þess að birta á prenti eða á annan hátt rit sín, til að sýna þau á leiksviði og lesa þau upp. Sé rit samið af fleirum en einum án þess að ritsmið hvers sé heild út af fyrir sig, þá þarf samþykki höfunda allra til útgáfu eða birtingar ritsins eða birtingar þess á annan hátt en áður hefir verið gert. Réttur þessi helzt æfi höfundar og 50 ár eftir að hann er látinn, en eftir það má hver sem vill gefa ritið út. Þessvegna hefir enginn sérstakan útgáfurétt að gömlum handritum á opinberum söfnum. Nafnlaust rit eða rit með dulnefni eru vernduð 50 ár frá útkomu þeirra. Svo er og um rétt útgefenda blaða og tímarita á greinum í slíkum ritum, nema höfundur nafngreini sig eða heimildarmaður hans, t. d. erfingjar, áður 50 ár eru liðin, á nýrri útgáfu ritsins, eða með auglýsingu, birtri á sama hátt sem opinberar auglýsingar. Þá öðlast ritið fylsta rétt. Ennfremur getur höfundur rits o. s. frv. ákveðið í erfðaskrá, að

eigi megi gefa út eða birta á annan hátt eftirlátið rit hans óbirt, um ákveðinn tíma eftir lát hans, þó eigi lengur en 50 ár. Í samræmi við framanskráð er það ákvæði 12. gr. l. 1905, að eigi geta skuldheimtumenn höfundar eða erfingja hans öðlast með lögsókn eða fjárnámi rétt til þess að gefa út eða birta á annan hátt óbirt rit. Höfundur óbirts rits, eða erfingjar hans, verður því eigi án vilja sins sviftur réttinum til þess að ráða einir útgáfu ritsins.

Réttindi þessi eru bæði byggð á því, að höfundur og erfingjar hans eigi einir að ákveða, hvort hugsanir hans skuli birtar almenningi eða ekki, og svo á því, að í andlega vinnu er lögð fyrirhöfn, sem höfundur eða erfingjar hans eigi fyrst og fremst að fá arðinn af, en eigi hver og einn, sem getur náð í ritið o. s. frv.

Heimilt er þó hverjum sem vill að birta: Lög, tilskipanir, auglýsingar frá stjórnarvöldum, dóma og opinber skjöl yfir höfuð, t. d. dómsgjörðir, veðbókarvottorð, sveita, bæjar- og kaupstaðasamþykktir o. s. frv. Sama er um umræður á alþingi, og hverskonar opinberum fulltrúsamkomum, t. d. sýslu- hreppa- og safnaðarfundum, ræður manna á opinberum landsmálafundum, t. d. þingmálafundum, lýðmentasamkomum og hverskyns öðrum opinberum samkomum. En þótt ekki sé heimil útgáfa ræðu eða fyrirlesturs, þá er þó vitalaust að skýra frá efni hennar í stuttu máli, t. d. í blöðum. Loks er hverjum sem vill heimilt að birta rit lálins manns, er engan á erfingja, nema höfundur hafi bann lagt við því í arfleiðsluskrá.

Hins vegar væri það brot á einkarétti rithöfundar, ef handrit hans væri gefið út með úrfell-

ingum eða smávægilegum breytingum, t. d. orða-breytingum stöku staðar.

II. Einkaréttur til útgáfu eða birtingar rits á annan hátt, t. d. sýningar á leiksviði, getur komist í hendur annara manna á tvennan hátt:

a. *Með samningi.* Sá getur selt öðrum réttinn, sem hefir hann (*forlagssamningur*). Leikritshöfundur getur veitt öðrum heimild til þess að sýna leikritið á leiksviði, rithöfundur forleggjara til að birta það á prenti o. s. frv. Sá, sem réttinn fær framseldan, má þó aldrei birta ritið á annan hátt en tilskilið var, né heldur fella úr því né auka við það. Ef eigi er öðruvisi um samið, nær réttur þessi einungis til þess að prenta ritið einusinni, ef um rit er að ræða, og eigi má ritið vera prentað án leyfis höfundar eða þeirra, sem í stað hans koma, nema í 1000 eintökum, nema birt sé í blaði eða tímariti. Hins vegar má höfundur eigi (né erfingjar hans, ef þeir hafa selt útgáfuréttinn) gefa út nýja prentun af ritinu, meðan upplag útgefanda er eigi uppselt, enda fáanlegt í bókverzlunum við eigi hærra verði en það var upphaflega selt. Ef þar á móti er seldur réttur til að sýna *leikrit* á leiksviði, þá er rétthafa heimilt að sýna það, hvar og hvenær sem hann vill, en öðrum getur hann eigi fengið þann rétt í hendur. Höfundur sjálfur eða erfingjum hans er jafnframt heimilt að selja öðrum leikréttinn eða leika sjálfir, nema öðruvisi sé um samið. Láti rétthafi, er fengið hefir *einkarétt* á að sýna leikrit, liða 3 ár samfleytt án þess að sýna leikritið, þá getur höfundur þess eða erfingjar fengið öðrum í hendur leikréttinn eða leikið það sjálfir.

b. *Með erfðum.* Eftir lát höfundar fá erfingjar hans útgáfuréttinn samkvæmt almennum

reglum erfðalaganna. Fáir fleiri en einn rétt þenna saman að erfðum, þá þarf samþykki *allra* erfingja til útgáfu ritsins næstu 50 ár eftir lát höfundar, nema hann hafi í erfðaskrá áskilið einhverjum þann rétt sérstaklega. En þótt slík ákvörðun hafi eigi verið gerð, þá ber konu höfundar eða manni, er lengur lifir, réttur til ákvarðana um útgáfunna, enda hafi eigi verið gerður skilnaður hjóna að borði og sæng né fullur lagaskilnaður. Svo getur og hver erfingja krafist þess, að ritið sé gefið út óbreytt, ef það hefir verið birt áður, nema höfundur hafi ákveðið aðra meðferð þess í arfleiðsluskrá.

III. *Brot gegn rétti til útgáfu eða annarar birtingar* verða drýgð:

a. *Með útgáfu eða birtingu rits, sönglags o. s. frv., er eigi hefir áður verið birt almenningi*, t. d. ef A. lánar B. handrit eða felur honum til yfirlestrar, en B. lætur prenta ritið í heimildarleysi eða kafla úr því, eða snýr því í leikrit eða ljóð eða gerir þær einar breytingar á því, að það er í raun rétttri sama rit eða kaflar sama rits (»plagiat«). Þetta brot verður, sem fyrr er sagt, drýgt á riti *alla* æfi höfundar og 50 næstu ár eftir lát hans.

b. *Með því að þýða ritið á önnur tungumál.* Þýðing á riti, er ekki hefir prentað verið áður, og birting þess í þýðingunni, er brot, sem heyrir undir a-lið, en ef ritið hefir verið gefið út, þá er óheimilt að þýða það næstu 10 árin frá fyrstu útgáfu þess. Þýðing á riti, sem hverjum manni er heimilt að gefa út, t. d. lögum, svo og þýðing, er gerð er með fullri heimild, nýtur sömu verndar sem frumrit væri, m. ö. o. þýðandi, og erfingjar hans og afsalshafar, hefir rétt yfir þýðingu sem höfundur að frumriti. Þó er heimilt að gefa út nýja sjálfstæða

þýðing á riti, sem hverjum manni er heimilt að þýða, svo sem lögum.

c. *Með því að prenta upp (eftirprentun) áður prentað rit*, sönglög, uppdrátt o. s. frv. eða birta þau almenningi á annan hátt í heimildarleysi. Þetta tekur bæði til frumrita og þýðinga. Þó er heimilt að lesa upp rit, sem áður hefir birt verið, nema höfundur hafi á titilblaði ritsins bannað slíkt, og þrátt fyrir slíkt bann er upplestur leyfilegur eftir 5 ár frá því að ritið kom út fyrsta sinn. Svo er og heimilt að segja opinberlega frá efni útgefinna rita. Um stælingar (»plagiöt«) rita á það og hér við, er að framan er sagt (a). Fregnskeyti, er annar maður hefir fengið og birt á sinn kostnað, má eigi gefa út eða segja frá efni þess fyrr en 5 dögum eftir að það var birt á prenti. Svo er og heimilt að prenta upp í blöð eða tímarit einstakar greinar úr öðrum blöðum eða tímaritum, nema sett sé við greinarnar, að eftirprentun sé bönnuð. Þessi heimild nær þó eigi til sérstakra fylgirit. Tilgreina skal og jafnan fullum stöfum nafn blaðs, er grein er tekin úr, nafn höfundar eða þýðanda eða merki, ef nokkurt er. Svo er og heimilt að taka upp í önnur sjálfstæð rit kafla úr öðru *útgefnu* riti, að prenta slíka kafla í skólabókum, en þó eigi fyrr en að 2 árum liðnum eftir fyrstu útgáfu ritsins, svo og að prenta áður útgefinn texta við sönglög eða á söngskrár (»prógrömmum«), en ávalt skal tilgreina heimild.

IV. *Brot á rithöfundarétti* varða sektum bæði þeim, er sjálft brotið fremur af ásettu ráði eða gáleysi, og þeim, er hafa ritið o. s. frv. til útsölu, eða útbýta því vísir vitendur. Svo skal og eftir atvikum gera ritið, áhöldin o. s. frv. upptæk, og hinir seku skyldaðir til að greiða þeim skaða, er réltur

hans er brotinn. Mál fyrir þessi brot verður að höfða (s: birta stefnu) áður en 1 ár sé liðið frá því, að sá fékk vitneskju um brotið, sem misgjört var við, og aldrei verður mál höfðað til *hegningar* að 2 árum liðnum eftir brotið, en mál til *skaðabóta* má höfða innan 3 ára eftir að brotið var framið. Þar á móti má, meðan rithöfundarétturinn helzt, höfða mál til þess að upptæk verði gerð eða ónýtt rit eða áhöld, sem eingöngu verða notuð til að fremja brotin, t. d. mót til eftirmyndunar uppdráttar o. s. frv.

Forlagssamningur.

Eg, Kristján Bjarnason, kennari við barnaskólann í Reykjavík, viðurkenni hér með, að eg hefi selt Jónasi bóksala Jónassyni hér í bænum rétt til þess að gefa út handrit mitt, er eg hefi fengið honum í hendur, og ætlað er að nemi 10 örkum prentuðum, af »Landafræði handa börnum«, gegn skilmálum þeim, er hér fara á eftir:

1. Jónas skal hafa gefið handritið út í hentugu broti og eigi stærra en Andvara-brot og á góðum pappir og með góðum frágangi, á sinn kostnað fyrir 1. okt. þ. á., og skal bókin þá vera til sölu hjá bóksölum hér á landi, mér alt að kostnaðarlausu. Verð bókarinnar má ekki fara fram úr kr. 1,50 eintakið heft.

2. Jónas greiði mér fyrir áðurnefndan útgáfurétt kr. 40 — fjörutíu — krónur fyrir hverja prentaða örk, er greiðist þannig:

a. Kr. 80 — áttatíu krónur — 1. febr. þ. á.

b. Kr. 120 — eitt hundrað og tuttugu krónur — 1. júlí þ. á.

c. Eftirstöðvarnar kr. 200 — tvö hundruð krónur — eða það meira eða minna þeirri upphæð, sem

bókin kann að verða yfir eða undir 10 örkum, að tiltölu við hverja prentaða blaðsiðu.

3. Upplagið má ekki fara fram úr 1200 — eitt þúsund og tvö hundruð — eintökum.

4. Prófarkalestur er mér rétt og skylt að annast án sérstaks endurgjalds frá Jónasi Jónasyni. 15 — fimtán — ókeypis eintök af bókinni áskil eg mér.

5. Að öðru leyti fara réttindi og skyldur hvors gagnvart öðrum í þessu efni eftir landslögum.

Ofanrituðu er eg, Jónas Jónasson, samþykkuð í öllum greinum.

Samningurinneri 2 eintökum, sitt handa hvorum.

Til staðfestu eru eiginhandarnöfn aðilja, undirrituð í viðurvist tveggja vitundarvotta.

Reykjavík 4. jan. 1909.

Jónas Jónasson. Kristján Bjarnason.

Vitundarvottar:

Jón Jónsson.

Arni Árnason.

§ 50.

Einkaréttur að ljósmyndum.

Hver sá, sem á sjálfs sín kostnað býr til frumlega *ljósmynd* af náttúrunni, t. d. landslagi, manni o. s. frv. eða ljósmyndar eitthvert listaverk, sem enginn annar hefir einkarétt á að eftirmynda, getur um 5 ára tímabil fyrirmunað öðrum að búa til til sölu ljósmynd eftir ljósmynd hans, með því að setja *nafn* sitt og orðin »*með einkarétti*« á hverja slíka ljósmynd, sem hann lætur frá sér fara. Auk þess á hann að láta stjórnarráðinu í té *skriflega* tilkynningu, þar sem greint er:

1. að hann *áskilji* sér þenna einkarétt,

2. *nafn* ljósmyndasmiðsins, ritað fullum stöfum,
3. greinileg *lýsing* á ljósmyndinni, er áskilinn er einkaréttur til að eftirmynda, og
4. ef ljósmyndin er eftirmyndan einhvers lista-verks, þá nafn listasmiðsins. Svo skal og senda með ljósmyndinni eitt eintak af mynd þeirri, er einkaréttur er áskilinn á.

Sá, er einkarétt ljósmyndara brýtur, og sá, er hefir eftirmyndanir ljósmynda, sem einkaréttur er áskilinn að, til sölu, sætir sektum, ef sá kærir, sem misgjört er við. Svo skal og gera plötur og önnur áhöld, sem eingöngu verða höfð til eftirmyndunar ljósmyndarinnar, upptækar, nema sá, sem misgjört er við, vilji heldur láta fá sér i hendur plöturnar og áhöldin. Svo má og dæma hina seku í skaðabætur. Sök út af brotum þessum fynnist, nema höfðuð sé innan árs og 6 vikna, eflaust frá því að sá, sem misgjört var við, fékk vitneskju um brotið, tilsk. 11. des. 1869 og augl. dómsmálastj. 10. febr. 1870.

§ 51.

Einkaréttur að uppgötvunum.

Einkaréttur að uppgötvunum, svo sem að tilbúningi véla, aðferðum til framleiðslu voru o. s. frv., er maður hefir gert, fæst hér á landi með konunglegu leyfisbréfi, eftir þeim reglum, sem myndast hafa með venju framkvæmdarvaldsins. Um leyfi þessi er nokkuð sagt í ráðgjafabréfi, nr. 93, 21. maí 1878 (Stjt. 1878 B., bls. 78).

Skilyrði veitingar einkaréttarins eru þau, að um *nýja uppgötvun* sé að ræða, að dómi þeirra, er skyn bera á þá hluti (nú mun leitað álits »Patent-

kommissionarinnar« dönsku) og rannsakað hafa uppgötvunina áður, eða að minsta kosti, að verulegur munur sé á henni og því, er gjört hefir verið hér á landi áður eða notað. Einkaréttur er auðvitað ekki veittur á uppgötvanir, er þykja ósiðsamlegar eða lögum andstæðar, t. d. innbrotsværferum, né heldur, ef uppgötvunin þykir hættuleg heilsu, lífi eða limum manna. Leyfið er venjulega bundið við ákveðinn tíma, venjulega 5 ár, en þó stundum 10—15 ár. Svo er og oft áskilið, að hlutaðeigandi komi uppgötvaninni í verk á tilteknum fresti, 1—2 árum, en ella sé leyfið ónýtt, og loks að réttinum sé týnt, ef það sannist, að nokkur maður annar hafi áður komið uppgötvuninni í verk í landinu. Leyfið heimilar að eins einkarétt á tilbúningi verkfærisins eða framleiðslu efnisins, en eigi á sölu þess eða notkun.

Leyfisbeiðandi verður að senda umsókn, stílaða til konungs, ásamt neðangreindum fylgiskjölum:

1. Lýsing á uppgötvuninni, ritaðri í tvennu lagi, með undirskrift umsækjanda, og á að taka fram, hvað nýtt sé og einkennilegt í uppgötvuninni.
2. Uppdrætti af uppgötvuninni, að því leyti, sem nauðsynlegt er, t. d., ef sótt er um einkarétt til smíða einhverrar vélar eða tækis.

Ef leyfið er veitt, þá er auglýsing um það birt bæði í B-deild Stjórnartíð. og í Lögbirtingablaðinu.

Leyfið meinar öðrum að búa til þau tæki eða efni hér á landi, sem einkaréttur hefir verið veittur á, meðan leyfið helzt. Réttinn getur leyfishafi látið af hendi, og eflaust gengur hann að erfðum. Svo mega og skuldheimtumenn leyfishafa hagnýta sér réttinn. Þar á móti geta þeir ekki leitað fullnægju í uppgötvun, sem uppgötvari hefir eigi enn þá ákveðið, að gerð sé almenningi kunn.

Umsókn um einkarétt á sláttuvél.

Reykjavík 1. apríl 1905.

Til konungs.

Jón Jónsson, verkfræðingur í Reykjavík, sækir um einkarétt á tilbúningi sláttuvélar.

Eg undirritaður, verkfræðingur Jón Jónsson, leyfi mér hér með allraþegnsamlegast að beiðast þess, að mér verði veittur einkaréttur á tilbúningi sláttuvélar, er eg hefi uppgötvað og smíðað.

Samið af umsækjanda.

Beiðni þessari fylgir lýsing á vélinni og uppdráttur af henni, hvorttveggja í tvennu lagi.

§ 52.

Vörumerki.

I. Um *vörumerki* (o: merki, er maður notar á vörur sínar eða umbúðir til aðgreiningar öðrum vörum) eru nákvæm ákvæði í lögum nr. 43, 13. nóv. 1903. Fyrir land alt er haldin *vörumerkjaskrá* í Reykjavík. Hverjum manni, er rekur einhverskonar atvinnu, er rétt að nota nafn sitt eða firma eða nafn fasteignar sinnar sem merki á vörur þær, er hann framleiðir eða selur. Með því að láta skrásetja merkið öðlast hann einkarétt á notkun þess, og fyrirgirðir því, að aðrir megi löglega setja það á sínar vörur. Réttur þessi nær til *allra* vörutegunda hans, nema hann hafi með skrásetningunni verið bundinn við sérstakar vörutegundir.

Skrásett vörumerki má ekki láta af hendi,

nema með atvinnu þeirri, sem það er notað við. Hinsvegar eignast kaupandi atvinnunnar skrásett vörumerki, nema öðruvísi sé um samið.

Vernd fyrir skrásett vörumerki helzt 10 ár frá skrásetningardegi, en innan þess tíma verður réttthafi að tilkynna það af nýju til þess að rétturinn haldist áfram.

II. Vörumerki skal synja skrásetningar:

1. Ef það er einungis tölustafir, bókstafir eða orð, er ekki hafa svo einkennilegt lag, að þau megi teljast mynd. Þó skal eigi neita skrásetningu, ef merkið er orð, sem er tilbúið sérstakt heiti fyrir ákveðnar vörutegundir, er tilkynntar eru löglega í tilkynningunni, og á ekki að lýsa uppruna vörunnar, ásigkomulagi eða ákvörðun, vörumagni eða verði.

2. Ef í því er heimildarlaust nafn eða firma annars manns eða nafnið á fasteign annars manns. Sama er, ef þessi nöfn eru höfð í vörumerki með óverulegum breytingum.

3. Ef í því eru opinber merki, svo sem skjaldmerki.

4. Ef í þeim stendur nokkuð, sem valdið getur hneyksli.

5. Ef það er alveg eins og vörumerki, sem þegar hefir verið skrásett fyrir aðra eða tilkynnt til skrásetningar, eða svo lík þeim, að hætt sé við, að villast megi á merkjunum yfirleitt, þótt ólík sé í einstökum atriðum. Þó skal eigi neita um skrásetningu, þótt merkið sé tölustafir eða bókstafir eða orð, er saman beri við annað skrásett vörumerki, eða ef vörumerkið er sett saman eingöngu eða að einhverju leyti af táknum eða merkjum, sem alment eru notuð í ýmsum atvinnugreinum, og eigi verða skrásett sérstaklega, en eru þó hluti af áður skrásettu vörumerki, eða ef merkin eiga að

vera hvort fyrir sína vörutegund. T. d. þótt merkið ☹ sé skrásett í vörumerki steinoliu, þá er eigi bannað að hafa það merki í merki annarar vöru. Sama merkið má t. d. skrásetja á reyktóbaksumbúðir sem exportkaffi, þótt fyrir hafi skrásett verið að eins á aðra tegundina o. s. frv.

Ef neitað er um skrásetningu, getur hlutað-eigandi innan þriggja mánaða skotið málinu undir úrskurð stjórnarráðsins, og er þó engu að síður heimilt að leita úrskurðar dómstólanna um málið. Einnig má leita úrskurðar dómstólanna um málið, ef stjórnarráðið skipar að ógilda skrásetningu, sem þegar hefir farið fram.

Bæði er skrásett er vörumerki eða skrásetning feld úr gildi, þá skal það birt í Stjórnart. B-deild og í Lögbirtingablaðinu.

Í tilkynning vörumerkis skal standa greinileg lýsing á merkinu, skýrsla um nafn eða firma tilkynnanda, atvinnuveg og póstaskrift. Svo skal og tilgreint, ef vörumerkið á einungis að ná til sérstakra vörutegunda.

Tilkynningu skal fylgja:

1. Mynd af merkinu á sterkum pappír í 3 eintökum, eigi stærri en 10 sentimetrar á hæð og 15 sentimetrar á breidd.
2. Tvö mót, jafnstór myndinni, til að prenta hana eftir.
3. 40 kr. borgun fyrir skrásetningu og auglýsing hennar.

Endurnýjun skrásetningar kostar 10 kr.

Sá, er misgjört er við, getur með því að höfða mál látið dæma þann, er braut, til að bæta skaða, svara sektum, ef brotið er vísvitandi, og loks að taka merkið af vörum þeim, er óheimilt

er að hafa það á, eða ónýta vörurnar eða umbúðir þeirra, ef nauðsyn krefur.

Veita má með konunglegri auglýsingu sömu vernd vörumerkjum erlendra manna, ef Íslendingar njóta þar samskonar verndar sínum vörumerkjum.

Tilkynning til vörumerkjaskrár

(Sbr. augl. nr. 42, 16. marz 1904. Stjt. B. bls. 90).

Eg undirritaður, Björn Bjarnarson kaupmaður í Reykjavík, Laugaveg 1, tilkynni hér með í vörumerkjaskrána vörumerki það, er hér greinir: Rauðan hring, radius . . . sentrimetrar, með orðunum: »Sukkulade« utan um sentrum og: »Björns Bjarnarsonar« samhliða periferiunni. Ein stjarna áttstrend er innan í hringnum í radiusum, er myndi 60° horn hverir við aðra, og í miðjum radius.

Vörumerkið á einungis að hafa á súkkulade.

Hér með fylgir:

1. Mynd af greindu merki,
2. 2 mót af myndinni,
3. 40 kr. í peningum.

Reykjavík 1. apríl 1908.

Björn Bjarnarson.

Ef óskað er skrásetningar á merki, sem áður hefir verið skrásett fyrir annan, þá verður umsækjandi ennfremur að sanna heimild sína til þess, og senda þá sönnun með beiðninni.

§ 53.

Námuréttindi.

I. Í l. nr. 50, 30. júlí 1909 eru ákvæði um *námuréttindi*. Fyrsti kafli laganna er um *málmleitt*.

Öllum er heimilt að *leita* málma eða málmblendinga í jörðu eða landi, sem er óskift eign lands-sjóðs eða lénskirkjujarða, svo og í almenningum, öræfum og afréttum, sem eigi liggja undir jarðir einstakra manna eða sveitarfélaga, sem metnar eru til dýrleika. Sama er og um landssjóðs- og lénskirkjujarðir, sem hér eftir verða seldar eða seldar hafa verið, áður en l. 1909 komu til framkvæmdar, samkvæmt l. nr. 31, 20. okt. 1905 (þjóðjarðir til leiguliða) og l. nr. 50, 16. nóv. 1907 (lénskirkjujarðir til leiguliða). Á túni eða ræktuðu landi eða stöðum, sem liggja nær íbúðarhúsum eða öðrum mannvirkjum en 130 metra, má þó ekki málmleit gera án leyfis ábúanda jarðar. Auk þess ber málmleitarmanni að gera ýmsar tryggingar-ráðstafanir, samkv. l. 1909, 2, 3. og 4. gr. Hver sá, er leita vill málma eða málmblendinga, skal hafa *málmleitarbréf*, og sýna það jarðarábúanda áður en hann byrjar málmleit. Málmleitarbréf gefur lögreglustjóri út, og ef umsækjandi er honum eigi persónulega kunnur, þá verður hann að sanna með vottorðum tveggja skilríkra manna, hver hann er. Málmleitarbréfið gildir um tveggja ára tíma frá dagsetningardegi þess. Bréfið kostar 2 krónur.

Ef málmleitarmaður finnur málmvott, þá skal hann, ef hann vill njóta fundar síns framar öðrum, senda skriflega tilkynningu um fund sinn í tveim eintökum til lögreglustjóra. Í tilkynningunni á að tilgreina nákvæmlega fundarstaðinn, málmtegundina og tilnefna 2 votta, er á staðinn geti vísað. Annað eintakið afhendist tilkynnanda með áritun um viðtöku tilkynningarinnar, ár, dag og stund, gegn 1 kr. gjaldi í landssjóð. Finnandi skal því næst annast um, að þeim, sem landið hefir til nytja, sé birt innan 8 vikna, að viðstöddum 2 vottum, að til-

kynning hafi farið fram. Einnig getur sá, er málm hefir fundið, gefið slíka tilkynningu um fundinn, þótt eigi hafi hann áður fengið málmleitarbréf, ef hann á annars rétt á að fá það eftir 1. 1909.

II. *Leyfi til málmgrastar* veitist öllum í löndum þeim og jörðum, er öllum er heimilt að leita málma í, þó auðvitað með þeirri takmörkun, sem leiðir af finnandaréttinum samkvæmt áðurtöldu. Finnandi getur með tilkynningu sinni um málmfundinn trygt sér um 2 ára bil einkarétt til þess að fá málmgrastarleyfið, en ef eigi er send umsókn um grastarleyfið innan nefndra 2 ára frá tilkynningu um málmfund, þá getur hver sem vill fengið þar málmgrastarleyfi. En sá, er vill taka upp vinnu á málmleitarstöðum eða námugryfjum, sem öllum er orðinn heimill finnandaréttur að, skal fyrst senda um það tilkynningu á sama hátt, sem um nýja málmfundi, og verður hann innan 12 mánaða þar frá, að hafa fengið málmgrastarbréf. Umsækjandi málmgrastarbréfs skal senda lögreglustjóra skriflega umsókn, þar sem getið sé, til hvaða málma hann ætli að grafa. Nú eru fleiri leyfi veitt fyrir sama málmfundarstað, og gengur þá réttur þess fyrir, er fyrstur fann málminn. Málmgrastarbréf kostar 25 kr.

Málmgrastarleyfið veitir:

Rétt til þess að fá *útmælt námusvæði* (*námut eig*) og næga lóð undir nauðsynleg mannvirki til grastarins. Námut eigur skal vera 100 þús. ferhyrningsmetrar að flatarmáli, og á sami maður heitningu á 2 á sama námusvæði, auk lóðar undir nauðsynleg mannvirki. En sá, er síðar tilkynnir málmfund á sama stað, sbr. að ofan, á rétt á að fá 1 námut eig.

Útmælingar skal beiða lögreglustjóra. Fyr-

ir útmælinguna fær lögreglustjóri 40 kr. fyrir hvern námuteig, auk ferðakostnaðar og dagpeninga. Auk þess á námuhafi að greiða 50 kr. árgjald fyrir hvern námuteig til jarðeiganda (landssjóðs eða kirkju o. s. frv.) og 10 kr. til leiguliða.

Námuhafi skal innan 2 ára frá útmælingu byrja á reglulegum námugrefti, nema ef náman liggur lengra en 10 kílómetra frá sjó, þangað sem þilskip geti gengið, þá innan 3 ára og svo einu ári síðar fyrir hverja 10 kílómetra, sem vegalengdin eykst, þó ekki yfir 8 ár. Ella hefir leyfishafi fyrirgert námurétti sínum. Sama er og, ef 8 ára hlé hefir orðið á námurekstri. Þó getur námuhafi varðveitt rétt sinn, enda þótt hann hafi látið 2 ár eða meira liða án þess að byrja reglulegan námurekstur, ef hann ver 150 þús. kr. á ári til rannsóknar námunnar eða greiðir 100 kr. árlega til lands-sjóðs, auk áðurnefndra árgjalda.

Leyfishafi hefir rétt til að leggja vegi til námu sinnar, gera fyrirhleðslur fyrir vatn, svo og að nota vatn eftir þörfum, þó svo, að eigi rýri hann vatnsból eða áveituland jarðar. Og einnig ber námuhafa að gæta allrar nauðsynlegrar varúðar og gera nauðsynlegar tryggingarráðstafanir gegn hættum af námu hans, bæði meðan hann rekur námuna og einnig skilja svo við hana, þegar námurekstri er lokið, að eigi stafi hætta af. Auk þess ber honum að greiða skaðabætur fyrir jarðspell.

1. Tilkygning um málmfund.

Hér með tilkynni eg yður, herra lögreglustjóri, að eg hefi fundið gull og zink eða málmblanding í Vottar, er bent geta á staðinn, eru:

., og áskil eg mér finnandarétt að málum þessum lögum samkvæmt.

Tilkynning þessi er í 2 samhljóða eintökum, og óska eg, að annað þeirra verði mér endursent með áritaðri viðurkenningu um móttöku tilkynningarinnar.

Reykjavík 1. maí 1910.

Jón Jónsson.

Til

lögreglustjórans í

2. Tilkynning til ábúanda námujarðar.

Hér með gefst yður, herra ábúandi jarðarinnar í sýslu, að 1. maí þ. á. hefi eg tilkynnt lögreglustjóranum í sýslu málmfund í landi ábýlsjarðar yðar.

Tilkynningu þessa eru stefnuvottar hrepps beðnir að birta hlutaðeiganda.

Reykjavík 20. maí 1910.

Jón Jónsson.

3. Beiðni um málmgraftarbréf.

Eins og tilkynning 1. maí f. á. greinir, fann eg málm í landi jarðanna í sýslu. Skal eg nú leyfa mér virðingarfylst að fara þess á leit, að þér, herra lögreglustjóri, vilduð veita mér leyfisbréf til graftar gulls og zinks í þeim stað, er í áðurnefndri tilkynningu greinir, og útmæla mér námuteiga.

Reykjavík 20. júní 1911.

Jón Jónsson.

§ 54.

Nýbýli.

Um *nýbýli* eru lög nr. 15, 6. nóv. 1897.

Nýbýli má taka upp i:

1. Eyðimörkum og öðrum óbygðum löndum, er enginn getur sannað eignarrétt sinn að.
2. Í afréttum, er sveitarfélög eiga, og almenningum, ef sveitarstjórnir eða þeir, er eiga að gæta hagsmuna í almenningum, leyfa það og sýslunefnd veitir til þess samþykki sitt.

Þótt nýtt býli sé stofnað, þar sem bygð er, t. d. í heimalandi einstakrar bygðrar jarðar, er það ekki nýbýli í lagaskilningi, heldur hjáleiga úr þeirri jörð, sbr. H. R. T. 1868, 513. En ef jörð hefir lagst í eyði, án þess að hún hafi verið tekin til notkunar sem heimaland undir aðrar ákveðnar jarðir, þá má reisa nýbýli á henni. Ekki má nýbýli upp taka, er minna sé metið en 5 hndr.

Sá, sem taka vill upp nýbýli samkvæmt 1., skal birta auglýsingu um það í Lögbirtingablaðinu. Þá er 6 mánuðir eru liðnir frá birtingu þeirri, skal sýslumaður (tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904) eftir kröfu nýbýlings, og ef enginn hefir á þeim fresti gefið sig fram með heimildarskirteini fyrir landinu, gera áreið á landið, ásamt 4 tilkvöddum mönnum, meta landið til dýrleika og setja glögg landamerki, og skulu áreiðarmenn ennfremur láta uppi um þau skilyrði, er beri að setja nýbýlingi um húsabyggingar, girðingar, yrking túns og garða o. s. frv. innan ákveðins tíma, er ekki má vera styttri en 2 ár né lengri en 4 ár. Til gjörðar þessarar skal boðað með 7 náttu fyrirvara þeim, er land eiga að hinu fyrirhugaða nýbýli. Mótmæli, er fram kunna að koma, eru bókuð, og telji sýslumaður þau ekki

til fyrirstöðu, þá gefur hann út nýbýlisbréf. Fullnaðarúrskurð þess máls eiga dómstólarnir eflaust, sbr. H. R. T. 1868, 513, 18^{87/88}, 449. Nýbýlisbréf skal hafa þá skilmála að geyma, sem settir verða nýbýlingi og skal þinglýsa því sem eignarheimild að landinu.

Ef nýbýli er tekið upp samkv. 2., þá getur hlutaðeigandi sveitarstjórn eða sveitarstjórnir áskilið, að nýbýlingur greiði árlegt erfðafestugjald af landinu í sveitarsjóð eða sveitarsjóði, og skulu áreiðarmenn meta. Ekki þarf að auglýsa upptöku slíkra nýbýla, og hlýtur nýbýlingi að vera rétt að krefjast áreiðar á þau lönd jafnskjótt sem leyfi sveitarstjórnar, sýslunefndar og hlutaðeigandi gæzlumanna almennings er fengið. Kostnað við gjörðina greiðir nýbýlingur.

Sýslumaður á og að sjá um, að nýbýlingur fullnægi settum skilyrðum, og getur svipt hann réttinum, ef verulega er brotið, en þó getur nýbýlingur skotið þessu máli til úrskurðar stjórnarráðsins. Sé nýbýlingur sviptur rétti sínum með úrskurði stjórnarráðs, þá getur sýslumaður fengið öðrum réttinn, en greiða verður sá fráfaranda endurgjald fyrir umbætur hans á nýbýlinu eftir mati óvilhallra dómkvaddra manna.

Fyrrum öðluðust nýbýlingar ýms blunnindi, svo sem skattfrelsi og tiundarfrelsi, tiltekinn tíma eftir stofnun nýbýlisins, samkv. tilsk. 15. apríl 1776, en sú tilskipun er með öllu úr gildi numin með l. 6. nóv. 1897.

1. Tilkynning um stofnun nýbýlis.

Með því að eg hefi áformað að reisa nýbýli, samkv. l. 6. nóv. 1897, í, þá skora eg hér með á alla þá, er kynnu að telja sér eign-

arrétt að téðu landi eða nokkurt það tilkall, er nýbýlisrétti minum kynni að vera til fyrirstöðu, að gefa sig fram við sýslumanninn í . . . sýslu og sanna fyrir honum réttindi sin innan 6 mánaða frá birtingu þessarar auglýsingar.

(Staður, dagsetning, undirskrift).

2. Beiðni um áreiðargjörð nýbýlis.

Hér með leyfi eg mér að beiðast þess, að þér, herra sýslumaður, kveðjið menn til áreiðar á land það, er eg hefi áformað að taka mér til nýbýlis í . . . og að þér ákveðið téða áreiðargjörð jafnskjótt sem yður er unt, og gefið mér, að gjörðinni lokinni, byggingarbrél fyrir landinu, samkv. l. 6. nív. 1897.

Sem sönnun þess, að lögboðin áskorun hafi birt verið til þeirra, er kynni að eiga réttindi yfir téðu landi, er komi í bága við fyrirætlun mína, legg eg með beiðni þessari Lögbirtingablaðið . . árg. tölubl.

Virðingarfylst.

(Staður, dagsetning, undirskrift).

3. Beiðni um nýbýli í afrétt.

Með skirskotun til meðfylgjandi útdráttar úr sýslufundargjörð sýslu og útdrætti úr hreppsnefndargjörð hrepps, leyfi eg undirritaður mér að beiðast þess, að þér, herra sýslumaður, kveðjið menn til áreiðar á land það, er um getur í nefndum fylgiskjölum og ákveðið áreiðargjörð, þegar hentugleikar yðar leyfa, og kveðjið til hennar hlutaðeigendur. Að gjörðinni lokinni

mun eg beiðast þess, að mér verði veitt byggingarbréf fyrir greindu landi, samkv. l. 6. nóv. 1897.

Virðingarfylst.

(Staður, dagsetning, undirskrift).

§ 55.

Réttur til verzlunar og veitinga.

I. Um *verzlunarréttindi* ber að greina milli:

A. *Fastaverzlana* og

B. *Lausakaupmanna*.

A. Um *fastaverzlanir* ber aftur að greina milli *verzlunar með vörur alment* og *verzlunar með áfengi*, og *verzlunar í kaupstöðum* og *löggiltum kauptúnum*, og *sveitaverzlunar*.

1. *Verzlun með vörur alment.*

a. Í kaupstöðum og löggiltum kauptúnum eiga menn rétt á að verzlun (þ: reka fasta verzlun), ef þeir leysa til þess borgarabréf, er kostar 50 krónur, og greiðist gjaldið í sýslusjóð eða bæjar-sjóð. Farandsalar og umboðssalar, er fast aðsetur hafa hér á landi, skulu og, samkv. l. nr. 78, 20. nóv. 1907, leysa borgarabréf sem kaupmenn. Borgarabréf veitir sýslumaður eða bæjarfógeti. Eftir gildandi lögum hafa allir búsettir menn hér á landi rétt til verzlunarreksturs, hvort sem þeir hafa danskan fæðingjarétt eða ekki. Auk þess mega þegar Danakonungs reka hér verzlun, þótt eigi sé hér búsettir. Verzlunarleyfið veitir rétt til verzlunar með hverjar vörur, sem vera skal, og kaupum og sölum mega ganga hér á landi, nema áfengi og að óskertum rétti lyfsala og lækna til sölu læknislyfja. Hins vegar þurfa menn ekki

borgarabréf til þess að reka iðnað né selja framleiðslu handafla síns eða búsafurðir o. s. frv. Borgarabréf gildir að eins fyrir fastaverzlun í kaupstað þeim eða kaupsýni, sem leyfið er veitt til verzlunar í, en eigi annarstaðar. Auk þess er sama manni, samkv. opnu bréfi 7. apr. 1841, óheimilt að hafa fleiri útsölustaði en einn í kaupstað eða kaupsýni. Þar á móti má veita sama manni leyfi til verzlunar á sama tíma í fleiri kaupstöðum eða löggiltum kaupsýnum, l. nr. 28, 7. nóv. 1879. Brot gegn lögum þessum varða sektum frá 2—2000 krónum. Verzlunarleyfi verður eigi framselt, en ekkja leyfishafa nýtur þess, meðan hún giftist ekki af nýju.

Frá fornu fari hafa hér á landi verið nokkrir löggiltir verzlunarstaðir, en auk þess hefir fjöldi annara staða síðan verið löggiltur með sérstökum lögum. Innan takmarka löggilts kaupsýns getur hver sá maður, sem rétt hefir til verzlunar hér á landi, krafist þess, að honum verði útmæld lóð til verzlunar. Skal hann biðja lögreglustjóra útmælingar bréflaga. Allir þeir, er eiga lóð í löggiltum kaupsýnum eða stórar óbygðar lóðir í kaupstöðum, og aðrir, sem eiga lögmæt réttindi yfir landinu, eru skyldir að láta af hendi lóð til verzlunar, svo mikla sem lögreglustjóra þykir þörf á, þó svo, að lóðin sé eigi nauðsynleg til verzlunar eða iðnaðar, sem þar er fyrir, gegn hæfilegu endurgjaldi, er lögreglustjóri ákveður með 2 tilkvöddum mönnum, og í kaupstöðum byggingarnefndin, nema málsaðiljum komi saman um endurgjaldið, l. nr. 3, 13. marz 1891. Um útmælinguna eru reglur 1. maí 1891 (Stjt. 1891, B. bls. 69). Skilyrði er það, að beiðandi ætli þá þegar að búast til að byggja verzlunarhús á lóðinni, og nægir ekki, að hann

hafi í hyggju að reisa þar hús, einhvern tíma síðar, og ber lögreglustjóra að leita sér fræðslu um það eftir föngum.

Þótt einstakir menn kunni að eiga höfn þá, sem löggilt kauptún er við, mega þeir eigi meina skipum annara manna að liggja þar við akkeri, né aðgang að höfninni til þess að ferma eða afferma skip, að svo miklu leyti sem það kemur ekki í bága við bryggjuafnot sjálfra þeirra. Ekki getur landeigandi heldur varnað hinu opinbera eða einstökum mönnum að gera hringa, landfestar eða önnur skipsfestaáhöld þar á höfninni, þar sem svo til hagar, að þesskonar áhöld eru nauðsynleg. Þó má að eins gjöra þar slíkar festar o. s. frv. eftir tilvisun lögreglustjóra, er kveður til með sér 2 óvilhalla, kunnuga menn, og eiga þeir jafnframt að ákveða endurgjald handa land- eða hafnareiganda, ef aðiljar verða ekki á eitt sáttir þar um. Eigandi festa o. s. frv. hefir jafnan forgangsrétt á að nota þær og aðlægi við þær. Er því hverjum, er notar festar, hringa eða önnur áhöld, sem annar maður á, skyldur að viðlagðri 20 króna sekt fyrir hvern dag og skaðabótum, ef skaði hlýzt af, að láta festar o. s. frv. af hendi við eiganda.

Á lóðir eða húseignir í löggiltum verzlunar-arstöðum má ekki leggja þá kvöð, að þær megi ekki nota til verzlunar eða annarar tiltekinnar atvinnu.

Beiðni um útmælingu lóðar í löggiltum verzlunarstað.

Hér með leyfi eg mér að beiðast þess, að þér, herra sýslumaður, mælið mér svo fljótt sem yður er unt, út lóð í alt að . . . fermetrum, samkv. l. 13. marz 1891, með því að eg ætla nú þegar í sumar að reisa hús til verzlunar á

lód þeirri, er mér verður væntanlega útmæld samkvæmt beiðni þessari.

Virðingarfylst.

(Staður, dagsetning, undirskrift).

b. *Sveitaverzlun*. Samkvæmt lögum, nr. 28, 7. nóv. 1879 getur sýslunefnd leyft hverjum þeim búanda, er hún telur til þess hæfan, að reka verzlun með allan varning, nema vinföng eða áfenga drykki, fyrir 50 kr. gjald i sýslusjóð. Sýslunefnd getur neitað um þetta leyfi, ef hún telur verzlun óþarfa eða hættu á því, að hún verði vanbrúkuð. Þetta leyfi er veitt beiðanda *persónulega* og er því eigi framseljanlegt. Eftir því sem hæstiréttur (sbr. Dómas. VI, 676) hefir litið á rétt ekkju til þess að öðlast atvinnuréttindi manns síns hér á landi, er þó líklegt, að hann mundi telja henni rétt að halda áfram sveitaverzlun, er maður hennar hefði rekið.

2. *Áfengisverzlun*.

Akvæði um *verzlun með áfenga drykki* er í l. nr. 26, 11. nóv. 1899.

Þeir menn eða félög — að undanskildum kaupfélögum og pöntunarfélögum — sem rétt höfðu til slíkrar verzlunar, þegar lög þessi öðluðust gildi, halda þessum rétti. Hlutafélög, samlög og aðrar stofnanir, sem ekki verða eigandaskifti að, halda honum þó eigi lengur en næstu 15 ár eftir 1. jan. 1900. Fyrir réttinn gelst 500 kr. árgjald i landssjóð.

Hinir, sem ekki höfðu vínverzlunarrétt 1. jan. 1900, verða að fá sérstakt leyfi til þess, og gildir leyfið aðeins fyrir þann stað, sem til er tekinn i leyfisbréfinu. Leyfisbréf gefur sýslumaður út (tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904), og kostar það 500 kr., er renna i landssjóð. Það gildir að eins um 5 ár, og

veitist eigi fyrir en fengið er álit hreppsnefndar eða bæjarstjórnar um málið. Þar sem áfengisverzlun er fyrir, á vanalega að veita leyfið, ef bæjarstjórn eða hreppsnefnd er því meðmælt, en þar sem engin slík verzlun er fyrir, *má ekki* veita það, nema hreppsnefnd eða bæjarstjórn sé því meðmælt. Eigi má maður heldur reka vinpantanir fyrir aðra sem atvinnu eða hluta af atvinnu, nema með leyfi. Verzlunarumboðsmenn («Kommissionerar») mega því eigi gegnumgangast áfengiskaup án sérstaks leyfis. Ennfremur má ekki veita sama manni leyfi til verzlunar og veitinga áfengis. Réttur til áfengis-sölu er *persónulegur* og verður því ekki afhentur öðrum. Þó hefir hefir hæstiréttur talið ekkju hafa rétt til að halda áfram vinverzlun manns síns án sérstaks leyfis (Dómas. VI, 676).

B. *Lausakaupmenn* (spekúlantar). Þeir, sem fastaverzlun reka einhversstaðar, mega og verzla á *skipi* án alls tímatakmarks annarsstaðar en á lög-giltum höfnum, og án sárstaks leyfis. Þeir, sem enga slíka verzlun reka nokkursstaðar hér á landi, geta og fengið leyfi til að verzla á *skipi* annarsstaðar en á löggiltum höfnum. Leyfið («spekul-antsbréf») veitir sýslumaður eða bæjarfógeti. Það gildir 1 ár og kostar 100 kr., er renna í landssjóð. Lausakaupmönnunum, hvort sem þeir höfðu einhversstaðar fasta verzlun hér á landi eða ekki, var með öllu óheimilt að verzla með áfengi, nema á löggiltum verzlunarstöðum, samkv. l. 7. nóv. 1879 og l. nr. 28, 2. des. 1887, en þann rétt höfðu þeir án sérstaks leyfis. En nú verða þeir einnig, samkv. l. 11. nóv. 1899, að fá til þess sérstakt leyfisbréf hjá sýslumanni eða bæjarfógeta, er gjalda verður fyrir 600 kr. í landssjóð. Og má leyfisbréfið einungis nota á verzlunarstöðum, þar sem heimilt er að

selja áfengi, og gildir það aðeins eina verzlunarferð, svo að ólíklegt er, að það verði notað með ágóða.

II. *Veitingasala.* Frjálst er hverjum manni að selja *veitingar*, svo sem mat, kaffi, mjólk, er neytt er á staðnum, nema vinveitingar. Samkvæmt l. 11. nóv. 1899 á hver maður, er veitingarétt hafði á áfengi 1. jan. 1900, að greiða 300 kr. árgjald í landssjóð, ef veitingastaðurinn er í kaupstað, en ella 200 kr. Þeir, er ekki höfðu þenna rétt, en vilja nú öðlast hann, eiga að senda um það beiðni til hreppsnefndar eða bæjarstjórnar, en til þess að leyfið fáiist, þarf að bera beiðnina upp á hreppaskilapingi eða almennum fundi bæjarmanna og meiri hluta atkvæða þeirra hreppsbúa, sem atkvæðisrétt hafa í sveitamálum, eða samþykki meiri hluta hreppsnefndar og sýslunefndar. Í bæjum verður að minsta kosti þriðjungur atkvæðisbærra manna að hafa sótt fundinn, og því næst verður meiri hluti fundarmanna og meiri hluti bæjarstjórnar að hafa samþykkt að veita leyfið, og sýslumaður eða bæjarfógeti staðfest það. Fyrir leyfið greiðist í kaupstöðum 300 kr., en utan kaupstaða 200 kr. Það gildir aðeins 5 ár í senn og að eins fyrir einn sölustað. Ólöglegar áfengisveitingar eru og talðar a) ókeypis veitingar áfengra drykkja í verzlunarhúsum eða í sambandi við verzlunaratvinnu yfir höfuð að tala, b) veitingar áfengra drykkja af manni, er til áfengisverzlunar hefir leyfi, ef drykkjanna er neytt þar á staðnum.

Áfengi má veitingamaður alls ekki láta í té unglingum undir 16 ára aldri né mönnum, er sölumaður veit gjörla, að á síðastliðnum 5 árum hafa verið sviftir fjárforræði vegna drykkjuskapar, eða

á sama tíma hafa þjáðst af drykkjumanna geðveiki, eða vitskertum mönnum.

Enginn er skyldur að borga áfenga drykki, sem hann fær til láns á *veitingastöðum*, og námsmenn á skólum, er standa undir umsjón landsstjórnarinnar, eru ekki skyldir að borga áfenga drykki, er þeir fá til láns, hvort heldur er á veitingastöðum eða *annarstaðar*.

Brot á lögunum um áfengisverzlun og áfengisveitingar varða sektum, og ef brotið er itrekað, svifting leyfisins.

Samkv. l. nr. 79, 22. nóv. 1907 má ekki veita vín eða áfengi fyrir borgun á skipum, sem ganga meðfram ströndum landsins eða innfjarða, meðan þau liggja á höfnum hér á landi — að undanskildum skemtiskipum og skipum, er hingað koma eingöngu í því skyni að flytja hingað útlenda ferðamenn. Bryti þer ábyrgð á brotum gegn þessum lögum, jafnvel þótt þjónar hans veiti, nema það sannist, að hann hafi bannað veitingarnar eða á annan hátt reynt að afstýra þeim. Brotin varða sektum frá 50—500 kr., og þar að auki skulu drykkjarföng upptæk gjör, ef brotið er itrekað.

III. *Farandsalar* (Handelsrejsende) og *umboðssalar*, sem ekki hafa fast aðsetur hér á landi og bjóða til kaups útlendan varning eða gera kost á að útvega eða gera innkaup á vörum, er síðar koma frá útlöndum, skulu leysa leyfisbréf, áður en þeir hefja atvinnu sína hér á landi. Leyfisbréf veitir lög-reglustjóri í því lögsagnarumdæmi, er farandsali kemur fyrst við land eða byrjar atvinnurekstur sinn, og bréfið gildir 1 ár frá dagsetningardegi. Leyfisbréfið kostar 200 kr., ef farandsali hefir umboð að eins eins firma eða einnar verksmiðju. En hafi hann umboð fleiri, þá greiðir hann 50 kr. að auki

fyrir hvert þeirra. Sýna skal farandsali lögreglustjóra leyfisbrét sitt áður en hann byrjar atvinnu sína í því lögsagnarumdæmi. Brot gegn lögunum varðar 10—500 kr. sektum.

Samkv. bréfi stjórnarráðsins 14. okt. 1908 (Stjt. B, bls. 254) er farandsölum eigi heimilt að bjóða til kaups áfengi né gefa kost á að útvega mönnum það frá útlöndum.

§ 56.

Skipstjórar. — Stýrimenn. — Vélagæzlumenn.

Í lögum nr. 50, 10. nóv. 1905 segir um skilyrði til þess að vera *skipstjóri* og *stýrimaður* á islenzkum skipum.

A. Stýrimenn.

I. Skylda að hafa stýrimenn á skipum.

a. Á skipum, sem fara eiga í *innantandssiglingar*, þarf eigi að hafa stýrimann (þ: mann, er fullnægi ákvæðum laga um skilyrði til þess að fá stýrimannsskirteini), ef skipið er ekki yfir 70 *smálestir*. En ef það er stærra en 70 *smálestir*, þá má ekki afgreiða skip, nema einn stýrimaður (þ: maður með stýrimannsskirteini) sé til starfa í skipinu, auk skipstjóra.

b. Ekkert islenzkt skip má afgreiða til ferða frá nokkurri höfn hér á landi til ferða milli Íslands og annara landa (*utanlandssiglinga*), nema á því sé til starfa, auk skipstjóra, einn stýrimaður, og ef um gufuskip er að ræða, er sé meira en 300 *smálestir*, þá verða stýrimenn að vera 2, auk skipstjóra.

II. *Stýrimannsskirteini* verður maður að hafa fengið til þess að vera stýrimaður í *innanlandssiglingum* á skipi, sem er 70 *smálestum* stærra. Til

Þess að vera stýrimaður á íslenzku skipi, sem er *minna en 100 smálestir*, í *utanlandssiglingum*, þarf maður, auk stýrimannaskirteinis í innanlandssiglingum, að hafa verið stýrimaður innanlands 12 mánuði. Réttur til að vera stýrimaður í *utanlandssiglingum* á skipi, sem er *stærra en 100 smálestir*, er bundinn því skilyrði, að maður hafi fengið skirteini sem stýrimaður í utanlandssiglingum.

Ef skipið er *gufuskip*, er rétturinn enn fremur bundinn því skilyrði, að stýrimaður sanni þekkingu sína á gufuvélagæzlu, annaðhvort með vottorði um, að hann hafi staðist próf í gufuvélafræði í Danmörku eða á annan hátt, og á hann þá kost á að fá viðauka-skirteini hjá stjórnarráðinu um það. Þetta viðauka-skirteini er þó óþarft, ef hann hefir lokið hinu almenna danska stýrimannaprófi eða öðru prófi, er jafngildir því eftir dönskum lögum.

Til þess að öðlast skirteini sem stýrimaður í *innanlandssiglingum* útheimtist:

- a. að hlutaðeigandi hafi staðist hið minna stýrimannapróf í Reykjavík,
- b. að hann hafi verið fullgildur háseti á þilskipi 12 mánuði.
- c. að hann hafi eigi verið dæmdur í *hegningarvinnu* fyrir nokkurt það afbrot, sem svivirðilegt er að almenningsáliti.
- d. að hann sanni (með læknisvottorði), að sjón hans sé svo fullkomin sem nauðsynlegt er fyrir stýrimenn.

Til þess að öðlast skirteini sem stýrimaður í *utanlandssiglingum* útheimtist, auk c—d, næst að ofan:

- a. að hlutaðeigandi hafi staðist hið meira stýrimannapróf við stýrimannaskólann í Reykjavík,

eða hið almenna danska stýrimannapróf eða annað próf, er jafngildir því eftir dönskum lögum.

- b. að hann hafi verið fullgildur háseti í utanlandssiglingum 12 mánuði eða farið tvær ferðir landa á milli sem stýrimaður.

Stýrimaður missir stýrimannsskirteini sitt, ef hann verður dæmdur í *hegningarvinnu* fyrir afbrot, sem svivirðilegt er að almenningssáliti.

B. Skipstjórar.

I. Á skipum, sem ganga í *innlandssiglingum* og *eigi eru meira en 12 smálestir*, þarf skipstjóri ekki að hafa neitt skipstjóraskirteini (þ: engin skilyrði sett til þess að ráða fyrir slíkum skipum, sem sigla hér innanlands).

II. Til þess að vera skipstjóri á skipi í *innanlandssiglingum*, sem er *meira en 12 og ekki yfir 30 smálestir*, þarf hlutaðeigandi að sanna með prófs-vottorði 3 valinkunnra skipstjóra, sem bæjarfógeti tilnefnir:

- að hann kunni að marka stað skipsins á sjávaruppdrætti, og hafi þekkingu á sjávaruppdráttum og notkun þeirra yfir höfuð,
- að hann kunni að nota áttavita,
- að hann kunni að nota skipshraðamæli,
- að hann þekki alþjóðareglur til að forðast ásiglingar,
- að hann hafi stundað siglingaatvinnu minnst 24 mánuði á skipum ekki minni en 12 smálestir.

Próf þetta fer aðeins fram í kaupstöðum.

Réttur til að vera skipstjóri á íslenzku skipi í *innanlandssiglingum*, sem er *meira en 30 smálestir*, er bundinn því skilyrði, að hlutaðeigandi

hafi fengið *skirteini sem skipstjóri i innanlandssiglingum*.

Réttur til að vera skipstjóri á islenzku skipi i *utanlandssiglingum*, er bundinn því skilyrði, að hlutaðeigandi hafi fengið *skirteini sem skipstjóri i utanlandssiglingum*, og ef skipið er gufuskip, þarf skipstjóri að sanna þekkingu sína á gufuvélum, og gildir þar um sama, sem um stýrimenn er áður sagt.

Til þess að öðlast *skirteini sem skipstjóri i innanlandssiglingum* útheimtist:

- að hlutaðeigandi hafi staðist hið minna stýrimannapróf við Stýrimannaskólann i Reykjavík,
- að hann hafi verið stýrimaður i 12 mánuði,
- að hann hafi rétt innborinna manna eða sé heimilisfastur i Danaveldi,
- að hann sé fullveðja (25 ára eða ella fengið lögaldursleyfi),
- að hann hafi ekki orðið sekur að lagadómi um nokkurt verk, er svívirðilegt er að almenningsáliti.
- að hann sanni, að sjón hans sé svo fullkomin, sem nauðsynlegt er fyrir skipstjóra.

Til þess að öðlast *skirteini sem skipstjóri i utanlandssiglingum* útheimtist, auk skilyrðanna undir c—f næst á undan:

- að hlutaðeigandi hafi staðist hið meira stýrimannapróf við Stýrimannaskólann eða hið almenna danska stýrimannapróf eða annað próf, er jafngildir því eftir dönskum lögum,
- að hann hafi verið stýrimaður i 12 mánuði, og á þeim tíma farið tvisvar milli landa, eða að hann hafi siglt sem skipstjóri tvisvar milli landa.

Skipstjóraskirteini sínu hefir sá fyrirgert, sem

*dæmdur er sekur um eitthvert afbrot, sem er svi-
virðilegt að almenningsáliti.*

Þeir, sem fullnægja framangreindum skilyrð-
um til stýrimensku eða skipstjórnar, eiga heimtingu
á að fá nefnd skirteini. Lögreglustjóri á þeim stað,
þar sem skipstjóri eða stýrimaður er búsettur,
gefur þau út, eða sé þeir ekki búsettir hér á landi,
þá lögreglustjóri, þar sem beiðandi eða umboðs-
maður hans er staddur, þegar beiðnin kemur fram.

Sönnun skilyrðanna, svo sem prófskirteini,
skirnarvottorð, lög, er veiti honum fæðingararétt, ef
hann er utanríkismaður og eigi búsettur í Dana-
veldi, afrit úr dagbók þeirra skipa, er hann hefir
siglt á o. s. frv., er beiðanda áriðandi að hafa.

Synjun lögreglustjóra um útgáfu skirteinis
getur beiðandi skotið til stjórnarráðs, en þó er hon-
um heimilt alt að einu að leita úrskurðar dómstól-
anna um það, hvort hann fullnægi skilyrðunum.

Þegar sérstaklega stendur á, getur stjórnar-
ráðið veitt undanþágu frá ákvæðum laganna um
skyldu að hafa stýrimenn (með stýramannsskir-
teini) á skipum og *prófkröfum* þeim, er gerðar eru
til þess að öðlast skipstjóra eða stýrimannsskirteini.
Svo getur og stjórnarráðið veitt þeim mönnum, er
fengið hafa skirteini sem skipstjórar í innanlands-
siglingum, rétt til að vera skipstjórar í utanlands-
siglingum á *seglskipi*, sem er minna en 100 smá-
lestir, ef þeir hafa verið skipstjórar í innanlands-
siglingum 18 mánuði.

Skipstjóraskirteini kostar 4 kr. Stýrimanns-
skyrteini kostar 2 kr.

C. Vélgæzlumenn.

Um *vélmeistara* á gutuskipum eru fyrirmæli
í l. nr. 25, 11. júlí 1911.

I. A islenzkum gufuskipum, sem hafa vélar með *minna* en 250 hestöflum, er einn vélstjóri nægur, er fullnægi skilyrðum laganna um að öðlast skirteini sem yfirvélstjóri. En ef skip er 250—900 hestöfl, skulu vera á því 2 vélstjórar, *yfir-* og *undirvélstjóri*. Auk þess skal vera að minsta kosti einn *kyndari* á hverju islenzku gufuskipi. Ekkert skip má afgreiða frá nokkurri höfn á Íslandi til siglinga, utanlands eða innan, nema greint vélalið sé á því.

II. Réttur til að vera vélstjóri á islenzkum skipum, sem hafa vélar með meira en 75 og minna en 900 hestöflum, er bundinn því skilyrði, að hlutaðeigandi hafi fengið skirteini sem vélstjóri.

1. Skilyrði til að geta fengið skirteini sem *undirvélstjóri* eru þessi:

a. Að hlutaðeigandi hafi nægilega bóklega þekking á bygging og starfsemi gufuvéla, eftir kröfum, sem gerðar verða af stjórnarráðinu. Kunnátta þessi skal sönnuð með sérstöku prófi við Stýrimannaskólann í Reykjavík;

b. Að hann hafi stundað járnsmíði í 3 ár á einhverju því verkstæði hér á landi, er stjórnarráðið mælir með fyrir slíka iðn-nema, og hafi fengið vottorð frá meistara sinum fyrir kunnáttu, dugnað og reglusemi;

c. Að hann hafi verið kyndari á gufuskipi 12 mánuði og hafi meðmæli vélstjóra þess eða þeirra, sem hann hefir verið kyndari hjá, fyrir dugnað, reglusemi og þekking á hirðing gufuvéla.

d. Að hann hafi ekki verið dæmdur í hegning fyrir nokkurt það verk, sem svivirðilegt er að almenningsáliti.

Enn fremur á maður, sem hefir minst 2 ára tíma stjórnað á eigin ábyrgð gufuvél á landi með

meira en 25 hestöflum, heimting á að fá skirteini sem undirvélstjóri, ef hann hefir int af hendi það bóklega próf, sem um getur í a., og hefir vottorð frá 2 vélmeisturum, sem stjórnarráðið tekur gilda, um, að hann sé fær til að vera undirvélstjóri á gufuskipi.

2. Sá, sem vill öðlast skirteini sem *yfirvélstjóri* á íslenskum gufuskipi, skal auk þess, sem segir í 1. að ofan, sanna:

a. Að hann hafi verið undirvélstjóri í 2 ár og hafi meðmæli frá yfirvélstjórum þeim, sem hann hefir unnið með, um, að hann hafi næga þekking á meðferð og hirðing gufuvéla;

b. Að hann sé 25 ára gamall.

Skylt er öllum vélstjórum að láta af hendi vottorð þau, er greind eru að framan, og láta fylgja þeim drengskapar-yfirlýsingu um, að þau sé gefin eftir beztu vitund og hlutdrægnislaust.

Skirteinið gefur lögreglustjóri út á þeim stað, þar sem umsækjandi er heimilisfastur.

Þeir Íslendingar, sem eru og hafa verið 1. og 2. vélstjóri á íslenskum gufuskipum, er lögin öðlast gildi, eiga þó heimting á að fá ofangreind skirteini, þótt eigi fullnægi þeir skilyrðum laganna. Þeir, sem eru undirvélstjórar, skulu þó til þess að fá skirteinið leggja fram vottorð frá vélstjórum sínum um, að þeir sé færir um að hafa á hendi vélagæzlu sem undirvélstjórar. Enn fremur getur stjórnarráðið, meðan vöntun er á íslenskum vélstjórum, veitt þeim mönnum greind skirteini, er fengið hafa vélstjóraskirteini í öðrum löndum, samkv. þar gildandi lögum.

Sá, er ekki vill hlíta úrskurði lögreglustjóra um útgáfu skirteinis, skal skjóta því til stjórnar-

ráðsins, en þó er hlutaðeiganda samt sem áður heimilt að skjóta málinu til dómstólanna.

Verði vélstjóri dæmdur sekur um verk, sem er svivirðilegt að almenningsáliti, þá fyrirgerir hann skirteini sínu sem vélstjóri.

§ 57.

Lausamenn.

Um *lausamenn* (og *lausakonur*) eru lög, nr. 60, 22. nóv. 1907. Lausamenn eru þeir menn alment nefndir, sem ekki hafa heimili forstöðu að veita, og færir eru til líkamlegrar vinnu og eigi eru vistráðin hjú eða hafa fasta atvinnu.

a. Lausamenn mega þeir vera *án sérstaks leyfis* (ekki skyldir að vera í vist), sem hafa 200 kr. eða meira í árságóða af fasteignum eða öðru fé. Hér er auðvitað einungis átt við fólk, sem er 16 ára eða eldra og hefir forræði yfir sjálfu sér. Þeir, sem yngri eru, eru undir umsjón fjárhalds- eða forráðamanna sinna.

b. Aðrir menn og konur, sem ekki hafa bú eða eru eigi húsmenn eða þurrabúðarmenn eða hafa eigi fasta atvinnu, eru *vistarskyld*, en geta leyst sig undan þeirri skyldu með leyfisbréfi, ef þeir eru fullra 20 ára að aldri, og þótt yngri sé, ef þeir eru fjár síns ráðandi, t. d. ekkjur. Leyfisbréf handa karlmanni kostar 15 kr., en handa kvenmanni 5 kr., og rennur gjaldið til alþýðustyrktarsjóðs. Þeir, sem fyllt hafa 30 ár, fá leyfið þó ókeypis. Lögreglustjóri veitir leyfið. Það skal tekið fyrir 1. maí næsta vistarár áður en leyfisbeiðandi gengur úr fastri vist. Fyrir útgáfu hvers leyfisbréfs skal enn fremur greiða 2 kr. í landssjóð.

Lausamönnum og lausakonum er skylt að

hafa *fast ársheimili*, og tilkynna það lögreglustjóra fyrir 20. júní ár hvert, og sanni þá skýrslu sína með skirteini frá húsbónda þeim, sem hann telst hafa heimili hjá, ef lögreglustjóri krefst þess. Þar skal lausamaður greiða lögboðin gjöld, er ársheimili hans er, en greiði hann þau ekki á réttum gjalddaga, þá er húsráðandi skyldur að greiða þau fyrir hann, nema hann bendi á eignir hjá lausamanni, er teknar verði til lúkningar gjöldunum. Lausamaður fyrirgerir þeim rétti, sem leyfið veitir honum, ef hann hefir 2 ár samfleytt eigi greitt lögboðin gjöld eða skylduverk eða ef þurft hefir að heimta þau með aðstoð dómstóla t. d. með lögtaki, málssókn, fjárnámi o. s. frv. (svo verður efflaust að skilja lögin) 2 ár samfleytt, en veita má honum leyfisbréf að nýju eftir 1 ár, frá því 2 árin eru liðin.

Hafi lausamenn ekki fast ársheimili eða verði sekir um *flakk*, varðar það sektum frá 4—20 kr., og skal lögreglustjórnin útvega þeim samastað, ef þeir hafa engan. Hver sá, er skylt er að vera í vist, en er í lausamensku án þess að leysa leyfisbréf, verður sekur um 10—50 krónur, og greiði að auki jafnmikið því, sem lúka á fyrir leyfisbréf. Sé brotið itrekað, þá skal jafnan þyngja sektina.

Hver sá, er hjálpar vistskyldum manni til að komast undan þessari skyldu, sætir og sektum.

Umsókn um leyfisbréf til lausamennsku.

Hér með leyfi eg mér að beiðast þess, að þér, herra sýslumaður, gefið út lausamenskubréf handa mér, með því að eg hefi áformað að gjörast lausamaður frá næstkomandi vinnuhjúaskildaga að telja.

Skirnarvottorð mitt, er sýnir að eg er 26 ára,

og hin lögboðnu gjöld, 15 kr. í alþýðustyrktar-sjóð og 2 kr. í landssjóð, fylgja hér með.

(Staður, dagsetning, nafn).

§ 58.

Húsmenn og þurrabúðarmenn.

Um *þurrabúðarmenn* eru og reglur í l. nr. 60, 22. nóv. 1907. Þurrabúðarmenn munu þeir venjulega nefndir, sem hafa heimili forstöðu að veita, og auk hýbýla hafa einhverja lóð til afnota, er fylgir hýbýlum þeirra, án þess þó, að það geti talist *grasnytt*. Samkv. l. 1907 taka ákvæðin um þurrabúðarmenn einnig til þeirra manna, er hafa afnot jarðarparta, er nema 1 hundraði eða minna. — *Húsmenn* eru þar á móti hinir víst nefndir, sem einnig hafa heimili forstöðu að veita, en hafa eigi ákveðna lóð til afnota, er fylgi hýbýlum þeirra.

Hver sá, sem setjast vill að í húsmensku eða í þurrabúð einhversstaðar, skal skýra frá því lögreglustjóra, ef í kaupstað er, en ella hreppstjóra, að minsta kosti 4 vikum áður en hann ætlar að setjast þannig að í hreppnum eða kaupstaðnum, og um leið skal hann sanna fyrir lögreglustjóra eða hreppstjóra, að hann eigi þar vísan samastað, að minsta kosti um 1 ár. Lögreglustjóri eða hreppstjóri gefur hlutaðeiganda vottorð um tilkynninguna, og er vottorð þetta að skoða sem *byggðarleyfi*. — Húsmaður eða þurrabúðarmaður þarf nú ekki að sanna neitt um eignir sínar né heldur sækja um leyfi til þess að setjast að í húsmensku eða þurrabúð, eins og áður en l. 1907 komu til framkvæmdar.

Þurrabúð utan kaupstaðar eða (löggilts) verzl-

unarstaðar má enginn selja á leigu, hvort sem þeim fylgja sérstök hús eða landsdrottinn leigir af sjálfs sin húsum, nema með þessum skilyrðum:

- a. að þurrabúð fylgi lóð með ákveðnum merkjum, er að minsta kosti sé 900 ferh. faðmar að stærð, að fráskilinni fjöru, þar sem hún fylgir þurrabúð. Frá þessu geta sýslunefndir þó gert undantekning eftir tillögum hreppsnefndar. Þó má sýslunefnd aldrei ákveða stærð þurrabúðarlóðar minni en 300 né meiri en 1800 ferh. faðma.
- b. að þurrabúðin hafi nægileg húsakynni fyrir þann, er við þeim tekur, og að þau sé viðunanlega loftgóð og hlý, að dómi skilríkra manna.
- c. að þurrabúðin sé afhent viðtakanda með löglegri úttekt.

Sömu reglur um úthlutan lóðar og skilyrði um íbúðarhæfi húsa gilda og, þótt þurrabúðarmaður reisi þau sjálfur á lóðinni. Þurrabúðarmaður, sem tekur við óræktaðri lóð, skal hafa ræktað hana og girt innan 7 ára, en laus er hann við eftirgjald af henni þann tíma. Leigu af húsum og ræktaðri lóð verður hann þar á móti auðvitað að gjalda, enda þótt nokkuð af lóðinni sé óræktað. Þurrabúð með óræktaðri lóð skal jafnan bygð að minsta kosti til 8 ára. Ef lóðin er öll rækтуð, eru byggingartíma eigi sett slík takmörk. Landsdrottinn skal gefa þurrabúðarmanni byggingarbréf, þar sem skýrt sé tekið fram um ábúðartíma, réttindi og skyldur þurrabúðarmanns. Ekki má áskilja afgjald þurrabúðar int af hendi í vinnukvöðum, nema þær sé til umbóta lóðinni eða húsum á henni. Nú hefir landsdrottinn vanrækt að gefa byggingarbréf, og skal þá þurrabúðin álitast bygð

æfilangt þurrabúðarmanni og ekkju hans (o: meðan hún giftist ekki af nýju) með þeim skilmálum, sem þurrabúðarmaður viðurkennir (o: heldur fram, nema mjög sé ósennilegir), nema landsdrottinn sanni, að öðruvísi hafi verið um samið. Eru hér lík fyrir máli þeim, er gilda um bygging jarða, samkv. l. 12. jan. 1884, 2. gr.

Þegar ábúandaskifti verða á þurrabúðum, sem þegar eru til, skal í öllu fara sem segir í lögum 1907 um húsakynni, ræktun, úttekt og bygging þeirra af nýju. Þetta hefir það í för með sér, að þurrabúðin er gagnvart viðtakanda skoðuð sem ný þurrabúð væri.

Ef maður tekur húsmann eða þurrabúðarmann, er eigi hefir skýrt lögreglustjóra eða hreppstjóra löglega frá því, að hann ætli að setjast að í bæn-um eða hreppnum, sætir hann sektum, og er þar að auki, samkv. l. nr. 44, 10. nóv. 1905, 22. gr. skyldur að framfæra hann og skyldulið hans, ef hann verður bjargþrota, til næstu fardaga á eftir, án endurgjalds frá framfærslusveit hans.

1. *Tilkynning um aðsetur sem þurrabúðarmaður.*

Hér með tilkynni eg yður, herra hreppstjóri, að eg ætla að setjast að hér í hreppnum á . . .
. . . sem þurrabúðarmaður frá næstu fardög-um að telja.

Vottorð landsdrottins míns á
. um, að hann hafi bygt mér þurrabúð á
lóð sinni til 10 ára, fylgir hér með.

Vottorð yðar um tilkynningu þessa óskast send mér á minn kostnað svo fljótt sem verða má.

(Staður, dagsetning, undirskrift).

2. *Byggingarbréf fyrir þurrabúð utan kaupstaðar
eða verzlunarstaðar.*

Jón Jónsson, bóndi á Holti í . . . hreppi, byggir hér með Gísla Bjarnasyni, lausamanni í Askoti hér í hreppi, þurrabúð á jörð minni Holti í . . . hreppi, frá 1. júní 1909, gegn eftirfarandi skilmálum.

1. Lóð undir þurrabúðina og með henni er 1700 ferh. faðmar, samkvæmt útmælingu, dags. 6. marz þ. á.

2. Gísl skal reisa sjálfur og á sinn kostnað — enda eiga sjálfur — þau hús á nefndri lóð, er eftir mati úttektarmanna hreppsins nægi að stærð og gæðum. Skal leigusala vera heimilt að láta menn þessa lita eftir húsagjörðinni meðan hún stendur yfir, og er leigutaka skylt að fara eftir álitum þeirra.

3. Eftirgjald eftir lóðina greiðir leigutaki ekkert 7 fyrstu árin, en síðan greiði hann . . . kr. í peningum á ári, er greiðist á heimili leigusala meðan hann er hér innan hrepps heimilisfastur, eða umboðsmanni hans, er hér í hreppi sé og heimilisfastur, fyrir Jónsmessu fyrir hvert liðandi ár.

4. Leigutíminn er 12 — tólf — ár. Fyrstu 7 árin skal leigutaki rækta lóðina til matjurtagarða að þriðjungi, en grasnytja að tveim þriðju hlutum. Nytjar allrar lóðarinnar svo og aðgang að vatnsbóli og mótekju jarðarinnar Holts hefir leigutaki. Ekki má leigutaki selja öðrum hús eða lóð á leigu, né önnur réttindi samkv. þessum samningi.

5. Brjótí leigutaki samning þenna í nokkru at-
riði eða haldi eigi við húsum né rækta lóðina né matjurtagarða hennar forsvaranlega eftir mati úttektarmanna, þá hefir hann þegar fyrirgert rétti sínum, svo og ef hann þiggur sveitarstyrk eða

verður gjaldþrota á næstu 12 árum frá næstkomandi fardögum að telja.

6. Þá er leigutaki flytur burt, þá áskilur leigusali sér og síðari eigendum jarðarinnar Holts eða viðtakanda þurrabúðarinnar forkaupsrétt að húsum leigusala á lóðinni, eftir þeim reglum, sem settar eru um kaup húsa fráfarandi leiguliða á leigujörðum.

7. Leigutaki má segja samningi þessum upp með 6 mán. fyrirvara.

Ofanrituðu er eg, Gísli Bjarnason, samþykkur og skuldbind mig til að halda það í einu og öllu.

Samningur þessi er í 2 samhljóða frumritum. Heldur sinn hvoru.

Til staðfestu eru eiginhandarnöfn aðilja, undirrituð í viðurvist tveggja tilkvaddra vitundarvotta.

(Staður, dagsetning, nöfn).

Vitundarvottar:

.
.

Dómsmál.

§ 59.

Sáttir.

Um sáttir eru aðalákvæðin í tilsk. 10. júlí 1795, 20. jan. 1797 og l. nr. 32, 11. júlí 1911.

I. Einkamál þarf venjulegast *að leggja til sátta* áður en þeim er stefnt fyrir dóm. Undan-tekin eru þessi mál:

1. Mál gegn manni, sem búsettur er eða dvelst, án heimilisfangs hér á landi, utanlands og gegn manni, ef ekki er kunnugt, hvar hann býr eða dvelst. Þess vegna eru t. d. mál til ógildingar-eða eignardóma undanskilin sáttatilraun.

2. Vixilmál, l. nr. 2, 13. jan. 1882, 2. gr.

3. Mál til skaðabóta fyrir gæzluvarðhald eða afplánun refsingar að ósekju, samkv. l. nr. 28, 26. okt. 1893, eftir þeirri venju, sem um það hefir myndast hér á landi.

II. *Sáttanefndir* leita sátta um flestöll einkamál. Þó þarf ekki að leggja þessi mál til sáttanefndar, heldur leitar dómarrinn sátta um þau:

1. Misklið, er rís út af skiftum búa, meðan skifti standa yfir, svo sem um mótmæli gegn for-gangsrétti kröfu, hvort kröfu skuli taka til greina

við úthlutun búans o. s. frv., skl. 12. apríl 1878, 38. gr.

2. Gestaréttarmál.

3. Einkalögreglumál.

Pó getur sóknaraðili samkvæmt tilsk. 15. ág. 1832, 3. gr. lagt þessi mál til sátta fyrir sáttanefnd, ef hann kys það heldur, og er varnaraðilja jafnskylt að mæta þar, sem í öðrum málum, sem sáttanefndir skulu leita sátta um.

Gagnsakir, meðalgöngu eða framhaldssakir skulu og til sátta lagðar. Ef sú krafa er lögð undir dóm, sem eigi hefir verið lögð til sátta, þá verður dómarinn að visa henni frá dómi. Þó þarf ekki að leggja kröfu um málskostnað eða sektir fyrir ósæmilegan málflutning o. þ. h. til sátta.

III. Sá, er þurfa þykist aðstoðar sáttanefndar, semur venjulega skriflega kæru, er hann sýnir sáttanefndarmanni, en sáttanefndarmaður ákveður með áritun á sáttakæru stað og stund til sáttafundar. Skal svo kærandi láta stefnuvotta birta kærdum fyrirallið með a. m. k. 4 daga fyrirvara. Í sáttakæru ber að taka fram: Nöfn aðilja svo skýrt, að eigi verði um vilst, og málið sjálft nægilega ákveðið, svo að eigi geti orkað tvímælis, að það hafi verið lagt til sátta, þegar til dóms kemur. Ef skuld er, þá er réttast að nefna upphæð skuldarinnar, ef unt er, vexti, ef þeirra á að krefjast fyrir dómi, og kröfu um sáttakostnað.

IV. *Aðiljar eru skyldir að mæta sjálfir á sáttafundi*, nema þeir hafi lögleg forföll, svo sem sjúkdóm, embættisannir, tálma af veðri eða vötnum o. s. frv., eða þeir búi 4 milur frá sáttastað. Ef þeir geta ekki mætt sjálfir, þá eiga þeir að senda einhvern góðan mann í stað sinn með umboð til að sættast á málið. Ef kærandi mætir ekki né

lætur mæta, þá getur kærður, ef hann mætir, krafist þess að sáttanefnd úrskurði honum ómakslaun fyrir árangurslaust mót, og má fullnægja þeim úrskurði svo sem öðrum úrskurðum sáttanefndar, samkvæmt l. nr. 32, 11. júlí 1911, 3. gr. sbr. 8. gr. Ef kærður mætir ekki né lætur mæta, enda sanni hann ekki forföll fyrir dómi, þá verður hann dæmdur í sekt fyrir óþarfa þrætu í undirdómi og málskostnað, ef kærandi krefst þess, hvernig sem málið fer. Þann, er hefir málflutningsleyfi, samkvæmt l. nr. 32, 20. okt. 1905, má ekki senda með umboð á sáttafund, nema hann sé fjárhaldsmaður aðilja, stjórnandi félags, svo og eftir þeirri venju, sem tíðkast í Reykjavík, ef málsaðiljar búa utan sattaumdæmis (sbr. bls. 357).

V. Sáttafundur fer fram fyrir lokuðum dýrum. Annars ber að greina milli þess: 1. ef sátt kemst á og 2. ef sátt kemst eigi á.

1. Sátt, gerð fyrir sáttanefnd, er aðfararhæf og má því fullnægja henni með fjárnámi á sama hátt sem dómi. Í sátt má ákveða allt það, er menn mega skuldbinda sig með samningi til að gjöra eða láta ógjört. Því verður t. d. ekki hjónabandi slitið með sátt eða ákveðin sektagreiðsla fyrir verk, sem ekki varðar refsingu, t. d. sammingsrof alment. Sáttin verður að vera nægilega greinilega orðuð, svo að henni verði fullnægt með aðför, t. d. ákveðin fjárhæðin, vextir, gjalddagi o. s. frv. Sátt þarf eigi að birta þeim, er skuldbindur sig til greiðslna eða annars í henni.

2. Ef sátt kemst eigi á, en málinu þó framhaldið á sama grundvelli, er tvent til, annaðhvort A. að sáttanefnd kveði upp úrskurð í því, samkv. l. nr. 32, 11. júlí 1911, eða B. að sáttanefnd vísi því til aðgjörða dómstólanna.

A. Sáttanefnd hefir vald til að kveða upp úrskurð í að eins einni tegund mála, *skuldamálum* þ. e. *málum, þar sem kærandi krefst aðeins peningagreiðslu af kærðum*. Þetta vald sáttanefndar er enn fremur bundið þessum takmörkunum og skilyrðum:

1. Skuldarupphæðin (ö: krafa kæranda) má ekki nema meira en 50 krónum.

2. Skuldheimtumaður verður að *krefjast* úrskurðar sáttanefndar.

3. Ef skuldheimtumaður hefir beitt löghaldi eða lögbanni til tryggingar kröfu sinni, en skuldunautur mótmælir þessum tryggingarráðstöfunum, má sáttanefnd ekki úrskurða málið.

4. Ef fleirum er stefnt saman til sáttanefndar um sömu skuld, og þeir viðurkenna hana ekki allir, þá er sáttanefnd óheimilt að úrskurða málið.

5. Skuldunautur verður, ef hann mætir á sáttafundi, að hafa viðurkent skuldina afdráttarlaust. Þegar svo er, kemst sætt oftast á, en verið getur þó, að aðiljar komi sér ekki saman um greiðslufrest, vexti, ómakslaun o. s. frv., og er sáttanefnd þá rétt að úrskurða slík aukaatriði ásamt aðalkröfunni. Ef skuldunautur mætir ekki, getur sáttanefnd og úrskurðað málið, svo framarlega sem henni þykir ekki ástæða til að ætla, að fyrirkallið hafi verið honum ólöglega birt eða að hann hafi haft lögleg forföll og eigi getað sent mann í stað sinn. Ella visar sáttanefnd málinu til aðgjörða dómstólanna eftir kröfu kæranda.

Kröfur kæranda skal sáttanefnd bóka, er mál er tekið til úrskurðar, og mótmæli eða viðurkenningar kærðs, og lesa hvorttveggja fyrir aðiljum, og láta þá rita nöfn sín undir.

Úrskurð sinn skal sáttanefnd kveða upp þegar á staðnum, ef auðið er, en ella á 14 daga fresti.

Úrskurður er aðfararhæfur, en áfrýja má honum til héraðsdómara innan 4 mánaða frá uppsögu hans, ef aðiljar voru við hana staddir, en ella innan 4 mánaða frá birtingu hans. Ef aðili var eigi viðstaddur uppsögu úrskurðar, ber því að birta honum hann, sem dómur væri. Til áfrýjunar þarf endurrit úr sáttabók, og má koma að nýjum gögnum, en nýjum mótmælum því að eins, að þau brjóti ekki bág við það, sem aðili kann að hafa gengist við fyrir sáttanefnd.

B. Ef sátt kemst ekki á og mál er eigi svo vaxið, að sáttanefnd megi úrskurða það, þá er ekkert gert heyrinkunnugt, hvorki tilboð né viðurkenningar aðilja, af því, sem gerist fyrir sáttanefnd, nema það, hverir mættu, að sátta hafi verið leitað árangurslaust, og vísar þá sáttanefnd málinu til aðgjörða dómarans eftir kröfu kæranda.

1. Sáttakæra í meiðyrðamáli.

Á opinberum málfundi, sem haldinn var hér í bænum í Goodtemplarahúsinu laugardaginn 1. des. þ. á., hafði Ágúst kaupmaður Halldórsson, Grettisgötu 3 hér í bænum, þau orð um mig undirritaðan, að eg væri kunnur að því að fara visvitandi rangt með mál og að eg hefði notað mér stöðu mína sem alþingismaður til óleyfilegs fjárafla. Með því að eg ætla að koma fram ábyrgð á hendur greindum kaupmanni fyrir téð ummæli, þá leyfi eg mér hér með að biðja hina heiðruðu sáttanefnd Reykjavíkurkaupstaðar að kalla mig, ásamt nefndum Ágúst Halldórssyni, fyrir sig á sáttafund til þess að leita sátta með okkur, og fá hann til þess að greiða sekt fyrir þessi ummæli sín og afturkalla þau, svo og að greiða kostnað við sáttaumleitan þessa.

Komist sátt ekki á, þá óska eg, að máli þessu verði vísað til aðgjörða dómstólanna.

Reykjavík 3. des. 1910.

Magnús Guðmundsson.

Til
sáttanefndar Reykjavíkur.

(Fyrirkall).

Út af framanskráðri kærú er kærandi, ásamt kærðum, Ágúst Halldórssyni, Grettisgötu 3 í Reykjavík, kvaddur til að mæta á sáttafundi Reykjavíkur, sem haldinn verður á bæjarþingsstofunni þriðjudaginn 8. des. þ. á. kl. 9¹/₄ árdegis.

Í sáttanefnd Reykjavíkur 3. des. 1911.

Gjald
50—fimmtu —aurar. }
Borgað. B. H. }

Brandur Hallsson.

2. Sáttakæra í skuldamáli með bókun og úrskurði sáttanefndar.

Síðastliðið haust seldi eg undirritaður Snjólfí bónda Jónssyni, á Hálsi hér í hreppi, 5 ær, fyrir 10 krónur hverja, og átti andvirði þeirra að vera greitt mér að fullu fyrir lok f. á. En með því að téður Snjólfur hefir eigi enn þá orðið við itrekuðum áskorunum mínum um greiðslu þess, þá leyfi eg mér hér með að biðja hina heiðruðu sáttanefnd Hálshrepps að kveðja mig, ásamt nefndum Snjólfí á sáttafund til þess að fá hann til að undirgangast að greiða mér téða skuld, kr. 50,00, með 5% ársvöxtum frá sáttakærudegi til greiðsludags, auk sáttakostnaðar.

Verði sáttatilraun árangurslaus, óska eg að sáttanefnd úrskurði málið eða vísi því til aðgjörða dómstólanna.

Brekku 8. jan. 1912.

Helgi Gislason.

Til
sáttanefndar Hálshrepps.

(Bókun sáttanefndar).

Ár 1912, fimtudaginn 16. janúar, var sáttfundur Hálshrepps settur og haldinn á Læk af sáttanefndarmönnum síra Bjarna Jónssyni og Oddi Hjálmarssyni. Fyrir var tekið:

Málið: Helgi Gislason

gegn
Snjólfí Jónssyni.

Málsaðiljar mættu sjálfir. Kærandi lagði fram nr. 1. sáttakæru, dags. 8. þ. m. og nr. 2 reikning, dags. 3. okt. f. á., svohljóðandi: (hér kemur orðrétt afrit af þessum skjölum, ef þeirra er beðist til áfrýjunar úrskurðinum). Sáttta var leitað, en árangurslaust. Kærður viðurkennir, að hann hafi keypt nefndar 5 ær af kæranda. Kærður staðhæfir, að kærandi hafi veitt honum greiðslufrest á öllu andvirði ánnu til fardaga þ. á., og neitar því að greiða skuldina eða sættast á greiðslu hennar eða vaxta fyrir umgetinn tíma. Kærandi mótmælir því, að hann hafi veitt nokkurn greiðslufrest framar en til 1. jan. þ. á. Krefst kærandi þess, að sáttanefnd leggi úrskurð á málið samkvæmt framlögðum skjölum. Kærður krefst frávísunar og ómakslauna eftir mati sáttanefndar. Kærandi krefst þess, að málinu verði vísað til dóms og laga, ef frávísunarkrafa kærðs verður tekin til greina.

Upplesið.

Helgi Gislason. Snjólfur Jónsson.

Sáttanefndin tók málið til úrskurðar og kvað upp þegar á staðnum svofeldan

Úrskurð:

Í máli þessu krefst kærandi, Helgi bóndi Gíslason á Brekku hér í hreppi, að kærður, Snjólfur bóndi Jónsson á Hálsi, einnig hér í hreppi, verði, eftir árangurslausa sáttatilaun, með úrskurði sáttanefndar skyldaður til að greiða honum kr. 50,00 með 5% ársvöxtum frá sáttakærudegi til greiðsludags, svo og sáttakostnað og ómakslaun. Kærður krefst frávisunar og ómakslauna.

Tildrög málsins eru þau, að kærður keypti 3. okt. f. á. 5 ær af kæranda fyrir 50 kr. Hefir kærður viðurkent þetta, en með þeirri viðbót, að kærandi hafi veitt honum greiðslufrest á skuld þessari til fardaga þ. á., og sé honum því óskýlt, að greiða hana nú. Þar sem kærður hefir eigi viðurkent skyldu sína til að greiða skuldina nú, enda þótt hann viðurkenni réttmæti hennar í sjálfu sér, þá verður sáttanefndin að telja sig skorta heimild til þess að kveða upp úrskurð í máli þessu, samkvæmt lögum nr. 32, 11. júlí 1911, og verður því að fallast á frávisunarkröfu kærðs. Ómakslaun falli niður.

Því úrskurðast:

Málinu visast frá sáttanefnd til aðgjörða dómstólanna. Ómakslaun falli niður.

Úrskurðurinn var kveðinn upp í viðurvist beggja málsaðilja.

(Nöfn sáttanefndarmanna).

3. Sáttakæra og áfellisúrskurður sáttanefndar.

Samkvæmt skuldabréfi, útg. 4. júní þ. á., skuldar Jakob Halldórsson, skósmiður hér í bænum, mér

35 kr. 85 aura, er greiðast áttu fyrir 1. okt. þ. á. Með því að téður Jakob hefir eigi verið fáanlegur þrátt fyrir áskorun mína, til að greiða mér téða skuld, þá leyfi eg mér að biðja hina heiðruðu sáttanefnd Hafnarfjarðar að kveðja mig, ásamt kærðum, á sáttafund til þess, að reyna að fá greindan Jakob til að undirgangast greiðslu téðra kr. 35,85 með 5% ársvöxtum frá sáttakærudegi til greiðsludags og sáttakostnuð.

Komist sátt eigi á, óska eg, að sáttanefndin úrskurði málið eða vísi því til dómstólanna.

Hafnarfirði 1. des. 1911.

Eyjólfur Jónasson.

Til
sáttanefndar Hafnarfjarðar.

(Bókun sáttanefndar).

Ár 1911, mánudaginn 8. des., var sáttafundur Hafnarfjarðar haldinn á venjulegum stað af hinum reglulegu sáttanefndarmönnum Jóni Jónssyni og Eiríki Jónssyni. Fyrir var tekið:

Málið: Eyjólfur Jónasson

gegn

Jakobi Halldórssyni.

Kærandi mætti sjálfur og lagði fram nr. 1 sáttakæru og nr. 2 skuldabréf, útg. 4. júní þ. á., af kærðum til kæranda. Kærður mætti hvorki né lét mæta. Kærandi krafðist þess, að sáttnefndin tæki málið til úrskurðar. Sáttanefndin kvað samstundis upp svofeldan

Úrskurð:

Mál þetta hefir kærandi, Eyjólfur Jónasson hér í kaupstaðnum, höfðað gegn Jakobi Halldórs-

syni, einnig hér í bænum, og krafist þess, að hann verði skyldaður með úrskurði sáttanefndar til að greiða sér kr. 35,85 með 5% ársvöxtum frá sáttakærudegi til greiðsludags auk kostnaðar við sáttumleitun þessa.

Kærður mætti hvorki né lét mæta, og með því að fyrirkallið er honum löglega birt, og eigi þykir ástæða til að ætla, að hann hafi nokkur lögleg forföll, ber að taka kröfur kæranda til greina. Sáttakostnað greiði kærður kæranda, og ákveðst hann 6 krónur.

Þvi úrskurðast:

Kærður, Jakob Halldórsson, skósmiður hér í bænum, greiði kæranda, Eyjólf Jónassyni, kr. 35,85 með 5% ársvöxtum frá 1. desbr. þ. á. til greiðsludags. Málskostnað greiði kærður kæranda með 6 krónum.

Úrskurði þessum ber að fullnægja innan 4 vikna frá lögbirtingu hans að viðlagðri lagaaðför.

Úrskurðurinn var lesinn upp að kæranda áheyranda.

(Nöfn sáttanefndarmanna).

§ 60.

Stefnur.

Helztu fyrirmæli hér um eru: N. L. 1—4 og tilsk. 15. ág. 1832, 1.—6. gr.

I. Ekki má leggja dóm á nokkurt mál, nema varnaraðilja hafi verið veittur kostur á að halda uppi vörnum fyrir sig. Verður því ávalt að *stefna* honum fyrir dóm, nema hann lofi að mæta óstefndur og það sé auðsannað, t. d. með undirskrift hans,

vottaðri af notarius publicus. Mál ber jafnan að höfða fyrir þeirrar þinghár dómi, er varnaraðili er *heimilisfastur* eða *hefir dvöl*, ef hann á ekkert heimili, N. L. 1—2—4, nema sérstök heimild sé til annars.

II. Hver sá, er mál þykist þurfa að höfða í héraði, getur snúið sér til dómars (sýslumanns eða bæjarfógeta), og beðið hann að semja stefnuna fyrir sig án sérstaks endurgjalds. Ef málið er eitt þeirra mála, er leggja á til sátta fyrir sáttanefnd, á stefnandi að sýna dómaranum sáttakæruna, því að dómari á ekki að gefa út stefnu fyrri en sönnur eru færðar á, að sátta hafi verið löglega leitað. Einnig getur stefnandi sjálfur samið stefnuna og látið dómarann rita á hana, hvar og hvenær þingað verði í málinu. Og ef þingstaður og stund er fyrir fram fastákveðinn, svo sem bæjarþingið í Reykjavík og hin árlegu manntalsþing, þá getur stefnandi stefnt varnaraðilja sjálfur til þess þings, án tilstyrks dómars. Þess konar stefnur nefnast *utanréttarstefnur* til aðgreiningar hinum fyrrnefndu, sem dómari gefur út undir nafni sínu og innsigli og kallaðar eru *réttarstefnur*. Í stefnum ber að tilgreina: Nöfn málsaðilja skýrt og greinilega, málsefnið svo skýrt, að eigi verði um vilt, en þó í sem stytstu máli. Ef málið er skuldamál, á að tilgreina undirrót skuldariunar, t. d. »samkvæmt reikningi«, »fyrir unnið verk«, »fyrir útteknar vörur«, »samkvæmt skuldabréfi«, »fyrir skaðabótaskyld verk« og tilgreina verkið nánara o. s. frv. Þó má einnig skirskota um þetta í stefnunni til sáttakæru, ef nægilega skýrt hefir þar verið lýst málsefninu. Svo skal og tiltaka stað og stund til réttarhaldsins, og kröfur þær, er stefnandi ætlar að gera.

III. Stefnandi skal svo sjá um birtingu stefn-

unnar. Hana framkvæma hinir lögskipuðu stefnuvottar. Stefnan skal birt á *heimili* stefnds fyrir *honum sjálfum* eða *heimilisfólki* hans, ef hann er ekki heima. Ef enginn hittist á heimili eða dvalastað stefnds, getur slík stefnubirting orðið óframkvæmanleg. Stefnu skal ekki birta á sunnu- eða helgidögum. Á sumrum skulu þær birtar meðan sól er lofti og á vetrum meðan dagur er á lofti. *Stefnufrestur* (v: sá tími, er *skal* liða milli birtingar og fyrsta þinghalds í máli) er:

A. Í Reykjavík. *a.* Ef stefndur á heima í lögsagnarumdæminu, vika (að birtingardegi meðtöldum, en eigi þingdegi). *b.* Ef stefndur á heimili utan lögsagnarumdæmisins, þá virðast sömu reglur eiga að gilda, sem segir í B, *b* að neðan.

B. Utan Reykjavíkur er stefnufrestur: *a.* 14 dagar, ef stefndur er heimilisfastur í þinghá þeirri, þar er málið er flutt. *b.* Ef stefndur á heimili utan þinghár, en innan lögdæmis, þá 4 vikna frestur, og ef stefndur á heima utan lögdæmis, en hér á landi, þá skal honum veittur 2 mánaða frestur, og ef stefndur er erlendis, þá er fyrirvarinn 1 ár, N. L. 1—4—7 til 9 og 12.

Aðgættandi er, að oftast mun utanþinghár-mönnum, er sóttir verða til laga á öðru varnarþingi en þeirra sjálfra, stefnt fyrir gestarétt og er þá sérstök regla um fyrirvarann. Auk þess eru sérákvæði um stefnufrest, þegar mönnum er stefnt, er ókunnugt er um bústað þeirra eða óákveðnum mönnum verður að stefna, svo sem í málum til ógildingardóms eða eignardóms. Ef stefna skal nafngreindum manni, sem hér á landi dvelst, en ókunnugt er um verustað hans, þá skal birta stefnuna, þar sem hann hafði vitanlega síðast lögheimili hér á landi, svo og lesa hana í landsyfirdómi, með

6 vikna fyrirvara, ef ástæða er til að ætla, að hann feli sig, en ella með 1 árs fyrirvara, N. L. 1—4—10 og 12.

1. Réttarstefna i skuldamáli.

Ólafur Ólafsson

bæjarfógeti i Reykjavík,

Gjöri kunnugt: Mér hefir tjáð Jón Jónsson, skósmiður hér i bænum, að hann þurfi, eftir árangurslausa sáttatilaun, að höfða mál á bæjarþingi Reykjavíkur gegn Oddi Bjarnasyni, kaupmanni hér i bænum, til greiðslu á kr. 200,00 með 5% ársvöxtum frá sáttakæruðegi til greiðsludags. Svo krefst stefnandi, að stefndur verði dæmdur til að greiða málskostnað eftir mati dómars.

Tildrög málsins tjáir stefnandi þau, að hann hafi unnið samkvæmt samningi, dags. 30. des. f. á. á skósmiðaverkstofu stefnds frá 2. jan. til 28. febr. incl. þ. á. og átt að hafa 100 kr. i kaup á mánuði, er honum sé með öllu ógreitt.

Fyrir því stefnist hér með Oddi kaupmanni Bjarnasyni, til heimilis við Laugaveg 5 hér i bænum, til þess að mæta á bæjarþingi Reykjavíkur, sem haldið verður á venjulegum stað og tíma, fimtudaginn 11. maí þ. á., til þess þar og þá að sjá skjöl og skilríki i dóm lögð, framsögu sakar og réttarkröfur að heyra, svara til sakar og þola dóm til greiðslu kr. 200,00, ásamt 5% ársvöxtum frá sáttakæruðegi til greiðsludags, og málskostnaðar.

Til staðfestu nafn mitt og embættisinsigli.

Bæjarfógetinn i Reykjavík 20. apríl 1911.

Gjald¹⁾
50—fimmtíu—aurar. }
Borgað Ól. Ól. }

Ólafur Ólafsson.
(L. S.)

1) Enn er gjaldið venjulega 50 aurar, en eftir 1. jan. 1912 verður það 1 kr., samkv. l. nr. 16, 11. júlí 1911.

(Birtingarvottorð).

Ár 1911, fimtudaginn 4. maí, höfum við undirritaðir eiðsvarnir stefnuvottar Reykjavíkur birt ofanskráða stefnu á hinum tiltekna stað, í húsinu Laugaveg 5 hér í bænum, fyrir konu stefnds, Guðrúnu Pálsdóttur, að stefnanda fjarveranda, og lofaði hún að skýra stefndum frá birtingunni.

Þetta vottum við samkvæmt stefnuvottaeiði okkar og staðfestum með nöfnum okkar og innsiglum.

Gjald	{	(Nöfn stefnuvotta og innsigli).
1—ein—króna.		
Borgað		
N. N. N. N.		

2. *Utanréttarstefna.*

Helgi Gíslason,
prentari á Akureyri,

Gjöri kunnugt, að eg, eftir árangurslausa sátta-tilraun, stefni hér með Ingólfi bónda Árnasyni á Akureyri til þess að mæta fyrir aukarétti Akureyrarkaupstaðar á þeim stað og tíma, sem dómariinn ákveður, til þess þar og þá að sjá skjöl og skilríki í rétt lögð, framsögu sakar og réttarkröfur að heyra, svara til sakar og þola dóm til greiðslu á kr. 500,00 ásamt 6% ársvöxtum frá sáttakærudegi til greiðsludags, samkvæmt skuldabréfi Ingólfs, útgefnu mér til handa 1. júní f. á., og málskostnaðar eftir mati dómarans.

Akureyri 10. febr. 1910.

Helgi Gíslason.

Mál þetta verður tekið fyrir í aukarétti Akur-

eyrarkaupstaðar laugardaginn 25. febr. þ. á. kl. 12 á hádegi á skrifstofu bæjarfógeta.

Skrifstofu Eyjafjarðarsýslu og Akureyrar,
10. febr. 1910.

N. N.

(L. S.).

3. *Vitnastefna* (utanréttar).

Árni Pálsson,

yfirdómsmálaflutningsmaður í Reykjavík,

Gjörri kunnugt, að eg stefni hér með Sigurði kaupmanni Hrólfsyni, Vesturgötu 8, Steini Jónssyni verzlunarmanni, Aðalstr. 5, og Árna Steindórssyni skipstjóra, Ránargötu 29 í Reykjavík, til þess að mæta á bæjarþingi Reykjavíkur, sem haldið verður á venjulegum stað og stundu fimtudaginn 11. maí þ. á. til þess þar og þá, að viðlögðum þingvitisbótum, að bera vitni í málinu: Ólafur Pétursson gegn Guðmundi Pálssyni, og staðfesta framburð sinn með eiði ef krafist verður.

Svo stetnið og, samkv. N. L. 1—13—13, vitnum þeim, er áður hafa gefið skýrslu í téðu máli, þeim Jóni Hallssyni, Laugaveg 12, og Halldóri Jónssyni, Veltusundi 3 í Reykjavík.

Reykjavík 1. maí 1911.

Árni Pálsson.

4. *Stefna í eiðsmáli*.

Ólafur Ólafsson,

bæjarfógeti í Reykjavík,

Gjörir kunnugt: Mér hefir tjáð Jón Ólafsson tómthúsmaður, Vesturgötu 3 hér í bænum, að hann þurfi að vinna synjunareið hér á bæjarþinginu, samkvæmt dómi landsyfirdómsins, uppkveðnum 3. jan.

þ. á. í málinu: Bjarni Arnason gegn Jóni Ólafssyni. En téður yfirréttardómur hljóðar svo:

(Niðurlag dómsins).

Þvi stefnist hér með Bjarna Árnasyni, Aðalstr. 9 hér í bænum, til þess að mæta á bæjarþingi Reykjavíkur, sem haldið verður á venjulegum stað og stundu, fimtudaginn 14. júlí 1912, til þess þar og þá að sjá skjöl og skilríki í dóm lögð og heyra kröfur stefnanda um eiðvinningu og eiðspjall hans samkvæmt framangreindum yfirréttardómi.

Til staðfestu nafn mitt og embættisinnsgli.

Bæjarfógetinn í Reykjavík, 1. júlí 1912.

Gjald	{	Ólafur Ólafsson.
1—ein—króna.		(L. S.).
Borgað.		
Ól. Ól.		

5. Gagnstefna.

Jón Pétursson,
kaupmaður í Reykjavík,

Gjöri kunnugt: Með því að Helgi verzlunar-erindreki Grímsson hér í bænum hefir höfðað mál gegn mér fyrir bæjarþingi Reykjavíkur til greiðslu á skuld, að upphæð kr. 867,05, ásamt 6% ársvöxtum frá sáttakærudegi til greiðsludags, auk málskostnaðar, en eg tel mig eiga kr. 900,04 hjá téðum Helga fyrir vörur, sem eg hefi selt honum, samkvæmt reikningi, þá gagnstefni eg hér með téðum Helga Grímssyni, Grettisgötu 15 hér í bænum til þess að mæta á bæjarþingi Reykjavíkur, sem haldið verður á venjulegum stað og stundu, fimtudaginn 17. febr. þ. á., til þess þar og þá að sjá skjöl og skilríki gagnsakarinnar í rétt lögð, framsögu sakar og réttarkröfur að heyra, svara til sakar og þola dóm til greiðslu téðrar gagnkröfu, kr. 900,04 með 6% árs-

vöxtum frá sáttakærudegi gagnsakar til greiðsludags og með eða án skuldajafnaðar við kröfu aðalstefnanda í aðalmálinu. Svo mun eg og krefjast málskostnaðar í gagnsökinni eftir mati dómarans.

Reykjavík 8. febr. 1912.

Jón Pétursson.

6. *Stefna til ógildingardóms á skuldabréfum*

skal þrisvar birt í Lögbirtingablaðinu (og eigi í Ríkistiðindum tramar, eftir að l. nr. 35, 11. júlí 1911 hafa náð gildi), með 1 árs og 6 vikna fresti frá síðustu birtingu talið. Þegar málið er þingfest, skal leggja fram leyfisbréfið og 3 tölublöðin, sem stefnan er birt í, og afrit skuldabréfsins, ef unt er.

Ólafur Ólafsson,
bæjarfógeti í Reykjavík,

Gjörri, kunnugt: Mér hefir tjáð Jón Jónsson, kaupmaður Vesturgötu 2 hér í bænum, að hann sé til neyddur, að fengnu konungl. leyfisbréfi, dags. 17. júlí þ. á., að fá ógildingardóm á skuldabréfi, útg. 2. marz 1896 til handa Fischersverzlun hér í bænum af Gísla Þorvarðarsyni, þingl. á bæjarþingi Reykjavíkur 15. marz 1896, að upphæð kr. 500,00, trygt með 2. veðrétti í húseign hans, Laugaveg 10 hér í bænum. Skuldabréf þetta tjáir stefnandi innleyst, og hafi það glatast, án þess að skuldinni hafi orðið aflýst og afmáð úr veðmálabókinni.

Fyrir því stefnist hér með með árs og dags fyrirvara þeim, er kynni að hafa téð veðskuldabréf í höndum, til þess að mæta á bæjarþingi Reykjavíkur fyrsta þingdag (fimmtudag) í desembermán. 1910 á venjulegum stað (bæjarþingsstofunni) og stundu (kl. 10 árdegis) eða þeim stað og stundu, er bæjarþingið verður þá haldið, til að koma fram

með bréfið og sanna heimild sína til þess, með því að stefnandi mun að öðrum kosti krefjast ógildingardóms á skuldabréf þetta.

Til staðfestu nafn mitt og embættisinnsgli.

Bæjarfógetinn í Reykjavík, 1. ág. 1909.

(Undirskrift).

7. *Stefna í eignardómsmálum.*

a. Ef eiganda fasteignar skortir formlega heimild til fasteignar, t. d. af því að afsal hans að henni hefir týnst áður en það varð þinglesið, þá getur hann fengið konunglegt leyfisbréf til að stefna til dóms í þinghá, fasteignarinnar hverjum þeim, sem eignartilkall kann að hafa til eignarinnar, til þess að gefa sig fram og sanna eignarrétt sinn að fasteigninni. Stefnan skal birt eftir sömu reglum sem ógildingardómsstefnur. Beiðandi verður að færa líkur fyrir eignarrétti sínum til þess að fá leyfið.

Leyfisumsóknin er stíluð til konungs og leyfisbréfið afhent af sýslumönnum (tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904, I. 1. j. 4.) í nafni konungs og umboði. Kostar kr. 33,66.

Beiðni um eignardómsleyfi.

Reykjavík, Laugaveg 5,
15. des. 1910.

Helgi Þórðarson trésmiður sækir um konungsleyfi til að fá eignardóm yfir fasteign.

Til konungs.

Samkvæmt hjálögðu afsali Árna Helgasonar, dags. 1. maí f. á., keypti eg af honum jörðina Haga í Grímsnesi í Árnessýslu, en með því að téður Árni, sem erfði jörð þessa eftir föður sinn, hefir enga þinglesna eignarheimild til hennar, þá hefir verið

rituð athugasemd á afsalsbréf mitt um téðan heimildarþrest, svo að mér er eigi unt að ráðstafa jörðinni hvorki til veðsetningar né sölu. Leyfi eg mér því að beiðast þess, að mér verði veitt konunglegt leyfisbréf til að fá eignardóm á téðri jörð.

Samið af umsækjanda.

Allraþegnsamlegast.

Helgi Þórðarson.

b. Auk hinnar umgetnu *almennu* heimildar til þess að öðlast eignardóm á fasteign, getur sá, er hefir haft jörð, metna til dýrleika eða útmælda lóð í kaupstað eða kaптúni í fullan hefðartíma (20 ár), samkvæmt l. nr. 46, 10. nóv. 1905, fengið, án nokkurs leyfis, eignardóm á fasteigninni með þeim skilyrðum:

1. að hann kalli með stefnu, birtri þrisvar í Lögbirtingablaðinu og með 6 mánaða fyrirvara, hvern þann, sem kann að gera tilkall til fasteignarinnar.

2. að enginn mæti samkvæmt stefnunni, er sanni rétt sinn til eignarinnar eða önnur atvik, er útiloki eignarrétt eða hefð stefnanda.

Stefnan skal ennfremur með áðurgreindum fyrirvara fest upp á þinghús þeirrar þinghár, þar sem eignin liggur, og málið skal flutt fyrir auka-rétti, er halda skal á skrifstofu lögsagnarumdæmis (sýslu — kaupstaðar) þess, er eignin liggur í.

Stefnandi á að mæta sjálfur, þegar málið er þingfest, og leggja fram sannanir fyrir því, að

stefnan hafi verið birt á lögmætan hátt (þ: blöðin, þar er hún var birt, og vottorð stefnuvotta um uppfesting hennar á þinghúsið), sannanir fyrir því, að hann hafi haft eignina í hefðarhaldi hefðartíma fullan og yfir höfuð gefa allar þær skýrslur og skýringar um hefðarhaldið, sem dómarninn telur ástæðu til að heimta. Ennfremur ber stefnanda að sanna eða gera sennilegt, að hann hefði ekki getað á annan hátt, án mikils kostnaðar, erfiðismuna og tímaspillis, fengið löglega eignarheimild fyrir eigninni.

Eignardóminum má svo þinglýsa sem eignarheimild fyrir eigninni.

Stefna í eignardómsmáli.

Jón Jónsson,
sýslumaður í Árnessýslu,

Gjörir kunnugt: Mér hefir tjáð Jakob Geirsson, bóndi að Laugardælum í Hraungerðishreppi hér í sýslu, að hann þurfi að fá eignardóm á jörðinni Bollastöðum í sama hreppi, með því að hann tjáist hafa haft hana í hefðarhaldi 20 ár, en skortir lögformlega eignarheimild fyrir henni.

Því stefnist hérmeð með 6 vikna fyrirvara frá síðustu (3.) birtingu þessarar stefnu og uppfestingu hennar á þinghús Hraungerðishrepps, hverjum þeim sem telur sér tilkall til téðrar jarðar, til þess að mæta fyrir aukarétti Árnessýslu, sem haldinn verður á skrifstofu sýslunnar á Eyrarbakka eða á þeim stað, þar er téð skrifstofa kynni þá að verða, þriðjudaginn 18. ágúst 1918 kl. 12 á hádegi, til að koma fram með og sanna lögmætt tilkall sitt til jarðarinnar, með því að stefnandi mun annars krefjast

þess að hann fái eignardóm á jörð þessari, samkvæmt lögum nr. 46, 10. nóv. 1905, 9. gr.

Til staðfestu nafn mitt og embættisinsigli.

Skrifstofu Árnessýslu 2. jan. 1918.

Gjald
1—ein—króna.
Borgað.
J. J.

Jón Jónsson.
(L. S.).

8. *Réttarstefna í hjónaskilnaðarmáli sakir
brotthlaups annars hjóna,*
(samkv. tilsk. 29. maí 1750).

Stefnuna á að birta, þar sem stefndur átti síðast heimili eða dvöl hér á landi, og lesa hana í landsyfirdóminum. Fresturinn er 6 vikur.

Magnús Magnússon,
sýslumaður í Rangárvallasýslu,

Gjörir kunnugt: Mér hefir tjáð konan Ingveldur Hermannsdóttir, að hún þurfi að höfða mál á hendur manni sínum, Jóni Pálssyni, síðast bónda að Ási í Áshreppi, hér í sýslu, er hafi hlaupist frá henni án vilja hennar og vitundar og án lögmætra ástæðna árið 1902 og að sögn farið til Vesturheims, en nú sé lögheimili hans og verustaður henni ókunnur. Mun hún krefjast þess að fá algerðan hjónaskilnað við téðan mann sinn.

Því stefnist hér með téðum Jóni Pálssyni til þess að mæta á manntalsþingi í Áshreppi í Rangárvallasýslu, er haldið verður í þinghúsi téðs hrepps, mánudaginn 23. maí 1912, kl. 1 e. h. til þess þar og þá að sjá skjöl og skilríki í dóm lögð, framsögu sakar og réttarkröfur að heyra, til að heyra skýrslu vitna, stefndra eða óstefndra, svara til sakar og þola dóm. Mun stefnandi gera þær kröfur, að hún verði með

dómi leyst frá hjúskap sínum við stefndan, að henni verði dæmt heimilt að giftast af nýju, og að stefndur verði dæmdur til þess að greiða henni málskostnað að skaðlausu.

Svo stefnist og hinum skipaða talsmanni stefnds til þess að mæta stað og stund, sem að ofan segir, til að gæta hagsmuna stefnds.

Til staðfestu nafn mitt og embættisinnsgli.

Skrifstofu Rangárvallasýslu 18. febr. 1912.

Gjald
1—ein—króna. }
Borgað. M. M. }

Magnús Magnússon.
(L. S.).

§ 61.

Gestaréttarmál.

I. Stefndandi getur jafnan sótt mál fyrir gestarétti, ef hann er *gestur* (þ: ekki búsettur) í þinghá, þar sem mál er flutt, ef hann mætir sjálfur í fyrsta þinghaldi í málinu. Til þess að draga stefndan frá heimilisvarnarþingi sínu eða sækja mál á hendur honum fyrir gestarétti á heimaþingi hans þarf jafnan sérstaka heimild í lögum eða samningi. — Helztu tilfelli, þar sem slíkt er löglegt, eru þessi:

1. Ef stefndur hefir undirgengist að málið væri rekið fyrir gestarétti í eða utan heimaþinghár sinnar, N. L. 1—2—17.

2. Vixilmál, ef greiðslustaður er tiltekinn í vixlinum, má sækja á greiðslustaðnum, l. nr. 33, 11. júlí 1911. Þetta nær þó einungis til vixilmála út af vixlum, sem dagsettir eru eftir að lögin öðlast gildi (9. okt. 1911).

3. Skuldir, stofnaðar við fasta verzlun eða aðra heimilisfasta atvinnustofnun hér á landi, svo

sem við lyfsala, veitingamenn, útgefendur blaða, timarita o. s. frv., má sækja fyrir gestarétti í þeirri þinghá, þar sem þær eru stofnaðar, þó því að eins, að málið sé þingfest á tímabilinu 1. maí — 1. nóv., l. nr. 59, 10. nóv. 1905.

4. Mál, er kjörstjórn er sótt til að taka mann á alþingiskjörskrá, l. nr. 18, 3. okt. 1903, 17. gr.

5. Mál út af réttindum yfir fasteign, t. d. eignarrétti, veðrétti o. s. frv., N. L. 1—2—15.

6. Mál út af afbrotum gegn einstökum mönnum, er þeir eiga sjálfir sókn til, t. d. skemdir á eignum þeirra, má sækja þar sem afbrotið var framið, N. L. 1—2—16.

7. Mál til greiðslu skuldar, er lofað var að greiða á ákveðnum stað, má höfða á greiðslustaðnum, ef skuldunautur er þar staddur, þegar málið er höfðað, N. L. 1—2—16.

8. Loks má nefna reikningsskilavarnarþingið (N. L. 1—2—18), skiftavarnarþingið (skl. 12. apr. 1878, 53, 92, 94. gr.) og firmavarnarþingið (l. nr. 42, 13. nóv. 1903, 34. gr.).

II. Gestaréttarmál þarf *ekki að leggja til sátta-nefndar*, því að dómariinn leitar sjálfur sátta í þeim. *Stefnufyrirvari* er sólarhringur (kvöldstefnufrestur), ef stefndur býr í þinghætti. Ella fær hann sólarhringsviðbót við frestinn fyrir hverjar 2 mílur, er bústaður hans er þaðan. Í málum þeim, er um ræðir í I, 3, er fresturinn þó lengri (3, 6 og 9 vikur eftir því, hvort stefndur á heimili í þinghætti, utan hennar og í landsfjórðunginum eða utan hans, en þó hér á landi), og í víxilmálum (I, 2) er fresturinn hinn venjulegi, ef skuldari á heima í lögsagnarumdæminu, en ella 4 eða 6 vikur eftir sömu reglum sem í I, 3. Máli skal hraða, sem unt er. Í sjóréttarmálum skyldi upp kveða dóm innan 3 sólar-

hringa, N. L. 4—8—1, en þeirri reglu er þó ekki fylgt um gestaréttarmál hér á landi. Aðfarar-frestur er 3 sólarhringar, N. L. 1—22—19.

Gestaréttarstefna.

N. N. bæjarfógeti i Reykjavík.

Gjörir kunnugt: Mér hefir tjáð cand. juris Þórður Jónsson, hér i bænum, að hann þurfi að lögsækja Björn Bjarnason, útvegsbónda til heimilis Vesturgötu 4 hér i bænum, fyrir gestarétti Reykjavíkur, samkv. skuldabréfi útgefnu 1. des. f. á. af stefndum til handa stefnanda, og tjáist stefnandi munu gjöra þær kröfur, að stefndur verði, ef sátta-tilraun verður árangurslaus, dæmdur til að greiða honum, samkv. téðu skuldabréfi, kr. 500,00 með 6% ársvöxtum frá 1. des. f. á. til greiðsludags og málskostnað að skaðlausu.

Því stefnist hér með téður Björn Bjarnason til þess að mæta fyrir gestarétti Reykjavíkur, sem haldinn verður á bæjarþingsstofunni laugardaginn 6. maí 1912 kl. 12 á hádegi, til þess þar og þá að sjá skjöl og skilríki i dóm lögð, framsögu sakar og réttarkröfur að heyra, svara til sakar og þola dóm i ofangreinda átt.

Til staðfestu nafn mitt og embættisinnsgli.

Bæjarfógetinn i Reykjavík, 4. maí 1912.

Gjald	{	N. N.
1—ein—króna.		(L. S.).
Borgað.		
N. N.		

§ 62.

Einkalögreglumál.

Þau eru: 1. *Mál út af brotum á veiðirétti einstakra manna*, tilsk. 20. júní 1849, 19. gr. 1. nr.

9, 9. febr. 1900. 2. *Mál út af vistarráðum hjúa*, hjúatilsk. 26. jan. 1866, 34. gr. 3. *Mál milli lærimeistara og iðnaðarnema út af náminu*, l. nr. 15, 16. sept. 1893, 20. gr. 4. *Mál milli skipstjóra og háseta*, samkvæmt farml. nr. 13, 22. marz 1890, 38. og 39. gr., og 5. *Barnsfaðernismál*, l. nr. 44, 10. nóv. 1905 6. gr.

Kærandi getur snúið sér til dómaraans á staðnum og beðið hann að kalla sig og kærðan fyrir lögregluréttinn. Dómarinn leitar sjálfur sátta. Málsaðiljum ber að mæta sjálfum, ef unt er. Dómarinn á samkvæmt embættisskyldu að spyrja málsaðilja um málavöxtu og leiðbeina þeim til þess að hið sanna komi fram í málinu, án þess að þeir þurfi að krefjast þeirrar leiðbeiningar.

Kæra til einkalögreglurættar.

Stúlkan Halldóra Eyjólfsdóttir, nú til heimilis á Læk hér í hreppi, réðst í fyrra sumar til mín sem vinnukona vistarárið 14. maí 1906—14. maí 1907, gegn 40 króna kaupgjaldi fyrir vistarárið, auk 3 íverufata. Með því að téð Halldóra kom ekki í vistina, er eg leitaði hennar á hjúaskildaga 14. maí þ. á., og hefir eigi síðan, þrátt fyrir áskoranir minar og án þess að tilgreina nokkrar lög-mætar ástæður, fengist til þess að fara í vistina, þá leyfi eg mér að biðja hinn heiðraða einkalög-reglurétt Gullbringu og Kjósarsýslu að kveðja mig, ásamt nefndri Halldóru, fyrir sig, til þess að hún verði skylduð, með sátt eða dómi, til að greiða mér skaðabætur kr. 50,00 með 5% ársvöxtum frá þessum degi til greiðsludags fyrir vistrofin, og kostnað af máli þessu.

Möðruvöllum í Kjósarhreppi 1. ág. 1906.

Hjálmar Björgólfsson.

Til
sýslumannsins í Gullbringu- og Kjósarsýslu.

§ 63.

Gjafsókn (gjafvörn).

Gjafsókn má, samkv. l. nr. 44, 16. nóv. 1907, veita: 1. *Kirkjum, sjúkrahúsum og stofnunum, sem ætlaðar eru til fátækraframfærslu*, t. d. hreppsfélögum. 2. *Snauðum mönnum*, sem sanna fátækt sína með vottorðum hlutaðeigandi sveitarstjórnar og sóknarprests. Málstaður beiðanda kemur til álita. 3. Loks má alment veita gjafsókn, að því er snertir borgun til *setudómara* fyrir störf hans og ferðakostnað. Verður beiðandi þá að færa líkur fyrir því, að málstaður hans sé góður og að honum beri nauðsyn til að höfða málið og að ekki verði komist hjá því eða hafi orðið komist hjá því að fá skipaðan setudómara, ef málið skyldi fram ganga.

Gjafsóknarbeiðni fylgi úrskurður dómara um, að hann hafi vikið dómarasæti í málinu. Þessa þarf þó ekki, ef dómari sjálfur er aðili málsins, því að þá er sjálfgefið, að hann má ekki gegna dómarastörfum í því. Gjafsóknarbeiðni fyrir yfirdómi fylgi dómsgjörðir málsins í héraði og yfirdómsstefnan. Gjafsóknarleyfi leysir aðilja, er það hefir fengið, frá greiðslu réttargjalda, dagpeninga og kostnaðar setudómara (3.), bæði í aðalmálinu, og aukamálum í sambandi við það, svo sem eiðsmats- og vitnamálum, fyrir birting stefnu, vottagjalds og ritlauna, fyrir afrit dóms eða dómsgjörða. Fyrir yfirdómi er aðilja og skipaður talsmaður, ef hann beiðist þess, en eigi fyrir héraðsdómi, nema sérstaklega standi á, svo sem fjarlægð hans frá dómstaðnum, vankunnátta í málinu o. s. frv., cancellibr. 12. marz 1830 og 14. apr. 1832. Aðili getur venjulega fengið sér skipaðan þann yfirdómsmál-

flutningsmann, er hann óskar, l. nr. 32, 20. okt. 1905. Gjöldin, svo og til talsmanns aðilja, greiðast af landssjóði, að svo miklu leyti, sem hinum aðiljanum er ekki gert að greiða þau.

Stjórnarráðið veitir gjafsókn fyrir yfir- og héraðsdómi. Fyrir hæstarétti veitir dómsmálaráðaneyti Dana leyfið, en beiðnin er þá stiluð til konungs.

1. *Beiðni um gjafsókn í héraði.*

25. marz þ. á. réðst eg háseti á skipið »Valur«, sem er gert út af h/f Árni Jónsson & Co. í Hafnarfirði, til fiskiveiða til 1. okt. þ. á. Var eg á skipinu umsaminn tíma, og vann sem samningar stóðu til. Kaup átti eg að hafa, auk fæðis, 65 krónur á mánuði, er gjaldast skyldi í peningum. Að fráskildum 20 krónum, er eg hefi fengið í búðarvörum, hefir greint hlutafélag þverneitað mér um að gjalda eftirstöðvar kaupsins, og án þess að nokkrar lögmæt- ar ástæður sé fyrir hendi. Er eg því knúður til þess að höfða mál gegn hlutafélagi þessu til þess að fá það dæmt til greiðslu skuldarinnar, en sakir efnaskorts fæ eg eigi staðist kostnað þann, sem af málssókn mundi leiða. Leyfi eg mér því að fara þess á leit, að hinu háa stjórnarráði mætti þóknast að veita mér gjafsókn í máli þessu fyrir héraðsdómi.

Eftirrit af ráðningarsamningi mínum, 25. marz þ. á., og vottorð oddvita bæjarstjórnar Hafnarfjarðar og sóknarprests míns um efnaleysi mitt fylgja hér með.

Hafnarfirði 1. des. 1910.

Virðingarfylst.

Bjarni Halldórsson.

Til
stjórnarráðsins.

2. *Beiðni um skipaðan setudómara og gjafsókn, að því er snertir borgun til hans.*

Með því að hinn reglulegi dómari, bæjarfógeti Ólafur Ólafsson, hefir með úrskurði, uppkveðnum á bæjarþingi Reykjavíkur 5. þ. m., án kröfu minnar í þá átt, vikið sæti í málinu: Oddur Jónsson gegn Helga Matthíassyni, þá leyfi eg mér hér með að fara þess á leit, að hinu háa stjórnarráði mætti þóknast að skipa setudómara til að fara með og dæma mál þetta.

Enn fremur leyfi eg mér að beiðast þess, að mér verði veitt gjafsókn, að því er til borgunar til setudómara tekur.

En mál þetta hefi eg höfðað gegn stefndum, útvegsbónda Helga Matthíassyni, til greiðslu á 1000 kr. í skaðabætur, samkvæmt kaupsamningi, dags. 5. des. 1908.

Eftirrit af ofannefndum úrskurði og téðum kaupsamningi fylgir hér með.

Reykjavík 4. jan. 1910.

Virðingarfylst.

Til
Stjórnarráðsins.

Oddur Jónsson.

3. *Beiðni um gjafsókn fyrir yfirdómi.*

Með dómi, uppkveðnum í gestarétti Reykjavíkur 15. febr. þ. á., var eg undirritaður dæmdur til þess að greiða Jakobi kaupmanni Jensen hér í bænum skuld, er risin var af úttekt minni við verzlun hans á árunum 1903—1904. Með því að eg hefi ekki haldið áfram verzlunarskiftum við verzlun þessa síðan, og kröfunni að mínu áliti hefir eigi verið haldið í gildi á annan hátt, þá tel eg hana fyrnta. Neyðist eg því til þess að áfrýja téðum gestaréttardómi til landsyfirdómsins, en með

Því að eg, sem er efnalaus daglaunamaður, sé enga útvegu til þess að standast kostnað af málskotinu, þá leyfi eg mér að beiðast þess, að hinu háa stjórnarráði mætti þóknast að veita mér gjafsókn, og skipa mér talsmann í téðu máli fyrir landsyfirdómi.

Afrit af dómsgjörðum gestaréttarins fylgja, svo og yfirdómsstefnan og vottorð fátækraneðndar Reykjavíkurkaupstaðar og sóknarprests míns um efnahag minn.

Reykjavík 4. marz 1911.

Virðingarfylst.

Til

Gisli Pálsson.

Stjórnarráðsins

§ 64.

Fógetagjörðir.

I. Sá, er á lögmæta kröfu á hendur öðrum manni, er fallin er í gjalddaga og eigi nægilega veðtrygð, getur látið fógeta (sýslumann eða bæjarfógeta) eða tvo valinkunna menn, ef eigi næst til fógeta nógu *fljótt*, leggja *lögald* (N. L. 1—19) á eignir skuldunauts. Löghaldsbeiðandi verður venjulega, nema í víxilmálum, að setja tryggingu, sem fógeti ákveður, fyrir þeim skaða, miska og láns-traustsspjöllum, sem skuldunautur kann að biða af gjörðinni, ef hún reynist ólögleg. Gjörð þessa skal fá staðfesta með dómi jafnskjótt sem unt er, og verður að höfða mál til þess á því varnarþingi, þar sem krefja hefði mátt kröfu þá með dómi, er tryggja átti með löghaldsgjörðinni. Skuldunautur má hvorki selja, veðsetja né flytja þær eignir, sem löghald hefir verið lagt á, svo að í bága komi við rétt löghaldshafa. Tilgangur gjörðar þessarar er

Því sá að fyrirbyggja það, að skuldunautar skjóti undan eignum sínum þar til unt er að taka þær fjárnámi. Hins vegar er löghald því ekki til fyrirstöðu, að aðrir skuldheimtumenn geri fjárnám í sömu eignum. Svo fellur löghald niður, ef skuldunautur verður gjaldþrota. Senda skal fógeta skriflega beiðni um löghald og láta fylgja henni þau gögn, er beiðandi byggir kröfu sína á. — Löghald á eignum útlendinga hér á landi má, samkv. o. br. 30. nóv. 1821, réttlæta með máli, höfðuðu gegn varðveizlumanni eignanna, þótt eigi sé varnarþing gjörðarþolanda hér á landi.

Löghaldsbeiðni.

Reykjavík 12. júní 1910.

Jafnframt því að senda yður, herra bæjarfógeti, hjálaga skuldabréf, útg. 1. júní 1909 af Sigurði trésmið Bjarnasyni, Laugaveg 75 hér í bænum, mér til handa, leyfi eg mér að beiðast þess, að þér leggið svo fljótt sem yður er unt löghald á eignir téðs Sigurðar til tryggingar kröfu minni á hann, sem nú er, samkvæmt greindu skuldabréfi, kr. 600,00 með áföllnum ársvöxtum 5% frá 1. júní f. á, svo og til tryggingar kostnaði við gjörðina, alt á mina ábyrgð og gegn þeirri tryggingu af minni hendi, sem ákveðin kynni að verða.

Virðingarfylst

Bergur Pétursson.

Til

bæjarfógetans í Reykjavík.

II. *Lögbann* má leggja við verknaði eða framferði annars manns, ef af því stafar sýnileg hættu eða réttarspjöll fyrir gjörðarbeiðanda. Lög-

bann verður að réttlæta með málssókn og dómi á sama hátt sem löghald.

Beiðni um lögbann.

Samkvæmt hjálagðri útmælingargjörð sýslumannsins í Gullbringu- og Kjósarsýslu, 21. júlí 1901, var mér útmæld lóð í Gerðum hér í sýslu, við lóð Jóns kaupmanns Helgasonar, er hann og fékk útmælda s. á. Með því að téður Jón Helgason hefir byrjað á húsbyggingu, og hefir nú þegar grafið fyrir kjallara, á lóð sinni, en jafnframt grafið 2 álnir inn á áðurnefnda lóð mína og heldur verkinu áfram, þrátt fyrir bann mitt, þá leyfi eg mér að beiðast þess, að þér, herra sýslumaður, leggið á mína ábyrgð og gegn þeirri tryggingu, sem ákveðin kann að verða, lögbann við framhaldi þessa verknaðar svo fljótt, sem þér fáið því við komið.

Gerðum 8. ág. 1906.

Virðingarfylst.

Eiríkur Oddsson.

Til

sýslumannsins í Gullbringu- og Kjósarsýslu.

III. Samkvæmt N. L. 6—14—6 og l. nr. 1, 12. jan. 1884, 29. gr., má með aðstoð fógeta og án dóms eða sáttar *bera mann út*, er situr í húsi eða á jörð í heimildarleysi, hvort sem það er vegna þess að hann hefir aldrei fengið heimild til þess eða hann hefir mist hana, t. d. fyrir uppsögn eða af því að hann hefir eigi greitt húsaleigu eða jarðarafgjald löglega. Á sama hátt getur sá, er á löglegt tilkall til notkunar fasteignar fengið aðstoð fógeta til þess að heimila sér notkunarumráð hennar (*þsetja sig inn í eignina*).

Svo má og á sama hátt fá aðstoð fógeta til þess að *taka úr vörzlum annars manns ákveðna lausaffármuni*, sem auðkendir eru nægilega frá öðrum munum og heimila gjörðarbeiðanda umráð þeirra. Ennfremur má á líkan hátt taka börn frá þeim, er eigi hafa foreldravald yfir þeim, og fá þau í hendur þeirra, er þetta vald hafa. Þessar gjörðir þarf eigi að réttlæta með málssókn eða dómi.

Beiðni um útburð úr húsi.

Með hjálögðum leigusamniugi, dags. 14. sept. f. á., leigði eg Hjörleifi skipstjóra Árnasyni íbúð í húseign minni við Vitastíg 2 hér í bænum, fyrir 25 kr. mánaðarleigu, frá 1. okt. f. á. til 14. maí þ. á. Leigan skyldi, samkvæmt samningnum, greiddast eftir á í lok hvers mánaðar, fyrsta skifti 31. okt. f. á. En með því að téður Hjörleifur hefir ekki greitt mér leigu eftir íbúð sína, þá leyfi eg mér hér með að beiðast þess, að þér, herra bæjarfógeti, berið hann út úr húsinu, jafnskjótt sem hentugleikar yðar leyfa, og á mína ábyrgð.

Reykjavík 3. jan. 1911.

Virðingarfylst.

Eiríkur Einarsson.

Til
bæjarfógetans í Reykjavík.

IV. *Fjárnám* má, eftir l. nr. 19, 4. nóv. 1887, gjöra samkvæmt: 1. *dómi* eða *úrskurði*, uppkveðnum af löglegum dómstólum í ríkinu. 2. Sáttum (og nú úrskurðum samkv. l. nr. 32, 11. júlí 1911), gjörðum fyrir dómstólum og sáttanefndum í ríkinu og *sáttum* gjörðum fyrir yfirvöldum, er lögboðið er að leita sátta um mál, og 3. þinglesnum

veðskuldabréfum, samkvæmt lögtaksl. nr. 29. 16. des. 1885, 15. og 16. gr. (sjá § 36. II, 2, A.).

Ef krafan sjálf, auk málskostnaðar og vaxta, er bæzt hafa við frá byrjun málssóknar, fer fram úr 200 kr., skal senda fólga skriflega beiðni um gjörðina. Ella nægir munnleg beiðni. Beiðni skal fylgja: Eftirrit af dóminum, úrskurðinum eða sættinni, en frumrit veðbréfsins, ef aðfarar er beiðst eftir veðbréfi. Auk þess verða að fylgja önnur gögn, sem nauðsynleg eru til framkvæmdar aðför, svo sem afrit af eiðsmáli, ef dómurinn hefir verið eiðsdómur og beiðandi átt að vinna eiðinn, afrit af matsmáli, ef í dóm voru ákveðnar bætur eftir mati dómkvaddra manna, sannanir fyrir því að gjörðarbeiðandi hafi fullnægt því, er honum bar að gjöra samkvæmt dóminum til þess að aðför gæti farið fram o. s. frv.

Aðfararréttur fyririst á 10 árum frá uppsögu dóms, úrskurðar eða gjalddaga sáttar. En ef dómhafi lætur liða meira en 1 ár frá því, er aðför gat fram farið, og dómfeldur á heimili á Íslandi, er mönnum er kunnugt um, þá er hann skyldur til að skora fyrst á dómfella með áskorun notarii publici eða áskorun, er hann lætur stefnuvotta birta, að fullnægja dóminum, úrskurðinum, sáttinni eða veðbréfinu, og má þá eigi gera aðför fyrir en liðnar eru 3 vikur frá þeirri birtingu.

Fjárnámi í fasteign skal þinglýsa á varnarþingi fasteignar til tryggingar gagnvart þeim, er siðar kunna að öðlast réttindi yfir eigninni með samningi við skuldunaut. Vissast er og að rita athugasemd um fjárnámið á fjárnumin skuldabréf og að birta skuldunautum gjörðarþolanda, sem hann átti munnlegar kröfur á hendur, afrit af gjörðinni, ef

slikar kröfur hafa verið teknar fjárnámi, svo að þeir greiði ekki til hans án vitneskju um gjörðina.

Fjárnámshafi gengur fyrir öllum þeim, er síðar öðlast réttindi yfir fjárnumdum verðmætum, sbr. að ofan. Ef lausafé er tekið fjárnámi, fellur réttur fjárnámshafa þó niður gagnvart lánardrotnum skuldunauts, ef fjárnámshafi hefir eigi innan 12 vikna tekið þá úr vörzlum skuldunauts eða selt þá á nauðungaruppbóði, enda hafi réttindi annara eigi verið því til fyrstöðu, og ef skuldunautur verður gjaldþrota eða aðrir gera fjárnám hjá honum, l. 1887, 50. gr. 2°.

Ennfremur fellur, samkv. l. nr. 7, 13. apr. 1894, 25. gr., fjárnám niður, er gert hefir verið eftir sátt, gjörðri á síðustu 8 vikum, eða eftir dómi í máli, er höfðað hefir verið á síðustu 8 vikum fyrir gjaldþrot skuldunauts, nema skuldunautur ætti þá fyrir skuldum, er fjárnámið var gjört, eða fjárnámshafi hrindi þeim grun, sem á honum hvílir, um að honum hafi verið kunnugt um gjaldþrot skuldunauts.

1. *Áskorun um greiðslu á ársögömlum dómi.*

(Rituð á dómseftirrit).

Hér með skora eg á yður að greiða mér kröfu mína á yður, samkvæmt ofanskráðum dómi, með árituðu birtingarvottorði, með því að eg mun ella, að lögmæltum tíma liðnum, láta gera aðför í eignum yðar.

Reykjavík 15. apríl 1911.

Jón Jónsson.

Til

herra Jónasar Gíslasonar

Reykjavík, Aðalstr. 6.

(Birtingarvottorð stefnuvotta).

2. *Beiðni um fjárnám.*

Jafnframt því sem eg sendi yður, herra sýslumaður, hjálagðan landsyfirréttardóm, uppkveðinn 8. maí 1911, og dóm, upp kveðinn í gestarétti Suður-Múlasýslu 4. febr. 1910, í málinu: Halldór Jónsson gegn Guðmundi Jónssyni, leyfi eg mér hér með að fara þess á leit, að þér gerið svo fljótt sem yður er unt fjárnám hjá dómfeldum, Guðmundi Jónssyni, lausamanni á Hólum, til tryggingar dómkröfunni, kr. 305,67, ásamt 5% vöxtum frá 17. des. 1909, málskostnaði samtals kr. 60, og kostnaði við aðför og uppboðssölu, ef til þess kemur, alt á minna ábyrgð.

Reykjum 15. okt. 1911.

Virðingarfylst.

Halldór Jónsson.

Til

sýslumannsins í . . . sýslu.

§ 65.

Nauðungaruppboð.

Nauðungaruppboð byggist venjulega á aðför. Þó má selja *fast eignir* nauðungarsölu án aðfarar samkv. því, er sagt var í § 36, III, 2, A, og *handveð* (sjá § 36, III, 1. b.).

Pegar munir eru seldir á nauðungaruppboði, getur veðhafi, er krafist hefir uppboðsins, og hæstbjóðandi verður eða áskilur sér að ganga inn í hæsta boð, og boðið er svo hátt í hlutinn, að hann fái veðskuld sína greidda að nokkrum hluta, en þó eigi að öllu leyti, látið leggja sér hlutinn út til eignar, og er honum það sá vinningur, að hann losast við greiðslu uppboðsgjalds í landssjóð og innheimtulauna, op. br. 22. apríl 1817 og l. nr. 16,

16. sept. 1893. Þegar nauðungaruppboð á fast-eign hefir verið auglýst 3 sinnum með löglegum fyrirvara, þá má og afmá úr veðmálabókunum öll þau réttindi, er eigi hefir orðið fullnægt með uppboðsandvirði eignarinnar. Beiðni um uppboð er rétt að fylgi afriti fjárnámsgjörðarinnar, og að minsta kosti verður að leggja slíkt afrit fram í uppboðsréttinum.

Beiðni um nauðungaruppboð.

Um leið og eg sendi yður, herra sýslumaður, staðfest eftirrit af fjárnámsgjörð 6. febr. þ. á. til tryggingar dómkröfum samkv. gestaréttardómi Reykjavíkur 10. jan. þ. á., í málinu: Jón Jónsson gegn Helga Helgasyni, leyfi eg mér að beiðast þess, að munir þeir, sem teknir voru fjárnámi með téðri aðfarargjörð, verði seldir á opinberu uppboði jafnskjótt sem unt er, á mína ábyrgð.

(Staður, dagsetning, undirskrift).

Til

sýslumannsins í sýslu

§ 66.

Opinber skifti.

I. Sú tegund *opinberra skifta*, sem helzt er þörf á að nefna hér, er skifti, er executores testamenti (skiftaforstjórar) framkvæma. Slíkir skiftaforstjórar hafa ekki dómsvald. Skiftaforstjórar verða að sækja um löggildingu til stjórnarráðsins til þess að standa fyrir skiftunum. Ákveða má í löglegri erfðaskrá, að skiftaforstjórar skuli fara með búið, en ef það hefir eigi verið gert, fæst löggilding þeirra naumast, nema erfingjar sé allir sammála um það, og auðvitað því að eins, að þeir gangist við skuldum búsins. Skiftaforstjórar eiga að vera fullveðja menn og áreiðanlegir. Svo er að

sjá af skl. 12. apríl 1878, 91. gr., sem amlmenn og landshöfðingi (nú stjórnarráðið) megi löggilda skiftaforstjóra í eigin nafni, en þar sem löggildingin hefir þó síðan verið gefin út í nafni og umboði konungs og fyrir borgun, kr. 33,66, þá er vissast að stíla beiðni um slíka löggilding til konungs. Beiðninni á að fylgja frumrit og eftirrit af erfðaskránni, en ef engin erfðaskrá er, þá yfirlýsing erfingjanna, og enn fremur mun álots skiftaréttar leitað, ef hann hefir þegar tekið búið til meðferðar.

Beiðni um löggilding skiftaforstjóra.

Til konungs.

Reykjavík 1. marz 1907.

Jón Pálsson, kaupmaður, og Gísli Gíslason, cand. jur., sækja um konungsleyfi til að vera skiftaforstjorar í búi Þórðar kaupmanns Jónssonar.

Hér með leyfum við undirritaðir okkur allra þegnsamlegast að sækja um, að við mættum verða löggiltir skiftaforstjorar án dómvalds til þess að fara með búi Þórðar kaupmanns Jónssonar, er lézt hér í bænum 20. febr. þ. á., með því að téður kaupmaður hefir ákveðið svo í erfðaskrá sinni, dags. 11. maí 1900, að við skyldum skifta dánarvú hans.

Arfleiðsluskráin fylgir í frumriti og eftirriti.

Allraþegnsamlegast.

Jón Pálsson,
Gísli Gíslason.

Samið af cand. jur.
Gísla Gíslasyni.

II. *Gjaldprotaskifti.* Hver sá, er telur sig ólæran til að fullnægja öllum fjárskuldbindingum sínum, getur beiðst þess, að bú hans verði tekið til *gjaldprotaskifta*. Skal hann senda skiftaráðanda um það skriflega áskorun. Auk þess skal hann þá, eða ella svo skjótt sem honum er unt, láta fylgja skrá, er hann undirriti sjálfur, yfir skuldir sínar og eignir, og hverjir eigi til skuldar að telja hjá honum, svo og hverar bækur hann kann að hafa haldið við atvinnu sína, gjaldþrl. 13. apr. 1894, 1. og 8. gr.

Beiðni skuldunauts um gjaldprotaskifti.

Með því að eg undirritaður tel mig ekki færan um að standa í skilum við skuldheimtumenn mína, leyfi eg mér hér með að beiðast þess, að þér, herra bæjarfógeti, takið bú mitt til gjaldprotaskifta.

Skrá yfir skuldir minar og eignir fylgir hér með.

Reykjavík 14. apríl 1909.

Halldór Helgason.

Til

bæjarfógetans í Reykjavík.

Skuldheimtumenn geta krafist þess, að bú skuldunauta sinna sé tekið til gjaldprotaskifta, ef *skuld, er fallin er í gjalddaga, er eigi greidd til fulls, eigi trygð með nægilegu veði og ef sannað verður. að bú skuldunauts nægi eigi fyrir skuldum.* Slik sönnun fæst einkum með árangurslausri fjárnáms- eða löghaldsgjörð eða játning skuldunauts sjálfs. Ennfremur má krefjast þess, að bú *kaupmanns* — en svo ber að telja hvern þann, sem rekur verzlun, enda þótt samhliða annari atvinnu sé, — verði tekið til gjaldprotaskifta, ef hann hefir verið krafinn svarkröfu (o: áskorun til skuldunauts sé birt, og

er vissast, að hún sé birt af stefnuvottum eða notarius publicus fyrir skuldunaut *sjálfum*) um að greiða skuld, sem eigi er nægilega veðtrygð, og hann mótmælir eigi, að komin sé í gjalddaga eða sannað er, að svo sé, og lætur hann fyrirfarast að borga lengur en 30 daga eftir svarkröfuna. Þenna rétt sinn verður skuldheimtumaður þó að nota áður en 14 dagar sé liðnir eftir að áðurnefndur 30 daga frestur er liðinn. Kröfugjörandi einn getur neytt þessa réttar, gjþrl. 1894 3, 4. og 6. gr.

Beiðnin skal vera skrifleg og ástæður hennar til greindar.

1. Svarkrafa.

Hérmeð skora eg á yður, herra kaupmaður Björn Ásmundsson, Laugaveg 28 í Reykjavík, að greiða mér kr. 896,70 — átta hundruð niutíu og sex krónur, 70 aura — er þér skuldið mér samkvæmt reikningi mínum til yðar, 31. des. f. á., er þér hafið með áritun yðar viðurkent og lofað að borga fyrir 31. jan. þ. á. Mun eg, ef þér hafið eigi greitt téða skuld innan 30 daga eftir birtingu þessarar áskorunar, krefjast þess að bú yðar verði tekið til gjaldprotaskifta, eins og lög standa til.

Reykjavík 8. febr. 1910.

Hermann Jónsson,
kaupmaður, Vallarstr. 6 Reykjavík.
(Vottorð stefnuvotta um birting).

2. Beiðni skuldheimtumanns um að bú skuldunauts verði tekið til gjuldprotaskifta.

Með því að eg undirritaður hef 15. þ. m. látið fjárnámsgjörð framfara hjá hr. trésmið Jóni Jónssyni, Laugaveg 25 hér í bænum, til tryggingar 300 króna dómkröfu m. m., en gjörðin reyndist

árangurslaus, með því að eigi varð, eins og meðfylgjandi afrit fjárnámsgjörðarinnar sýnir, bent á verðmæti til tryggingar kröfunni, þá leyfi eg mér hérmeð að beiðast þess, að þér, herra bæjarfógeti, takið þú téðs Jóns Jónssonar til gjaldþrotaskifta, á mína ábyrgð.

Reykjavík 18. maí 1908.

Virðingarfylst.

Haraldur Jónasson.

Til

bæjarfógetans í Reykjavík.

III. *Innköllun til skuldheimtumanna* má gefa út í öllum búum, sem skift eru opinberum skiftum. Auk þess getur ekkja innkallað skuldheimtumenn látins manns sins og erfingjar, er sjálfir skifta búi arfleifanda, skuldheimtumenn hans, samkv. op. br. 4. jan. 1861 og skl. 12. apríl 1878. Innköllunin er áskorun til skuldheimtumanna um að lýsa kröfum sínum í búið áður en 6 mánuðir sé liðnir, ef ætla má, að hinn látni hafi eigi haft skuldaskifti utalands, ella 12 mánuðir. Innköllunin skal birt 3 sinnum í Lögbirtingablaðinu, og telst 6—12 mánaða fresturinn frá síðustu birtingu. Ef kröfu er eigi lýst í dánarbú áður en frestur er liðinn, þá hefir skuldheimtumaður mist kröfu sína gagnvart erfingjunum, en gengið getur hann að veði, er hann kann að hafa til tryggingar skuldinni, nema ef til vill sjálfvörzluveði í lausafé, og ábyrgðarmönnum. Vafasamt er það, hvort skuldheimtumenn í þrotabúum hafa mist kröfur sínar á hendur skuldunaut, ef þeir lýsa þeim eigi í búið. Hefir það verið álit sumra lögræðinga, að svo væri. Vissast er hverjum þeim, sem kröfu hefir í bú, hvort heldur er peningakrafa eða annars eðils, að lýsa henni í

tæka tíð, enda þótt hann hafi ábyrgðarmenn eða veðtrygging fyrir henni. Sama er um samábyrgðarmenn.

Kröfulýsing er bezt að hafa tviritaða. Heldur þá skiftaréttur (skiftaforstjóri eða erfingi, er samerfingjar hafa falið það) öðru eintakinu, en kröfulýsandi fær annað með áritaðri kvittun skiftaréttar (skiftaforstjóra eða erfingja) um móttöku lýsingarinnar. Eigi þarf að *sanna* kröfuna um leið og henni er lýst né heldur krefjast greiðslu á henni, en heppilegt er þó að gera þetta.

1. *Erfingjainnköllun.*

Samkvæmt opnu bréfi 4. jan. 1861 og skiftalögum 12. apr. 1878 er hér með skorað á alla þá, er til skuldar telja í dánarbúi Jóns Jónssonar, bónda á Hjalla í Ölfusi, er lést 4. jan. þ. á., að lýsa kröfum sínum innan 6 mánaða frá síðustu (3.) birtingu þessarar innköllunar og sanna þær fyrir undirrituðum.

Erfingjarnir hafa tekið búið til skifta sjálfir.

Hjalla 12. febr. 1906.

Einar Þórðarson,
f. h. erfingjanna.

2. *Lýsing almennrar kröfu.*

Kröfu samkvæmt meðfylgjandi reikningi, að upphæð kr. 160 — eitt hundrað og sextíu krónur — lýsi eg hér með í dánarbú Helga kaupmanns Jónssonar á Eyrarbakka, og krefst að hún verði greidd með 5% ársvöxtum frá kröfulýsingardegi til greiðsludags.

Kröfulýsing þessi er í tveimur samritum, og óska eg, að mér verði annað þeirra sent á minn

kostnað með áritaðri viðurkenningu um móttöku kröfulýsingarinnar.

Reykjavík 11. des. 1907.

Virðingarfylst.

Hjálmar Gíslason.

Til
skiftaráðandans í Árnessýslu.

3. Lýsing forgangskröfu.

Í protabú Árna trésmiðs Jónssonar lýsi eg hér með kröfu, að upphæð kr. 300,00, sem er húsaleiga fyrir tímabilið $1/10$ 1907— $1/10$ 1908, samkvæmt meðfylgjandi leigusamningi, dags. 14. sept. 1907. Krefst eg þess, að mér verði greidd krafa þessi sem forgangskrafa, samkv. skiftalögunum, með 5⁰/₀ ársvöxtum frá kröfulýsingardegi til greiðsludags.

Kröfulýsingin er í tveimur samhljóða eintökum, og óska eg, að annað þeirra verði endursent mér á minn kostnað með áritaðri móttöku-viðurkenning kröfulýsingarinnar.

Reykjavík 5. maí 1908.

Eiríkur Hallsson.

Laugaveg 18.

Til
skiftaráðanda Reykjavíkur.

§ 67.

Áfrýjun einkamála.

(Sbr. einkum N. L. 1 — 6, tilsk. 11. júlí 1800, 21. gr., 23. maí 1800 og kgsúrsk. 12. sept. 1864, sbr. tilsk. nr. 12, 23. ág. 1904).

I. *Áfrýjunarstejna* til landsyfirdóms er jafnan útgefin í nafni dómsins og með innsigli hans og nafni dómsmálaritara undir. Áfrýjandi snýr sér til dómsmálaritarans með stefnuna tvírtaða, og heldur

rétturinn öðru eintakinu, en áfrýjandi hinu, er hann lætur birta og leggur síðan fram í yfirdómi.

Áfrýjunarstefna.

Justitiarius og assessores
í hinum kgl. isl. landsyfirdómi

Gjöra kunnugt: Oss hefir tjáð Jón Jónsson, sjómaður í Hafnarfirði, að hann þurfi að skjóta til landsyfirdómsins dómi, uppkveðnum 31. marz þ. á. í gestarétti Reykjavíkur, í málinu: Jón Jónsson gegn Oddi Ólafssyni. En dómur þessi hljóðar þannig:

»Þvi dæmist rétt vera:

Stefndur, Oddur Ólafsson á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Jóns Jónssonar, í máli þessu.

Málskostnaður falli niður«.

Fyrir yfirdómi mun áfrýjandi krefjast þess, að greindum dómi verði, með eða án heimvisunar og með eða án nýrra upplýsinga, breytt og hrundið þannig, að stefndur verði dæmdur til þess að greiða honum kr. 1867,00 með 6% ársvöxtum frá stefnu-degi til greiðsludags og málskostnað fyrir yfirdómi og gestaréttinum eftir mati yfirdómsins.

Þvi stefnist hér með Oddi Ólafssyni, kaupmanni í Reykjavík, til þess að mæta fyrir yfirdómi, sem haldinn verður á venjulegum stað og tíma mánudaginn 21. ágúst þ. á., til þess þar og þá að sjá skjöl og skilríki í rétt lögð, sókn sakar og réttarkröfur að heyra, svara til sakar og þola dóm í ofangreinda átt.

Svo stefnist og undirdómaranum, Ólafi bæjarfógeta Ólafssyni í Reykjavík, til þess að mæta fyrir

yfirdómi stað og stund, sem að ofan greinir, til þess að verja dóm sinn og málsmeðferð í héraði.

Til staðfestu innsigli yfirdómsins og nafn dóms-málaritarans.

Reykjavík . . júlí 1911.

Gjald ¹⁾	}	S. L.
2—tvær—krónur.		
Borgað.		
...		

II. Einkamálum verður venjulega ekki áfrýjað til æðra dóms, nema *dómkrafan* (þ: krafa sú, er sækjandi hefir gert fyrir dómi) nemi ákveðinni fjárhæð. Undirrættardómi verður skotið til yfirdóms, ef dómkrafan nemur 4 kr., og landsyfirrættardómi til hæstaréttar, ef dómkrafan nemur 200 krónum. Aukaatriði, svo sem vextir, áfallnir eftir sáttakærudag eða málshöfðun, koma ekki til greina. Ef málið er risið af fleiri atriðum en einu, t. d. 20 kr. krafa um kaupgjald og 180 kr. um endurgjald fyrir seldar vörur, þá verður máli ekki skotið til æðra dóms, þótt atriðin öll samanlögð nái áfrýjunarupphæð, nema þau sé öll af sömu rót runnin. Er þá nóg, að eitt þeirra eða öll í sameiningu nái áfrýjunarupphæð til þess að þeim verði öllum áfrýjað.

Leyfi til áfrýjunar, þótt dómkrafa nemi ekki áfrýjunarupphæð, fæst, ef sérstök atvik mæla með því, einkum ef sakarefni er svo vaxið, að úrslit þess kann að hafa almennari þýðingu en að eins fyrir það mál eitt, sem áfrýjað er, t.d. oft mál um gjaldskyldu til almennra þarfa. Stjórnarráðið veitir leyfið í nafni og umboði konungs til áfrýjunar til landsyfirdóms, en dómsmálaráðherra Dana til hæstaréttar. Leyfisbréfsins skal geta í stefnunni eða birta stefnd-

1) 1. nr. 16, 11. júlí 1911.

um það sérstaklega með nægum fyrirvara. Leyfið kostar 15 kr. til landsyfirdóms, og 16 kr. til hæstaréttar. Leyfisumsókninni á eftirrit þess dóms eða dómsathafnar að fylgja, er leyfisbeiðandi hyggt að áfrýja.

Leyfisbeiðni um áfrýjun til yfirdóms, þótt málsupphæðin nemi eigi 4 kr.

Reykjavík 15. maí 1906.

Jón Jónsson, tómthúsmaður í Reykjavík, sækir um konungsleyfi til að áfrýja til landsyfirdóms lögtaksgjörð, þótt krafan nemi eigi áfrýjunarupphæð.

Til konungs.

Samkvæmt úrskurði, uppkveðnum 26. júlí þ. á. í fúgetarétti Reykjavíkur, var tekið lögtaki hjá mér aukaútsvar, að upphæð kr. 3,00, er hreppsnefndin í Mosfellshreppi hafði lagt á mig fyrir fardagaárið 1905—1906. Með því að eg tel mig ekki hafa haft svo langa dvöl í téðum hreppi greint fardagaár, að löglegt sé að leggja þar á mig aukaútsvar, þar sem eg dvaldist þar við vegavinnu alls 126 daga frá 1. júní—1. ág. og frá 1. septbr. — 4. nóvember. En fúgetinn hefir talið dvöl mína, sem óslitin væri. Með því að mál efni þetta virðist hafa viðtæka þýðingu, þá leyfi eg mér allraþegnsamlegast að beiðast þess, að

Samið af Karli Gísla-
syni kaupmanni.

mér verði leyft að skjóta
því til landsyfirdóms,
þótt eigi nemi það lögboð-
inni áfrýjunarupphæð.

Allraþegnsamlegast.

Jón Jónsson.

III. Einnig verður áfrýjunarstefna að vera *útgefin* áður en *áfrýjunarfrestur* er liðinn. Áfrýjunarfrestur undirréttardóms telst frá birtingu hans, tilsk. 15. ág. 1832, 16. gr., en áfrýjunarfrestur yfirréttardóms frá uppsögu hans, tilsk. 11. júlí 1800, 21. gr. Áfrýjunarfrestur skifta-, fógeta- og uppboðsgjörða telst frá þeim tíma, er gjörðinni er lokið.

Áfrýjunarfrestur undirréttardóma og annara undirréttar-dómsathafna, sem eigi er öðru vísi um mælt, er 6 mánuðir, N. L. 1—6—10., en dóma landsyfírréttar til hæstaréttar eitt ár og 6 vikur, tilsk. 11. júlí 1800, 21. gr. Skiftum verður áfrýjað 12 vikur eftir lok þeirra, skl. 12. apríl 1878, 96. gr. og lögtaksgjörð 8 vikur eftir framkvæmd hennar, lögtaksl. 16. des. 1885, 11. gr.

Nú er máli, sem nægilega snemma hefir verið áfrýjað, vísað frá dómi, og má þá taka áfrýjunarstefnu út af nýju, þótt fresturinn sé liðinn, ef það er gjört innan 3 mánaða frá uppsögu frávisunardómsins, ef það er landsyfírréttardómur, en 6 mánaða, ef hæstaréttardómur er.

Ofanskráðar reglur gilda þó að eins, þegar dómi er áfrýjað til breytingar, en ekki, ef dómi er áfrýjað til staðfestingar.

Dómi, sem ekki verður áfrýjað vegna þess að áfrýjunarfrestur er liðinn, má þó fá leyfi til að skjóta til æðri réttar. Leyfi til að áfrýja dómi til yfirréttar veitir ráðherra í nafni og umboði kon-

ungs, ef þess er beiðst áður en 3 ár eru liðin frá dómsuppsögu. En ef liðin eru meira en 3 ár, fæst leyfið ekki, nema með sérstökum konungsúrskurði. Til áfrýjunar skifta fæst leyfi þó alls ekki, eftir að eitt ár og 6 vikur eru liðnar frá skiftalokum. — Leyfi til áfrýjunar lögtaksgjörð fæst ekki eftir að missiri er liðið frá gjörðardegi eða staðfestingu hennar, samkv. l. 16. des. 1885, 9. gr.

Áfrýjunarstefna skal út gefin áður en 4 vikur sé liðnar frá dagsetningu leyfisbréfsins. Ella fellur það úr gildi. Nú er máli, er áfrýjað hefir verið samkvæmt uppreistarleyfi, vísað frá dómi, og þarf þá ekki nýtt leyfi, ef áfrýjunarstefna hefir verið gefin út af nýju innan 4 vikna frá uppsögu frávisunardómsins. Leyfi til uppreistar þarf aldrei, þegar dómi er áfrýjað til staðfestingar. En jafnt þarf leyfi til gagnáfrýjunar máli, sem aðaláfrýjunar, ef frestur er liðinn. Leyfið tekur ekki til úrskurða þeirra, sem kveðnir kunna að hafa verið upp i málinu og sérstaklega má áfrýja, nema þeir sé berum orðum nefndir í leyfisbréfinu, né heldur til þingsvitna, er leidd hafa verið i málinu.

Leyfisbréf á annað hvort að birta stefndum eða geta þess i áfrýjunarstefnunni. Það kostar alment 37 kr. 33 a., en kr. 18,66 i lögreglumálum og málum, er ekki nema 400 kr. Ef umsækjandi hefir gjafsókn fyrir dómi þeim, sem málinu er skotið til, er leyfið veitt ókeypis.

Afrit dóms þess, eða dómsathafnar, sem áfrýja á samkvæmt leyfinu, verður að fylgja umsókninni.

Leyfisbeiðni til áfrýjunar eftir áfrýjunarfrest liðinn.

Reykjavík, Klapparstig

18. 1. júlí 1909.

Árni Jónsson kaupmaður sækir um leyfisbréf til þess að skjóta bæjarþingsdómi Reykjavíkur, uppkveðnum 8. des. 1907, og úrskurði, uppkveðnum 11. ág. 1907, í sama máli, til landsyfirdómsins.

Samið af umsækjanda.

Til konungs.

Með dómi, uppkveðnum á bæjarþingi Reykjavíkur 8. desbr. 1907, í málinu: Björn Pálsson gegn Árna Jónssyni, var eg undirritaður dæmdur til að greiða Birni Pálsyni kr. 700,00 með 5% ársvöxtum frá sáttakærudegi til greiðsludags. Svo var og 11. ág. s. á. uppkveðinn í sama dómi úrskurður, þar sem kröfu minni um, að hinn reglulegi dómari viki sæti í málinu, var hrundið. Með því að áfrýjunarfrestur er nú liðinn, en eg vil ekki hlita þessum úrslitum, þá leyfi eg mér allraþegnsamlegast að sækja um leyfisbréf til þess, að áfrýja téðum dómi og úrskurði.

Eftirrit þeirra fylgir hér með.

Allraþegnsamlegast.

Árni Jónsson.

IV. Þegar máli er áfrýjað til æðra dóms¹⁾,

1) Ný gögn má þá nota leyfislaust við áfrýjun sáttanefnda-úrskurða, en nýjum mótmælum verður þar því að eins við komið, að þau brjóti ekki bág við málflutning aðilja fyrir sáttanefnd, samkv. l. nr. 32 11. júlí 1911.

er venjan sú, að þar verða eigi önnur gögn, t. d. vitnaskýrslur, skjöl o. s. frv. eða málsástæður notuð, nema málsaðiljar komi sér saman um það, eða gagnaðili mótmæli því ekki, en þau, er lögð hafa verið fram í hinum óæðra dómi. Þetta tekur þó ekki til fólga- né uppboðsgjörða, né heldur til þeirra sönnunargagna eða atvika, er fyrst gátu orðið aðilja kunn eða fyrst urðu til eftir að málið var tekið til dóms í hinum óæðra dómi. Ný sönnunargögn, svo sem vitnaskýrslur og skjöl, má aðili og nota í æðra dómi, ef hann vinnur eið að því, að hann hafi eigi vitað um þau áður en málið var tekið til dóms í óæðra rétti, eða eigi getað aflað þeirra þá. En þessi eiður mun mjög sjaldunninn, heldur fá menn fremur leyfi til að neyta nýrra sakargagna, og fæst það oftast. Nú neytir annar málsaðili nýrra sakargagna samkvæmt leyfi, og er hinum þá heimilt að leggja fram ný gögn um sama atriði leyfislaust.

Leyfi til að flytja fram nýjar málsástæður veitist ekki nema sérstaklega standi á, t. d., ef aðili hefir ekki mátt halda uppi vörn fyrir sig sakir forfalla, eða ef það er að kenna vanrækslu umboðsmanns eða fyrirsvarsmanns aðilja, t. d. málflytjanda eða tjárhaldsmanns, að málsástæðan komi ekki nægilega fljótt fram.

Leyfið veitir stjórnarráðið í nafni konungs og umboði til að neyta nýrra sakargagna í yfirdómi, en dómsmálaráðherra Dana í hæstarétti. Umsókninni á afrit málsins að fylgja, er áfrýjað er.

Í áfrýjunarstefnu skal þess getið, að ef til vill verði ný gögn lögð fram, og til varygðar er réttast, að geta þessa alt af í áfrýjunarstefnum, með því að ekki er fyrir girt, að slík gögn fáiast síðar í málinu.

Leyfið kostar kr. 33,66, en er veitt ókeypis, ef umsækjandi hefir gjafsókn i málinu.

Beiðni um leyfi til að leggja fram ný gögn.

Reykjavík, Vesturgötu 5,
18. febr. 1908.

Jón Jónsson verzlun-
armaður sækir um leyfi
til að leggja fram ný
gögn fyrir landsyfirdóm
í gestaréttarmálinu: Gísli
Pálsson gegn Jóni Jóns-
syni.

Samið af umsækjanda.

Til konungs.

Með dómi gestaréttar
Reykjavíkur, uppkveðn-
um 4. jan. þ. á., i málinu:
Gísli Pálsson gegn Jóni
Jónssyni, var eg dæmd-
ur til að greiða téðum
Gísla Pálssyni verzlun-
arskuld, að upphæð kr.
85,00 ásamt 5% ársvöxt-
um frá stefnudegi til
greiðsludags og máls-
kostnað með 12 krónum.
Í máli þessu mætti eg
ekki né neinn af minni
hálfu, með því að eg
fékk ekki vitneskju um
málshöfðunina. Eg hefi
því áformað að skjóta
máli þessu til yfirdóms,
með því að eg tel mig
hafa þau gögn þar fram
að leggja, sem breyta
muni úrslitum málsins.
Leyfi eg mér því allra-
þegnsamlegast að sækja
um konungsleyfi til að
leggja fram nýjar máls-
ástæður, skjöl og skilríki
i téðu máli fyrir yfir-
dómi.

Eftirrit ofangreinds
gestaréttardóms fylgir
hér með.

Allraþegnsamlegast.

Jón Jónsson.

§ 68.

Nokkur orð um málflutning i héraði.

I. Enn er ástæða til þess að fara nokkrum orðum um *málflutning i héraði*, með því að enn þá verður alþýða manna oft sjálf að sækja mál sín og verja, af því að viðast er eigi kostur lögfræðinga til þess starfa. Aðallagaheimildir um þetta efni eru tilsk. 3. júní 1796 og 15. ág. 1832, auk tilsk. 3. marz 1741, sem enn þá gildir um vitnaleiðslur, og ýms ákvæði i N. L. 1 bók og viðar.

II. 1. *Leiðbeiningarskylda dómarans*. Samkv. tilsk. 1832, 10. gr., á dómariinn að *leiðbeina* málsaðiljum svo að málið skýrist sem best, og hvor aðili um sig styrkist til þess að ná rétti sínum. Þessi skylda tekur bæði til þess, að dómariinn leiðbeini aðiljum til þess að gefa sannorðar og greinilegar skýrslur um atvik málsins, og að dómariinn leiðbeini þeim til þess að ná i nauðsynleg sönnunargögn. Dómariinn á eflaust, ef ólöglærður maður mætir, að *bjóða* honum leiðbeiningu sína, svo framarlega sem þess virðist nokkur þörf. Málsaðili getur líka *krafist* leiðbeiningar dómarans og einnig *afsalað* sér henni. Þegar vitni eru leidd, þá á dómariinn og að lagfæra spurningar þær, er fyrir þau eru lögð, ef honum þykir ástæða til, svo og að hjálpa málsaðiljum til þess að hafa spurningar

skýrar og ótvíræðar. *Tvíræðar* spurningar eða spurningar til þess að *veiða* vitni má ekki leggja fyrir þau.

2. Aðalreglan er sú, að *málsaðiljar ráða sjálfir gangi málsins, ef þeim kemur saman um það (sagræði mætti nefna það)*. Þess vegna geta þeir frestað málinu eftir samkomulagi, neitað eða játað eftir vild sinni. *Kröfur* þeirra verða lagðar til grundvallar dóminum, þannig að eigi verður aðilja dæmt annað eða meira en hann hefir farið fram á. Því er málsaðilja áriðandi að gera skýrar kröfur i stefnunni og að hafa kröfurnar nægilega háar, því að alt af má færa þær niður, ef ástæða þykir til, meðan á flutningi málsins stendur. T. d. verður aðili að krefjast berum orðum vaxta af skuld, ef skuldamál er, og málskostnaðar, ef hann ætlast til þess, að gagnaðilja verði dæmd greiðsla þeirra atriða. Aðiljar *geta eflaust á hverju stigi málsins sem er, þar til það er tekið til dóms, komið að þeim sönnunargögnum og málsástæðum, er þeir hafa*, en auðvitað mega varnarástæður eða mótmæli ekki koma í bága við áður framkomnar játningar af hálfu sama aðilja. Málflutningur er *skriflegur*, og merkir það það, að dóm má ekki byggja á öðru en því, sem skriflegt liggur fyrir dómaranum, annaðhvort frá málsaðiljum sjálfum eða bókað i þingbókina af dómara.

III. 1. Fyrsta skifti, er þingað er i máli, ber sækjanda að *leggja fram i dómi stefnu* (nema varnaðili mæti óstefndur), og þau skjöl eða önnur gögn, er hann byggir kröfu sína á. Með framlagning stefnunnar hefir hann *þingfest* málið. Venjulega leggur sækjandi þá einnig fram *sókn i málinu* (málsútlistun). En stundum getur hann látið sér nægja með að krefjast dóms á málinu með skir-

skotun til stefnunnar og annara framlagðra skjala, t. d. vixils, skuldabréfs o. s. frv., ef málið er einfalt og óbrotið. Það er áriðandi, að sóknaraðili útlisti málið skýrt og greinilega, tilgreini á hverjum atvikum hann byggir dómkröfur sínar, en þó i sem stytstu máli, því að löng sóknar- eða varnarskjöl eru sjaldan til bóta.

2. Ef nú varnaraðili mætir, og annaðhvort *játar* sakarástæður sóknaraðilja réttar eða hreyfir engum mótmælum gegn þeim, þá verða þær lagðar til grundvallar, þegar dómur er uppkveðinn i málinu. En hitt er tíðara, að varnaraðili fær frest til andsvara og flytur fram *varnir* i málinu. Varnir þessar eru tvennskonar, annaðhvort um *formhlið* málsins eða *efni* þess.

A. *Varnir um formhlið málsins* geta verið byggðar á því, að dómari sé óhæfur að fara með málið, t. d. of skyldur eða venslaður aðilja eða svo fjárhagslega eða siðferðislega viðriðinn málið, að eigi megi hann leggja dóm á það, að varnarþingið sé rangt, að sáttaumleitun hafi eigi farið löglega fram, að stefnan sé ranglega birt, stefnufrestur ónógur, að málið heyri undir úrskurð framkvæmdarvaldsins o. s. frv. Réttast er taka formhlið málsins fyrst, áður en rætt er um efni þess. Hentugt er og að láta dómara útkljá sérstaklega ágreining um formhlið málsins, því að ef andmæli um þau atriði eru tekin til greina, verður málinu oft vísað frá dómi, ef varnaraðili krefst þess, svo sem ef rangt er stefnt, sáttatilaun ólögleg, sóknaraðili eða varnaraðili ófullveðja, eða umboðsskortur, ólögleg málasmsteypa o. s. frv., og hefði þá verið óþarft að veita andsvör um efni málsins. Þó má varnaraðili til vara veita andsvör um efni málsins, ef hann kys það heldur, og fellir þá dómari úr-

skurð um formhlið málsins eftir að hann hefir tekið það til dóms. Svo getur sóknaraðili líka krafist þess, að dómariinn úrskurði formhliðina þegar, áður en hann svarar efnis-andsvörum varnaraðilja.

B. *Varnir um efni málsins* eru mjög margskonar. Þess skal þegar getið, að í vixil og tékkamálum verður engum vörnum um efni málsins komið að öðrum en þeim, sem lúta að *formi* og *efni* vixilsins (tékkans) eða að því, að *vixilréttinum* hafi *eigi verið löglega haldið við*, t. d. vixillinn *ekki verið sýndur* eða *afsagður löglega*, *ekki send tilkynning samkv. 47. gr. vixillaganna*, *vixilrétturinn fyrntur o. s. frv.*, eða *vörnum byggðum á því, að vixilskuldari (varnaraðili) hafi verið ófullveðja*, *er hann tókst á hendur vixilskuldbindinguna*, eða að *vixillinn sé falsður* eða *falsað nafn varnaraðilja á honum*. Gagnsakir eru og útilokaðar, nema ef lög-hald hefir verið lagt á eignir varnaraðilja til trygg-ingar vixilskuldinni. Þá má höfða gagnsök, eftir venjulega sáttatilraun, til skaðabóta fyrir lögaldið.

a. Vera má, að varnaraðili haldi því fram, að sóknaraðilja *skorti heimild* til að sækja málið, með því hann eigi ekki kröfu þá, er dóms er beiðst á. Heimild sina verður sækjandi að sanna, ella verður verjandi sýknaður. Svo má og vera, að varnaraðili *neiti* kröfunni með öllu 3: að sækjandi hafi aldrei átt slíka kröfu á hendur honum. Neitunin verður að vera skýr og eindregin. Ef krafan er í fleiri liðum, þá þarf venjulega neitun á hverjum lið sérstaklega. Svo verður og að tilgreina, hvers vegna neitað sé, t. d. af því, að varnaraðili hafi aldrei tekið vörurnar, sem honum er stefnt til að greiða. Ef stefnt er út af framhaldandi viðskiftum, t. d. verzlunarskiftum, þá verður sækjandi að sanna, að skiftin hafi farið fram. Eftir 1., nr. 46, 30. júlí

1909 er staðfest eftirrit verzlunarbóka («kladdans») sönnunargagn í þeim efnum, ef bókin er sæmilega haldin og skuldin er stofnuð síðan 1. jan. 1910 og krafinn innan árs frá því, er hún verð til. Ef varnaraðili neitar skuldinni, þá verður honum gert að synja fyrir hana með eiði sínum, nema svo sé, að hann bresti sjálfsþekkingu á málinu, t. d., ef erfingi er krafinn skuldar arfleifanda, eða hann er óeiðhæfur, t. d. sakir vitskorts. Þá má kaupmaður eða afhendingamaður vinna eið að réttmæti skuldarinnar. — Ársfresturinn gildir þó ekki um bókhaldsskylda kaupmenn, er mál eiga saman. Ef löglega höldnum bókum þeirra ber ekki saman um sama efni, þá hefir hvorug sönnunargildi gagnvart annari, en sé önnur löglega færð, en hin eigi, hefir hin fyrgreinda sönnunargildi, en sú siðarnefnda ekki. Til þess að sýna, að bókin sé löglega færð, skal leggja hana til sýnis fyrir dómarann eða eftirrit, staðfest af notarius publicus, af því úr henni, er máli skiftir, og þá jafnframt vottorð notarii um, að bókin sé, að því er virðist, vel og skipulega færð. Óákveðnar neitanir eða að aðili minnist þess ekki, að hann hafi stofnað skuldina, verða ekki teknar til greina. Þó getur svo staðið á, að minnisleysi aðilja afsaki hann, t. d., ef mjög langt er liðið, en þetta hefir þó minni þýðingu nú en áður eftir að skuldir geta fyrnst á tiltölulega skömmum tíma, svo að oft mun nægja að benda á það, að kratan sé fyrnt.

b. Vera má, að varnaraðili neiti ekki skuldarstofnuninni, heldur haldi því fram, að hún sé greidd. Þetta verður hann venjulega að sanna, nema þegar um sölu er að ræða, og greitt var út í hönd, t. d. venjulegt búðarkaup. Nægir þá venjulega, að segjast hafa tekið við vörunni gegn borgun út

í hönd. Ella verður varnaraðili að sanna það, að krafan sé fallin úr gildi, t. d. af því, að hún sé greidd, gefin upp, fyrnt o. s. frv., eða að hún hafi verið ólöglega stofnuð, t. d. vegna þess, að skuldunautur var ófullveðja, tældur o. s. frv. Oft er það, að aðiljum kemur ekki saman um upphæðina, og hvílir þá venjulega sönnunarbyrðin á sækjanda. Annars eru tilbrigðin svo mörg í þessu efni, að ekki verður hér talið nema fátt eitt.

c. Oft ber það við, að varnaraðili telur til skuldar hjá sóknaraðilja (gagnkrafa), og vill nota þá skuld til jafnaðar aðalkröfunni, eða jafnvel fá sjálfstæðan dóm á hendur aðalsækjanda fyrir gagnkröfunni. Ef varnaraðili (gagnsækjandi) ætlar að fá sjálfstæðan dóm á hendur sóknaraðilja (gagnstefndum), verður hann ávalt að höfða *gagnsök* á hendur honum, eftir löglega sáttatilrann um gagnkröfuna. En þótt hann krefjist að eins skuldajafnaðar aðalkröfu og gagnkröfu, verður hann og, samkvæmt gildandi dómvenju, venjulega að höfða *gagnsök*, nema hann geti beinlínis sannað, að *samið* hafi verið um skuldajöfnuð, t. d. venjulegur viðskiftareikningur milli kaupmanns og bónda. Og hvarvetna þess, er vafi getur leikið á um það, hvort gagnkröfu verði komið að til skuldajafnaðar, er vissast að höfða *gagnsök*, því að ella má búast við, að gagnkröfunni verði vísað frá dómi. Gagnsakir má sækja á varnarþingi, þar sem aðalsökin er flutt, enda þótt eigi sé varnarþing aðalsækjanda, og stefna má umboðsmanni hans til að svara til gagnsakar. Sáttá verður þó að leita við aðalsækjanda sjálfan, ef hann er hér á landi, en ella við umboðsmann hans.

Í málum út af skuld, er skuldabréf er fyrir, komast eigi, nema aðalstefnandi samþykki, um-

þrættar skulda- eða reikningskröfur að, nema skulda-
bréfskröfur sé, samkv. N. L. 5—13—4.

IV. *Fresti* í einkamáli má jafnan veita, ef aðiljar koma sér saman um það. Ef annar mótmælir, þá verður dómariinn að leggja úrskurð á ágreininginn. Samkvæmt tilsk. 1832, 11. gr., á varnaraðili ávalt heimtingu á að fá frest til að verja málið, nema ef sækjandi leggur ekkert annað fram fyrir réttinn en það, er hann hefir lagt fram á sáttafundi, og svo stefnuna. Þá á varnaraðili ekki heimtingu á fresti, nema sérstök atvik mæli með því, t. d., að honum hafi ekki verið unt að afla sér gagna áður en málið var þingfest. Réttast er að láta bóka, til hvers frestinn eigi að nota: »til andsvara og vitnaleiðslu, ef á þarf að halda« o. s. frv. Fresti er áriðandi að nota eftir föngum, því að undir hæl er lagt, hvort gagnaðili vill veita framhaldsfrest, og gegn mótmælum hans verður hann ekki veittur, nema sennilegt sé, að hinn fyrri frestur hafi verið ónógur. Jafnan á aðili rétt á að fá frest til andsvara því, er gagnaðili leggur nýtt fram, hvort sem er varnarskjal, sóknarskjal eða annað. En ef aðili treystir sér til að svara þegar í stað, þá getur hann látið dómara bóka svarið í þingbókina, en eigi er aðilja það skylt. Málflutningurinn getur á þenna hátt haldið áfram, án þess að ákveðin takmörk sé sett. En auðvitað á dómariinn og að leiðbeina aðiljum í þessu efni, ef þeir æskja eða honum virðist brýn ástæða til þess.

V. Aðiljar mega senda hvern góðan mann fyrir sig, er þeir vilja, með *umbodi*, helst skriflegu, til þess að mæta í réttinum. Fáir hann ekki mætt né sent mann fyrir sig, á hann að láta dómara vita um það, og frestar hann þá málinu um hrið.

Ef aðiljar mæta ekki né maður í þeirra stað fer um það, sem nú segir.

A. a. Ef *sækjandi* mætir ekki fyrsta þingdag, verður málshöfðun ónýt, málið aldrei þingfest. Ef varnaraðili mætir, eða lætur mæta, þá getur hann heimtað, að dómarrinn geri sækjanda að greiða honum ómakslaun (»kost og tæring«) fyrir árangurslaust mót.

b. Nú mætir sækjandi eigi einhvern síðari dag, er þinga skyldi um málið, þá getur varnaraðili, ef hann er við eða maður fyrir hans hönd, gert hvort sem hann vill, krafist dóms á málinu eða að það verði hafið, og honum dæmdur málskostnaður. Ef hvorugur mætir, þá fellur málið niður. Sækjanda er ekki heimilt að taka málið upp af nýju, þegar svo stendur á sem hér segir.

B. Ef *varnaraðili* mætir ekki fyrsta þingdag eða síðari þingdaga, þá er málið eftir kröfu sækjanda tekið til dóms og dæmt eftir skjölum þeim og skilríkjum, er lögð voru fram fyrir dóminn. Þó má ekki kveða upp dóm í málinu fyrr en að 4 dögum liðnum, enda á varnaraðili rétt á að taka málið upp af nýju, ef hann gefur sig fram við dómarrann með beiðni um það, áður en 14 dagar sé liðnir frá töku málsins til dóms, en birta verður hann sækjanda stefnu á venjulegan hátt til þess að honum veitist kostur á að gæta hagsmuna sinna við endurfyrirtöku málsins. Ef varnaraðili fer svo að, þá má hann frambera þau gögn og varnir, sem honum hefði ella verið unt, tilsk. 1832, 8, 9. og 14. gr.

VI. *Fullnustufrestur* héraðsdóms (peningadóms) er alment 15 dagar frá lögbirtingu hans eða dómsuppsögu, ef aðiljar hafa fallið frá birtingu. Dómarrinn á að láta stefnuvotta birta dóminn, og

tekur hann gjald fyrir það af aðilja um leið og málið þingfest. Það er þó ekki venja í Reykjavík, að dómarrinn annist dómsbirtingar.

Viðbætur og leiðréttingar.

Við bls. 117. Samkv. l. nr. 31, 11. júlí 1911, 38. gr., ber kaupmönnum að svara í viðskiftum sínum á milli 6% ársvöxtum, ef skuld er eigi greidd á tilskildum gjalddaga. Hafi enginn gjalddagi verið ákveðinn, á kaupandi að svara þessum vöxtum frá þeim degi, er varan var afhent, eða hafi kaupandi verið þess valdur, að dráttur varð á afhendingunni, þá frá þeim degi, er dráttur sá hófst. Í öðrum viðskiftum á kaupandi að greiða 5% ársvöxtu af kaupverði frá gjalddaga, hvort sem hann var ákveðinn eða ekki. Ef kaupandi fær reikning frá seljanda eftir að kaupverðið var orðið gjaldkræft, þá falla vextir á frá viðtöku reikningsins án þess að aðra kröfu þurfi að gera.

Ákvæði 2. gr. í tilsk. 27. maí 1859 (um dráttarvöxtu) gilda ekki, þá er vextir eru teknir eftir þessum ákvæðum.

Ákvæði þessi gilda að eins um kaup og sölu lausaffármuna. Að öðru gilda eldri reglur.

Um aukatekjur landssjóðs (dómsmálagjöld, fyrir fógetagjörðir, þinglýsingar, opinber skifti búa, uppboð, notarialgjörðir o. fl.) gilda l. nr. 16, 11. júlí 1911 frá 1. jan. 1912. Gjöld fyrir þinglýsingar fara eftir fjárhæð skjalsins, og eru eftir þeim lögum:

Pegar fjárhæðin er kr. 100 eða minni kr. 1,00

— — — — 100 til kr. 500 . . . — 2,00

— — — — 500 — — 1000 . . . — 3,00

Sé fjárhæðin hærri, skal gjalda 1 kr. til viðbótar fyrir hvert þúsund.

Ef eign er gefin eða makaskift, þá skal tilgreina verð hennar í skjalinu, svo að þinglýsingargjaldið verði ákveðið.

Fyrir *aflýsingar* greiðist hálf gjald, þó aldrei minna en 1 króna og aldrei meira en 6 krónur. Um gjald fyrir *athugasemdir* gildir sama, þó svo, að gjaldið er aldrei meira en 3 kr.

Veðbókarvottorð kostar 2 kr.

Um *erfðafjárskatt* eru líka ný lög, nr. 15, 11. júlí 1911, er koma einnig til framkvæmdar 1. jan. 1912.

1. Venjulegur vísill á hendur öðrum manni.

Fr. 1. maí 1911

Reykjavík 1. febr. 1911

Kr. 1000,00

Samþykktur:
Jón Árnason.

Hinn 1. maí 1911 greiði herra járnsmiður Jón Árnason, Laugaveg 2
í Reykjavík, herra Árna Grimssyni, Austurstræti 5 í Reykjavík, eða þeim, sem
hann til vísar, þenna einriðaða vísil minn með eitt þúsund krónum.

Pétur Stefánsson.

Vixill þessi er hér með framseldur
h/f. »Völundi« í Reykjavík.
Árni Grimsson.

(Eyðu-framsöl).

Pr. h/f »Völundur«
Stefán Stefánsson. Þórður Sveinsson.
Jónas Guðlaugsson.

Þórarinn Egilsson.

Að blaðsion 981.

2. Væill á hendur öðrum manni til eigin réðstöfunar.

Hafnarfirði 5. febr. 1912.

Kr. 500.00

Hinn 5. júlí 1912 greiði herra Ólafur Pálsson, kaupmaður í Reykjavík, mér undirrituðum eða þeim, er eg tilvísá, þenna minn einrilaða vixil með fimm hundruð krónum.

Samþykktur:
Ólafur Pálsson.

Oddur Gíslason.

Vixillinn greiðist í Landsbankanum.

(Landsbankaform).

(Eyðu-framsöl).

Oddur Gislason.

Theódór Helgason

Laugav. 5.

Stefán Helgason

Vesturgötu 8.

(Vottorð um afsagnargjörð).

Ár 1912, þ. 6. júlí, hefi eg undirritaður nót-
arius publicus afsagt framanskráðan vixil í af-
greiðslustofu Landsbankans í Reykjavík sakir
greiðslufalls.

D. u. s.

Jón Jónsson

(L. S.)

Að bls. 204.

3. *Væill á hendur öðrum manni til eigin ráðstöfunar.*

Pr. 6. júlí 1910.

Reykjavík 6. marz 1910

Kr. 400,00

Hinn 6. júlí 1910 greiddið þér mér undirrituðum eða þeim, sem eg til
visa, þenna minn einritaða vixil með fjögur hundruð krónum

Ásmundur Filippusson.

Samþykktur:
Páll Pálsson.

Herra járnsmiður Páll Pálsson,
Laugaveg 34 Reykjavík.

Vixillinn greiddist í Íslandsbanka.

(Íslandsbankaform).

Ásmundur Filippusson.

Hermann Kárason.

Steinn Egilsson.

Þórarinn Grimsson.

4. *Sýningarvitacill.*

Ísafirði 4. des. 1910.

Kr. 1200,00

3 mánuðum eftir sýningu greiði herra kaupmaður Halldór Helgason
í Reykjavík herra útgerðarmanni Steingrími Þorsteinssyni í Reykjavík, eða
þeim, sem hann til visar, þenna minn einritaða vixil með eitt þúsund og tvö
hundruð krónum.

Hannes Þorsteinsson.

Vixillinn greiðist í Landsbankanum.

Mér sýndur 8. marz 1911.
Samþykktur til greiðslu 8. júní 1911.
Halldór Helgason.

Steingrímur Þorsteinsson.

Þálmi Oddsson
Hafnarstr. 6. Rvík.

Innl. af Þálma Oddsyni $\frac{8}{6}$ 1912.
(nafn).

Að bls. 204.

5. *Eiginn vaxill.*

Pr. 18. júlí 1910

Reykjavík 18. apríl 1910

Kr. 200,00

Hinn 18. júlí 1910 greiði eg undirritaður herra Bergi Ásgrímssyni eða þeim, sem hann til vísar, þenna minn einritaða vaxil með tvö hundruð krónum.

Kjartan Pálsson,

Vaxillinn greiðist í Austurstí. 14

Vesturgötu 7.

í Reykjavík.

(Eyðuframsal).

Bergur Ásgrímsson.

1. *Telki.*

Reykjavík 18. jan. 1910

Íslandsbanki Reykjavík

greiði gegn lékk-ávísun þessari

herra Bjarna Magnússyni Reykjavík eða eftir tilvísun

Krónur 185,65 — eitt hundrað áttatíu og fimm krónur 65 aura.

Árni Þórðarson.

(Framsál).

Bjarni Magnússon.

2. *Almenn peninggeðvisun.*

Reykjavík 15. des. 1910.

Gegn þessari einrúðu ávisun minni greiði herra kaupmaður Jónas Pálsson á Seyðisfirði herra Gísla Brandssyni, trésmið á Vopnaflrði, 150,00 — eitt hundrað og fimmtíu — krónur, og færi mér upphæðina til reiknings.

Páll Egilsson.

(Fransöl).

Greiðist min vegna til herra skósmiðs Árna
Gislasonar á Eskifirði.

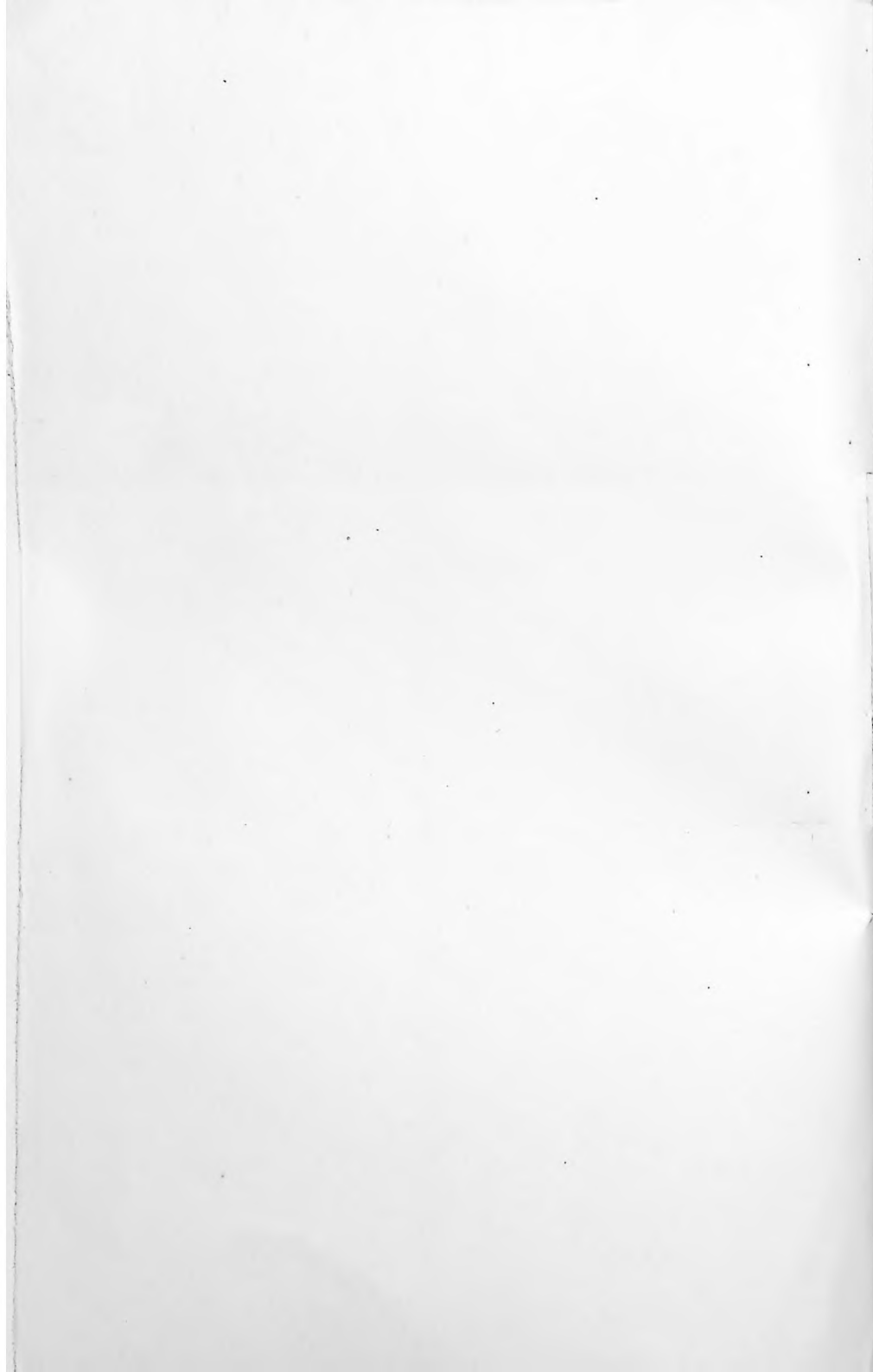
Gisli Brandsson.

Greiðist min vegna til herra Jóns Jónssonar,
verzlunarstjóra á Seyðisfirði.

Árni Gislason.

Jón Jónsson.

Leiðrétting við bls. 338: 2. *Afengisverzlun*
og — 340: II. *Afengisveitingar*,

Samkvæmt l. nr. 44, 11. júlí 1909 (bannlögum gegn að-
flutningi áfengis), 9. gr. 2., má ekkert vinsölu- né vinveit-
ingaleyfi gefa eftir staðfestingu laga þessara né heldur
endurnýja slík eldri leyfi.